

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PSİKOLOJİK DİZİ

İNSAN TANIMA SANATI

GENEL

KARAKTER BİLİM VE İNSANI TANIMADA TESTLER

İNSAN KİŞİLİĞİNİN YANSIMALARI

Heyecanlar

Freud

T. A. T.

Düşler

Jung

Rorschach

Yanılgılar

Murray

Rosenwaig

Unutmalar

Machover

Köy testi

Sürçmeler

Düss

İnsan testi v.b.

KİŞİLİK PORTRERİNİN ÇIKARILMASI

ALTINKÖPRÜ YAYINLARI PSİKOLOJİK DİZİ: 4

İNSAN TANIMA SANATI

**G E N E L
KARAKTER BİLİM
ve
İNSANI TANIMADA
TESTLER**

Psikolog Tuncel ALTINKÖPRÜ

ALTINKÖPRÜ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Baskı Yılı : 1980

Dizgi - Baskı : Gül Matbaası

Kapak baskı : Nur Ofset

Klişe: Güven Klişe

Cilt : Kısmet Ciltevl

İNSAN TANIMA SANATI

- 1. KİTAP : ŞAHSİYET ANALIZI**
- 2. KİTAP : BEDEN YAPISI - YÜZ YAPISI ve
KARAKTER**
- 3. KİTAP : YAZI VE KAREKTER**
- 4. KİTAP : GENEL KARAKTERBİLİM ve
İNSANI TANIMADA TESTLER**

S U N U

Bu kitapla, karakter bilim başlığı altında sunduğumuz dizinin dördüncü ve son adımını atmış bulunuyoruz. Bu ana değin edindiğimiz bilgilere ek olarak burada, insan kişiliğinden dışa vuran yansımaları, heyecansal belirtileri, düşer, sürçmeler, unutmalar ve yanılgılar gibi bilinçaltı yansımalarını, en verimli şahsiyet araştırmacı yöntem olarak kabul edilen projektif teknikleri tanıtmaya çalıştık. Son olarak da, bütün bu bilgilerin birbirleriyle nasıl bağdaştırılıp uyumlu bir senteze ulaşılacağıının yolunu araştırdık.

İnsanı tanıma yolunda sürdürülen çabaların kökeni insanlık tarihi kadar eski olsa gerektir. Bu çaba günümüzde süregeldiği gibi, gelecekte, bugüne değin edinilen deneyimlerin kazandırdığı birikimle daha büyük atılımlara olanak sağlayacaktır.

Biz, bu konuda öne sürülmüş kuramları, yapılmış çalışmaları, elde edilen bilgileri, olabildiğince özlü, olabildiğince yalın olarak derleyip aktarmaya, okuyucuya bir demet halinde sunmaya çalıştık. Diledik ki bu demet bize, kendi öz kişiliğimizde görmediklerimizi göstermeye, çözümliyemediklerimizi açıklamaya yardımcı olsun. Olumlu olumsuz yanırlarımızla bize bizi tanıtsın. Çevremizdeki kişileri tanıyıp anlamada ,onlarla ilişkilerimizi olumlu yönde düzenlemede katkıda bulunsun. Daha uyumlu, daha başarılı, daha mutlu olma yolundaki çabamıza ışık tutsun.

Bu çabaya çok küçük bir ölçüde de olsa katkıda bulunabilmiş olmak umuduyla...

T. ALTINKÖPRÜ

İNSANI TANIMAK DENİNCE

İnsanı tanımada elimizdeki en doğal ve temel araç gözlemdir. İnsana ilişkin her şey bu gözlemin kapsamı içine girer. Tanımak istediğimiz bireyin kişiliğini öğrenebilmek için ,onu doğal ortamında, her zamanki davranışları içinde gözlememiz yararlı olur. Ancak yapacağımız gözlemin doğru bilgi vermesi için, gözlenen kişinin en yalın tepkilerinin bile değerlendirilmesi ve yorumlanması gerekir. Özellikle o kişi, incelendiğinden ve davranışlarının değerlendirildiğinden habersizse, içten gelen davranışlarına ketvurma eğilimi duymayacağından, elde edilen bilgiler o denli verimli ve geçerli olur.

Ancak, herhangi birinin davranışlarını gözler ve değerlendirirken, bu incelemeyi çeşitli zaman kesitleri içinde, belirli süreler için defalarca sürdürmeliyiz. Yoksa onun yalnızca bir anlık tepkisiyle, tüm yapısını yorumlama yanlışına düşeriz. Bu, bir kitabın tek bir tümcesine bakarak onun tümü hakkında yargıya varmaya benzer. Halbuki kişinin karakteristik davranışı, onun genellikle yapma eğiliminde olduğudur. Yalnızca bir anlık davranışa bakılarak yapılan değerlendirmeye o kişinin karakteristik bir yönünü değil, en olağan dışı bir eğilimini ele geçirmiş olabiliriz.

Bir de kişileri inceler ve davranışlarını değer-

lendirirken ne denli objektif, ne denli adil ve tarafsız olabiliyoruz? Genel olarak başkalarına yönelik kişi, onu kendi bakış açısıyla görür ve kendi değer süzgecinden geçirir. Doğal ve yaygın bir eğilimdir bu. O bireyin kendi öngördüklerinin dışındaki değerlerini, kendi bakış açısının dışındaki yönlerini pek dikkate almaz. Aynı kişiyi, aynı ortam ve davranış içinde, aynı anda değerlendiren değişik gözlemcilerin yorumları arasında çoğunlukla görülen önemli ayrılıklar bu noktadan kaynaklanır.

Gözlemcinin ön planda tutup aradığı değerler, önemli kusur saydığı eksiklikler, yanlış tutumlar hemen görülür ve büyük önem kazanır. Buna karşın, belki bir başkası için birinci derecede önemli olan tutum ve davranışlar ise tümüyle gözden kaçırılabilir.

Gözlemci incelemesini salt kendi açısından yapıyorsa, eğiliminde özgürdür ve bir bakıma haklıdır da! Çünkü diğer insanlarla ilişkilerini bu değerlendirmeye göre düzenliyecektir. Onlara karşı takınacağı tavrı, göstereceği tutum ve davranışları en sağlıklı biçimde ancak böyle saptayabilir. Bununla birlikte, bu değerlendirmeyi bir kurum adına yapmakta olanlar, güdülen amaca göre belirlenmiş özellikler açısından objektif bir değerlendirme ölçeği kullanmalıdırlar.

Gözlenen olay açık seçik olsun, belirsiz olsun, her gözlem yapan onu yorumlar ve anlam verir. Bu olayda görülmeyen, ancak gözlemcinin eklediği bir öğedir. Böylece gözlenen olgunun aynen, salt kendi yapısıyla algılanması engellenmiş olur. İnsana özgü olan, hemen her insanda görülen bu eğilim, kimlerinde aşırı boyutlara ulaşır. Birey gözlediği olayda, gerçekte geçmekte olandan çok, düşündüğünü görür.

Kuşkusuz insan bir makine değildir. Algılama-

larında yanılgıları olması doğaldır. Ancak bunu en aza indirmek için kişinin kendini eğitmesi de zorunludur. Yoksa algılamaları daima gerçekten uzak, değerlendirmeleri geçersiz ve yararsız kalacaktır.

SAKLI YANLARIMIZ VE YANSIMALARI

Herşeye karşın, insan kişiliğini kavramak iki ke-re ikinin dört etmesi gibi yalın eşitlemelerle algılanabilecek bir olgu değil! Girift, karmaşık, gizemli bir yapıya sahip. İncelemeye başladığımızda, sizi doğru yoldan uzaklaştıracak tuzaklar hazırlıyor. İnsan kişiliğinin dışavuran yanıltıcı yansımaları, bir labirentin çıkmaz sokakları gibi aldatıp gerçek bilginin ötele-
rinde dolaştırıp durabiliyor.

Kişi, dış görünümüyle, beden yapısı ,çehre görünümü ,konuşma, giyinme, jest, tavır ve davranışlarıyla, yöneldiği amaçlar, haz duyduğu uğraşlarla, istemleriyle, tutkularıyla, tutumlarıyla, inançlarıyla, heyecanları ve korkularıyla kişiliğinin farklı boyutlarını sergiler.

Ancak unutulmamalıdır, karşımızda olanca somutluğuyla duran, gördüğümüz, izlediğimiz bir kişiden dışavuran belirtiler, içdünyadan dışdünyaya yansırken bazı sapmalar gösterebilir, biçimsel değişimler geçirebilir. Bu olayı, ışığın havadan suya geçerken uğradığı kırılmaya benzetebiliriz. Yine unutmamak gerekir, kişinin olmak istediği ile bulunduğu kişilik, olduğu ile görüldüğü kişilik çoğu kez farklı olmaktadır. «Kişinin alacası içinde saklıdır» diyen atasözü bu gerçeği özlü bir biçimde vurguluyor.

Yanıltıcı görüntülere aldanmamak için, yanılgısız tanıyabilmek için insanı; insan kişiliğini kavra-

mak, insan davranışlarının nedenini bilmek için, ayrıntılara girmeye gerek vardı. Bunu, dizimiz boyunca olabildiğince özlü olarak yapmaya çalıştık. İnsan kişiliğini tanımlamaya, kişiliği olduran etkenleri açıklamaya yöneldik. Kalıtımla kazanılan biyolojik, fizyolojik ve psikolojik nitelikler, doğum öncesi, doğum sonrası etkiler, beslenme, aile, okul, çevre, ulus, çağ etkileri üzerinde durduk. Bu alanda konuya çeşitli açılardan yapılan temel yaklaşımları tanıtmaya çalıştık. Günümüze değin yapılan tipoloji çalışmalarını, insanı kümeleyen, tanımlayan, yorumlayan kuramları, bu kuramlar üzerine yoğunlaştırılan araştırmaların yöntemlerini, sonuçlarını, yorumlarını ve eleştirilerini yansıttık. Bir insanın getirdiği kalıtımın, beden ve yüz özelliklerinin, dış görünümünün, elyazısı karakterinin, geçmişteki yaşantısının, o günkü davranış özelliklerinin kişiliğini nasıl belirlediğini açıklamaya çalıştık. Ancak bunlar yeterli mi? Bu ana kadar görülen yöntemlerle insan kişiliğini tümüyle ve apaçık olarak tanımak olası mı? Yoksa insan kişiliğinden dışa sızan, onu en gizli yönleriyle ele veren başka kaynaklar da var mı?

HEYECAN YANSIMALARI

Pekçoğumuz kendisinin, yalansız dolansız, yapmacıksız, aklındaki dilinde, gönlündeki sözünde olduğunu söyler ya, hemen hepimiz, gerçek duygularımızın pek çoğunu, başkalarından, hattâ bazen kendimizden bile gizlediğimizi biliriz. Bazen bunları itiraf edemeyiz, bazen de bilincinde bile değilizdir gizlediklerimizin. Bununla birlikte, birdenbire karşılaşılan sevinç verici veya ürkütücü bir olgu karşısındaki insan

davranışlarının doğal ve içten olmadığını söylemek olanaksızdır. Hızla giden bir otomobil karşısında ezilme tehlikesi geçiren kişinin duyduğu dehşet ve korku, kesinlikle yitirdiğini sandığı pek değerli bir varlığı veya eşyayı hiç ummadığı bir yer ve anda bulan kişinin sevinci kadar doğaldır.

Heyecan hallerinin, korku, öfke, sevinç, keder gibi coşkulu duyuların, davranışa gizemsiz, saklantısız, olanca açıklığıyla yansıdığını sanırız. Oysa bu bir yanılgıdır. Heyecan verici belirli bir uyarıcı karşısında her insanın tepkisi aynı olmadığı gibi, dışa yansıyan belirti, duyulanla eş değerde de olamayabilmektedir. Toplumun belirleyici ve yaptırıcı etkilerine karşın varolan değişik tepki ve davranışlar da, kişilik farklarının heyecan tepkilerinin belirlenmesinde etken olduğunu ortaya koymaktadır.

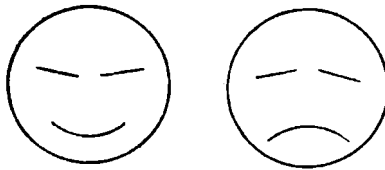
Çocukluğunda kaynar balık çorbası içmesi nedeniyle yemek borusu kapanmış bulunan bir hastanın mide iç zarının bir bölümü dışarı alınarak bir fistül oluşturulmuştu. Hasta, çiğnediği yiyecekleri bu fistül aracılığıyla midesine gönderiyor ve böylece besleniyordu. Midede oluşan değişiklikler bu fistüle yansıdığından elverişli bir gözleme olanağı bulunmaktaydı. Bu nedenle hasta bazı araştırmalarda kullanılıyordu.

Bir sabah hasta, hızlı bir sindirim etkinliği içindeyken aniden korkutulur. Öfkeli bir doktor, kaybolan önemli bir rapor hakkında tehditler savurarak onun bulunduğu odaya girer. Hasta bu durumdan kendinin sorumlu tutulduğunu sanır. İşini kaybettiğini düşünerek korkar. Yüzü sapsarı olur. Mide mukozasında da gözle görülür bir sararma ortaya çıkar, asit salgılaması hızla düşer. Bir dakika sonra doktor

aradığı raporu bulur ve çıkar. Hastanın endişeleri kaybolur, bütün belirtiler normale döner.

Bir başka gün, hastanın çalışmasından memnun bulunmadığını söyleyen doktor, bundan böyle iş için başvurmamasını bildirir. Denek bunu gayet nazik olarak kabul eder. Ancak midesi kızarır, kan basıncı artar, kıvrımlar kalınlaşır ve şişer. Asit salgılaması artar. Şiddetli kasılmalar görülür. Bu belirtiler, denegin, tedirgin, sıkıntılı, kızgın ve öfkeli olduğu, düşmanca duygular taşıdığı zamanlarda görülmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki, heyecan ifadeleri her zaman dışa yansıtmıyor. Kimi kere bilinçli olarak bu belirtilere ketvuruluyor. Ancak heyecanın fizyolojik düzeyde olan çeşitli tepkilerine ketvurma olasılığı aynı ölçüde mümkün olmuyor.

Heyecanlar, heyecan ifadeleri olarak davranışlara yansır. Bunlar heyecan verici bir uyarıcı karşısında bilindiği olarak yüzde ve bedende oluran değişikliklerdir. Bazı araştırmacılar bu alanda kesinkes güvenilemeyecek çok ayrıntılı yorumlar yapmaktadırlar. **Leonardo da Vinci**, daha XVI. yüzyılın başlarında olumlu ve olumsuz duygular oluşturan heyecanların yüzde yaptığı yansımayı kesin çizgilerle belirlemişti. Gerçekten bu iki çizimden hangisinin olumlu, hangisinin olumsuz heyecanın belirtisi olduğunu kavramak hiç zor değil.

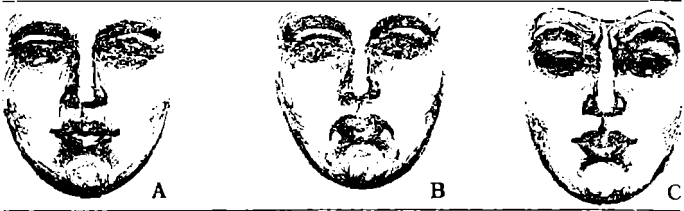
İnsanoğlu, doğumundan ölümüne hoş ve nahoş

duygularını dışa bu çizgilerle yansıtır. Çağımız araştırmacılarından **Dr. Ermiane**, 1969'da yayınladığı «Visage et contacts humains» adlı yapıtında bize daha ayrıntılı çizgiler veriyor. Dr. Ermiane'nin kuramında, bakışlar, yüz kaslarının hareketleri ağırlıkla önem taşır. O'na göre, yüz kasları psikolojik duyulara ele verir. Şöyle ki: Yüz derisinin altında, özellikle gözler, burun ve ağız çevresinde bu organları hareket ettiren kaslar bulunmaktadır. Bu kaslar, bir deliğin açılıp kapanmasını sağladıkları ölçüde belli bir anlamı da açığa çıkarmaktadırlar. Yüz ifadeleri incelendiği zaman görülür ki, bir kasın kasılması veya gevşemesi, anlamlı birkaç çizginin oluşmasını nedenler. Bu kasılmaların hangi psikolojik duyulara özgü olduğunu bilirsek, yüz çizgilerinin değişimlerine bakarak, çeşitli psikolojik yapıları, çok değişik yüz biçimleri içinden seçip tanımamız mümkün olabilir.

Sözelimi, dudak ve burun arasındaki bölgede bir çizgi, elmacık kemikleri yörresinde bir kasılma, deneğin acı çektiğini gösterir. Üst dudak düzeyinde bir tebessüm ve elmacık kemiklerinde kasılma haz duygusunu dile getirir. Yine, utangaç bir kişide, yüzdeki utangaçlık belirtileri şöyle oluşur:

Utanma duygusunu öncelikle iki kas dışa yansıtır. Bunlardan birincisi, öpücükte olduğu gibi dudakları öne iten kastır. Bu kasın kasılması, karşıda bulunan kişiyle duygusal ilişki kurma istemini ve ona bağımlı olma duygusunu belirtir. Ancak utangaç, alt dudağın altında bulunan ve bu dudağın öne doğru uzamasını sağlayan kası da gerer. Bu kas ketvuruyu simgeler. Yani kişi ilişki kurmayı arzulamaktadır, ancak ketvuru onu engellemektedir. Aşağıdaki çizimde

görülen şekil A, bu iki kasın hareketini göstermektedir.

Kimi kere şekil B'de görüldüğünce bir üçüncü kas işe karışır. Burada dudak kıvrımlarının aşağı doğru inik olması, içinde bulunulan durumun pek de hoş olmadığını, durumdan üzgün olunduğunu dile getirir.

Dr. Ermiane, klasik utangaçlık çizgilerine daha pek çok ögenin eklenebileceğini ve eklenen her öge ile bu duygunun yeni bir boyut kazanacağını savunur. Sözelimi, şekil «C» de görüldüğünce alın ve gözkapaklarında da bir kasılma varsa, bu: «Soru soran bir utangaç» ile karşı karşıya bulunduğumuzu bildirir.

Şimdi, Dr. Ermiane'nin kuramından bir adım uzaklaşalım ve soralım: Heyecan belirtilerinin ortak bir dili var mıdır? Yani belirtilerine bakarak bir insanın hangi heyecan türünü yaşamakta olduğu bilinebilir mi? Aynı dış uyarıcılar karşısında dahi, çeşitli insanlar değişik heyecanlar yaşayabilmektedirler. Kültür farkları, duyuşlar arasında derin ayrılıklar koymaktadır. Aynı duyguyu, aynı heyecanı yaşadığını söyleyen kişiler çoğu kez bunu değişik biçimlerde dışa yansıtır. Bir futbol maçı sırasında, takımlarının gol yediği anda, aynı takımı tutan taraftarların aynı üzüntüyü pek değişik biçimlerde yaşadıkları sporsoyorlar tarafından oldukça iyi bilinir.

Psikologlar, heyecan belirtilerini tahmin üzerine çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Bütün bu araştırmalardan elde edilen sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

- Doğal heyecan halleri, taklit edilen heyecan hallerine oranla daha büyük bir kesinlikle doğru tahmin edilebilmektedir.

- Hoş ve hoş olmayan heyecan belirtilerini tanıyıp ayırdetmek, ayırımlaşmış belirli heyecan hallerini, sözgeli mi, üzüntü, korku ,sevinç, coşku, sevgi, sevecenlik, hayret gibi heyecanları ayırd etmekten çok daha kolay olmaktadır.

- Genel yüz hareketleri içinde gözler ve ağız, heyecan belirtilerini en çok açıklayıcı öğeler olarak vurgulanmıştır.

- Heyecan hallerinin tanınmasında, yüz ifadesinin yanı sıra bedensel tepkilerin de birlikte görülmesi, tahminin doğruluk oranını artırmaktadır.

- Heyecansal durumlarda yüz ve beden ifadeleri çok defa sesle birleşirler. Böylece yapılacak tahminlerde bir dayanak noktası daha kazanılmış olur. Üçlü tanılar, yalnız yüz veya beden belirtilerine bakılarak yapılan tanırlara oranla daha büyük doğruluk yüzdesine sahiptir.

Heyecan ifadeleri konusundaki genel kanı, bu belirtilerin kişilerde bazı ortak yansımalar göstermesine karşın, her insanın kendine özgü bir heyecan hali olduğu yolundadır.

Heyecan halleri bir anlatım aracı değildir. Henüz bir dil haline gelmemişlerdir. Buna karşın mimikler ve jestler birer dildir ve anlatım aracıdır. İradi olarak yapılırılar. Aktörler söz ve davranışlarına, mimikleri ve

jestleri ekliyerek anlatımda bulunurlar. Bunlar birer anlatım aracı oldukları için de her ulusa ait birer dil gibi toplumdan topluma değişimler gösterirler. Sine- ma ve televizyon gibi kitle iletişim araçları bu ayrı- lıkları yavaş yavaş gidermektedir; ancak günümüzde tümüyle silinmemişlerdir. Bir doğulu şaşırduğında di- lini çıkarır. Batılı ise gözlerini açar. Doğulu öfkelen- diğinde gözlerini açar. Batılı ise kaş çatar, yumruk sıkar.

Bununla birlikte mimiklerin heyecan ifadelerin- den çıktığı kuramı gözden uzak tutulmamalıdır. Bu nedenle heyecan ifadeleri ile mimikler arasında ortak özellikler vardır. **Darwin, «Heyecanların Kökeni ve Gelişimi»** üstüne yazdığı yapıtında, heyecansal mi- mik ve davranışlarımızın Mağra Çağına değin indiğ- ni ileri sürmüştür. Sözelimi: Mağra adamı ağzına bozuk tadı olan bir şey attığında, onu tükürür. Gü- nümüzün uygar insanı da, tiksinimeyi tükürme mimi- ğiyle belirtir. Dudaklarını büzerek ileri uzatır. Hattâ bazı kültürlerde tiksiniş hâlâ yere tükürölerek an- latılır.

Buna benzer olarak gülümseme, yüz kaslarının ılımlı bir elektriksel uyarımıyla doğan refleksif bir be- lirtidir. Öyle ki, bir iki aylık bebeklerde bu olayı göz- liyebiliriz. Ancak bu davranış, eğitimin etkisi altında, hem fiziksel görünüm, hem de anlam açısından çe- şitlilik kazanır. Memnuniyet belirten, iyiliksever, se- vecen, şeytanlık dolu, çapkın, onaylıyan, küçük gö- ren, aşağılayan, utangaçlık belirten gülümsemeler vardır. Bunların kullanışları çevre tarafından belirlen- miştir. Bu bazen, nezaket gülümsemesi gibi yapma- cık bir nitelik taşırsa da genel olarak gerçek duygu- ların kalıplaşmış belirtisidirler.

A

B

C

D

E

F

İnsan fizyonomisinde heyecan belirtileri:

- A) Şaşma, B) Sevinç, C) Hayranlık, D) Üzüntü,
E) Öfke, F) Ürkme (Frappa)**

Heyecanların en önemli özeliği coşkun ve içtepisel oluşlarıdır. Tutku yatağını derine kazın bir ırmaştır. Heyecanlarsa çevreye genişliğine yayılan seller gibidir. Yani çoğunlukla davranışlara bilinçsiz olarak, bir başka deyişle istem dışı olarak yansırılar. Heyecanlar coşkun duygu halleridir. Her heyecanı

oluşturan belirli ortam ve koşullar vardır. Heyecan ise bunun bir tepkisidir. Zaman zaman duyduğumuz normale yakın ,ufak tefek hiddet, öfke, sevinç, kıskançlık, arzu gibi kısa yansımali ve az etkili duyguları heyecanlarla karıştırmamalıyız. Bunlara «Duygu kabarmaları» diyebiliriz, ancak heyecan demek yanlış olur. Duyguların biraz kabarması bizi canlı ve uyanık tutar. Heyecanlarsa duyguların normal üstü durumlarıdır. Kimi kere organizmada taşkın ve coşkun davranışlara, bazen paniğe, bazen taş kesilip kalmışçasına hareketsiz donup kalmalara neden olur.

İnsanlar sürekli olarak heyecanlarının etkisinde kalarak yaşasalardı bünyeleri buna dayanmazdı. Günlük yaşamın ancak çok küçük bir bölümü bu olarla doludur. Heyecan halleri yaşam içine dağılmış dar süreli olgular olarak kaldıkça normal yaşam dilimleridir. Heyecanlar kişi yaşamı içinde geniş alanlar kaplıyacak biçimde yaygınlaşırsa veya kendini oluşturan etkiye oranla aşırı oranda abartılmış bir şiddete sahipse anormaldir.

Karakterbilimin kurulduğu günden bugüne heyecanlılık bir ölçü olarak kullanılagelmiştir. Her mizaç ve karakter kümelenmesi yapan, kesinlikle bu nitelikten de yararlanmıştır. Psikologlar kadar psikiyatrlar da, insanların derece derece heyecanlı yapıya sahip olduklarını söylemişlerdir.

Heymans'a göre, «Uzun yansımali» kişi heyecanlı yapıya sahiptir. Bu tür kişiler, yaygın ve coşkun bir duyarlılık taşırlar. Bilinç ve refleksif düzeyde keturma yeteneği yetersizdir. Set çekme, önüne geçme, engel olma, bilincin gücü ile denetim altına alma mekanizmaları zayıftır. Bu nedenle bu küme içinde yer alanlar, duyarlı oldukları konuları etkileyen uya-

ricılara, yaygın ve uzun süreli tepkilerde bulunurlar. (Bak «Yazı ve Karakter» heyecanlılık).

Heyecanlı yapı, bebeklik ve çocukluk çağında doğal bir fizyolojik nitelik olarak vardır. Bu olağan bir durumdur. Yaşam boyunca, olgunlaşma ve çevre etkileriyle çocukta ketvurma mekanizması güçlenir. Bu da sinir sisteminin düzenli çalışmasını sağlar. Fakat bazen bu heyecanlı bünye çocukluk çağını aşar. Yetişkinlikte kişi yaşamını olumsuz yönde etkileyecek boyutlara ulaşır.

Heyecanlı yapı çoğu kez doğuştan ve kalıtsaldır. Ancak bazen yaşanan ortam ve koşullar, baştan geçen kötü olaylar, şoklar, zehirlenmeler, alkoli-zim, uyuşturucu madde kullanımı ,aşırı yorgunluk, büyük bunalımlar heyecanlı yapıyı oluşturur.

Kimilerinde öyle korkular vardır ki bunları bir türlü önleyemez. Gözle görülebilir geçerli hiç bir neden yokken ateşten, sudan ,açık alandan ,kapalı kalmaktan korkarlar. Kendilerini zorladıkları, bu korkulara karşı durmaya çalıştıkları zamanlar bayılacak gibi olurlar ve hatta bayılırlar. Bu tür korkulara «Fobi» adı verilir.

Fobilerin etkisinde kalanlar genel olarak normal kişilerdir. Ancak korkularının temeli olan ortamla, nesne veya varlıkla yüzyüze geldiklerinde anormalleşirler. Fobilerin kökeni çoğunlukla çocukluğa dayanır. Sözgelimi, çocuklukta manaal devrilir, yangın çıkar. Bununla birlikte çocuk kurtulur. Ancak yangın korkusu çocuğun içine yerleşir. En ufak bir ateş, bir kibrit alevi, bir kıvılcım dahi onu korkutur olur.

Bir İngiliz profesör ,evinden dışarı çıkıp uzaklaşmak istediğinde, içinde çok büyük bir endişe ve korku duyuyordu. Bu nedenle yaşamı boyunca evi ve çevresindeki çok dar bir alan içinde tutuklu gibi

yaşamıştı. Psikanaliz tedavisi sırasında, üç yaşında küçük bir çocukken evden kaçıp demiryolu çevresine gittiğini anımsadı. İstasyondan geçen bir tren, pistonlarından dışarıya attığı kızgın buharla onun kolunu yakmış ve pek korkutmuştu. Daha sonra bu olay tümüyle unutulmuş, ancak bilinçaltında bıraktığı endişe fobiye oluşturmuştu.

Akarsudan korkan bir kız çocuğu vardı. Öyle ki, onu yıkayabilmek için tüm ailenin elbirliği yapması gerekiyordu. Okuldaki su içme fıskiyesinden, trenle üzerinden geçtiği çay ve derelerden büyük korku duyardı. Yirmi yaşına geldiği halde neden böyle davrandığını açıklayamıyordu. Bu sırada onüç yıldan beri görüşmediği teyzesi aniden ziyaretine geldi ve söylediği ilk söz: «Hiç ağzıma almadım» oldu. Bu söz ona daha henüz yedi yaşında iken teyzesi ile birlikte yaşadığı bir olayı anımsatır. Çocuk annesine, teyzesinin sözünü dinleyeceğine söz vererek teyzesiyle birlikte orman gezisine çıkar. Ancak bir ara elinden kaçır ve bir dere içindeki kayalıkların arasına sıkışmış olarak bulunur. Başının üstüne küçük bir su akmakta ve çocuk korkudan çığlık çığlığa bağırılmaktadır. Teyze çocuğu oradan kurtarır. Üstünü başını kurutur ve annesine söyleyeceğine söz verir. Olay o güne değin tümüyle gizli kalır ama bu giz «Akarsu Fobisi»ne neden olur.

Fobik (fobisi olan) iyileşebilir. Bu amaçla uygulanan çeşitli yöntemler vardır. Ancak en geçerli ve temel yöntem, bilinçaltına yerleşmiş bulunan korkunun kaynağını, ana nedenini bilince çıkartmaktır. Neden bulununca, korku ile neden arasındaki ilişki hastaya açıklanır. Hasta korkusunun kaynağını öğrenince fobi değerini yitirir. Devamlı telkinle fobik iyileştirilebilir.

Melankoli, Nevrasteni, Histeri, heyecanlarda düzensizlik ve irade zayıflığı hallerinin görüldüğü hastalıklardır. Bundan başka heyecanlılık, insanda başka hastalıkların yer etmesini de nedenliyebilir. Şeker hastalığı, mide ve bağırsak hastalıkları, zayıf akıllılık ve diğer çeşitli dengesizlikler heyecanlı yapıdan kaynaklanabilir. Heyecanlı yapı ile normalüstü zekâ arasında bağıntı vardır. Ancak aşırı duyarlılık kişiyi dehaya olduğu gibi cinnete de götürebilir.

Kişinin heyecan davranışlarını denetim altına almasını sağlayabilecek en önemli etken, küçük yaşlarda gördüğü eğitimidir. Heyecanlarını denetim altında tutamayan yetişkinler de bunu sonradan kazanabilirler. Ancak çok daha uzun ve sürekli bir eğitim geçirmeleri gerekmektedir. İçinde yaşanılan toplum, kişilerin heyecansal davranışlarını büyük ölçüde denetler.

Toplamlar, heyecansal davranışların lâ sesini verirler. Toplumun hoş gördüğü sınırı aşan heyecansal davranışlara herkes kötü gözle bakar. Normal heyecansal davranış ve anormal heyecansal davranışın ölçülerini veren toplum, aynı zamanda bunların zamanlarını, koşullarını, hangi hal ve zamanda, ne biçimde gösterileceğini de belirler ve yaptırıcı gücüyle zorlar. Vatan sevgisi, ulus sevgisi gibi duygularımızı coşkuya çevireceğimiz ulusal bayramlarımız, dini duygularımızı belirtebileceğimiz kutsal günlerimiz, acılarımızı çekinmeksizin gösterebileceğimiz, gözyaşı dökebileceğimiz üzüntülü günlerimiz vardır. Matem heyecanını kahkahaya çevirmek olası değildir. Böyle bir tutum içinde bulunan kişi şiddetle kınanır. Toplumun gösterilmesini istediği o anki heyecan türü odur çünkü!..

Toplum, heyecanları sınıflandırmış, belirli zaman

ve ortamlarla sınırlandırmış ve koşullandırmıştır. Öyle ki, kimi kere en doğal ve içten gelen içgüdüsel heyecanlara ters düşen tepkilerde bulunmaya bireylerini zorladığı olur. Sözelimi herkes ölümden korkar ve kaçınır, ancak harpte cesur davranmak ve ölüme doğru milli heyecanlar içinde atılacak biçimde koşullandırılır.

Heyecan toplum içinde duyulur. Toplum içinde heyecan duyacak düzeye gelip de çevremizdekilerin heyecanlanmadıklarını görürsek heyecanımızı yitiririz. Heyecanında yalnız kalan kişinin duyduğu öfke, sevinç, keder gibi duygular doruğa ulaşmaz. Bizi korkutan bir olgu çevremizdekileri korkutmuyorsa biz de yürekleniriz. Kendi kendimize öfkelenemeyiz. Bunun için bir rakip gerekir. Rakibimiz soğukkanlı ise bizim de öfkemiz söner. Yok o da öfkeli ise, öfkemiz taşar.

Kuşkusuz heyecanların pek çok olumlu yönü de bulunmaktadır. Bilinçin denetimi altında, yapıcı etkinliklere yönelik olan heyecanlar olumludurlar. Pek çok üstün eser, zekâ ve heyecanın ortak ürünüdürler. Doğa güzelliklerinin bir ressamda veya bes-tekârda uyandırdığı yaratıcı heyecanlar gibi, öfke ve hiddet gibi olumsuz duygular da, bilincin denetiminde yaratıcı ve yapıcı olabilirler. Rekabetin neden olduğu yarışma ve geçme eğilimi, kişileri olumlu yönlerini geliştirmeye ve daha verimli olmaya zorlar. Ancak bu denetim ve zorlama, kişide çoğu kez bazı gerginlikler de yaratır. Bilinçaltı blrikimlere neden olur.

BİLİNÇALTI YANSIMALARI

Freud'dan öğrendik ki, bilinçaltında tüm insanlar-
da doğuştan var olan, yaşama ve kendini koruma,

cinsiyet ve üreme, saldırganlık ve yıkıcılık güdöleri bulunmaktadır. Ancak bilinçaltında bulunan tüm ögeler bu libidinal güdölerle sınırlı değildir. Kişide yaşayan toplum ahlâkı olan üstbenle çatışması nedeniyle gerçekleşmeyen ,doyum bulmayan istekler bilinçaltına itilirler. Bunlar her an, kendilerini gerçekleştirecek, doyuma ulaştıracak olanak ararlar. Doyum bulana değin bilinçaltının karanlıklarında kompleks olarak yaşarlar. Farkında dahi olmaksızın bu kompleksler davranışlarımızı etkilerler. Âdeta bizi görünmez bir bağla tutsak kırlarlar.

Duygu ve düşüncelerimizi bazen bilinçli olarak gizleriz. Hemen hiç kimse sevdiği işini, içinde yaşadığı sosyal çevreyi, bağlı olduğu kümeyi yitirmek istemez. Aksine, işinde ilerlemek, daha yüksek bir sosyal düzeye yükselmek, çevresindeki kişiler tarafından sayılmak, beğenilmek, takdir edilmek ister. Bunun için pek çoğumuz, kişisel eğilimlerimize, olağan davranışlarımıza ve düşüncelerimize ters düşse bile, durumun gerektirdiği davranışı gösterir, genel eğilimlere uymaya, ideal biçimde davranmaya çalışırız. Kendimize değil, başkalarına uygun olan biçimde davranırız. Ancak bunu başarmak için kendi doğal eğilim, duygu ve düşüncelerimizi bastırmak, olağan davranış ve tepkilerimize ketvurmak zorunda kalırız. Uğradığımız düş kırıklıklarını, kızgınlık, kırgınlık ve küskünlüklerimizi, üzüntümüzü, öfkemizi saklarız. Belli etmez, dışa vurmayız. Çünkü, başkaları ile iyi geçinmek için öfke, hiddet, nefret, kızgınlık, küçümseme gibi duygularımızı denetim altında tutmayı öğrenmişizdir. İnsanlar hoşlanmadığımız bir davranışta bulunduğunda yüzümüzü buruşturmaz, olaylar gönlümüzce gelişmezse ağlayıp sızlamayız. Hattâ, çevrede

olumsuz yankılar yapacaksa **sevincimizi dahi gizle-**
riz.

Öğretmen sınav notlarını okurken, sınıfın en üstün notunu aldığını öğrenen öğrenci, içinden gelen sevinç çığlıklarını dudaklarında toplanan mütevazî bir gülümsemeye dışavurur.

Pek kârlı bir satış yapan mağaza sahibi, içinden kopup gelen mutluluktan sıçrayıp koşma istemine, müşteriyi kapıya kadar geçirerek ketvurur.

Zorlu bir karşılaşmadan sonra rakibini yenen sporcu, içinde yenmenin verdiği büyük coşkuyu yaşarken, sevincini belli etmeksizin yenilenin gönlünü alıp onu avutmaya yönelir.

Belli etmediğimiz duygularımız, söylemediğimiz düşüncelerimiz, bastırılmış istem ve eğilimlerimiz, geçmişin karanlıklarında unutulmuş gibi görünen anılarımız, vaz geçtiğimiz tutkularımız, terkettiğimiz umutlarımız vardır. Gerçekte onların bir bölümü o denli derine itilmiştir ki, onların var olduklarını, benliğimizde gömülü bulunduklarını bile unuturuz. Ancak bu onların etkinliklerini yok etmez. Bunları kişiliğimizin dışına çıkarmaz. Belirli olmayan bir süre için bastırılmış, itilmiş, avutulmuş olarak uykuda bekliyebilirler. Bazen aniden bilince fırlar ve davranışa yansır, bazen de çok gerilerden, gizli ve karmaşık bir güç olarak davranışları etkilerler. Kişiliğin anlaşılmasını zorlaştırır ve karmaşık bir görünüm kazandırır-
lar.

Yeni doğan kardeşinin varlığını kabullenmeyen çocuk, yükümlü olduğu **bir görevi unutan kişi, bastırmakta**, yani içtepmektedir. Kişi **bir eğilimine, bir istemine bilinçli olarak ketvurursa**, bu bastırma olmaz. Bastırmada, bir gerçeğe göz yumarak bakma söz konusudur. Bastırılan düşünce artık bilinçdışına

atılmıştır. İçetepilmiştir. Kişi bu düşüncenin bilincinde değildir.

YANILGILAR

Bastırılan ,dışavurulmak istenmiyen düşünce ve eğilimler, kapı aralığından, anahtar deliğinden süzülürcesine kaçıp kurtulabilirler bilincin çelik parmakları arasından. Çoğu kez kişi pek zor durumlara düşer bu kaçışlar nedeniyle.

Cimri evsahibi, vermek zorunda kaldığı davette, konukların açık bir iştahla her şeyi silip süpürdüğünü, içkinin ve yiyeceklerin güneş gören kar gibi eridiğini gördükçe için için sinirlenmekte ama bunu dışavurmamaya çalışmaktadır. Bu bay gecenin gereği olarak konuşurken: **«Sayın konuklar toplantımıza onur verdiniz»** diyecekken **«Sayın konuklar toplantıya obur verdiniz»** diyivermiştir. Bu yer değiştiren benzer sesli sözcük, bastırılmaya çalışılan düşüncenin korkunç bir intikamı olmuyor mu?

Buna pek benzeyen bir başka örnekte, konuklarıyla pek cansıkıcı bir gece geçiren ev sahibi, onları yolcu ederken söylenmesi adet olanı değil de asıl içinden geçeni bilinçsizce söyleyivermiştir: **«Güle-güle efendim, geldiğinize çok müteessir oldum.»**

İşten çıkardığı işçilerine vermeyi zorunlu olduğu tazminatı veren, ancak bundan iyilik yapmış görüntüsü içinde bahseden işvereni övme zorunluluğu karşısında kalan müdürü, içinde duyduğu bu davranışın yakışıksız olduğu düşüncesini bastırarak **«Çok âli bir davranışta bulundunuz beyefendi»** diyecekken, **«Çok adi bir davranışta bulundunuz beyefendil»** deyivermiştir. Söylenmek istenen bir söz böylece açığa çıkmıştır ama, sonuç hiç de olumlu olmamıştır.

Bir dil sürçmesi ,çoğunlukla bastırılan bir düşüncenin baskıdan bir anlık kurtuluşu sırasında kaçak olarak gün ışığına çıkışıdır. Belirtilmek üzere olunanın aksinin dile getirildiği dil süremelerinin tümünde bir karşı çıkış vardır. Freud, tüm yanılgılarda olduğunca, dil sürçmelerinde de birbirine zıt iki ögenin varlığına dikkat çeker. Bunlardan:

Birincisine: **Karşı çıkılan amaç**

İkincisine: **Karşı çıkan eğilim**

adını verir. Daha önceki bir amacın bir şey söylenilmeksizin bastırılması, dil sürçmelerinin vazgeçilmez koşuludur der. Bu durumda zarar gören, karşı çıkılan amaçtır. Bu amaç engellenmektedir. Böylece ya tümüyle yalanlanmakta, ya düzeltilmekte, ya da tamamlanmaktadır. Freud'dan bu açıklamalarını tanımlayıcı çok ilgi çekici örnekler alıyoruz:

Yolsuzlukla suçlanan politik bir gazetenin kendini savunma amacıyla yayınlanacak yazısı şöyle bitiyordu:

«Okuyucularımız bizim her zaman çıkar gözetmeden toplum yararı için çalıştığımıza tanıktır.»

Bu savunmayı dizen görevli, yazıda şöyle bir yanlışlık yapmıştır: «Okuyucumuz bizim her zaman **çıkar gözeterek** toplum yararı için çalıştığımıza tanıktır.»

Bu sürçme ,görevlinin: «Böyle yazmaya zorunluyum, ama gerçek bunun tersi» biçiminde düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Kocasının beslenme konusunda, bizzat, kendi özgür ve seçici eğilimlerine uygun olarak yediğini söylemek istediğinde, dili sürçerek: «Kocam, **canımın** istediği her şeyi yer içer» demesi, kadının son derece sert, kibirli ve evinin yönetiminde tekbaşına sözsahibi olduğunu açığa vurur.

Yazarken yapılan kalem sürçmelerinin, konuşurken yapılan kalem sürçmelerine uygun bir yapısı ve içeriği olması pek doğaldır. Bu arada en çok görülen kalem sürçmeleri olan, sözlerin ve hecelerin sıkıştırılması ,sözcük aralarından hece atlanması, en son yazılacak sözcüğün öne alınması, yazının bir an önce bitirilme istemini, sıkıntı ve sabırsızlığı belirttiği ileri sürülür.

Sürçmelerin dışında bir de unutma biçiminde görülen yanılıklar vardır. Bunlar günlük yaşantı içinde pek sık görülen ve yaşanan olaylardır. Unutulmaması gereken bir kişiye ait adın bir türlü anımsanamaması, alınan bir kararın yerine getirilememesi, bir buluşmaya zamanından geç gidilmesi, bir eşyanın yitirilmesi veya konulduğu yerin bir türlü anımsanamaması gibi yanılıkların da anlamlı bir içerik taşıdığını ileri sürer Freud.

Günlük yaşamda karşılaşılan bu tür olgular karşısında pek çok kişi, onların ardında gizli anlamlar arar. Evlilik yıldönümünü unutan koca, ne denli inkâr ederse etsin, yeminler ve tatlı sözlerle yatıştırmaya çalışırsa çalışsın, eşi: «— Artık beni sevmiyorsun, evliliğimizin senin için hiç bir önemi kalmadı, ben yalnızca senin gereksinmelerini karşılayan bir insanım.» türündeki sızlanmalarını sürdürür. Kadın çoğu kez bu sezgisinde haklıdır.

Defterini veya kitabını unutan öğrenciye öğretmen:

«Okulla o derece ilgisizsin ki bir gün gelmeyi de unutacaksın» der. Unutulan araç, bir bakıma okuldan uzak kalma, okuldan uzaklaşma simgesidir.

İşine sürekli geç gelen memur hakkında şefi: «Bu adamdan hayır gelmez, işini sevmiyor» diye düşünür.

Buluşma yerinde kendini hep bekleten sevgilisi hakkında, «— Acaba beni sevmiyor mu?» diye kuşkulanır âşık. «Neden?» der, «Neden bir kez de vaktinde gelmez,»

Histerinin pek sık rastlanan klinik görüntülerinden biri, «psişik bir nedene, bedensel bir yanıt alınması» biçimindedir. Sözelimi: Okula gitmek istemeyen, ancak okula gitmesi gerektiğinde ateşi yükselen, kusma nöbetleri geçiren çocuk; eşiyle bir yere gitmesi gerektiği halde gitmek istemiyen, ayakları felçliymişcesine tutulan kadın histerik birer hastadırlar.

Yaşantısının istenmiyen, hoşlanılmayan bir bölümüne tepki olarak, hayatının o bölümünü tümüyle unutan histerik kişiler pek çoktur. Bunların bir bölümü romanlara ve filimlere konu olmuştur .Ancak burada biz birer marazi hal olan klinik olgular üzerinde değil, günlük, olağan olaylar üzerinde duracağız. Yalnız her iki halde de bir benimsemenin, bir karşı çıkışın bulunduğuna dikkatinizi çekmek istedik.

Günlük yaşantımızdan sayısız örneklerini belleklerimizde yaşadığımız bu tür olayları, Freud'un örnekleri ve açıklamalarıyla renklendirmeyi sürdürelim:

İnsanlar unutulur. Bu doğal bir olay. Ancak bazen çok anlamlı olarak unutulur. Unutmamaları gereken kişilerin adlarını, her zaman gidip geldikleri bazı semt adlarını, bir yeri, bir yiyeceği, bir aletin adını, bir işi, bir nesneyi ısrarla unutulur. Bazen o basit sözcük, dillerinin hemen ucundaymış sanırlar. Hemen bulup çıkartacaklarmış gibi gelir. Ancak kendilerini zorladıkça bulamazlar. Nasıl akıllarına gelmediğine, nasıl anımsıyamadıklarına şaşar kalırlar. Hoş olmayan anıları, geride bırakılmak istenen yaşam dönemlerini, sevilmeyen kişileri, benzerlikler ya

da zıtlıklar yoluyla anımsatan, çağırıştıran adlar bilinçsizce unutulurlar bazen... Bazen, yerine getirilmek üzere alınan kararlar da unutulurlar.

Alınan kararları unutmanın anlamı dolaysız ve son derece belirgindir. Öyle ki bunun yorumunu psikanalizle ilgilenen herkes yapabilir. Çünkü burada karşı çıkılan amaca karşı koyan eğilim apaçık görünmektedir. Alınan bir kararı unutup yerine getirmemek, bu karara karşı olan zıt bir eğilimin varlığıyla açıklanabilir. Bu eğilim, kararın tersini yapmak veya onu yapmamaktır.

Bu tür yanılgıların en ilginçleri, birbiri üzerine gelen ve bütünleşen yanılgılardır. Bu tür örneklerdeki içerik, en saf kişiler tarafından bile anlaşılabilir, en eleştirci kişileri bile etkileyecek oranda gözler önündedir. Olayların yinelenmesi bir raslantı olmayacak kadar tekrarlanır ve aynı amaç doğrultusunda gelişir. Ayrıca, belirli bir türdeki yanılgının yerini başka bir tür yanılgının alması en önemli ana ögenin amaca karşı koyma olduğunu gösterir.

E. Jones, göndermesi gereken bir mektubu bilmediği bir nedenle günlerce çalışma masasının üzerinde unuttuğunu anlatır. Sonunda bu mektubu aldığı karara uyarak, epeyce gecikmeyle de olsa postaya verir. Ancak mektup, üzerinde alıcının adresi olmadığı için postadan geri gelir. Adresi yazar ve yeniden postalar. Mektup bu kez de üzerine pul yapıştırılmadığı için iade edilir. E. Jones ancak o zaman aslında bu mektubu göndermek istemediğini kendi kendine itiraf eder.

Kimileri bir buluşmayı unuttur. İkinci buluşmayı unutmamaya kendi kendine söz verir. Ancak buluşma yerine geldiğinde, bu kez de buluşma saatinin geçtiğini görür.

Bir yazar şöyle anlatmaktadır: «Bir piyesimin oynanmasında yararı olur düşüncesiyle, bir edebiyat derneğinin yönetim kuruluna girmeyi kabul etmiştim. Pek de ilgilenmememe karşın, her cuma günü yapılan bu toplantılara aksamaksızın gidiyordum. Birkaç ay önce, bir oyunumun F. kentinde sahneye konulacağı bildirildi. Ben ise o tarihten itibaren derneğin toplantılarına katılmayı sürekli olarak unutmaya başladım. Bu insanların bana artık yararı kalmadığını düşünerek dernek toplantılarına katılmadığımı sezinledim. Kendimi suçladım ve ertesi cuma yapılacak toplantıya kesinkes katılacağıma, bunu asla unutmayacağıma dair kendime söz verdim. Toplantı salonunun kapısına değin kararımı kendi kendime tekrarlarmaya devam ettim. Ancak toplantı yerine geldiğimde, salon kapısının kapalı olduğunu ve toplantının çoktan bitmiş bulunduğunu gördüm. Çünkü toplantı gününü şaşırmıştım. Cuma günü çoktan gelip geçmişti ve o gün günlerden Cumartesi idi.»

Ünlü bir Alman kimyacı, evleneceği gün nikâh saatini unutup kilise yerine laboratuvara gider. Sonradan bu evliliği aslında hiç istemediğini farkeder. İleri yaşlarda öldüğünde ise hâlâ bekârdır.

Freud anlatıyor:

Yeni evli genç bir çiftin konuğuydum. Genç kadın başından geçen yeni bir olayı, bir güldürü haliyle anlatıyordu. Balayından döndükten sonra kocası işe başladığında, o da kızkardeşine gitmiş. Birlikte alışverişe çıkmışlar. Genç kadın birden, caddenin karşı kaldırımındaki bir adamı göstererek kızkardeşine: «— Bak bay X gidiyor.» demiş. Bu adamın daha birkaç hafta önce evlendiği kocası olduğunu tümüyle unutmuş bulunmaktaymış.

Bunu dinlerken birden irkildim. Ama sonuç çı-

kartmaya da cesaret edemedim. Ancak bu evlilik birkaç yıl sonra çok üzücü bir biçimde son bularak olayı bana anımsattı.

Görüldüğü gibi bu örnek kişide bir önyargı uyandırıyor. Gelecekte haber veren falcılar gibi, kişiyi bazı yargılarda bulunmaya itiyor. Ancak o andaki ruhsal durumun tam olarak sezilememesi nedeniyle apaçık sonuçlara ulaşılamıyor. Yaptığımız yorum içimizde bazı endişeler uyandırsa bile fazla ciddiye alınmıyor. Çünkü biliyoruz ki, her belirtinin doğru çıkma olasılığı yoktur.

Sözgelimi: Görücüye çıkan genç kızın, elinde kahve tepsisiyle konukların bulunduğu odaya girerken, ayağının takılıp elindekileri dökmesi, fazla heyecandan olabileceği gibi, bu birleşmeye karşı olan isteksizliğinden de kaynaklanıyor olabilir.

İnsanoğlu neyin gerçek bir kaza, neyin bir karşı çıkış olduğunu bilebilseydi, yanlışların ardındaki gerçekleri görebilseydi, kuşkusuz yaşamına daha bilinçli ve sağlıklı yön verebilirdi.

Eşyaya, nesnelere zarar veren, yanlış sonucu oluşturan bazı kazalar vardır. Hani şu kimilerinin «**görünmez kaza**» dedikleri, umulmayan, önleme olanagi olmayan, önlemenin bizim elimizde olmadığı türde olanlar değil de «**kör kör parmağım gözüne**» denen cinsten, bile bile yapılmış kanısı uyandıranlar...

Nasıl yapıldığına aklımızın ermediği... «Olacak iş değil, bunu nasıl yapar!» dediklerimiz- Bu tür kazaları yapanlara kimi kez **dalgın**, kimi kez **dikkatsiz**, kimi kez de **sakar** deriz. Ancak bu tür kazalar karşısında güngörmüş kişiler, dededen atadan duydukları bazı özlü sözlerle olayın ardındaki gerçeği apaçık ortaya koyarlar.

- İstek olmayınca aşın tadı olmaz!
- Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş!
- Gönülsüz davara giden köpekten hayır çıkmaz!
- Gönülsüz köpek av avlamaz-
- Zorla güzellik olmaz!

derler. Kazanın ortaya çıkışında bir isteksizliğin bulunduğunu ileri sürerler. Tümceyi tersine çevirirsek: İsteksizliğin kazayı oluşturduğunu iddia ederler.

Şöyle bir düşünelim! Tanık olduğunuz bazı kazalara hiç isteksizlik, gönülsüzlük sezmemişiz midir? İstemeye istemeye, gönülsüzce yaptığımız bazı işleri yüzümüze gözümüze bulaştırdığımız hiç olmamış mıdır?

Freud bu noktadan bir adım daha ileriye gidiyor ve bazı kazaların istenerek, ancak bilinçdışı bir istekle oluştuğunu, oluşturulduğunu söylüyor. Bu konuda yine, Freud'un bir örneğine ve yorumuna başvuralım. Bir mühendis anlatıyor:

Bundan bir süre önce, bir lisenin laboratuvarında bir kaç arkadaş gönüllü olarak esneklik konusunda deneyler yapıyorduk. Ancak bu deneyler giderek uzadı. Yine bir gün laboratuvara giderken, birlikte çalıştığımız F. evde yapılacak pek çok işi varken gereksiz yere zaman yitirdiğinden şikâyet etti. Ben de kendisine, haklı olduğunu, geçen kez olduğu gibi makinede bir arıza olursa yine erkenden eve dönme umudunun bulunduğunu söyledim. Çalışma sırasında F.'in görevi, kendisine «Dur-» denildiğinde, verilmekte olan basıncı kesecek supabı kapatmaktı. F. kendine komut verildiğinde supabı sağa doğru çevirerek kapatacağına sola doğru çevirerek daha çok açtı. Böylece bu basınca dayanamıyan boru patladı. Deney o gün için sona ermişti. Ne gariptir ki, olaydan ön-

ce konuştuklarımızı F.'e anımsattığımda, o böyle bir konuşmayı hatırlamadığını söylüyordu.

Eşyalarda yanılma, ya da yanlış davranışlarda bulunma da, diğer yanılgılar gibi, karşı çıkılan bir isteği, bir durumu engellemek için yapılır. Amaç mutlu bir rastlantı görünümüyle perdelenir.

Bir eşyayı yitirmenin, ya da nereye koyduğunu bilememenin de çeşitli anlamları vardır. Bunlarda da bir yanılgı olarak karşı çıkma eğilimi gizlenebilir. Her yıl belediyenin, taşıtlarda unutulmuş eşyaları satışa çıkardığını ve yine buralarda bırakılan eşyanın gerek oran ve gerekse çeşit yönünden çok yüksek sayılara ulaştığını hep biliriz. Televizyon ve gazetelere yansıyan ilginç unutma olaylarını gülümseyerek izleriz. Zaman zaman da yorumlarız. Bunlardan pek çoğu gülmecelere de konu olmuştur.

Unutulan şapka, eldiven, palto, ceket, ayakkabı tekleri gibi giysiler, okul ve evrak çantaları ,şemsiyeler, bastonlar ,evden işe taşınan sefertası dolusu yemekler büyük yoğunluk taşır. Zaman zaman küçük çocukların da unutulduğu olur.

«Bütün bu durumlarda ortak yan, bir şeyi yitirme isteğidir.» der Freud. Değişik olan yansa, bu isteğin nedeni ve ereğidir. Kişi eskiyen bir eşyasını yitirebilir. Ondan hoşlanmıyor, onu kullanmak ona haz vermiyorsa yitirebilir. Daha iyisini ,daha yenisini almak istiyorsa, kendisi için bir değer taşımıyorsa, hoşlanmadığı bir şeyi, bir kimseyi, bir işi, bir uğraşı, bir yeri simgeliyorsa o eşyayı yitirebilir. Bir şeyi kırmak ve bozmak da aynı amaca, aynı itilime cevap verir.

Görülüyor ki, her türden yanılgı, ister dil sürçmesi, ister unutma ,ister yitirme, ister yok etme olsun, amaç olan eyleme karşıt bir eğilimin varlığın-

dan kaynaklanabilmektedir. Bununla birlikte, yorumlayıcı, yanılgının nedeninde yanılgıdan kaçınmalıdır. Fizyolojik kusurlardan ve dış etkilerden koynaklanan yanılgıya psikolojik içerik kazandırmaktan sakınmak gerekir.

DÜŞLER

Giderilemeyen isteklerimizin, özlemlerimizin, ulaşamayan tutkularımızın, karşılanmayan, bastırılan eğilimlerimizin, umutlarımızın, umutsuzluklarımızın, dileklerimizin korkularımızın bir yansıması da düşlerle çıkar karşımıza.

Yıllardır yapamadığımız yaz tatilinin acısını, altın kumlu bir kumsalda, beyaz köpüklü lacivert dalgaların arasında serinliyerek çıkarttığımız hiç olmamış mıdır düşlerde? Özlemini duyduğumuz pek sevgili bir dostu, yine bazen düşlerde doyasıya kucaklarız. Hakkından bir türlü gelemediğimiz, takıştığımız, öfkelendiğimiz kişilerin kimi kere düşlerimizde haklarından ne de güzel geliriz.

Bazılarının çözemedikleri bir sorun karşısında çaresiz kaldıklarında, başlarını yastığa vurup yatmaları, uykuya sığınmaları sebepsiz değildir. Düşler gerçekte sorunları çözme bile kişiyi gerilimden kurtarmakta, savaşım için organizmayı rahatlatmaktadır.

Ama, elimizin ermediklerini, gücümüzün yetmediklerini, gözümüzün görmediklerini, gönlümüzün dileklerini görmeyiz yalnızca. Karabasanlar da yoklar bazen düşlerimizi.

Düşler gerçi Freud'la girmiştir psikoloji alanına ama, insanoğlunun yaşantısında ilkel dönemlerden beri önemli bir yer tutmuştur. Antropolojistlerin ilkel

kabileler üzerinde yaptığı araştırmalar, ilkel insanı iki biyolojik olayın tedirgin ettiğini ortaya koymuştur. Bunlardan biri ölüm, diğeri uyku ve düşlerdi. Her iki halde de ruhun bedeni terkettiğine inanılırdı. Uykuda ruh bedenden ayrılır, gezer, dolaşır, yaşar ve duyardı. İnsan bu yaşantıyı bir düşünce olarak algıladı. Bu nedenle Fiji adalarında hâlâ yaşayan bir gelenektir. Uyuyan insan birdenbire uyandırılmaz. Ruhunun bedene dönmesi için zaman bırakılır.

Eski Mısır, Asur, Babil, Yunan ve Roma uygarlıklarında düşler, geleceğin habercisi olarak değer bulmuşlardır. Bu dönemlerde, tapınılan ve yakarılan Düş Tanrıları olmuştur. Düş yorumcularıysa, sarayların en çok saygı gören bilge kişileri idi. Bu uygarlıklardan günümüze 30'u bulan düşünce kitapları kalmıştır.

Ancak, Amerika'nın kuzey yörelerinde yaşamış bulunan yerli kabilelerden Iraques'ler hakkında Fransız Cizvit papazlarının yazdığı mektuplar, bu insanların düşlerine, diğer uluslardan çok daha değişik bir gözle, adeta bir psikanalist gibi baktıklarını ortaya koymaktadır.

Iraqueslerin tapındığı önde gelen tanrılardan biri **Düş Tanrısı** idi. Onun buyruğundan dışarı çıkılmaz, tüm istekleri yerine getirilirdi. Bir Iraques yerlisi, düşünde ne görse ertesi gün o gördüğünü yapardı. Bunu yapmadığında, yapamadığında kendini suçlu, yaptığında ise rahatlamış hissedirdi. Iraques'lerle ilgili mektupların yer aldığı «İlgiler» adlı yapıtta, **Papaz Ragueno** kızilderililerin bu inançlarını şöyle tanımlıyordu:

«İçlerimizde, bağımsız ve özgür bilinçli isteklerimiz vardır. Ancak bunlardan başka, benliğimizin derinliklerinde saklı ve gizli istekler de bulunmakta-

dır. Bu istekler bilincimizin ötesindedirler. Kızılderililere göre bu istekler kendilerini düşlerde ortaya koyarlar, düşlerde dile gelirler. Eğer bu istekler uyanırken yerine getirilirse, ruh doyuma ulaşır, yok eğer getirilmezse ruh bedene başkaldırır. Bunun sonucunda ise çeşitli bedensel hastalıklar görülür.»

Bu nedenle düşünde ava gittiğini gören yerli ertesi gün hangi koşullar altında olursa olsun ava çıkar ve yine ırmağa girip yıkandığını gören, suyun ve havanın soğukluğuna aldırmaksızın ırmağa girerdi.

Ancak bilincin ötesindeki istekler her zaman apaçık olarak görünmezdi. Kimi kere biçim değiştirdi. Bu biçim değiştirmiş isteği ortaya çıkarabilmek için, görüşü çok derin kişilere gereksinim duyulurdu. Bu görüşe uygun olarak yılda iki kez düzenlenen düş kutlama günlerinde, düşler birer bilmece halinde sokularak sorulur ve dinleyenlerin bilmesi istenirdi. Bazı düşler toplu olarak birer temsil biçiminde canlandırılırdı.

• **Bizde de, düşlerimizin istek ve arzularımızla ilgili olduğunu vurgulayan pek çok halk deyişi bulunmaktadır:**

- Aç tavuk düşünde kendini arpa anbarında görür.

- Rüya ile hülya olmasa züğürdün canı çıkar.

- Rüya fakirin avuntusudur.

sözleri bunlardan yalnızca birkaçı.

Freud'da düşleri aynı anlamda ele alır. «Düşler, isteklerin gerçekleşmesi, arzuların doyurulmasıdır» der. Özellikle çocuk düşlerinde bunun açıklıkla görüldüğünü ileri sürer. Ona göre çocuğun düşü çoğunlukla önceki günün deneyimlerine bir tepkidir. Geçen gün, ardında bir doyumsuzluk, bir istek bırakmış

bir pişmanlık duyurmuşsa, çocuk, düşünde doğrudan doğruya bu isteğinin gerçekleşmesini yaşar. Böylece içine düştüğü iç gerginlikten kurtularak rahat bir uykuya o.anağı bulur.

Bir yıl on aylık bir oğlan çocuğu, arkadaşına doğum günü armağanı olarak bir sepet kiraz verecekti. Çocuk bu kirazları arkadaşına verirken kirazların bir bölümünün kendisine verileceği sözüne rağmen pek isteksizdi. Ertesi günün sabahı, gördüğü rüyayı şöyle anlatıyordu: «Bütün kirazları Hermann yedi.» Hermann, çocuğun kendi adıydı.

Üç yıl üç aylık küçük bir kız çocuğu ilk kez bir göl kıyısına gezmeye götürülmüştü. Gölde kayıkla **bir süre gezdiler. Ancak kıyıya yanaştıklarında, küçük kız kayığı bırakmıyor ve acı acı ağlıyordu. Zaman pek çabuk geçmiş ve kayıkla gezmeye doyamamıştı.** Ertesi sabah gördüğü düşü şöyle özetlemişti: «— Dün akşam gölde kayıkla geziyordum!» Anlaşılan kayık sefası bu kez daha uzun sürmüştü.

Uzun süre, bir yoksunluğu kronik bir biçimde çekenler, esirler, keşif yolculukları sırasında yokluklara katlanan kişiler, düşlerinde, bu yoksunluklarının doyumu biçiminde düşler görürler. İsveçli araştırmacılar **Otto Nordenskjöld**, «Antartica» adlı yapıtında anılarından şöyle bahsediyor:

«Hiç bu denli sık ve bu denli açık düşler görmemiştik. Düşlerimiz düşüncelerimizle aynı yöne yöneliyordu... Uykularında sık sık ziyafetlere giden bir arkadaş, sabahları, düşünde doyasıya üç öğün yemek yediğini ballandıra, ballandıra anlatıyordu. Bir başkası, tütüne özlem duyanı, düşlerinde tütün görüyordu. Dağlar gibi tepeleme yığılı, bol bol tütün. Kimisi buzları kıra kıra gelen bir gemi, bir başkası çantası mektuplarla dolu postacı... Postacı uzun

açıklamalarda bulunuyor, gecikmesinin nedenini anlatıyordu. «Nordenskjöld düşlerle ilgili anılarını şöyle bağlıyor: «Özlediğimiz, yokluğunu çektiğimiz şeylere kavuşmak için düşlerimizi nasıl özlediğimizi bilemezsiniz!»

Gece uykusunda çok susayan biri, düşünde doyasıya su içtiğini görür. Altını ıslatan bazı çocukların, bu utandırıcı durumu yaşamadan az önce, gereksinimlerinin geldiğini ,kalkıp tuvalete gittiklerini, tam gereksinimlerini giderirken, duydukları sıcak bir ıslaklıkla uyandıklarında, yataklarında bulunduklarını ve altlarını ıslatmış olduklarını farkettilerini çok duymuşuzdur. «Görülüyor ki düş, bir gerilimi giderir, bir gereksinmeyi karşılarken uykunun bozulmasını korumaya çalışmaktadır.» diyor Freud. Bu konu da bir dizi de örnek veriyor. Bunlardan birini aktaralım:

«Yemek odasına giden koridorda, düzinelerle tabağı üst üste koymuş olarak taşıyan mutfak görevlisi kadın görüyorum. Birden tabakların dengesiz durduklarını fark ediyor ve onu uyarıyorum: — **Dikkat et tabaklar düşecek!**» Doğal olarak ondan beklenen yanıtı alıyorum: «— Tabakları böyle taşımaya alışkıyım ben! Tedirgin bakışlarla izliyorum onu. Derken bir ayak takılması, bir şangırtı. Bütün tabaklar yerde paramparça... Ancak çok geçmeden bu şangırtı sesinin kırılan tabaklardan gelmediğini, bunun uyanmamı sağlamak üzere kurulmuş bulunan çalar saatin zili olduğunu anlıyorum.

Böylece Freud, düşlerin, o güne değin genel olarak kabul edildiği gibi beynin parçalanmış ,anlamsız bir etkinliği olmadığını, ancak bir istemi gerçekleştiren, bir gerilimi gideren, böylece uykuyu koruyan psikik bir olgu ve bir güvenlik supabı olduğunu söylüyordu.

Freud, yetişkin düşlerinin çocukların düşleri gibi yalın ve açık olmadığını, bu düşlerin içerik açısından bir ikilem taşıdığını öne sürer. Ona göre her düşte, bir görünen anlam bir de gizli içerik bulunmaktadır. Düşün görünen anlamı, anlatılan düşün yorumsuz, analizsiz yalnızca kendidir. Gizli içerik ise, düş içindeki öğelerin büründüğü sembollerin çözümlenmesi, olayların neyi simgeleyip, kişilerin, nesnelerin, kimi ve neyi anımsattığının serbest çağrışımla açığa çıkarılmasıyla ulaşılan anlamdır.

Gizli içeriği, kişinin yaşantısı boyunca kazandığı anılar, heyecansal birikimler, deneyimler ve istekler oluştururlar. Öyle ki, bilinçaltında, üstben tarafından onay bulmadığı için içtepilmiş libidal istekler, birikmiş bir halde doyum için olanak kollarlar.

Ancak yetişkinlerin bu istek ve eğilimleri, düşlere çocuk düşlerinde olduğunca yalın ve açık olarak yansımaz çoğu kez. Çünkü bu istekler ve eğilimler daha önceden onay bulmamış ve geri itilmiştir. Kişide yaşayan toplum ahlâkını simgeliyen süperego'nun yasaklamalar koyduğu, ağırlığını cinsel itilimlerin oluşturduğu konularda düşler, biçim değiştirerek ve sembollere bürünerek görünürler. Bu semboller, Freud'a göre, ulusal ve evrensel kültürde yerleşmiş bulunan ortak bir dil oluştururlar. Freud ve izleyicileri bu dili belirlemeye çalışmışlar ve düşlerde buldukları semboleri kümelendirerek yorumlamışlardır. Ancak evrensel ölçüde yapılan araştırmalar, bu sembollerin öne sürüldüğü gibi yaygın ve herkes için geçerli olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte sembolleşme reddedilememekte ve daha dar alanda kabul edilmektedir. Yapılan deneysel araştırmalarda, Batı kültürü içinde Freud sembollerinin doğrulandığı görülmüştür.

Bu alanda **Schroetter**'in deneyleri ilgi çekicidir. Araştırmacı deneklerini ilk önce telkinle uyutur. Daha sonra onlara, toplum ahlâkıyla ters düşen türde bir düş görmesini telkin eder. Sözgelimi bir kadın deneye, böyle bir deney sırasında babası ile cinsel ilişki kurması telkin edilmiştir Görülen düş şöyledir:

«Düşümde babamı gördüm. Elinde oldukça büyük bir çanta taşıyordu. Çantayı ve onunla birlikte yanında taşıdığı büyük bir anahtarı bana verdi. Anahtar çok büyüktü ve içimde sıkıntı vardı. Çantayı açtım. İçinden bir yılan çıktı. Ağzıma girdi. Büyük bir korkuyla bağırdım ve birden uyandım.

Freud'un seksüel sembolleri şöyle sıralanırlar. Yırtıcı, tahrip edici, ince ve uzun biçimli her şey erkek cinselliğini, içi boş ve hacımlı olan her şey de kadın cinselliğini simgeler. Buna göre:

Yılan, anahtar, mızrak, sopa, kılıç, bıçak, tabanca, ok, tornavida, çivi, odun gibi maddeler erkeğe;

Leğen, tencere, bavul, çanta, sürahi, vazo, ev, fırın, ocak, şömine, vapur, araba gibi şeyler de kadına ve kadın cinselliğine işaretler.

Bu simgeler gözönüne alındığında, yukarıdaki düşte sembolleşme tam olarak görülebilmekte ve rüya açıklanabilmektedir.

Aynı araştırmacının yaptığı bir başka deney de şudur:

24 yaşındaki eczacı bir kıza şöyle bir telkin yapılır:

«Pis bir kahvehanede oturuyorum. Elimde bir Fransız gazetesi var. Yahudi aksanlı bir kadın bana iki kez: «— Bir şeye gereksinmen var mı?» diye soruyor. Elinde bir çanta var. Üzerinde «Yalnızca Kadınlar İçin» yazıyor. Onunla birlikte bir sokağa giriyoruz. O bana yaslanıyor. Kızıyorum ama belli etmi-

yorum. Bir evin önünde bir deste anahtar çıkarıyor. Birini seçiyor ve bana veriyor. «— Yalnızca sana güvenim var. Bunu kullan ama kocam bilmesin!» diyor.

Semboller gözönüne alınırsa bu düşü de kolayca çözebiliriz. Görüyoruz ki semboller isteklerimizin doyumuna ulaşmak amacıyla oynağı bir oyun, başvurduğu bir kurnazlık, yaptığı bir aldatmaca... Amaç, yeniden itilmekten, bir kez daha bastırılmaktan, sansüre uğramaktan kurtulmak! Ancak, daha önce yasaklanmış olmaları nedeniyle sembollere bürünerek düşlerde doyum arayan içgüdüsel eğilimler, eğer sembol zayıf ise sansüre uğrarlar. Yani düş bir karabasana dönüşür, korkulu bir içerik kazanır.

Düşlerin temelinde içbende yeralan içgüdüsel itilmeler ve bilinçaltına itilmiş, bastırılmış eğilimler bulunduğu ve bazı ruhsal hastalıklar, doyum bulmamış içtepesel isteklerin birikimi olduğuna göre, düşler, bu istek ve eğilimlere doyum olanağı sağlayarak, bilinçaltı gerilimi gidererek bu tür hastalıklarda iyileştirici etki yaratabilmektedir.

Topluma, toplum ahlâkına, örf, adet ve törelere ters düşmesi nedeniyle bastırılmış olan eğilimler ve istekler düşlerde yaşanarak yalancı bir doyum sağlanmakta, böylece kişi, üstbenin baskısından ve bunun oluşturduğu gerilimden kısmen de olsa kurtulabilmektedir.

Freud, bastırılmış istek, eğilim ve güdülerini «**konusma ve deşarj**» yöntemiyle açığa çıkararak yeni bir tedavi yönetimi uygularken, düşlerin de bir güvenlik supabı gibi, ortaya çıkan psişik bir gerginliği hafifleterek bu tedaviye yardımcı olduğunu savundu.

Amerika'da yapılan düşlerin engellenmesi deneyleri, düşlerin en az uyku kadar önemli bir olgu oldu-

ğunu, rüyaların uykunun bekçisi olduğu kadar, uykunun düşlerin oluşmasını sağlayan elverişli bir ortam hazırlama görevini yüklediğini de belirliyordu.

Dement ve Fisher ,araştırmaya soktuğu deneklerde, E.E.G. aygıtının beynin uyku içinde gösterdiği grafiklerden yararlanarak, uyku içindeki düş etkinliğinin oranını belirledi. Gördü ki, ortalama olarak uykunun %19,5'unu düşler oluşturmaktadır. İkinci aşamada denekler, düş görme etkinliği görüldüğü anda uyandırıldılar. Uykuları açılınca da değin de bir iki dakika uyanık tutuldular .Elde edilen sonuçlar çok ilgi çekiciydi.

Düşleri engellenen kişiler, deneyin ilerleyen günlerinde giderek daha çok düş görme eğilimi gösteriyorlardı. Öyle ki, ilk gece 7 kez düş görme eğilimi gösteren denek, ikinci gece 10 kez, üçüncü gece 17, dördüncü gece 21, beşinci gece 24 kez düş göstermeye teşebbüs etmişti.

Düş görmeleri engellenen kişiler, düş görmeden geçirdikleri ilk iki üç geceden sonra, aşırı duyarlılık, aşırı yorgunluk, sinirlilik, bellek bozuklukları gösteriyorlar, bazıları ise deneyi bırakmak istiyorlardı. Araştırmacılar, yeterli uykularını alan ,ancak düş görmelelerine olanak tanınmayan deneklere 6. ve 7. günler, istedikleri kadar uyumaları ve düş görmeleri olanağı verdiler. Denekler, özgürce uyuyup, dilediklerince düş gördükleri bu iki gecede, normal düş oranlarından bir kat fazla düş görmüşler ve böylece düşlerinin engellendiği geceleri telâfi etmişlerdi.

Dement, bu araştırmaların sonucunu şöyle özetliyordu: «Demek ki, düşlerin engellendiği gecelerde öyle bir baskı doğuyor ki, bu baskı, kişiyi daha çok düş görmeye itiyor. Ancak, engellenmeler nedeniyle bunda başarı sağlanamayınca, gerilim giderek ar-

tıyor. Kişi özgür uykuya bırakıldığı an, ketvurulmuş düş süreleri telafi edilerek, uyku içinde düşlerin kapladığı sürenin oranı artıyor.»

Düşlerin kişide oluşan gerilimleri giderici, psikik dengeyi koruyucu görevi böylece açığa çıktıktan sonra, düşlerin içeriği daha bir önem kazanıyor. Kendi düşlerimizden ve duyduklarımızdan biliyoruz ki, pek çeşitli şeyler giriyor geceleri düşlerimize. Ancak kümелendirebilir miyiz, söyleyebilir miyiz ne tür konulardır içeriğindeki? Evet! Yapılan çalışmalar sonunda düşlerin içeriği şöyle toplanmıştır:

1. Kişinin geçmiş yaşantısındaki olaylar, çocukluk yıllarından başlayarak saklanan tüm anılar, bilinçli ve bilinçaltı olgular.

2. Günlük yaşamda iz bırakacak şiddette olan önemli olaylar, korkular, sevinçler, tüm heyecansal duyular, istekler ve itilimler.

3. Günlük yaşamda karşılaştığımız, bilinçli olarak algılamadığımız, ancak duyularımıza çarpan ve bilinçaltı olarak algılanan olaylar, görüntüler.

İlk ikisine konumuz süresince değindik. Bu sonuncusu ise ilk bakışta aykırı geliyor insana. Ancak, düş yorumunun babası Freud'da aynı şeye şaşıyor ve nişanlısı Martha Berna'ya yazdığı mektupta şöyle diyordu:

«O denli acayip düşlerim var ki!... Bütün gün aktımı kurcalayan konulara düşlerimde pek rastlamıyorum da, şöyle bir düşünüp geçtiklerim rüyalarımın konuk oluyor.»

Üzerinde durmadığımız, şöyle bir duyup veya görüp geçtiğimiz günlük olaylar, küçük tedirginlikler, sevinçler, ufak hazlar, farkına bile varmadığımızı sandığımız görüntüler, izlenimler, sezgiler, bizde

önemli bir etki yapmaz görünürlerse de tümüyle yok olmazlar, iz bırakmadan geçmezler. İnsan belleği, çevreden gelen uyarımları sürekli olarak algılar ve kaydeder. Algılama eşiği altında olan uyarımların bile insan beyni tarafından kaydedildiği ve insan davranışını yönlendirdiği bilinmektedir.

Bu konuda 1956 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, New Jersey’de uygulanan deney ilgi çekicidir. Yörede yer alan 16 sinemada filim oynarken 1/300 saniyelik dar bir zaman kesiti içinde,

«Coca Cola İç ve Patlamış Mısır Ye»

tümcesi seyirciye gösterilmiştir. Normal bir filim sahnesinin izleyici tarafından algılanabilmesi için gereken süre 1/25 saniye, yani yaklaşık bir göz kırpmılık zaman olduğu için, 1/300 saniye gösterilen bu tümce izleyicilerin hiçbiri tarafından okunamamış ve kavranamamıştır. Ancak filim arasında sinema kantininde yapılan Coca-Cola satışlarında % 18 ve patlamış mısır satışlarında % 57 lik artış olduğu görülmüştür. Bu sonuç ,bilinçaltı algılamalarının davranışı ne denli güçlü bir biçimde etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Freud, günlük yaşamımızda önemsiz, basit, heyecansal açıdan uyarımsız gibi görünen olayların bilinçli davranışlarımıza yansımaya bile, bilinçdışı alanda etkin olduklarını ileri sürmüştür. Ona göre bu tür algılamalar, çocukluk yıllarından beri saklanan anılar, günlük yaşamda iz bırakacak güçte heyecanlı olaylar, büyük sevinç ve korkular gibi düşlerde yer alırlar.

Charles Fisher’in 1954 yılında yaptığı bir deney bu varsayımı kanıtlamıştır. Fisher, takistoskop denilen bir araçla perdeye iki görüntü yansıttı. Bunlardan biri, görülemiycek ölçüde hafif çizilmiş, üzerinde

gamalı haç işareti bulunan bir vazo, diğeri ise belirgin ve kalın çizgilerle çizilmiş olan büyük bir yılan resmiydi. Daha önce de değindiğimiz gibi, her iki çizim, Freud'da birer cinsellik sembolüydüler. Gamalı haç da heyecan yükletici bir semboldü.

Deneye katılan kişilere bu resimler birkaç kez gösterildi. Kalın çizgilerle belirtilmiş resim hemen tanınmış, buna karşın ince çizgilerle çizilen hiç algılanamamıştır. Bu gösteriyi izleyen gece, deneklerin düşleri belirlenmiş ve algılanmadığı söylenen gamalı haç işaretli vazodan bazı öğelerin, rüyayı gören kişinin yaşantısına ve kişiliğine uygun değişmelerle düşlere yansıdığı görülmüştür. Sözelimi, bir Nazi kampında tutsak yaşamış bulunan bir denek, o geceki düşünde, kolunda gamalı haç taşıyan bir Nazi subayı tarafından kırbaçlandığını görmüştür. Bu, bilince ulaşmayan uyarımların etki gücünü yitirmediğini; anıların ne denli eski olursa olsun psişede yaşayarak, duygu, düşünce ve davranışlara yön verebildiklerini kanıtlamaktadır.

TEDİRGİNLİKLERİMİZ - KUŞKULARIMIZ - KORKULARIMIZ

Bu tür kanıtların pek çoğunu, bizler de kendi yaşantılarımızda farkında olmaksızın görmekteyiz. Tam belirlenmemiş, ne olduğu, nedenli ve kaynağı bilinmeyen algılamalar bilinçaltını harekete getirirler. Yattıkları karanlık odada gece vakti uyanan çocuklar, kapı arkasında asılı duran giysileri, iskemleye, koltuğa bırakılmış elbiseleri yetersiz ışık altında hayal meyal algıladıklarında, onları eve girmiş hırsızlara benzetirler. İlk kez açık havada, ormanlık veya

kırlık alanlarda kamp kuranlar, geceleyin çevreden gelen sesleri ,ağaçların çıkardığı çatırtıları, rüzgârın çaldığı ıslığı, hayvan seslerini pek yadırgar ve onları, bilinçaltının yönlendirdiği biçimde yorumlarlar.

Çevresi tarafından sevilmediğini düşünen, insanların kendisini küçümsediğini sanan biri, aralarında konuşan bir arkadaş kümesinden kulağına kadar ulaşan bölük pörçük sözcük kırıntılarını, anlamsız fısıltı ve sesleri, kendisini yeren konuşmalar olarak değerlendirir. Hırsızdan korkanlar, gece evde yalnız kaldıklarında en küçük gürültüde deli gibi çarpan bir yürekle, evin herhangi bir köşesinden hırsızın çıkmasını beklerler.

İnsanlar, kaynağı ve türü belirsiz uyarıcılar karşısında ,birbirinden farklı yorumlar ve tepkiler gösterirler. Bu farklı yorumlama ve farklı tepki göstermenin nedeni olgulara yansıyan bilinçaltı birikimlerin farklı oluşudur. Bunu bir örnekle canlandıralım.

Ahmet Beyler küçük bir evde oturan iki çocuklu bir ailedir. O gün Ahmet Bey, aldığı arabanın son bonosunu ödemiş ve ona tümüyle sahip olmuştur. Ancak sigortasını yenilemediği için arabasını kapı önüne bırakmaktan son derece tedirgindir. Ailenin büyük çocuğu Fikret 16 yaşındadır.- Arkadaşlarıyla o gece oynanacak futbol maçına gitmek istemiştir ama, baba, ertesi gün okul olduğu gerekçesiyle izin vermemiştir. Küçük Ayşe biraz hastadır. Ateşi yükseldiği için annesinin götürdüğü doktorda iğne olacağı korkusuyla oldukça heyecanlanmış ve yatmadan önce annesinin okuduğu masaldaki devin de etkisi'nde kalmıştır. Anne, küçük kızın hastalığı nedeniyle endişelidir.

Gecenin sessizliğinde patlayan bir gürültü tüm

aileyi uykudan sıçratarak ayağa kaldırır. Anne, hasta olan küçük kızının ateşin etkisiyle yatağından düştüğünü sanarak onun odasına koşar. Küçük kız doktora çektiği korku, gece dinlediği masaldaki devin uyandırdığı izlenimle, ona iğne yapmaya gelen bir devin kapıyı yumrukladığını sanmış ve yorganını başına çekmiştir. Fıkret, buluşma yerinde kendisini göremiyen arkadaşlarının, maç dönüşü, neden gelmediğini öğrenmek üzere kendisine uğradıklarını ve cama taş atarak onu çağırdıklarını zannetmiştir. Ahmet Bey, bir hırsızın arabasını kaçırmakta olduğunu düşünerek palas pandıras kapıya koşmuş ancak yanıldığını anlamıştır.

Sabahleyin herkes, geceki gürültünün dışarda kalan evin kedisi Tekir'in, pencere önünde dolaşırken bir saksıyı aşağıya düşürüp kırmasından kaylandığını öğrenir. Gece yaşadığı heyecana güler geçer.

Aynı sese gösterilen bu değişik tepkiler, önemsiz günlük olayların, heyecan ve duygularımızın davranışlarımıza nasıl yansıdığını açıkça gösteriyor. Kuşkusuz herhangi birimiz orada bulunsak ve aynı gürültüyü duysaydık, bir başka yorumda bulunacak, başka bir tepki gösterecektik.

Bununla birlikte, çok daha somut, elle tutulur, gözle görülür olaylar karşısında bile değişik kişilerin tepkileri farklı olur. Yarisına kadar su dolu bir bardağı tanımlayan iki kişiden biri:

«Yarısı boş bu bardağın!» derken, diğeri «Yarısı dolu bir su bardağı» diyebilir. Karın lapa lapa yağdığı bir kış gecesini, biri: «Nefis bir kar yağıyor!»; diğeri: «Ne berbat hava!» diye yorumlayabilir. Bir akşamüstü, caddelerde gidip gelen, otobüs, dolmuş kuyruklarında bekleyenleri izleyen kişilerden biri: «Bu

insanların eve dönmenin sevinci ve sabırsızlığı içinde olduklarını» bir başkası: «Herkesin yorgun ve bezgin yine her akşam gibi eve döndüklerini» söyleyebilir.

Tepkilerimiz kişiseldir. Bize özgüdür. Çünkü onlar kişiliğimizden gelen yansımalarıdır. İnsanlar tüm nesnelere ve olgulara, kişilik yapılarından gelen özel bir görüş açısıyla bakarlar. Onu kendilerine göre değerlendirir, yapılandırır ve tepkide bulunurlar.

İnsan çevreyi bir fotoğraf makinesi gibi algılamaz. Algılamalarını, geçmiş yaşamının oluşturduğu birikimden geçirerek, yaşadığı günün etkilerine göre yönlendirerek biçimlendirir. Bu işlem, bilinçdışı ve mekanik olarak oluşur. Çünkü insan, geçmişten kazanmış, geleceğe yönelmiş, ancak içinde bulunduğu anı yaşıyan bir varlıktır. Çok basit, yalın bir algılama bile, onu algılayan kişinin özelliklerini taşır. Algılanan duyum veya obje ne denli belirsizse, birey onu kendi kişiliğinden ve eğilimlerinden gelen etkilerle o denli yoğun bir biçimde yapılandırarak algılar ve tepki gösterir.

Şu ana değin bunun çeşitli örneklerine değindik. İnsanoğlu, kişiliğinin yansımalarını bilinçli yaşamına olduğu kadar, duygusal ve heyecansal davranışlarına, önemsiz görünen küçük unutkanlıklarına, dil sürçmelerine, yanlışlarına, korku ve tedirginliklerine, düşlerine değin aksettirmektedir. İşte insan yapısının bu özelliğinden yararlanılarak **Projektif Teknik** denilen ve insan kişiliğini derinliğine araştıran yeni bir yöntem geliştirilmiştir.

PROJEKTİF TEKNİKLER

Projeksiyon, dışa yansıtma anlamındadır. Projeaktif teknikten anlatılmak istenen, insanın kendi içinde geçeni, kendi içinde var olanı çevresinde bulunan dış dünyaya yansıtarak bu olguları dış evrenin birer ürünü olarak görmesi, burada geçiyormuş gibi duymasıdır. Yani birey dış dünyayı algımlarken, bilinç altındaki duyuş ve eğilimlerini, kendine özgü çeşitli ruhsal olguları dış evrene yansıtır. Bu nedenle bireyin algıladığı, aslında, dışındaki evrene yansıyan kendi iç dünyası olur.

Bu olguyu, projeksiyon makinesinden yansıyan görüntüyle aydınlanan ve algılanan bir tabloya benzetebiliriz. Ancak algılanan yalnızca tablo değil, fakat tabloyla birlikte bunun üzerine yansıyan projeksiyondaki görüntüdür. Daha önce gördüğümüz Ahmet Beyin Ailesi örneğinde, tek bir gürültünün aile bireyleri tarafından nasıl değişik biçimlerde algılandığını anımsayın.

Burada dört kişinin içdünyası tek bir perdeye, kedinin saksıyı düşürmesiyle neden olduğu gürültüye yansımıştı. Herkes aynı gürültüyü duydu, ancak değişik anlamlara yordu. Bunun tek bir nedeni vardı: İç dünyadan dışa yansıyan görüntüler farklıydı.

Hırsızdan korkan insanlar, geceleyin duydukları

en ufak bir gürültüyü hırsıza yorarlardı ve yataklarında irkilerek sıçırarlardı. Benliklerinde ahlaki bir çatışma yaşayanlar, çevrelerindeki insanları ahlâksız ve günahkâr görürler. Başkalarını aldatanlar, başkalarının kendisini kandırdığını önesürerler. Özgüveni bulunmayan, insanların kendisini sevmediğini zannedenler, çevrelerinde duydukları fısıltıları, kendilerini yeren konuşmalar olarak yorumlarlardı. Cinsel bakımlardan doyum bulmamış bazı kadınlar, pek çok kişinin kendine âşık olduğunu, peşinde dolandığını, onunsa hiçbirine yüz vermediğini ileri sürerler. Cinsel açlık çeken kimi erkekler, kendisinin tam bir Kazanova olduğunu, pek çok kadının onun olmak için can attığını söylerler.

Bu görüntüleri klinik alanda da buluruz. Paranoyak Şizofrenlerde sık görülen cinsel konulu sanrılar, bu yansıma mekanizmasıyla ilgilidir. Bazen hasta, hastane görevlilerinin, karşı koymasına karşın zorla kendisini iğfal ettiklerini anlatır. Yine aynı biçimde, homoseksüel pasif olan bir Şehvet Paranoiasında bu mekanizma, Psikanalist okula göre şöyle gelişir:

Hasta öncelikle, eşcinselliğinin bir sonucu olarak, kendisiyle aynı cinsiyette olan birisine ilgi duyar. Bu kişi için, «Ben onu seviyorum, ona ilgi duyuyorum» duygusuna kapılır. Ancak bu duygu ve düşünce, toplum kurallarına ve ahlâka aykırıdır. Bu nedenle içtepilir. İçtepeilen bu istek dışı: «O beni sevir ve arzu ediyor» biçiminde yansır. Dolaylı olarak da olsa bu düşünce de ahlâka ve toplum kurallarına ters düşmektedir. Bu nedenle hasta, aynı cinsten bir insan tarafından arzu edilmeyi de kabullenemez ve bunu: « O benden nefret ediyor, o benim kötülüğümü istiyor» biçiminde değiştirir.

Ancak bütün bu yansımalar bireyin bilincinin dışında geçer. Yani birey bu olgunun bilincinde değildir. Bunlardan tümüyle habersizdir. Projektif tekniklerin dayandığı psikanalitik varsayıma göre, bireyler, kendi psikolojik yapılarının büyük bir bölümünü bilinçli olarak bilmezler. Kendilerini tam ve bütün olarak ayrıntılı biçimde tanıyamazlar, tanımlıyamazlar. Ayrıca düşündüklerinin pek büyük bir bölümünü açıkça söyleyemez, duygu, heyecan, istek ve eğilimlerini saklantısız olarak dile getiremezler.

Bireyin bilincinde olmadığı veya açıkça belirtmekten kaçındığı hususları ortaya çıkartmak projektif testlerin ana amacıdır. Projektif testler, gayet uysal, yumuşak ve çekingen davranışlı kişilerin, aslında fevkalâde şiddetli düşmanlık ve kin beslediklerini; herkesle kavga edenlerin, aslında ilgi çekmek istediklerini göstermiştir.

Projektif testler, insan davranışının belirlenmesinde önemli rol oynayan bilinçdışı etkenleri ortaya çıkarmaktadır. Bilinçdışı etkenlerin önem ve güçlerini, işleyiş kurallarını en mükemmel biçimde açıkladığından, projektif tekniklerin yorumlanmasında, psikanalitik varsayım temel olarak kullanılır. Anz'eu, Projektif Yöntemler adlı yapıtında: Yorumlayıcı, Arındırıcı, Tamamlayıcı olmak üzere üç tür yansıtma ortaya koyar.

Yorumlayıcı Yansıtma: Bu tür yansıtma da birey, kendine özgü özellikleri başkalarının imajında bulur. Burada, ya olmasını çok büyük bir özlemle istediği durumu, ya da kendi içinde bulunduğu durumu belirtir. Sözelimi, Projektif bir resim testi olan «Aile Çiz» testinde, üvey anne elinde sevgi ve sevecenlikten yoksun olarak büyümüş bir çocuk, anne ve ço-

cukların sarmaş dolaş olduğu bir aile resmi çizerse, burada büyük bir istekle olmasını istediğı bir olguyu dışa yansıtmaktadır. Sakat bir çocuk çizdiği resimde, kendisi gibi sakat bir çocuğa yer vermişse, bu, içinde bulunulan durumu dışavuran bir yansıtma olur.

Arındırıcı Yansıtma: Kişi, içtepsisel olarak olmasını istediğı, ancak, toplumsal kurallara aykırılığı nedeniyle şiddetle içteptiğı, ittiğı eğilimlerini, başkalarına yansıtmak, onu başkalarının yapmak istediğini düşlemek yoluyla dışavurur ki, bu biçimde kendini rahatlatmış ve arınmış hisseder.

Tamamlayıcı Yansıtma: Burada birey, içinde bulunduğu durumuna, eksikliğini duyduğu şeyi ekliyerek duygularını dışa yansıtmış olur. Örneğı yine «Aile Çiz Testi»'nden verecek olursak: Üvey annesi, onun iki çocuğı ve kendi öz babası ile birlikte yaşamakta iken, çizdiği resimde, bir kadın ve bir adamın elinden tutan bir çocuk resmi çizen denek, babasının yanına, eksikliğini duyduğu öz annesini eklemekle tamamlayıcı yansıtma bulunuyordu. Günlük yaşamda gördüğümüz, kendinde olmayan beceri ve niteliklerle övünen kişiler de, içlerinde duydukları derin özlemi dışa vurmuyorlar mı?

Yansıtma, psikanalizdeki anlamıyla üç temel nitelik taşır:

1. Bilinçdışıdır.
2. Ben'i koruma görevi yüklenmiştir.
3. Psikolojik gerilimi düşürür veya giderir.

Bazı araştırmacılar, projektif testlerin içeriğinin, Freud'un tanımladığı anlamda projeksiyona uymadığını haklı olarak savunmuşlar ve değişik adlar öne

sürmüşlerdir. Sözelimi Eysenk bu testleri: «**Yapılanmamış Testler**» olarak tanımlamıştır. Ancak, projektif testler terimi, günümüzde bu testleri belirtmek için kullanılan yaygın ve geçerli ad olarak kalmıştır. Pichot bu testleri şöyle tanımlar:

«Projektif teknikler, şahsiyetin incelenmesine yarayan öyle bir yöntemdir ki, bireyi belli bir uyarım ortamı içine koyarak, bu ortamın birey için taşıdığı anlama göre yanıt almayı amaçlarlar.»

Garret'in tanımı ise şöyledir: «Kişisel sorunlarını açıklamaktan kaçınan, utanan, ayıplanacak durumunu saklamak isteyen kişilerin şahsiyetini öğrenmek için hazırlanmış; bireyi gizlerini ele verdiği duygusuna kaptırmadan, bilincinde olmadığı ve söylenmesi olağan olmayan yönlerini açığa vurduran uyarım dizileridir.»

Projektif Tekniklerin Özellikleri:

Projektif tekniklerin özellikleri şöyle tanımlanabilir:

1. Bu tekniklerde uyarımlar tam olarak yapılanmamışlardır. Yani belirsizdir. Bunlara, değişik denekler tarafından sınırsız denilebilecek kadar çok, çeşitli yanıtlar alınabilir. Birey bu yapılanmamış uyarımı yapılandırırken kendinden birşeyler katar. Bu, bireyin uyarıma yansıyan kişiliğidir. Karakteridir, kendidir.

2. Projektif teknikler, ya kişiliğin bütünü, ya da bu bütünün içinde yer alan şahsiyetin bazı yönlerini açığa çıkarırlar. Ancak, projektif testlerin üstünde durduğu, bireyin aktüel durumundan çok onun psikik realitesidir. İnsanın bilinçli davranışlarında

dışavurmayan, dille anlatılamıyan ve bilinçaltında yatan yönler projektif teknikle dışa yansıtılır.

3. Projektif teknikler, özellikle şahsiyetin bilgi ile ilgili olmayan yönlerini araştırmayı amaç edinen denemelerdir. Bununla birlikte, dayandığı varsayımın bütüncü yapısı dolayısıyla, kişiliğinin bütünlüğü içinde bireyin bilgiye ve bilince ilişkin yönünü de kapsamı içinde bulundurur.

4. Projektif teknikler, psikanalitik varsayıma dayanırlar ve geniş ölçüde psikanalitik terim kullanırlar. Bu nedenle, projektif test uygulayıcıları, psikanalitik teoriyi çok iyi bilmelidir. Testör tam bilgi ve yetenek sahibi değilse, test yorumuna denekten çok kendini yansıtır. Bu nedenle, projektif tekniklerin başarısı, bilgili, bilinçli ve yetenekli uygulayıcıların yetişmesine bağlıdır.

Projektif bir testi yorumlamak, bir bakıma, düşünce olgularını yorumlamak demektir. Düşünce olgularının psikolojisi ego psikolojisidir. Ego, dışdünyadan ve bilinçaltından gelen uyarımları algılayan, değerlendiren, bunları yanıtlayan bir merkezdir. Dışdünyaya yönelen ego, bazı uyarımları kolaylıkla kabul eder; ancak bazı uyarımları iter, bazılarından kaçır. Bilinçaltı eğilimler de, her bireyde değişik nitelik ve özellik taşırlar. Ego, bunları kişiye özgü bir biçimde denetler ve değerlendirir. Geri teper veya hangi ortam ve koşullar altında doyurulacağını saptar. Bilinçaltı uyarımlar büyük bir güce sahipseler veya ego zayıfsa çatışma ortaya çıkar. Ego kendini korumak için telafi mekanizmalarını çalıştırır.

İşte projektif teknikler, egonun dışdünyadan ve bilinçaltından gelen uyarımları algılayış biçimini, bunların nasıl değerlendirilip denetlendiğini, hangi ko-

şullar altında, ne türde cevaplandığını, bu cevapların ne dereceye kadar gerçeğe uygun biçimde organize ve ifade edildiğini veya gerçekten saptığını, kısaca egonun özellik ve etkinliklerini açığa vurur.

PROJEKTİF TESTLERİN KÜMELENDİRİLMESİ:

Projektif testler günümüzde sayıca pek kalabalık bir crana ulaşmışlardır. Bunların sağladıkları sonuçların güvenilirlikleri ve kesinlikleri ise, herbirinde ayrı ve değişik değerler taşımaktadır. Bu testler çok çeşitli biçimlerde kümelendirilmişlerdir. Bunlardan bir bölümü, testin yapısını temel alarak yapılan kümelendirmeler, diğer bir bölümü ise, varılmak istenen, hedef alınan amacı temel alan kümelendirmelerdir.

Projektif testlerin kümelendirilmesi hakkında genel bir görüş kazanmak amacıyla, bunlardan en benimsenmiş olanlardan birini, **Eysenek**'in kümelendirmesini kısaca veriyoruz:

1. Tamamlama Testleri :

Bir çağrışım dizisinin, yarım bırakılmış bir cümlelenin, sonu belirlenmemiş bir öykünün deneğe tamamlatıldığı testlerdir. Bunlarda uyarımı, çağrışım dizisinin, yarım bırakılmış tümcesi veya öykünün söylenen bölümü oluşturur. Deneğin eklediği, kendinden kattığı bölüm ise yorumlanacak kısımdır.

2. Yorumlama Testleri:

Bu tür testlerde birey, kendine uyarım olarak verilen bir hikâyeyi anlatır, yorumlar veya tartışır.

3. Üretim Testleri :

Birey burada kendine verilen öğelerle bir üretim etkinliği içine sokulur. Sözelimi bir resim yapar, bir tablo çizer, plastik bir malzemeye biçim verir. Böylece deneğin bir oyun ortamı içinde yapılandığı nesne, ürettiği yapıt yorumlanarak, onun kişiliği hakkında bilgi edinilir.

4. Gözlem Testleri:

Burada gözlenen, tam olarak belirlenmemiş, değişik biçimlerde yorumlanabilecek bir ortam içine sokulan deneğin davranışlarıdır.

Bu kümeler içine dağılmış bulunan çok sayıdaki projektif testlere geniş olarak yer vermenin olanaksızlığı sanırım açıkça görülmektedir. Biz burada: Çok tanınmış ve yaygın olarak kullanılan bazı testleri tanıtmakla birlikte, okuyucunun bu tekniği kavraması ve sınırlı ölçüde de olsa uygulayabilmesi amacıyla bazı uygulamalar vereceğiz.

Projektif testlerin değinilen amaçlarına nasıl ulaştığını görmek, yapısına ve işleyişine inebilmek için, bir uygulamayı kendimiz üzerinde denemek sanırım en geçerli ve pratik yol olacaktır. Bu uygulama, Amerika Birleşik Devletleri Liselerinde denenmiş bir kişiliği öğrenme yöntemidir. Bununla birlikte daha ileri yaştakiler için de anlamlı sonuçlar vermektedir. Biçimsel yakınlığı dolayısıyla da, daha sonra göreceğimiz T.A.T. testinin yapısını ve işleyişini daha kolay kavramamızı sağlayacaktır.

RESİMLERE BAKIN VE BİRER ÖYKÜ ANLATIN:

Beş resimden oluşan bu dizinin herbiri birer uyarımdır. Her öğrenciye bu resimlere bakması ve bunlar hakkında birer öykü yazması söylenmiştir. Doğal olarak herkes ayrı ayrı öyküler anlatmıştır. Kuşkusuz sizin yazacağınız öyküler de değişik olacaktır.

Sözgelimi biri, derslikte oturan iki erkek ve bir kız çocuğu resmine bakıp şunları yazmıştır: «Bence, önde oturan öğrenci akıllı ve çalışkan, arkadaki öğrenciler dersle ilgisizdir. Çalışkan ve akıllı olanın iyi bir işe sahip olacağını, diğer ikisinin ise başarısız kalacaklarını sanıyorum.»

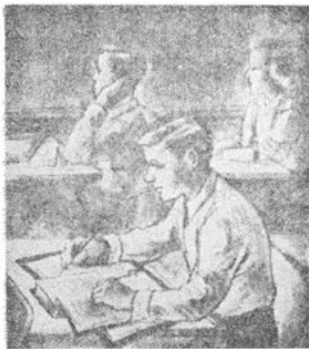
Bir başkası üzerinde aynı resmin uyandırdığı düşüncelerse şöyledir: «Derslikte herkes öğretmeni dinlerken, önde oturan öğrenci başka bir işle uğraşıyor. Bu alışkanlığını sürdürürse, hiçbir zaman okulda başarıya ulaşamaz!

Bu varsayımların böyle değişik oluşu kişilik farklarından kaynaklanmaktadır. Bu resimlere ilişkin bir öykü de biz anlatırsak kendi kişiliğimize ilişkin bazı ipuçları elde etmiş oluruz. Önemli olan, her öykünün kendi özgün düş gücümüzün ürünü olmasıdır. Başka herhangi bir kaynaktan yararlanmamalıyız. Düşüncelerimizi çekinmeksizin ortaya koymalı, aklımıza her geleni yazmalıyız. Resimlerin bizde uyandır-

diği çağrışımların, düşüncelerin tümünü, resimdeki bireylerin kimler ve nasıl kişiler olduğunu, neler yaptıklarını, gelecekte neler yapacakların düş gücümüzü tüm verimliliğiyle çalıştırarak ortaya koymalıyız.

Düşünce ve hayallerimizi ne denli özgür bırakır ve ayrıntılara ne denli değinirsek, kendimiz hakkında o kadar çok şey öğrenme olanağı buluruz. Bu çalışma, doğru veya yanlış bulunmayan bir testten başka birşey değildir. Hiç bir biçimde de güzel yazı veya kompozisyon çalışması olmayacaktır. Bu nedenle noktalama ve yazım kuralları üzerinde titizlikle durmak gereksizdir. Önemli olan, kendi düş ürünü-müz olan bu öyküde, gerçek duygu, düşünce ve tepkilerimizi ortaya koymamızdır. Öykülerimizi oluştururken aşağıdaki noktaları gözönünde bulundurmak yararlı olur:

- Bu resimlerde neler olup bitmektedir. Burada yer alan bireyler kimlerdir? Ne yapmakta ve neler konuşmaktadırlar?
- Çizilen her resimde anlatılmak istenen olay nedir?
- Olaylar nasıl gelişecek ve nasıl bitecek? Gelecekte ne gibi olaylar olabilir?
- Bu resimlerin sizde uyandırdığı bütün duygu ve düşünceleri kâğıda dökebilirsiniz. Buradaki insanların duygu ve düşüncelerini, şimdi ne düşündüklerini, gelecekte neler düşünebileceklerini...
- Öykülere resimde bulunmayan bireyler de katmak olası. Öykü yazarı, yalnızca resimde bulunanlarla sınırlı değildir. Bu öyküye, resimde yer alan ki-

I Okul Çalışmaları

II Gençler ve Yetişkinler

III Karşı Cins

IV Ev ve Aile

şilerin arkadaşları, düşmanları, akrabaları da katılabilir.

Öykünüzün konusunu oluşturacak olan resmin içeriğini açıklayan siyah yazılı bölümü okuduktan sonra, karşı sayfada bırakılan boşluğu veya başka bir kağıda öykünüzü yazın. Öykü bittikten sonra, yapacağınız yorumla, talimatın altında yer alan sorular size yardımcı olacaktır.

I. OKUL ÇALIŞMALARI

Okulun kişi yaşamında önemli bir yeri vardır. Bireyin çalışmaları ,sınıf arkadaşları ve öğretmenlerine ilişkin tutumu onun geleceğine etki yapar. Her bireyin kendine özgü bir kişiliği olduğu için, okuldaki olaylara karşı da özel bir tutum ve davranışı olması doğaldır. Yazacağınız öykü, bu konular üstündeki düşüncelerinizi belirleyecektir. Resme iyice bakıp inceledikten sonra öykünüzü yazınız.

ÖYKÜNÜZÜ YORUMLARKEN ŞU SORULARA DA YANIT ARAYINIZ:

1. Okul yaşamı üstüne düşünceleriniz nelerdir?
2. Okulda öğretilenler hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Öğretmenleriniz için ne gibi görüşleriniz var?
4. İş yaşamı mı daha önemlidir, okul yaşamı mı?
5. Okul başarısı ile öğrenci - öğretmen ilişkilerinin bağlantısı nedir?
6. Arkadaşlarınızın ilgilerini benimser misiniz?
7. Arkadaşlarınızla birlikte olmanın değeri sizce nedir?

8. Öğrencinin okul yaşamı ile anababa ilişkileri arasında ne gibi bağıntılar vardır.
9. Yakınlarınızın okul hakkındaki görüşleri nelerdir?
10. Ön plana çıkmaktan mı, gölgede kalmaktan mı hoşlanırsınız?
11. Okula yalnızca bilgi edinmek için mi gidilir yoksa okul aynı zamanda iyi vakit geçirilen bir yer midir?
12. Okumaktan amaçlanan nedir?
13. Öykünüzde yer alan bireyler size kimleri anımsatıyor?

II. GENÇLER VE YETİŞKİNLER

Sosyal yaşamın hemen bütün kesimlerinde gençler ve yetişkinler birbirleriyle karşılıklı ilişki içindedirler. Aile içinde olsun, okulda veya dış çevrelerde olsun, yetişkinlerin gençlere, gençlerin yetişkinlere karşı tepkileri, bu iki küme arasındaki ilişkilerin olumlu ya da olumsuz gelişmesini belirler. Bu nedenle öykü yazılırken konunun her iki yönü de gözönünde tutulmalıdır. Resmi dikkatle inceleyiniz ve öykünüzü yazınız.

ÖYKÜNÜZÜ YORUMLARKEN ŞU SORULARA DA YANIT ARAYINIZ:

1. Karşı yaş kümesinde yer alanlarla iyi geçinir misiniz?
2. Bu kümedekilerin size yaptıkları önerileri nasıl karşılırsınız?
3. Onlara uyar mısınız, yoksa tamamiyle ters mi davranırsınız?

4. Onların size karşı davranışları nasıldır?
5. Onlarla iyi ilişkiler kurmak ve sürdürmek için kendinize özgü yöntemleriniz var mı?
6. Onlardan bazılarıyla diğerlerine oranla daha mı iyi geçinirsiniz?
7. Aile bireyleriniz, **akraba ve hısımlarınız** arasında bulunan karşı yaş kümesindekilerle aranız nasıl?
8. Anne ve babanızla ilişkileriniz nasıl sürüyor?
9. Sizce yetişkinlerin gençler üzerinde yol gösterme, öneride bulunma, yaptırma ve zorlama gibi hakları var mıdır?
10. Sizce gençler yetişkinlere nasıl davranmalıdır?
11. Yetişkinler nelerden hoşlanmazlar? Gençler neleri sevmezler?
12. Karşı yaş kümesinde bulunan kişilerden neler beklersiniz? Beklediklerinizi buluyor musunuz?
13. Öykünüzde yer alan kişiler size kimleri animatıyor?

III. KARŞI CİNS

Üçüncü resm'in konusu, kişilik özelliklerinin önemli etkilerinin bulunduğu karşı cins ile ilgilidir. Bu konuda anlatacağınız öykü, «Kız - erkek ilişkileri» konusundaki düşünce ve eğilimlerinize ışık tutabilecek önemli ipuçları verebilir. Resmi dikkatle inceleyip düş gücünüzü iyice uyardıktan sonra öykünüzü yazınız.

ÖYKÜNÜZÜ YORUMLARKEN ŞU SORULARA DA YANIT ARAYINIZ:

1. Karşı cinsten olan bireylerle çok ilgilenir mi-

- siniz? Yoksa çoğu kez kendi cinsinizden arkadaşlarla mı vakit geçirirsiniz?
2. Genel olarak karşı cinsten olanlarla anlaşmak sizce kolay mıdır?
 3. Karşı cinsten olanlarla kolayca buluşma olanağı yaratabiliyor musunuz?
 4. Karşı cins hakkında neler düşünüyorsunuz?
 5. Kızlar çok mu aptalca davranıyorlar? Erkekler pek mi kabadırlar?
 6. Karşı cinsten arkadaşlarınız sizin hakkınızda neler düşünürler?
 7. Karşı cinsten olan arkadaşlarınızla ne kadar zamanda bir buluşursunuz? Buluşma istekleriniz nasıl karşılanır?
 8. Karşı cinsten arkadaşlarınızla buluştuğunuzda ilişkileriniz nasıl sürer? Siz ve birlikte çıktığınız kişi aynı oranda eğlenir ve iyi vakit geçirir misiniz? Yoksa her iki taraf veya iki taraftan biri için sıkıcı bir beraberlik mi olur?
 9. Evlilik hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? İyi bir evlilik nasıl olmalıdır?
 10. Nasıl bir kişiyle evlenmeyi istersiniz?
 11. Aşka ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
 12. Aile içindeki yaşıtlarınız karşı cinsi anlamada size yardımcı mı oldular, engellediler mi?
 13. Öykünüzde yer alan bireyler size kimleri anımsatıyor?

IV. EV VE AİLE:

Aile, insan kişiliğinin gelişmesinde, yapılanmasında ve belirlenmesinde önemli etkileri olan bir kurumdur. Sizin kişiliğiniz de, anababanın ve diğer aile bireyleriyle olan ilişkilerinizin ve birlikte yaşamının

etkileriyle biçim kazanmıştır .İzlediğiniz resim, ev yaşamı içinde bir aileyi sergilemektedir. Kuşkusuz bu resim, belleğinizde canı tuttuğunuz pek çok anıyı anımsatacak ve düşgücünüzü uyaracaktır. Yazacağınız öyküde aile ve ev yaşamınızla ilgili ilgi çekici yönlerinle karşılaşacağınızı umuyoruz.

ÖYKÜNÜZÜ YORUMLARKEN ŞU SORULARA DA YANIT ARAYINIZ:

1. Aile yaşamının en çok hoşlandığınız yönleri nelerdir?
2. Aile yaşamının en rahatsız olduğunuz yönleri nelerdir?
3. Aile bireylerinden kimlerle iyi geçinirsiniz?
4. Aile bireylerinden kimlerle geçinmekte güçlük çekersiniz?
5. Ailenizin bireyleri arasında sık sık geçimsizlikler olur mu?
6. Bu geçimsizliklerin temel kaynağı ve nedenleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Aile bireylerinin birbirleriyle iyi geçinmesi için en iyi yollar sizce neler olabilir?
8. Aile içi tartışmalara nasıl tepki gösterirsiniz? Bu tartışmaların konuları nelerdir. Tartışmayı kim başlatır, sonuca kim bağlar?
9. Ev içinde ailenizle nasıl vakit geçirirsiniz?
10. Ev içinde kendinize ait bir köşeniz var mı? Yalnız kalmak istediğinde kalabiliyor musunuz?
11. Evinize gidip gelen konuklar hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Onlarla çoğunlukla anlaşır mısınız, anlaşamaz mısınız?

12. Ev dışında, ailenizle birlikte yapmaktan en çok hoşlandığınız şeyler nelerdir?
13. Öykünüzde yer alan bireyler size kimleri anımsatıyor?

Başkaları ile iyi geçinmek

V. BAŞKALARI İLE İYİ GEÇİNMEK:

Beşinci resmin konusu, «Başkaları ile İyi Geçinmek!» Sosyal bir varlık olan insan, içinde yaşadığı toplumun bireyleriyle sürekli ilişki içindedir. Olumlu arkadaş ilişkileri kurmak, bu ilişkileri sürdürmek, kişiyi daha mutlu ve başarılı kılan etkenler arasında yer almaktadır. Resme konu olan kişiler arasında ne gibi ilişkiler bulunmaktadır? Resimde geçmekte olan olay nedir? İyice inceleyiniz ve öykünüzü yazınız?

ÖYKÜNÜZÜ YORUMLARKEN ŞU SORULARA DA YANIT ARAYINIZ:

1. Arkadaşlarınızın sayısını birkaç tane olarak mı tanımlarsınız, yoksa pek çok mu?

2. Arkadaşlıklarınız uzun süreli midir? Sık sık arkadaş değiştirir misiniz?
3. Arkadaşlarınızın nitelikleri üzerinde düşününüz! Nasıl kişilerdir?
4. Arkadaşlarınızı tüm nitelikleriyle, duygu ve düşünceleriyle tanıyor musunuz? Yoksa onlar hakkındaki bilgileriniz pek mi yüzeysel?
5. Arkadaş seçerken gözönünde tuttuğunuz kıstaslar nelerdir?
6. Arkadaşlıklarından sıkıntı duyduğunuz kişiler var mıdır? Nedeni hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Aralarında bulunmak istediğiniz bir grubun dışına itildiğiniz oldu mu? Nedeni üzerinde hiç düşündünüz mü, ne gibi sonuçlar çıkardınız, nelere bağladınız? Bu durum karşısında tepkiniz ne oldu?
8. Arkadaşlarınızın sizin hakkınızdaki düşünceleri nelerdir?
9. Arkadaşlarınıza sık sık sinirlenip kızar mısınız?
10. Herhangi bir arkadaşınızı diğer arkadaşlarınıza karşı korumak zorunda kaldınız mı?
11. Arkadaşlarınızla birlikte olmaktan mı, yalnız kalmaktan mı hoşlanırsınız?
12. Arkadaşlarınızda siz ne arar ve beklersiniz? Onlar sizden neler ister ve neler beklerler? Bu beklentilerinizi çoğunlukla bulur musunuz?
13. Öykünüzde yer alan bireyler size kimleri anımsatıyor?

Dizinin başından beri edindiğiniz bilgilerin de yardımıyla, her öyküye ilişkin soruların yorumunuzu kolaylaştırdığı kanısındayız. Kuşkusuz bu öykülerde

kendinizden çok şeyler buldunuz. Bazı yönleriniz ve sorunlarınız üzerinde düşünme olanağı elde ettiniz. Ancak, kişiliğinizden bazı yansımalar veren bu öykülerin, şahsiyetinizin tüm yönlerini ortaya koymadığı da bir gerçek.

Bunun için, üzerinde yoğun çabalar harcanmış ve çok daha geliştirilmiş projektif teknikler var. Bunlardan bazılarına bu kitap içinde değinme olanağı bulacağız. Öncelikle, şimdi sizin yorumlamaya çalıştığınız **resim - öykü** tekniğine benzer bir teste değinmek istiyoruz.

T.A.T. (Thematic Apperception Test)

Kısaltılmış olarak T.A.T. adıyla anılan ve psikanalitik verilere dayanan «**Thematic Apperception Testi**» projektif teknikler arasında Rorschach'ten sonra en çok yararlanılan test olma özelliğine sahiptir. Bu test, Harvard Üniversitesi Psikoloji Profesörü ve Boston Psikanaliz Enstitüsünün kurucusu olan **Henry Alexander Murray** tarafından 1935 yılında ortaya atılmış ve 1943 yılında günümüzdeki biçimine kavuşturulmuştur.

Standartlaştırılmış T.A.T., 30 resim ve 1 boş karttan oluşur. Bu 30 resimden:

- a) Yetişkin erkeklere
- b) Yetişkin kadınlara
- c) Erkek çocuklara
- d) Kız çocuklara

uygulanmak üzere 20 şer resimlik 4 ayrı dizi düzenlenmiştir.

Bu kolleksiyon 1936 yılında «Harvard Psikoloji Kliniği» tarafından yayınlanmış, sayısız deneme ve aenetimden geçirilmiştir. Resimlerden 11'i, ki beyaz planş da bunların içindedir, her iki cinsiyete de uyar. Bazılarında ise her iki cinsiyetten de resimler vardır. Bir

ölçüde, resimdeki kişilerin denekle yaşıt olması ayrıca gerekliyse de, bu çocuklar için fazla bir önem taşımaz. Yetişkin, çocuğun sosyal ilişkilerinde pek önemli bir yer tutar. Ayrıca çocuk, yapısı itibariyle büyüklerle pek kolay özdeşleşir.

Testin Amacı: Bu testle, bireyin diğer insanlarla olan ilişkileri, çevrelerine karşı takındıkları tavır araştırılmakta ve daha çok şahsiyetin sosyal yönü incelenmektedir. Ancak T.A.T.'nin amacı, bireyin bilinçli davranışlarından çok, onun dile getirmek istemediği veya bilincinde olmadığı, kişiliğinin, tepki, heyecan, duygu, kompleks ve çatışma gibi itilmiş, bastırılmış olan eğilimlerini yansıtmak, böylece şahsiyetinin içeriğini açığa çıkartmaktır. Yani bu testle, özellikle kişiliğin bilinçaltı kesimi dışa yansıtılarak incelenmekte, ayrıca bireyin o andaki gereksinimlerini, içtepisel eğilimlerini, duygu ve heyecanlarını öğrenme olanağı bulunmaktadır.

— Bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Rorschach, bireyin çeşitli sorunlarının, gerilim ,endişe ve korkularının oranını verirken, T.A.T., bunların içeriğini açıklamaktadır. Böylece bu iki test, birbirlerinin yerini tutmayan ,ancak birbirlerini tamamlayan iki projektif teknik olma özelliği kazanmaktadır. —

Testin Tekniği:

T.A.T.'yi oluşturan resimler, test uygulanacak deneye tek tek gösterilir. Ondan, gösterilen her resmi yorumlaması ve bu resimlerle ilgili bir öykü anlatması istenir. Denek bu resimlerde uyarım olarak verilen, tam olarak belirlenmemiş ve dolayısıyla çok çeşitli bl-

çimlerde yorumlanabilecek olan bir sosyal durumu, geçmişteki yaşantısı ve o andaki gereksinimlerine başvurarak yorumlar. Böylece öyküsünü, kişiliğini bazı önemli öğeler katarak kurar ki, bu da bize, o kişinin şahsiyetini inceleme olanağı verir.

Öyküleri kurdururken resim tekniğinden yararlanılmasının nedenlerini üç noktada toplamak olası:

1. Resimler bireyin düş gücünü verimli bir biçimde uyarır.

2. Birey bu resimlerle, klasik sosyal durumları yorumlamaya zorlanır.

3. Her denek için belirlenmiş tek tip uyarımlar kullanılarak daha sağlıklı bir değerlendirme olanağı kazanılır.

T.A.T.'nin dayandığı temel varsayım şöyle özetlenebilir:

Deneğin, kendisine uyarım olarak verilen resimlerden yararlanarak yapılandığı öyküler, kendi gereksinimlerinin, istek, eğilim, korku ve endişelerinin yansımalarıdır. Denek anlattığı her öykünün esas karakteriyle, yani öykünün kahramanı ile özdeşleşir. Kendini onunla aynileştirir, bir tutar. Kendini o sayar. Bu durumda, öykü kahramanının duyuş, davranış ve tutumları, eğilimleri ve içtepileri, deneğin kendi öz kişiliğinden kaynaklanmış olmaktadır. Bir başka deyişle denek, eğer öykü kahramanının yerinde bulunsaydı onun gibi duyacak ve onun davrandığı gibi davranmak isteyecekti.

Böylece Murray'ın geliştirdiği bu test, temelde özdeşleşme kuramı üzerinde oturmaktadır. Testin değerlendirme ve yorumu da başlıca 5 öge üzerinde toplanmaktadır.

1. Deneğin Özdeşleştirdiği Öykü Kahramanı:

Denek, anlattığı öyküde yer alan olayların üzerinde döndüğü öykü kahramanı ile kendini özdeşleştirmiştir. Bu karakter öykü içinde o denli sivrilmiş ve öne çıkmıştır ki, onu tanımak pek kolaydır. Ancak kimi kere öyküde, aynı oranda önem taşıyan birkaç kahraman bulunabilir. Bu durumda deneğin aynı anda birden fazla kişiyle kendini özdeşleştirdiğinden söz edilebilir.

2. Öykü Kahramanının Gereksinimleri:

Öykünün kahramanı öykü içinde bazı gereksinimler duyar. Bunları ister, arar, doyuma ulaşmaya çalışır. Bu gereksinimler aslında, öykü kahramanına yansıtılarak açığa vurulan deneğin kendi öz ihtiyaçlarıdır.

3. Öykü Kahramanına Yönelen Baskı ve Zorlamalar:

Öyküde, kahramana çevreden yönelen zorlamalar ve çeşitli baskılar görülür. Gereksinimler gibi bunlar da deneğin kendi benliğinde duyduğu çevresel baskı ve zorlamalardır. Bunlar denek tarafından sezilerek öykü kahramanına yansıtılmışlardır.

4. Öykünün Konusu ve İçeriği:

Öykünün konusu ve içeriği, yukarıda değinilen üç kavram açısından ele alındığında, anlatılanların yalın bir konunun «gereksinim-baskı» etkileşimi içinde öykü kahramanına yansıtılarak canlandırılan,

deneğin kendi duyuş ve düşünüşleri olduğu görü-
lür.

Bu nedenle Murray'ın yorum anlayışına: «gerek-
sinim-baskı sistemi» denir. Bu iki kavram, Murray'-
ın psikolojik kuramında önemli yer tutar. T.A.T.'nin
başarılı yorumu, biryerde bu sistemin kavranması-
na dayanır.

5. Öykünün Son Bulma Biçimi:

Murray'a göre, öykünün son bulma biçimi yo-
rumlamada ayrı bir önem taşır. Öykünün olumlu ve-
ya olumsuz biçimde son bulma hali, bu durumun
önemine göre 5 dereceli bir ölçek üzerinde değér-
lendirilir. Başarı ve kazançla biten sonlar artı, ba-
şarısızlık ve kayıpla biten sonlar eksi not alır. Büyük
yenilgi, ağır kayıp, ölüm gibi sonlar -2; üstün başarı,
parlak muvaffakiyetler, +2 ile değérlendirilir. İki
uçtan birine belirgin bir yaklaşım göstermiyen son-
ların puan değeri ise 0 dır. Tüm öyküler bu ölçeğe
göre değérlendirildikten sonra toplanır. Elde edilen
sayı, Murray'a göre, deneğin «İyimserlik oranını»
verir.

Bundan sonra, ilerde daha ayrıntılı olarak anla-
tılacak olan, öykülerin psikolojik içeriklerinin ince-
mesi ve daha sonra bütün bu yorumların bir sentez-
de birleştirilmesi gerekir. Ancak daha önce de
belirttiğimiz gibi, T.A.T.'nin yorumlanması sağlam bir
psikanaliz bilgisi ve deneyim gerektirmektedir. Bu
konuda daha önce edindiğimiz bilgileri canlı tutmak-
la birlikte, Murray'ın Psikolojik Kuramı'na özetle de-
ğinmeye çalışalım.

MURRAY'IN PSİKOLOJİK KURAMI

Murray, psikanalitik okulün bir üyesidir, ancak katı bir Freudiyen değildir. Murray: «Derinlikler psikolojisini tanıdığım zaman, insanlar hakkındaki görüşümü daraltan miyopluktan kurtulmuş oldum. Bilinçaltı dinamikleri bana dünya kadar kitabın öğretemediği bilgileri öğrenme yolunu açtı» demektedir.

İnsanı «Bio-Psiko-Sosyal» yapısıyla üç katmanlı bir varlık olarak kabul eden Murray, «İnsan davranışlarında önce biyolojik ve fizyolojik yöne eğilmek gerek, çünkü insanda iyiye ve kötüye karşı gizli bir güç vardır. Fizyolojik olgular insanı tanımada alt yapıyı, yani temeli oluştururlar. Çevre koşulları ise, bu yapı üzerinde dinamik bir etkinliğe sahiptir. İnsanı tanımak için geçmiş yaşantısını ve geçmişle birlikte o andaki davranışlarını, bilinçaltı etkileri gözden uzak tutmaksızın ele almak gerekir. Çünkü insanı anlamak için onu tek yönü ile incelemek yetersizdir.» der.

İnsan kişiliğini olup bitmiş, kalıplaşmış olarak değil, zaman içinde oluşmakta ve gelişmekte olan bir olgu olarak kabul eder. Bununla birlikte şahsiyette değişmeyen bazı yapıların varlığını ileri sürer. Bunlar insan kişiliğinin kilit noktalarıdır. Murray bu değişmeyen yapıları psikanalizden alır. Bunlar: İçben-Ben ve Üstben'dir. Ancak bu kavramları olduğu gibi almaz. Bunlara bazı katkılar koyar.

İD - İÇBEN: Ben'in sosyalle olmamış yabanıl bölümüdür. Her zaman istenmiyen, doğuştan ve ilkel olan isteklerin kaynağıdır. Bununla birlikte tümüyle antisosyal de değildir. İçbende hem iyi-

ye, hem de kötüye yönelmiş içgüdüler yer alır. Kültürel açıdan iyiye yönelmiş eğilimler destek görür. Genel olarak yasaklanan cinsel dürtüler gibi bazı eğilimler, kültürün öngördüğü zaman ve ortam içinde onay bulurlar. Faşing eğlenceleri ve dans bunun somut örneklerini oluşturur. İd, insan etkinliklerinin kaynağıdır. Ancak, idde yer alan ve toplum tarafından olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilen bu itilimlerin gücü, bireyden bireye değişir. Buna bağlı olarak bu güdülerin denetim ve yönetimi de bireyden bireye ayrılıklar gösterir.

İd'de bir doğuştan olanlar, bir de itilmiş olanlar vardır ki, bunlar sürçmeler, yanlışlar, düşlerde semboller ve nevrozlarda semptomlarla yeniden ortaya çıkmak isterler.

EGO - BEN: Ben, yalnızca İd'den gelen isteklere ketvuran bir öge değildir. Ego, İd'den gelen isteklerin ortaya çıkışını düzenler ve denetler. Psikanalitik görüşe uygun olarak İnsan davranışını organize eden ve düzenliyen bir merkez olarak değer bulur.

SÜPEREGO - ÜSTBEN: Freud'da olduğu gibi, bireyde yaşayan bir toplum ahlâkıdır. Çevrede olan toplumsal yasak koyucunun ve davranış denetleyicisinin bireyin içine geçmesidir. Ana-baba gibi ailesel etkenler ve sosyal çevre, üstbenin oluşmasında etkindirler. Murray burada Freud'a ek olarak, Süperegonun yapısında mitolojiden ve destanlardan gelen dalga etkisini de kabul eder.

EGO İDEALİ: Ego ideali Murray'da büyük önem taşır. O, ben'in yöneldiği amaç, bireyin benliğinde

yaşattığı erektir. Umut edilen self, veya selfin ulaşmak istediği tutkudur. Kısaca ,bireyin olmak istediğidir. O kadar ki, bir bakıma kişinin yöneldiği geleceği simgeleyen bir portredir. Kişi yaşamı süresince bu ereği gerçekleştirmek için çaba harcar.

Egoideali, kişiliğin gelişmesi boyunca çevreden gelen etkilere bir yanıt olarak düşgücü tarafından yapılandırılır. Bu nedenle Süperegoya sıkı sıkıya bağlıdır. Normal olarak Egoideali ile Süperegoyun birbiriyle uyumlu bulunması, atbaşı birlikte gitmeleri gerekir. Eğer bir insanda Süperegoyu aşırı oranda baskınsa, yani Ego üzerinde ezici bir yaptırım gücüne sahipse Egoideali silinip yok olur. Bu durumda birey, sürü içinde bir koyun gibidir. Kendine özgü farklılaşmış niteliklerden yoksundur. Ancak Murray'e göre, bazen Egoideali Süperegoydan tümüyle farklı olabilir. Öyle ki, büyük canilerin, gangsterlerin bile birer Egoidealleri vardır. Burada Süperegoya uyumdan değil, karşı çıkmadan sözedilebilir.

Murray'ın psikolojik kuramına, «Motivasyon Psikolojisi» denmektedir. Çünkü Murray'e göre insan davranışını anlamak demek, onun motivasyonlarını, yani bireyi davranışa iten etkenleri anlamak demektir. Bir davranışı değerlendirebilmek için organizmayı harekete geçiren etkeni bilmek gerekir. Davranışlarımızın kökü içte veya dışıdadır. İnsan ya içten gelen gereksinimle, ya da dıştan gelen baskıyla harekete geçer, yani davranışta bulunur.

Bir insanın psikolojik gerçeğini bilmek için onun geçirdiği baskı ve gereksinimleri bilmek gerektir. Bir

bireyi belirli bir zaman kesiti içinde ele almak bu nedenle yanlıştır. O insanın tüm yaşantısına bakılmadan, onun geçirdiği baskı ve gereksinimleri bilmeden kişiliği hakkında tam bir yargıya varılamaz. Murray gereksinme ve baskı derken neyi anlatmak istemektedir?

GEREKSİNMELER:

Gereksinmeler, iç ya da dış olgulardan kaynaklanan, birer varsayım halinde insanın beyinde yer alan ve pek çok zihin etkinliğini organize eden, bireyin kendi yapılandığı güçlerdir. Murray'e göre gereksinme, somut değil soyuttur. Fizyolojik bir temel vardır. Bu temel de beyinde yer alır.

Gereksinmeler içten veya dıştan kaynaklansın, organizmada tepki yaratır. Bu nedenle her gereksinme, ani veya sürekli, güçlü veya zayıf bir duygu ile birlikte görülür. Bu belirtilere göre **açık** veya **kapalı** olarak tanımlanırlar. Birey bazen bir gereksiniminin bilincinde bulunmayabilir. Ancak bir etkinlikte bulunduktan sonra onu farkedebilir. Bu özellik gereksinmelerin açık veya kapalı olma niteliğini ortaya koyar. Her gereksinme niteliğine göre Süperego'nun baskısını belirli bir oranda üzerinde duyar. İnsan açtır, uykuludur, yorgundur veya bir başka gereksiniminin açlığı içindedir. Ancak gereksinimlerin doyum koşullarını toplumsal kurallar belirler. Seks gibi, saldırganlık gibi Süperego'ya ters düşen gereksinimler Ego tarafından kuvvetle denetlenirler. Ancak onun uygun gördüğü, zaman, ortam ve biçimde doyuma ulaşırlar.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, örtülü gereksinimler açık gereksinimlere oranla Süperegonun etkisini

üzerlerinde daha güçlü olarak duyarlar. Bunun sonucu olarak da daha çok engellenir ve daha sıkı denetlenirler. Açık gereksinimler ise daha kolay doyum olanağı bulurlar, çok daha az denetlenirler. Bununla birlikte tümüyle denetimden uzak değillerdir. En doğal ve zorunlu gereksinimler olan açlık ve uyku bile doğumdan başlayarak bu denetimin yaptırımlarına uymaya zorlanır. Ta ki tümüyle çevresel ölçülere uyuncaya değin. Yemek ve uyku zamanlarımızdan tutun, yemek yeme ve uyuma biçimlerimize değin toplumsal yaptırımlara boyun eğimiz. Bir Japonun yer yatağında yatması, Batılının karyolada uyuması; Anadolu halkının yer sofrasında, kentlinin yemek masasında yemesi, bu etkilere yalnızca birer küçük örnektir.

Murray gereksinimleri ayrıca, **birincil** ve **ikincil** olarak kümelendirir:

1. Birincil (primer) Gereksinimler, ilkel ve organik kökenli gereksinimlerdir. Bunlar hava, su, besin, seks gereksinimi, fiziki hazza yönelme, fiziki acıdan kaçma gereksinimleri gibi organik olgulardır. Karşılanmaları fizik doyum sağlar.

2. İkincil (seconder) Gereksinimler, psikolojik kökenlidirler. Başarı, saygınlık, arkadaşlık, beğenilmek, başına buyruk olmak, baskın olmak, boyun eğmek, tabi olmak, desteklenmek, destek olmak, aşağılanmaktan kaçmak gibi insani tutkular, sado-mazoşist duygular, sevgiye dayalı hazlar bu tür gereksinimler içinde yer alırlar.

Gereksinimlerin bir başka kümelendirilmesi de, bunların **genelleşmesi**, yani yaygın bir nitelik kazanması ile, **odaklaşması**, yani belirli objelerde sapanması olarak gösterilmiştir.

Bütün bu kümелendirmeler, gereksinimlerin bazı önemli özelliklerini de vurgularlar. Gereksinimlere ilişkin bir başka önemli özellik de, bunlar arasında birtakım bağıntıların bulunmasıdır:

Gereksinmeler arasında bir «**önemlilik sıralanması**», bir hiyerarşi vardır. Bazı gereksinmeler diğerlerine oranla doyumda önceliğe sahiptirler. Bu öncelik, gereksinmenin yapısından, özelliğinden, bireyin ona verdiği değerden, çevresel etkilere kaynaklanabilir. Birkaç gereksinme aynı anda ortaya çıktığında, bunlardan **daha güçlü olanı**, yani önceliğe sahip bulunanı doyuma ulaştırır. Bu gereksinmenin yeter düzeyde karşılanmasıyla organizma diğer gereksinmelerinin doyumuna yönelir.

Aynı anda, aynı oranda güçlü birden çok gereksinme ortaya çıktığında ise **çatışma** görülür. Bununla birlikte birkaç gereksinme aynı anda doyum bulabilir. Sözelimi biri, lüks bir lokantada sevdiği bir arkadaşıyla buluşarak yemek yerse, bu bir fizyolojik gereksinimin yanı sıra, arkadaşlık, saygınlık gereksinimlerinin aynı anda doyurulması olur. Böyle durumlarda **gereksinimlerin birbiri içinde erimesi (fusion)** söz konusudur.

Bir gereksinime yanıt olan, onun doyumunu sağlayan bazı davranışlar, sözelimi saldırganlık, diğer gereksinimlerin doyumunda kullanılırlar. Gücüyle çevresindekileri sindiren, onları **kendine bağımlı** kılan zorba, saldırganlığı aracılığıyla baskın olma gereksinimini karşıladığı gibi diğer bazı gereksinmelerini de çevreyi zorlayarak doyurur. Burada bir gereksinimin, bir diğerinin yerine geçmesi (subsiduation) görülmektedir. Gereksinmeler bir diğerine yol açabilir. Bir diğerini tamamlayabilir. Zengin olma ge-

reksinimini ünlü olma istemi izliyebilir. Ünlü olma gereksinimini gideren zengin olmak istiyebilir.

BASKILAR

Bireyin üzerine çevreden yüklenen her türlü zorlayıcı ve yaptırıcı etkileri Murray **baskı** (press) olarak adlandırır. Bireye çevreden **yönelen** baskılar, objelerden ve toplumdan, tek tek bireylerden veya kurumlardan kaynaklanabilir. Baskılar, kısaca çevrenin birey üzerindeki gücünü anlatan bir ögedir ve tıpkı gereksinimler gibi bireyl bir amaca, belirlenmiş bir ereğe yöneltir.

Bellibaşlı baskılar arasında: aile desteksizliği, ana-baba anlaşmazlığı, ana-baba yokluğu, ana-babanın sosyoekonomik güçsüzlüğü, suçlu ana-babaya sahip bulunma, kronik bir yalnızlık çekmiş olmak, istenmemek, itilmek ,yasaklamalarla ezilmek, korkutulmuş olmak, ölüm tehlikesi geçirmek, kazaya uğramak, besin yetersizliği, sevgi yoksunluğu, seksüel saldırıya uğramış olmak, seks yönünden açılmış olmak, seksüel güdülerin ağır baskı altında tutulması sayılabilir.

Çocuklukta yaşanan bu gibi baskılar, kişilik üzerinde önemli etkiler yapar. Baskı altında kalan çocuk, ya bu baskılar altında ezilir, ya da aksine fişkirir. Yani aşırı telâfi görür.

Bir yanda bireyin kendi istekleri, yani gereksinimleri, bir yanda da çevrenin istekleri, yani baskılar yer alır. Bireyin kişiliği bu etkiler arasında biçim kazanır. Bireyin içinden tepen istek ve eğilimleriyle, sosyal çevrenin etkileri çoğu kez çatışır. Birey, toplumun istekleriyle bağdaşmayan eğilimlerini genel olarak baskı altında tutar ve onları sıkı bir biçimde de-

netler. Kültürel yapıya ters düşen istek ve eğilimlerine çevrenin onayını kazanacak görünüm verir. Bazıları ise bunu başaramazlar. Böyleleri, toplumun sert eleştiri ve tepkilerini üzerlerinde toplayan etkinlikler içinde görülürler.

KİŞİLİĞİN BELİRLENMESİNDE BİLİNÇDİŞİ ETKİ

İnsanı davranışa yönelten güdülerin bir bölümü bilinç alanında, diğer bir bölümü ise bilinç alanının dışındadır. Bu nedenle Murray, bireyin kişiliğinin belirlenmesinde onun biyolojik yapısı, tek ve benzersiz oluşu, sosyokültürel çevresi ve sosyalleşme durumu kadar bilinçdışı olgular üzerinde de durur. Ona göre insanı belirli bir zaman kesiti içinde ele almak yanıltıcı olur. Bireyin tüm yaşantısına bakılmadan onun kişiliği hakkında kesin yargıya varılamaz. Bireyin kişiliğinde çocukluk yaşantılarının büyük etkisi görülür. Bu etkiler, çocuk konuşmaya başlamadan, daha kendini anımsamadığı çağlardan başlar.

Bu devrelerde, haz verici bazı durumlar ve etkinliklerle bunu engelliyen dış etkiler vardır. Çocuğun anne karnındaki ortamı, süt emme, kucakta taşınma, serbestçe dışkı ve çiş bırakma, cinsel organlarla oynama bunlar arasında yer alır. Bu durum ve etkinliklerden yoksun bırakılan çocukta bazı gerilimler ve sorunlar ortaya çıkar. Murray'e göre çocuklukta yaşanan bu gerilimlerin etkileri daha sonra kendini gösterir ve yaygınlaşırsa, o zaman komplekslerden söz ederiz. Herkeste kompleksler vardır. Ancak bunlarda aşırılık görülürse bu durum anormal olarak kabul edilebilir.

Çocuk, haz duyduğu herhangi bir durum engellendiğinde **bezuma uğrar. (frustration)**. Çocuğun

sosyalleşme süreci içinde karşılaşacağı engelleme etkilerinin olabildiğince yumuşatılarak uygulanması gerektir. Çocuk süttten kesilecek, dışkı ve çiş denetimi sağlanacak, cinsel organlarıyla oynaması engellenecektir. Ancak, bütün bunlar ,onda derin izler yaratacak ve ilerde sakıncalı kompleksler doğuracak biçimde olmamalı, bozumun şiddeti düşürölmeye çalışılmalıdır.

Diğer taraftan, bozuma uğrama tümüyle zararlı etkiler yaratmaz. Bir yerde yararlı ve gereklidir de! Bozuma düşme, çocuğa bazı yararlı atılımlarda bulunma saklı gücünü kazandırır. Sözelimi çocukluğunda yoksulluk çekmiş olanlar, zengin bir insan olmak, çocukluklarında çektikleri acıları çekmemek için çaba harcarlar. Ancak daha önce uğradıkları yoksunluk onlarda pek derin ve sarsıcı izler bırakmışsa, buna ek olarak olumsuz çevresel etkiler edinilmişse, kazanılan bu gücün karşılığında, yardımlaşma, doğruluk, başkalarının haklarına saygı gibi değerler yitirilebilir. Birey her türlü sosyal değerleri bir kenara iterek ereğine her ne pahasına olursa olsun ulaşmaya çaba harcayabilir.

Yine daha önce değindiğimiz gibi, birey, bozuma uğrama sonucu, atılım yapma, fıskırma gücü kazandığı gibi, bazen kopkoyu bir eziklik ve güvensizlik duygusunun içine de düşebilir. Yoksun kalışın verdiği acı ve bunalım kişiyi bir silindir gibi ezerek onu her türlü güç ,istem ve amaçtan yoksun bırakabilir.

Öncelikle biyolojik bir temel üzerine oturan insan kişiliği, sosyokültürel yapısı, tek ve benzersiz olma özelliği, bilinçli ve bilinçdışı güdüleriyle karmaşık bir yapıya sahiptir. Murray'e göre bu karmaşık yapıyı çok yönlü olarak tanımak, konuşan bir varlık olan insanı, konuşturmak yoluyla olasıdır. Murray, yukarı-

da temel nitelikleriyle değindiğimiz T.A.T. testini bu amaçla geliştirmiştir. şimdi, testi uygulama ve yorumlama tekniğine geçelim.

TESTİN UYGULANIşI

Test uygulanan her deneğin öykülerine temel olacak olan 20 resimlik bu dizi, onar resimden oluşan iki bölüme ayrılmıştır. Her bölüm, ayrı birer seans halinde tatbik edilir ve iki seans arasına en az bir gün ara konulur. Deneklerin normal olarak bir saat içinde 10 resimlik diziyle ilgili öykülerini yazıp birtirmeleri gerekir.

T.A.T. uygulaması sırasında bir deneği ve psikoloğu izliyorsunuz.

Normal deneklerin teste alınışında herhangi bir ön hazırlık gereksizdir. Ancak, kuşkulu, geri veya hiç test geçirmemiş kişilere, heyecanının yatışması ve test ortamına alışması için fazla önem taşımayan bir ön test verilebilir.

Başarılı bir sonuç almada, test uygulanan odanın havasının, estetik görünümünün, psikoloğun cinsiyet, şahsiyet ve davranışının önemi büyüktür. Deneğin kuşkularının dağılması, düş gücünün etkinliğini tüm olanaklarıyla ortaya koyması için, her şeyin dostluk, anlayış ve iyiniyet havası taşıması gerekir.

Denek, eğer çocuk veya psikotik yapıda biri değilse, arkası psikologa dönük olarak rahat bir koltuğa oturur veya bir kanapeye uzanır. Aksi halde test yüzyüze uygulanır. Test ile ilgili açıklama, deneğin yaşına, zeka durumuna ve kültür düzeyine uygun olmalıdır. Testin birinci bölümünde şu anlamda bir açıklama yapılabilir:

«Uygulayacağımız bu test, yaratıcı düş gücü ile ilgilidir. Şimdi size bazı resimler göstereceğim. Siz, bu resimlere bakarak, tümüyle kendi yarattığınız bazı öyküler anlatacaksınız. Bu elinizdeki resimde yer alan kişiler arasında ne gibi ilişkiler var? Bunlara ne olmuş veya ne yapmaktalar? Şu anda ne düşünüyorlar, ne gibi duygular içindeler? Gelecek için neler umuyorlar? Düşününüz ve serbestçe anlatmaya çalışınız! Aklınıza gelenleri ayrıntılı olarak anlatmak için dilediğiniz kadar zamana sahipsiniz.»

Anlatım sırasında psikoloğun çok gerekmedikçe deneğe karışmaması daha doğrudur. Ancak:

a) Her öyküye ayrılan zamanda çok büyük taşma varsa,

b) Deneğe gayret vermek, onu övmek, yazmaya yöneltmek gereği ortaya çıktığında,

c) Anlatılan öykünün önemli yerlerinde anlamlı boşluklar ve atlamalar yapılmışsa denek yapıcı biçimde uyarılabilir.

Denek önemsiz bir ayrıntı üzerinde bilgi istediği zaman: «Nasıl isterseniz öyle yorumlayın!» denebilir.

Küçük çekingen çocukların, psikotiklerin, kasılma- dan, bloke olmadan serbestçe konuşabilmeleri için iyice teşvik edilmeleri gerekir. Gerektiğinde, eğer yarar sağlayacağı umuluyorsa bu tür denekler ödülle yazmaya yönlülebilir.

Öykülerin en küçük bir sözcük kaçırılmaksızın steno ile yazıya geçirilmesi veya teyp aracılığıyla banda alınması zorunludur. Bu arada deneğin anlattığı kadar anlatmadıkları da: Yorumlamaktan kaçındığı resimler karşısındaki davranışı, anlatım sırasında jest mimik ve sesine yansıyan heyecansal ifadeler, duygusal tıkanmalar veya coşkunluklar, bloke olma veya soluk almamacasına anlatımlar, algılama yanlışları, çelişkiye düşmeler belirlenerek not edilmelidir. Bütün bunlar öykülerin yorumlanmasında gözönüne alınacaktır.

Birinci bölümün uygulanması sırasında deneğe İkinci bölümün de bir öykü anlatımı biçiminde olacağı sezdirilmemeye çalışılmalıdır. İkinci bölümün uygulaması da birinciye büyük bir uyum gösterir. Ancak bu bölümde yer alan beyaz kartın özel bir talimatı vardır. Deneğe:

«Bu beyaz kartta bir resim olduğunu düşünün ve onu bize tanıttırın. Tanıttığınız ve sizin hayal ürününüz olan resim üzerine bir öykü anlatınız!» denir.

YORUMLAMA

Öykülerin belirlenmesinden sonra sıra yorumla-

maya gelir. Yorumlayıcı ne kadar uzmansa denek hakkında o kadar ayrıntılı ve doğru bilgi edinme olanağı vardır. Yorumlayıcı her şeyden önce psikanalizi çok iyi bilmeli ve T.A.T. üzerinde deneyim kazanmış olmalıdır. Yorumlamaya geçmeden önce denek hakkında olabildiğince ayrıntılı bilgi edinilmelidir. Denegın fiziki ve biyolojik özellikleri, getirdiğı kalıtım, zekâ ve yetenekler, ailevi ve sosyal durumu, kültür düzeyi, arkadaş çevresi, yakın dost ilişkileri, iş ilişkileri hakkında edinilen bilgiler yorumun daha sağlıklı olmasını sağlar.

Öykülerin yorumlama ve değerlendirilmesinde, «**Testin Tekniğı**» başlıklı bölümde değindiğimiz 5 öğe temel çatıyı oluşturur. Bu çatı çerçevesi içinde değerlendirme iki bölümde düşünülebilir:

- a) Anlatılan öykülerin içeriğinin yorumlanması
- b) Anlatım sırasında yakalanan duygusal ve zihni belirtilerin yorumu.

Öykü içeriğinin yorumlanmasında çeşitli yöntemlerden yararlanılmaktadır. Bunlardan biri, öykülerin tek tek ele alınıp incelenerek denegın sorunlarının belirlenmesidir. Daha sonra yorumların tümüne bakılarak ortak noktalar, anlamlı tamamlamalar, tekrarlamalar açığa çıkarılır. Böylece öykülerin bütünüün yorumuna ulaşılır.

Murray, öykü içeriğinin yorumlanmasında «**Gereksinme - Dışbaskı**» yönteminin uygulanmasını öngörmektedir. Bu yöntemde her tümce, öykü kahramanının gereksinimleri ve çevresinin onun üzerinde yoğunlaştırdığı baskılar açısından değerlendirilir. Sözelimi: «Çocuğun akli sokakta oyun oynayan arkadaşlarında ama babası keman çalmasını istediğı için bunu yapamıyor ve üzüliyor.» Tümcesinde, öykü kahramanının gereksinimi, davranış özgürlüğü ve oyun

gereksinimi olarak görülmektedir. Ona yönelen baskı ise özgürlüğünün babası tarafından kısıtlanması ve istemediği bir davranışa zorlanmasıdır.

Öyküde yer alan bu gereksinme ve dış baskı, bir ölçek üzerinde değerlendirilir. Böylece deneğin gereksinmelerini ve uğradığı dış baskıları dereceli olarak belirlemek olanağı bulunur. Daha sonra çözümlemeye gidilir. Yani bu gereksinimler ve dış baskılar karşısında deneğin tepkileri ve davranışları değerlendirilir.

Yorumlamada diğer önemli yöntem, her öyküde anlatılmak istenen temaların belirlenmesidir. Her öykünün kendine özgü bir teması, vurguladığı bir duygu ve düşünce vardır. Genel olarak her deneğin öykülerinde, tekrarlanan ,çeşitli öykülerde yinelenen temalar görülür. Tek bir öykünün teması, deneğin kişiliğinin yalnız bir yönünü ele verir. Ancak tüm temaların birlikte yorumlanması, o bireyin kişiliğinin çeşitli görünümelerini açığa çıkarır ki, bu da bize o kişi hakkında daha ayrıntılı ve bütünlümlü bilgi sahibi olmamızı sağlar.

Testin uygulanmasından birkaç gün sonra, geçerli bir neden ileri sürülerek, denekle öyküler üzerinde konuşma olanağı sağlanır. Bunlarda yer alan duygu ve düşüncelerinin kaynağını araştırması için deneğe sorular sorulur. Bu öykülere dayanılarak yapılan serbest çağrışımla unutulmuş ve itiler olaylar gün ışığına çıkarılmaya çalışılır. En sonunda bütün bu çalışmalarla elde edilen bilgiler birleştirilerek bir senteze ulaşılır.

Şimdi ,yorumlama tekniği üzerinde biraz daha ayrıntılara girip yorumun temel öğeleri üzerinde durmak istiyoruz.

ÖYKÜ İÇERİĞİNİN YORUMLANMASI

Öykü içeriğinin yorumlanması iki bölüm içinde ele alınabilir:

- 1) Öykü kahramanından gelen güç veya güçler (gereksinmeler)
- 2) Çevreden gelen güç veya güçler (dış baskılar) ki bunlar genel olarak öykü kahramanına yönelirler.

Peki ama «Öykü Kahramanı» kimdir ve nasıl belirlenebilir?

Çoğunlukla öykü kahramanını bulup çıkartmak pek kolay olur. Bunun için denneğin öykü içinde özdeşleştiği kişiyi belirlemek yeterlidir. O:

a) Öyküyü anlatanın en çok ilgilendiği, duygu, düşünce ve davranışlarını son derece açık ve yakından tanımladığı kişidir.

b) Denekle aynı cinsiyete sahip, yaş, sosyal çevre, amaç ve duyguda ona yakın olan kişidir.

c) Resimdeki birey ya da bireylerden biridir.

d) Öykünün başında olaya karışan ve çözümde bulunan kişidir.

Bununla birlikte öykü kahramanının belirlenmesi her zaman kolay olmaz. Bazı zorluklar, bu zorunlu seçimi yapmakta güçlük çıkarabilir. Bunları şöyle sıralıyabiliriz:

a) Denneğin öykü içinde birkaç kahramanla birden özdeşleşmesi,

b) Kişiliğin iki önemli gücünün iki ayrı kişide canlanması. Sözelimi denek antisosyal eğilimlerini

suçluda, süperego'yu ise güvenlik görevlisinde toplıyabilir.

c) Denek, karşı cinsten biriyle özdeşleşerek kişiliğinin bir başka yönünü belirtebilir.

d) Deneğin nitelikleri eşit oranlarda değişik öykü kahramanlarına dağıtılarak tek bir öykü kahramanının oluşması engellenebilir.

e) Denek, birey-nesne düzeninin nesne bölümünde yer alabilir.

Öykü kahramanının nitelikleri olarak gösterilebilecek olan özellikler arasında şunlar sayılabilir:

Aşğılık
Üstünlük
Mağdurluk
Suçluluk
Yalnızlık
Bağımlılık
Önderlik
Kavgacı Mizaç
Uyumlu Mizaç ve benzerleridir.

1. Öykü Kahramanından Gelen Güçler - Gereksinmeler:

Yorumlayıcı, öykülerde kahramanlardan gelen duygu, eğilim ,istek ve davranışlarda olağan olmayan, göze batan uç halleri belirlemeli, güç ya da süreklilik yönünden aşırı oranda yüksek veya düşük olanları anlamlı birer bulgu olarak 1'den 5'e kadar derecelenmiş ölçek üzerinde değerlendirmelidir. Bu niteliklerden bazıları şunlardır:

- a) Saldırganlık
- b) Kendine karşı saldırganlık

- c) Boyun eğmek
- d) Başarmak
- e) Özen
- f) Pasif olma
- g) Cinsiyet
- h) Dayanak gereksinimi
- k) Çatışma
- l) Heyecanlarda uçarılık
- m) Üzüntüye kapılmak

Yorumlayıcı, bütün bunlardan başka, süperego ve benin yapılanma biçimini değerlendirmelidir.

2. Öykü Kahramanının Çevresinden Gelen Güçler - Dış Baskılar:

Yorumlamada dikkate alınacak diğer yön, öykü kahramanına çevreden yönelen baskılardır. Bunlardan başka, kahramanın öykü içinde karşılaştığı kişilerle arasındaki ilişkiler, bu kişilerin nitelik ve özellikleri, olağandışı ve aşırı olan durumlar, anlamlı yokluklar gözden geçirilmeyarak belirlenmeli ve değerlendirilmelidir. Dış baskılar, gereksinimlerde olduğu gibi 1'den 5'e değin derecelenmiş bir ölçek üzerinde değerlendirilir. Murray tarafından otuz kadar olarak belirlenen dış baskılardan bazıları şunlardır:

- a) Sıkı ilişki kurma - arkadaşlık
- b) Saldırganlık
- c) Baskı altına alma
- d) Reddetme - Dışa itme
- e) Yoksulluk - Yitirme
- f) Maddi Tehlike
- g) Maddi Yaralanma
- h) Özen

- k) Cinsiyet
- l) Anlayış
- m) Destek

DEĞERLENDİRMELERİN YORUMLANMASI

Öykü dizisinden elde edilen değerlendirmeler öncelikle kişisel değerlerine bakılmaksızın yorumlanır. Böylece iki varsayım elde edilir:

1. Deneğin gereksinimlerini, duygu ve heyecan halleri ile şahsiyetinin eğilimlerini tanımlayan varsayım.

2. Deneğe yönelen dış baskı değişkenlerinin, deneğin algıladığı biçimde tanımlanıp belirtildiği varsayım. Bu varsayım içinde yer alan dış baskılar aşağıdaki durumların birer anlatımı olma özelliği gösterebilirler:

a) Deneğin yaptığı veya yaşadığı durumlar ve olaylar.

b) Deneğin yapmayı veya yaşamayı umduğu durumlar ve olaylar.

c) O anda yaşamakta olduğu duygu ve eğilimlerle içinde bulunduğu durum.

d) Deneğin yaşayabileceğine ya da karşılaşabileceğine yarı bilinçli olarak inandığı veya sezdiği durum ve olaylar.

ÇÖZÜMLEMELER

Öykü kahramanından gelen güçler ve çevreden gelen baskılar böylece belirlenip değerlendirildiğinde, elimizde, deneğin gereksinimleri ve ona yönelen baskılara ilişkin ayrıntılı bir çizelge oluşmuş olur. Yorumcunun en önemli görevlerinden biri, kahraman-

dan gelen güçlerle, dış çevreden gelen baskıları karşılaştırmaktır. Böylece kahramanın açığa vurduğu güçlerin özellik ve nitelikleri, şiddeti ve süreklilik derecesi, karşı güçler karşısında takındığı tavır, karşıgeime ve direnme gücü, dış baskıların altına mı girdiği, yoksa onları kendi etkisi altına mı aldığı, başarı ve başarısızlıklarının koşulları değerlendirilir.

TEMALAR

Daha önce değindiğiniz gibi, anlatılmak istenen duygu ve düşünce öykünün temasını oluşturur. Öykü kahramanının gereksinmelerinin dış baskılarla karşılıklı etkileşimi ve öykünün çözülmesi, en yalın biçimiyle temayı verir. Her öykü temasının belirlenmesiyle bir dizi tema elde edilir. Bu basit temaların birleşimi **«kompleks tema»** yı oluşturur.

Yorumlayıcı bu kompleks temayı anlamlandırmak üzere dış çevreyi ve öykü kahramanını ayrı ayrı ele alarak tüm değişkenleri değerlendirir. Bundan sonra her güçlü gereksinmenin karşısında bulunan dış baskıları ve her güçlü dış baskının doğurduğu gereksinimleri belirler. Böylece deneğin kişiliğinde göze çarpan nitelikleri tanımlayan anlamlı temaların bir listesi çıkartılmış olur. Bütün bunlar yorumlanarak anlamlı bir bütün halinde birleştirildiğinde tüm öykülerin ana teması elde edilir.

İLGİLER VE DUYGULAR

Denek, konuları ele alış biçimiyle ,anlatımıyla, anlatım boyunca gösterdiği ilgi, duygu, eğilim ve yönelişleriyle de kişiliğinin bazı boyutlarını ele verir. Doğaya karşı gösterilen sevgi, baba veya anne imajına

eğilim, güzel sanatlara veya spora gönelleme gibi bulgular şahsiyetin önemli öğelerini ortaya çıkarır.

BİÇİME İLİŞKİN YORUMLAMALAR

Deneğin yapılandığı öykülerin, öykü yapısı, anlatım biçimi, gereçlilik oranı, hayalciliğe ve romantizme kaçış gibi niteliklerinin değerlendirilmesiyle, duygu ve heyecan olgunluğu, gözlem, düşgücü, düşgücü estetiği, fikir ve düşünce yeteneklerinin belirlenmesi gibi çalışmaları kapsar. Olaylarla düşünceler arasındaki çelişkiler, duygularla davranışlar arasındaki uyumsuzluklar, deneğin zihni dağınıklığına ve zayıflığına işarettir.

Murray, tüm bu yorum sonuçlarının alınmasından sonra, bütün bunlara dayanılarak kişiliği derinliğine araştıran yorumlamalar yapılmasını öneriyordu. Çünkü ona göre bu test, bir bakıma psikanalizdeki düş yorumlarını anımsatıyordu.

YORUMLAMADA DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

Yorumlamayı yapan şu noktalara dikkat etmelidir:

1. Test eğer acemice verilmiş ve denek bu işi benimsememişse, öyküler kısa ve taslak halinde olur ki böyle öyküler psikolojik değerlendirme açısından pek kısır sonuç verirler, fazla bir değer taşımazlar.

2. Ortalama koşullarda öykünün %30'u kişisel değildir.

3. T.A.T. uygulamasından elde edilen sonuçları, deneğin tüm kişilik yapısının bir görüntüsü olarak

kabullenmemek gerekir. Elde ettiğimiz, deneğin kişiliğiyle ilgili yirmi küçük örnektir yalnızca!

4. Verilen bilgilerin ,anlatılan konuların kişisel olup olmadıkları hakkında deneklerin verecekleri bilgilere güvenilmemelidir. Öyküde anlattıkları olayları okudukları gazetelerden aldıklarını söyleyen pek çok deneğin öyküsü kişisel çıkmıştır.

5. Düşünce ve davranışlarını dışa yansıtırma açısından kişiler birbirlerinden farklıdır. Yorumlayıcı, düşük iletkenliğe sahip kişilerle, ne açık ne de saklı davranışını elevermeyen deneklerle karşılaşabileceğini peşinen kabul etmelidir.

6. Normal bireylerde kişilik kendini üç katman halinde gösterir:

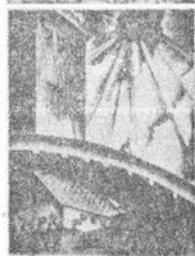
a) Birinci katman en iç tabakadır. İtilmiş bilinç-dışı eğilimleri içerir. Bunlar ancak birkaç sırdaşa söylenebilen gizler, ya da hiç bir zaman söylenmeyen şeylerdir. Çoğu kez tümüyle örtülü kalırlar, nadiren düşünce haline gelebilirler.

b) İkinci katman orta tabakada yer alır. Bunlar düşünce halinde gelebilmiş eğilimlerdir. Ancak ulu-orta ifade bulamaz, herkese anlatılamaz, her ortamda yerine getirilemez düşüncelerdir. Açığa vurulabilmeleri için uygun ortam ve elverişli koşullar gerektirirler.

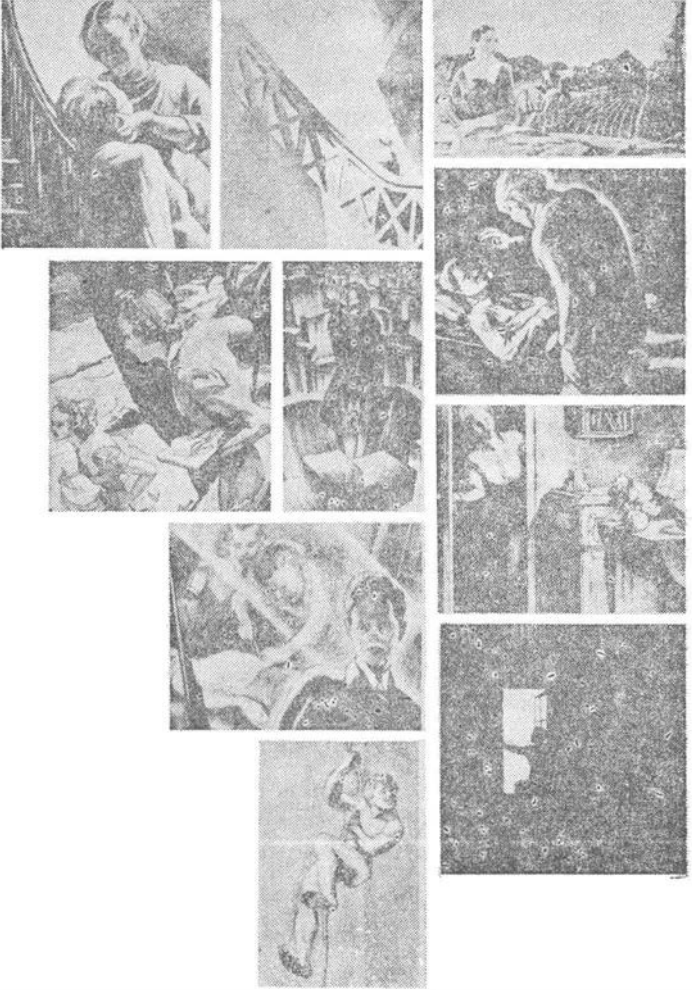
c) Üçüncü katman en dışa tabakadır. Açıkça belirtilebilen ve kabullenen eğilimleri içerirler.

7. T.A.T., şahsiyetin saklı özelliklerini dinamikleriyle yansıtan birkaç teknikten biridir.

8. Hayale dayanan anlatımların şiddeti ile, dav-

İşte T.A.T.'nin 20 kartı. Bunları teker teker inceliyerek kendi öykülerinizi yazın. Yorumlarınızı yaparken

dizi boyunca edindiğiniz tüm bilgileri anımsayın ve onlardan yararlanın.

ranışa yansıyan anlatımın şiddeti arasında doğru yönde bir bağıntı vardır. Bununla birlikte, eldeki bilgilerin gerçek olgulardan kazanılmış olmadığını, dş gücünün ürünü olan elemanlar olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

9. Testin birinci bölümünden elde edilen 10 öykü, deneğin kişiliğinin dış tabakasına ilişkin özellikleri, ikinci bölümdeki 10 resimse, şahsiyetin orta ve i tabakasına ilişkin eğilim ve kompleksleri açığa çıkarır. İnce bir sezile, herkesçe görülebilen davranışlardan bile karakteristik tahminler elde edilebilir. Kültürel yasaklarla baskıya uğramış eğilimler, öykülerde gözle görülür biçimde şidetlerini açığa vururlar. Bu durum yüksek öğrenim gençliğinde belirgin biçimde görülür. Yorumlayıcının, deneğin yaşantısı hakkında bilgi sahibi bulunması, onun, öykünün kişisel ayrıntılarına inebilmesine, daha doğru ve derinliğine yorumlamalar yapabilmesine olanak hazırlar.

10. Test uygulayanın cinsiyeti, testin sağlığı üzerinde çok etkili olabilmektedir. Denek, test uygulayanın ait bulunduğu cinsiyete aşırı bir düşmanlık duyuyor veya çok büyük bir eğilim hissediyorsa, bunun öykülerin akışı üzerinde etkisi olacağı kesindir.

11. Yöneltici etkilerden biri de, deneğin o an içinde bulunduğu duygu ve heyecan halidir. Örneğin, askere alınmak üzere olan niversite öğrencilerinden bir kümenin anlattığı 20 öyküden ikisi savaş teması içermiştir.

12. Derinliğine yorumlamalar uygulayıcıdan özel bir zihni yönelme isterler. Öyküyü anlatan örtülü bir biçimde kişiliğinin ayrıntılarını ortaya koyuyor olabilir. Ancak bu yorum için derin bilgi, geniş bir görüş açısı, ince bir sezgi ve pek çok deneyim gerekir.

T.A.T.'nin GÜVENİLİRLİĞİ

T.A.T. testinin, kişiliğinin ana yapısının yanı sıra, hem deneğin içinde bulunduğu ortam içindeki davranışlarını, hem de her an değişen psikik hallerini yansıtmaları açısından, bu testten ne oranda verim beklenebileceği hakkında kuşklar doğmuştur. Testin uyarımları olan resimlere yanıt olarak yapılandırılan öyküler, acaba o andaki olgulardan kaynaklanan duygu ve düşüncelerin mi, yoksa kişiliğin değişmeyen dinamik güçlerinin mi ürünüdürler?

Anlatılan öykülerin özüne ilişkin olan kaynaklar Murray tarafından araştırılmış ve bunların:

- a) Deneğin özel yaşamına ait objektif ve subjektif deneyimlerden
- b) Bilinçli ve bilinçsiz düş gücünden
- c) Bir arkadaşın veya bir aile bireyinin katıldığı yeni yaşanmış bir olaydan
- d) Gazete, dergi, kitap veya filimlerden geldiği görülmüştür.

Ancak anlatılan öykülerin pek büyük bir bölümünün deneğin gerçek eğilimlerini ortaya koyduğu açık görülmüştür.

Bir araştırmacı, o andaki etkenlerin yapılandırılan öyküler üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla Nurnberg Mahkemesi kararıyla ölüm yargısı verilmiş iki Alman bu testi uygulamış, ancak her ikisinin de ölümle karşı karşıya olmalarına rağmen, T.A.T.'de pek farklı özellikler gösterdiklerini belirlemiştir.

Yine, hipnotize edilerek saldırganlık duyguları açılan ve uyandırıldıktan sonra T.A.T. uygulanan deneklerin öykülerinde saldırganlık öğelerinin belirli bir oranda bulunduğu, ancak bu duyguların denek-

ler tarafından kendi şahsiyet yapılarına özgü biçimlerde ifade bulduğu görülmüştür.

İzlenen filmin T.A.T. öykülerine etkisini inceliyen başka bir araştırmacı, çocuklar üzerinde uyguladığı çalışmada bu etkiyi bulamamıştır.

Testin geçerliliği eşleştirme yöntemine göre çeşitli araştırmalarla değerlendirilmiş ve alınan sonuçlar çok olumlu bulunmuştur. **Harrison**, kör seçme yöntemiyle T.A.T.'den elde edilen sonuçları klinik gözlemlerle karşılaştırmış ve bunların % 75 oranında birbirlerine uygun düştüğünü saptamıştır.

T.A.T.'nin güvenilirliğinin belirlenmesinde karşılaşılan bir başka güçlük de, öyküleri yorumlayan kişilerin vardıkları farklı değerlendirmelerdir. T.A.T. yorumlarında ulaşılan farklı sonuçlarda, uygulayıcının bilgi ve deneyimi, kullanılan değerlendirme yöntemi ve ölçeğindeki ayrıcalıklar büyük etki yapmaktadır. Bilgi sahibi ve deneyimli yorumcuların arasındaki değerlendirme farkları büyük olmamaktadır.

Her ne koşulda olursa olsun T.A.T. öykülerinin yorumu ile varılacak sonuçlar, kanıtlanmış olaylardan çok, iyi birer yolgösterici bilgi demetidir. Ya da başka yöntemlerle doğrulukları araştırılacak varsayımlardır.

T.A.T. NİN KULLANILMA ALANLARI

T.A.T. uygulaması diğer testlere oranla daha fazla çaba ve zaman gerektirmesine karşın, şahsiyetin dinamiğini ortaya çıkaran iyi bir araçtır. Şahsiyetin; teki, duygu, heyecan, kompleks ve çatışma aibi itilmiş eailimlerini yansıtır. Dört yaşındaki çocuğa değin tüm deneklere, psikosomatik hastalıklar, nevrozlar, psikozlar gibi davranış bozukluklarının yorumlanma-

sında uygulanabilir. Psikoterapi ve psikanaliz için kullanılması yararlı olmaktadır. Bu nedenle genellikle psikoterapiye başlamadan önce hastalara uygulanmaktadır. Deneysel psikolojide, özellikle idari işlerde çalışacak personelin seçiminde ,orduda uygulanmaktadır. Antropolojik psikoloji alanında ise, çeşitli uygarlıkların kültürlerinin araştırılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

RORSCHACH TESTİ

Günümüzde, tüm dünyada en yaygın olarak kullanılan şahsiyet testi olma özelliğini elinde tutan bu test, 1921 yılında İsviçreli bir psikiyatri uzmanı olan **Hermann Rorschach** tarafından ortaya konulmuştur.

H. Rorschach, 1884'de Zürih'de doğmuş ve tıp öğrenimi görmüştür. Burada Moskova Özel Sanatoryumunda doktorluk yapmıştır. Daha sonra Rusya'dan ayrılarak Waelton Kliniğinde doktorluk mesleğini sürdürmüştür. 1922 yılında henüz pek gençken, 38 yaşında olarak bir apandisit krizi sonucu ölmüştür. Ortaya attığı test ölümünden 10 yıl sonra değer kazanmış, tüm dünyada pek geniş yankılar uyandırarak yaygın biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Bununla birlikte Rorschach testinden önce de benzeri teknikler kullanılmıştır. Düşgücünü harekete getirmek amacıyla rutubetli duvar üstündeki küf lekeleri, kağıt üzerinde oluşturulmuş çeşitli mürekkep lekeleri gibi belirli bir biçim taşımayan izleri kullanma düşüncesi çok eski çağlarda dahi görülür. Bu gibi düşünce ve çalışmalar Botticelli ve Leonardo da Vinci'ye değin uzanır. Bir salon oyunu havasındaki bu düşüncüyü araştırma aracı haline koyma onuru ise Alfred Binet'e aittir. Ancak bu yöntemin iyice gelişmesi ve tüm dünyaya yayılması, Rorschach'ın

«Psychodiagistics» adlı yapıtını yayınlamasıyla başlamıştır.

Rorschach önceleri bu testi ,şekil algılama özelliklerini araştırmak amacıyla uyguluyordu. Ancak mürekkep lekelerinden oluşmuş kartlara verilen yanıtların, deneklerin psişik yapılarına göre değiştiğini gördü. Belirli psişik rahatsızlığı olanların kendilerine özgü bir algılama özelliğine sahip bulunduklarını belirledi. Böylece bu testten normal ve anormal kişiliğin tanınmasında yararlanmaya başladı. Bütün bu çalışmalarını, testin özelliklerini ve kullanılış biçimini, yukarıda adı geçen «Psychodiagnostics» adlı yapıtında açıkladı.

TESTİN YAPISI

Rorschach testi, beşi siyah, ikisi kırmızı-siyah ve diğer üçü çok renkli olan 10 resimden oluşmuştur. Bu resimlere konu olan simetrik, belirgin bir anlam taşımayan, raslantı sonucu oluşturulmuş desenler, ortasına mürekkep damlatılmış bir kâğıdın ortadan ikiye katlanarak mürekkebin kâğıda simetrik olarak yayılmasının sağlanmasıyla yapılandırılmıştır.

Böylece kâğıt üzerinde, simetrik, dış çizgileri az çok belirli, değişik biçimlerde yorumlanmaya elverişli çeşitli lekeler elde edilmiştir. Testin uyarımlarını oluşturan 10 kart, bu yöntemle yapılandırılmış yüzlerce örnek arasından en anlamlılarının seçilmesiyle derlenmiştir.

TEST TEKNİĞİ

Bu testte uyarım olarak, hiç bir gerçek anlam taşımayan mürekkep lekelerinin verilmesinden amaç, deneğin yapılanmamış uyarımları yapılandırması sağ-

lanarak, bunların onda ne gibi çağrışımlara yol açtığı ve nasıl algılandığının incelenmesidir. Görme duyusuna ilişkin bulunan bu uyarım dizisi pek az yapılanmıştır ve yapılandırmaya yönetici belirgin özellikler taşımaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, her bireyin kendi dışındaki uyarımları yorumlayış biçimi, yapısal özelliklerine bağlı olarak farklı olmaktadır. Algılanan uyarım ne ölçüde az yapılanmışsa, bu uyarıma birey kendi kişiliğinden o oranda çok şey yansıtır, çok şey katar.

Bu sınırsız yanıtlama olanağı veren uyarımlara denek, kendi benliğindeki duygu, düşünce, anı, eğilim ve yönelişlere göre çağrışımlar uyandırır. Kartta yer alan şekillere, bu çağrışımlar arasından uygun düştüğüne inandığını seçerek cevaplandırır. Bu nedenle her birey, algılamalarına birer tepki olan yanıtlarını, kendi kişiliğine özgü bir biçimde yapılandırır. Böylece bu yanıtlar denegin kişiliğini tanımlayan birer belirti olma özelliği kazanırlar. Sözelimi belirli bir psikik hastalığı olan kişilerin algılamaları ve yanıtları, bir başka tür rahatsızlığı olanlara veya normallere oranla farklı olur.

Özetliyecek olursak, bir Rorschach kartı gösterilerek uyarılan denekte, bu uyarıma yanıt alınana değin zincirleme bir dizi olgu geçer. İlk aşamada, gösterilen karttaki mürekkep lekesine bakan denek: «Bunları neye benzetebilirim?» sorusuna kendi içine dönerek yanıt arar. Çeşitli çağrışımlar bilinçaltında toplanmaya başlar. İkinci aşamada ilk çağrışımlar bir ön değerlendirmeye alınarak eleştirilir. Bu arada leke daha anlamlı olarak değerlendirilir ve daha uygun çağrışımlar kazanılır. Üçüncü aşamada ise, tüm

çağrışımları karşılaştırıp değerlendiren denek kendince en uygun olanını seçer.

Sonuç olarak görülüyor ki, bir yandan algılamalar çağrışımları, diğer yandan çağrışımlar algılamaları denetlemekte ve belirlemektedir. İşte bu denetleme ve düzenleme biçimi kişiye özgü olma niteliğiyle, deneğin psişik durumunu açıklayabilmektedir.

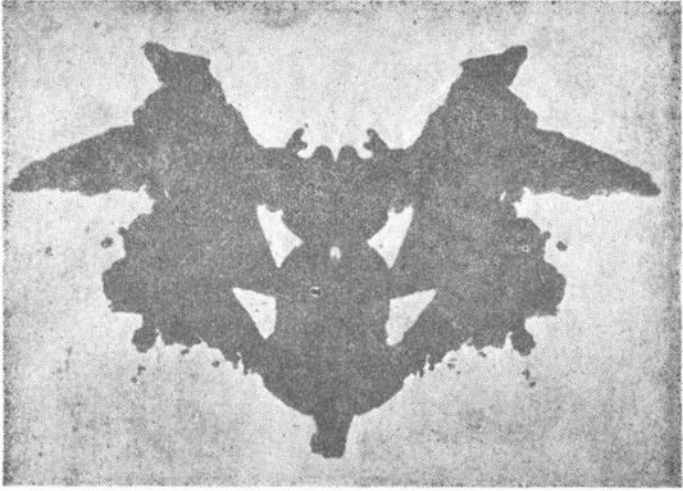
TESTİN UYGULANMASI

Test uygulanacak oda, son derece sessiz, sakin ve yalın döşenmiş olmalıdır. Burada yalnızca bulunması zorunlu eşyalar yer almalı, deneğe ilham verecek, onda çağrışımlar uyandıracak nitelikte gereksiz süsleme ve dekorlar bulundurulmamalıdır.

Testin uyarımları olan mürekkep lekeli on kart belirlenmiş bir sıraya sahiptir. Kartlar bu düzen içinde deneğin yaklaşık 1/2 m. kadar önüne ve sağa doğru konularak teker teker gösterilir. Daha sonra ondan ,gösterilen her karttaki lekeleri yorumlaması, burada yer alan şekilleri neye benzetiyorsa bunları belirtmesi istenir. Denek kartlara dilediği gibi ve dilediği kadar bakabilir, dilediği kadar düşünebilir.

Normal olarak uyarımların deneklerce 10. saniyeden sonra yanıtlanmaya başlanması ve ortalama 3-4 yanıt verilmesi gerekir. Normal olmayan kişilerde bu süre ve yanıtların sayısı değişebilir. Testin tümünü oluşturan 10 kart için yeterli ortalama süre 40-45 dakikadır.

Kimileri testin amacını sorar ki, bu bir güvensizlik ve kuşku belirtişidir. Nevrotiklerde, renkli kartlar karşısında kasılıp kalma, yanıt bulamama, bloke olma veya hiddetlenme hali görülür.

Yukarıda Rorschach Kartlarından 1.'sini izliyorsunuz.

Verilen yanıtların niteliklerinde de anlamlı çeşitli özellikler bulmak olasıdır. Sözelimi şizofrenler benzeyişleri bulmak istemezler. Şekle ilişkin algılamalarda da tutarsız ve yanlış yanıtlar verirler.

Testi uygulayan, aldığı yanıtları **protokol** adı verilen özel düzene sahip basılı bir kâğıda, yanıtın verildiği süreyi ve yanıt sırasını belirterek aynen geçirir. Ayrıca bu yanıtların taşıdığı özelliği, belirlenmiş simgelerle işaretliyerek saptar. Belirlenebildiği kadarıyla deneğin yüz ifadesi, bilinçli veya bilinçdışı kaçamaklı yanıtları, renk şoku karşısındaki tepkileri belirtilmeye çalışılır.

Bu arada verilen yanıtlar üzerinde açıklatıcı sorular yöneltilerek niteliği belirgin olmayan noktalar aydınlatılır. Bu soruşturma sırasında sorulan soru ve alınan yanıt aynen protokole geçirilir.

YANITLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uyarımlara alınan yanıtlar üç açıdan değerlendirilir ve bu değerlendirme standartlaştırılmış simgelerle protokol üzerinde gösterilir.

1. Alınan yanıt uyarım olarak verilen karttaki lekenin:

- a) Bütününe mi
- b) Bir ayrıntısına mı
- c) Küçük bir ayrıntısına mı
- d) Lekenin sınırladığı beyaz fona mı ilişkindir?

Bu değerlendirme deneğin «**kavrama tipi**» denen özelliğini belirler ve protokole aşağıdaki simgelerle geçirilir:

Bütüne ilişkin = G

Ayrıntıya ilişkin = D

Küçük ayrıntıya ilişkin = Dd

Beyaz alana ilişkin = D.bl.

Ayrıntıdan bütüne geçiyorsa = D.G.

Normal insan on kartın tümüne de bütüne ilişkin yanıt verir. Şizofrenlerde de yanıtların tümü bütüne ilişkindir. Yalnız normalde bunların doğru yanıtlar olmasına karşın şizofrenlerde yanlış yanıtlardır. (simgesi F—)

2. Burada alınan yanıtın ,uyarım olarak verilen karttaki lekenin hangi niteliğine göre verildiği değerlendirilir.

- a) Şekle ilişkin algılamalar
- b) Renge ilişkin algılamalar
- c) Harekete ilişkin algılamalar

Bazı yanıtlar, hem şekil ve renk veya şekil ve hareket açısından verilmiş olabilir. Burada baskın etkenin hangisi olduğunu belirlemek gerekir. Ayrıca şekil bakımından verilmiş yanıtların niteliği değeri-

dirilir. Bunların tümü protokole aşağıdaki simgelerle geçirilir.

Şekil algılamaları = F

Hareket algılamaları = K

Renk algılamaları = C

Şekil algılamaları doğru veya yanlış oluşlarına, yani benzetilen lekeye uyup uymamalarına göre değerlendirilir.

Doğru şekil algılamaları F +

Yanlış şekil algılamaları F— ile gösterilir. Yüz normal kişiden çoğunluğunun verdiği yanıtlar doğru olarak kabul edilmiştir. Çok görülen ve özellik taşımayan alalade yanıtlar «banal» olarak kabul edilir ve protokolde «**ban**» simgesiyle belirtilir. Bunun için yanıtın pek sık rastlanır olması ve her altı kişiden birinde görülmesi gerekir.

Algılamalarda renk ve şekil birlikte görülüyor ancak renkten şekile geçiliyorsa, yani renk algılaması birinci derecede önem taşıyorsa simge «**CF**»; bunun tersi görülüyorsa, yani, şekilden renge geçiliyorsa simge «**FC**» dir.

3. Verilen yanıtların içeriğinin, yani ne ile ilgili olduğunun da protokolde belirtilmesi gerekir. Buna göre yanıtlar neye ilişkinse protokolde de bu belirtilir. Böylece çok sayıdaki yanıtlar belirli küme adları altında toplanarak değerlendirilir. Bu kümelerden her biri her ülkenin psikologlarınca özel işaretlerle gösterilmiştir. Bununla birlikte bu kümelerin, Latince adlarının ilk harfleri veya ilk heceleriyle belirtilmesi tüm dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Buna göre verilen yanıt:

Hayvana ilişkinse	A
Hayvana ilişkin bir ayrıntıysa	Ad
İnsana ilişkinse	H

İnsana ilişkin bir ayrıntıysa	Hd
İnsan yapısına ilişkinse	Anot.
Cinsel yanıtısa	Sex
Nesnelere ilişkinse	Obj.
Bitki yapısına ilişkinse	Bot.
Doğaya ilişkinse	Nat.
Bir ilgiye, hobiye ilişkinse	→

ile gösterilir.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında bir kaç küçük yanıt simgeleştirecek olursak sanırız bu konu daha iyi anlaşılabilir. Sözelimi birinci kartta denek:

«Burada iki insan var. Bunlar önde yer alan bir kadını kaldırıyorlar. Yanda görülen insanlarsa daha gerideler. Giysileri nedeniyle bunlar daha çok papaza benziyorlar.» demiş olsun. Değerlendirme şöyle yapılır. Yanıt:

Bütüne ilişkindir G
Hareket görülmektedir K
İnsana ilişkindir H

olarak simgelendirilir ve protokole

«G K H» işaretleriyle geçirilir.

Üçüncü kartta denek lekenin bütününü göstererek: «Burada elinde bir şey tutan iki insan görüyorum» demiş olsun. Bu yanıt şu şekilde simgeleştirilir:

Bütüne ilişkindir : G
Hareket görülmektedir : K
İnsana ilişkindir : H
Alalade bir yanıtıdır : Ban
Ve protokole : «G K H Ban.» olarak

geçirilir.

Yine denek aynı kartın bir bölümünü göstererek: «Burada bir kelebek görülüyor» demişse, değerlendirme:

«**D F — A Ban.**» olarak protokole yazılır. Çünkü yanıt:

Ayrıntıya ilişkindir : D
Şekle ilişkindir ve kabul edilebilirdir. : F +
Hayvana ilişkindir ve alaladedir. : A ban.

Onuncu karta şöyle bir yanıt aldığımızı varsayalım: «Şurada görülen iki parçalı pembe renkli lekeler akciğerler!» Bu yanıt da protokole:

«**D FC Anat.**» işaretleriyle geçirilir.

Yanıt:

Ayrıntıya ilişkindir : D
1. derecede şekile, 2. derecede
renge ilişkindir. : FC
Anatomiyle ilgilidir : Anat.

SEMBOLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alınan yanıtların tepki saniyeleriyle, kartın tutuluş biçimiyle, kelimesi kelimesine yanıtın tümüyle ve bunların simgeleştirilmiş değerlendirilmesiyle protokole geçirilmesinden sonra, sıra bu simgelerin değerlendirilmesine gelir. Her yanıtın simgeleştirilmesine olanak veren bu yönetime dayanarak yorumlama yapabilmek için her simgenin taşıdığı anlamı bilmek gerektir. Bu simgelerin sayıca taşıdığı değer, bunların toplamalarının birbirlerine olan oranları yorumlamada gözönüne alınır. Bu nedenle bir yandan simgelerin sayısı, diğer yandan kümelenlendirmelerin kesin sayısı belirlenince şahsiyetin sentetik tanımının öğeleri elde edilmiş olur. Bu öğeler **Jung'un Karakter Tipolojisi** (Bak Şahsiyet Analizi) nin kalıplarına

göre düzenlenerek denegin şahsiyet portresi çıkarılır.

Rorschach, Jung'un ünlü tipolojisinden yararlanmakla birlikte, içedönüklük ve dışadönüklük kavramlarını aynen almamıştır. Her Rorschach Testi yorumcusunun, onun bu kavrama yaklaşımını yakından bilmesi zorunludur. Bu nedenle sembollerin değerlendirilişi açısından bu konuya en özlü biçimde değineceğiz:

Rorschach'ın İçedönüklük Dışadönüklük Kavramına Bakışı

Rorschach, Psychodiagnostic adlı yapıtında şöyle demektedir: «...İçedönük insan ,genel olarak kendi iç evrenine yönelmiş, dış çevreden çok kendi içinde yaşayan ve kendini dışarıya yöneltmekte, kendini anlatmakta zorluk çeken insan olarak kabul edilir.

Doğacak anlaşmazlığı önlemek için, içedönüklük kavramını ancak sözcük olarak Jung'unkine benzer olarak kullanılacağını belirtmek isterim. Klinik tablodaki **K Tipi**, şekil yorumu sonucundan anlaşıldığı üzere Jung'un tanımladığı içedönüklük değil, yukarıda tanımlanan, günlük dilde kabul edilen içedönüklüktür.

Kendi içine eğilme eğilimi, insanın genel bir karakteridir. Bu da her fonksiyon gibi, fonksiyonların ortak işleyişi içinde çeşitli oranlarda değişmeler gösterebilir. Bununla birlikte içedönüklüğün yalnızca oranını değil, aynı zamanda pasif, aktif, sabit ve değişken olup olmadığını da belirlemek gerekir.

İçedönüklük normal denekte değişkendir ve yenilmesi güç değildir. Bu, içedönüklüğü dizginleyen etkenlerin sağlıklı biçimde işleyişine bağlıdır. Denek bu işleyişi uyum fonksiyonunu yeniden kurma yoluyla her an için durdurabilir. Buna karşın şizofrende içe-

dönüklük sabittir. O bu tür bir değıştirme sistemine sahip değildir. Yani patolojik bir durumdur.

Bu terim daha ilk adımda iki ayrı anlamı içermektedir:

1. Kendi içine yönelme eğilimini
2. Kendi içine dönmüş, kendi içine kapanmış olma durumunu

Bu nedenle, kendi içine eğilme olanağına sahip bulunan kişiyle, içine kapanmış kişiyi iyice ayırd etmek gerekir. K tipinin karşılığı olan normal denek, değışmeyen, donmuş bir içedönüklük durumunu yaşamaz. Bu bir değışmez karakter değildir, ancak değışken bir güçtür. Ve içedönüklüğe eğilimi olmayanlara oranla kendi içine yönelme eğiliminin üstünlüğünü vurgular. Kendi içine kapanmış olma durumu ise marazidir.

Test sonuçları bakımından K yanıtlarının, yani harekete ilişkin yanıtların üstünlüğüyle belirlenen kişi, kendi içine yönelme eğilimi açısından baskın ve üstün sayılmalıdır.

Konuşma dilinde dışadönüklük ise, içedönüklüğün tersi olarak kabul edilir. Dışadönükler testte genel olarak C yanıtlarıyla kendilerini dışa vururlar. Ancak renk yanıtlarının baskınlığıyla kendilerini gösteren kişilerin, içedönüklerin zıttı olduklarını düşünmek yanlış olur. İçedönüklük ve dışadönüklük birbirlerine zıt olan psişik haller değil, ancak hareket ve renk öğeleri gibi birbirlerinden ayrı ve farklı şeylerdir. Dışadönüklük de içedönüklük gibi donmuş, değışmez bir olgu değil, değışken bir güçtür.

K yanıtlarının deneğin içedönüklüğünü, C yanıtlarının deneğin dışadönüklüğünü belirlediğini, bu iki psişik durumu nasıl yorumladığını böylece açıklayan Rorschach, K yanıtlarının veya C yanıtlarının baskın

oluşuna göre denekte şu gibi özelliklerin görülebileceğini söyler:

K yanıtları baskınsa:

- Daha farklılaşmış bir zekâ
- Bireysel verimlilik oranında yükseklik
- Yaşama yönelişlerinin daha çok içe yönelik oluşu
- Heyecanlarda ve duygularda kararlılık, değişmezlik
- Gerçeğe uymada yetersizlik
- İlişkilerde yaygın olmaktan çok derin oluş.
- Daha oturmuş ve düzenli etkinlik
- Davranışlarda sakarlık ve beceriksizlik.

C yanıtları baskınsa:

- Farklılaşmamış, genel ölçülere uygun bir zekâ
- Yaratıcılıktan çok tekrara dayanan verimlilik
- Yaşama yönelişlerinde daha çok dışa eğilim
- Heyecan ve duygularda değişken ve kararsız oluş
- Gerçeğe yüksek uyum yeteneği
- Yaygın ancak yüzeysel ilişkiler
- Coşkun, taşkın ve değişken hareketlilik
- Davranışlarda beceriklilik

Rorschach, ilgileri dış dünyadan çok kendi iç dünyalarına yönelik olan K tipi deneklerin farklılaşmış zekalarına ait şu nitelikleri ayırd eder:

1. Dikkati bir konu üstüne sürekli ve etkin bir biçimde yöneltebilme yeteneği.
2. Zihni tasarlama etkinliği içinde, algılama izlenimlerinin ve çağrışım olgularının aşırı inceliği
3. Düşünsel etkinliğin, kendiliğinden ve otomatik olarak harekete geçme özelliği
4. Çağrışım yetisinin karmaşık etkinliklerde bu-

lunma konusunda bilinçli ve bilinçdışı güce sahip olması

5. Dikkati uyanık tutan bir amacın tasarlanmasıyla, çağrışım ve duyguların denetlenmesi yeteneği

6. Çağrışım niteliği taşıyan yetenekleri yaratmada yüksek yeti

7. Çağrışım niteliği taşıyan yeteneklerin ayrıştırılması

8. Kişiyi özgü çağrışımlar oluşturma yetisi

9. Çağrışımlarda çeşitsel zenginlik

10. Çağrışımların özellikle bütüne ilişkin olması

11. Kendi içine yönelme yeteneği.

Bütün bu bilgilerin ışığında deneğin sentetik kişilik tanımının iki temel ögesine bakabiliriz. Bunlardan biri, deneğin iç tınnet tipi; diğeri, deneğin kavrama tipi'dir.

1. Deneğin İç Tınnet Tipi: Deneğin iç tınnet tipini, renk yönünden verilen yanıtların sayısı ile, hareket yönünden verilen yanıtların sayısı arasındaki bağıntı ve orantı verir. Bu oran deneğin kişiliğinin genel bir özelliğine karşılık olur. Bu özelliğin bir ucu, yukarıda değindiğimiz tanım içinde, içedönüklük; diğeri ucu ise dışadönüklüktür. Yani K yanıtlarının toplamı C yanıtlarının toplamına bölündüğünde elde edilen oran, önceden belirlenmiş ölçeklere göre değerlendirilir. Sözelimi: K yanıtları baskın bir biçimde yüksekse denek baskın içedönük, C yanıtları aşırı oranda fazlaysa denek baskın dışadönük demektir.

2. Deneğin Kavrama Tipi:

Kavrama tipinin belirlenmesinde ise, deneğin verdiği yanıtların, lekenin bütününe mi, ayrıntısına mı, küçük ayrıntısına mı, yoksa lekenin sınırladığı

beyaz alana mı ilişkin olduğu değerlendirilir. Bunlar kendi başlarına da bir yorum değeri taşımakla birlikte yanıltıcı olabilirler. Bu nedenle genel tablonun bütünü içinde değerlendirilmelidirler. Sözgelimi denek, lekenin kendini değil de, beyaz bölümlerin ayrıntılarını yorumluyorsa yanıtlar «D bl» dir. Bu onda karşıkoyma biçimindeki bir eğilimin varlığını gösterir.

Bir denek, aşırı oradan Dbl yanıtlar vermişse, diğer yandan C yanıtlarının sayısı K yanıtlarına oranla daha yüksekse, yani dışadönük iç tinnet tipindeyse, bu karşıkoyma olumlu ve yapıcıdır. Ancak denek dışadönük iç tinnet tipinde olsaydı, bu kez karşıkoyma olumsuz olarak kabul edilecekti.

Sıra analizi (succession) türünde bir yorum da, deneğin yanıtını, önce bir bütün, sonra ayrıntı biçiminde mi, yoksa önce ayrıntı, sonra bütün biçiminde mi yapılandığına bakılarak yapılır. Yani denek yanıtlarını verirken, bütünden ayrıntıya mı, yoksa ayrıntıdan bütüne mi doğru gitmektedir. Örneğin: Yüksek zekâlı bir deneğin G yanıtları çok, sıra analizi olumlu, A yanıtları az olmalıdır.

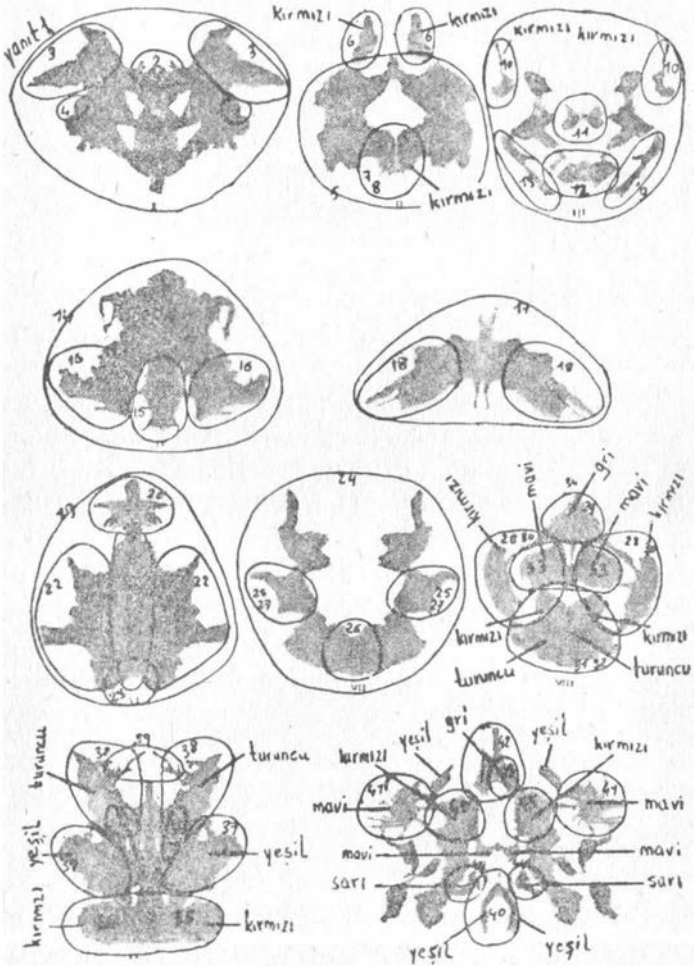
Yanıtların söyleniş biçiminin yorumlanması da bir başka inceleme yoludur. Sözgelimi, denek bir karta aşağıdaki yanıtlardan birini verebilir:

- Bu bir yarasa!
- Bu galiba bir yarasa!
- Bu bir yarasa mı dersiniz?
- Bu korkunç bir yarasa!

Bu dört yanıtta da leke bir yarasaya benzetilmektedir ve puanlama açısından aralarında hiç bir fark bulunmamaktadır. Ancak yanıtların söyleniş biçimi birbirinden farklıdır ve deneğin kişiliği açısından ayrıcalıklar ortaya koymaktadır. Birinci yanıtta

denek kendinden emindir. İkincisi, yanıtının doğru-
luğundan kuşku duymaktadır. Üçüncüsü kendine bir
destek aramaktadır. Dördüncüsü ise benzettiği şe-
kilde bir korkunçluk görerek endişesini dışa vurmak-
tadır.

Bütün bu incelemelere, ham ve değerlendiril-
miş sonuçlara, elemanlar arasındaki ilişkilere, özel
belirtilerin varlığına bakılarak bir senteze varılır ve
deneğin kişiliği hakkında bilgi edinilir. Sonuç olarak,
Rorschach testinin uygulanması ve sonuçlarının yo-
rumlanması için, uygulayıcının derin ve sağlam bir
psikanaliz bilgisine, güçlü bir sezgiye, beceri ve de-
neyime sahip bulunması gerekmektedir. Bir psiko-
loğun bu teste en az iki deney ve inceleme yılını ayır-
ması gereği genel olarak kabul edilen bir zorunluluk-
tur. İşte bu nedenle okuyucuya küçük bir uygulama
vermeyi gerekli gördük. Aşağıda, Psikolog Marie Jose
Houareau'nun açıklamalarıyla bir Rorschach Testi
uygulamasını bulacaksınız. Burada, şu ana kadar
öğrendiklerimizi örnekler üzerinde açıklayan ve ta-
mamlayan bilgiler edineceğiz.

Yukarıda, Rorschach Testini oluşturan 10 kartı toplu olarak izliyorsunuz. Renkli olan kartlarda, renkli lekeler yazıyla belirtilmiştir. Ayrıca her yanıtın ilişkin olduğu leke daire içine alınarak, ilgili olduğu yanıt numarasıyla numaralanmıştır.

BİR RORSCHACH UYGULAMASI

Aşağıdaki protokolde yer alan yanıtlar, 35 yaşında ve bir reklâm şefi olan erkek denek tarafından verilmiştir. Verilen yanıtların kotlanması ve değerlendirilmesi, bunların sağında yer alan kolonlarda gösterilmiştir. Uygulama içinde, özellik gösteren bazı yanıtların kotlama ve değerlendirmeleri açıklanmış, böylece okuyucunun konuya daha iyi uyum göstermesi amaçlanmıştır.

Sınırlı bir çerçeve içinde her yanıtın üzerinde durmak, çok ayrıntılı açıklamalar yapmak kuşkusuz olanaksızdır. Bu nedenle yalnızca uygulamanın açıklatıcı yönleri üzerinde durularak özlü bir analizden senteze ulaşılmıştır.

P R O T O K O L

Y A N I T L A R

Kotlamalar Açıklamalar

KART I 10''

Burada görülen simetri beni çok şaşırttı. Kaldı ki simetri daima beni etkilemiştir.

Simetri

↑

1. Buradaki teke bir bütün olarak bana, yüzen, ilerleyen bir balığı hatırlatıyor... Bir izi...

G F E A

→ KAN

- ↑ 2. Şurada bir gaga ve iki kısıkaç Dd F+A Saldırganlık
görüyorum. Yengeç ve istakoz-
larda görülen türden...
- ↓ 3. Şu lekeler ,kulaklarını dikmiş DF+Ad Simetri
bir köpek kafasına... Hayır, si-
metri nedeniyle iki köpek kafa-
sına...
- ↑ 4. Ah!.. Burada da, komik eğlen- Dd F+Hd
dirici gözleriyle, küçücük burnuy-
la bir insan kafası görülüyor.

KART II 30''

- ↑ 5. Burada, bir aynanın üstünde
duran, ön ayaklarının üzerine
abanmış, boynundan bir tasma ile D KAN A Simetri
bağlı bir hayvan görülüyor. Bu,
uslu, tombul, oldukça besilli bir
köpek olabilir.
- ↑ 6. Kırmızı lekeler... Bunlar söz-
gelimi, Japon tiyatrosunda kulla- D FC maske
nılan maskelerden olabilir. Kırmızı şok
Yukarda belirttiğim hayvanların
oldukça sevimli ve komik hava- Ayna, maskeler
ları var.
- ↑ 7. Burada besbelli dişi cinse
ilişkin bir şekil görülüyor. Olduk- D F+Sex
ça neşeli bir izlenim bırakıyor.
- * 8. Bu leke de kırmızı olduğu için,
iki kısıkaç ile birlikte plşirilmiş D FC A
bir istakozu hatırlatıyor.

KART III 5''

- ↑ 9. Bu bir sahne. Smökinler glyln- G K H ban çift
miş iki küçük zenci dansör, üze- → c' cinsellik
rine doğru eğildikleri bir davulu
çalıyorlar.
- ↑ 10. İki kırmızı leke, tavana yer- D CF obje
leştirilmiş lambaları belirtiyor.
... Yüksek ökçeli ayakkabılarla açıklama
dans eden adamlar. Ancak niçin
böyle bir benzetme yaptığımı açık-
lıyamıyacağım.
- ↑ 11. Bu leke, akciğerler! Anatomi D F+Anat.
tablolarında böyle gördüm. Kişisel
referans
- ↓ 12. İki kafa daha... Yine simetri DF+Hd simetrik
görülüyor.
- ↑ 13. Kuyruk bulunması nedeniyle DF—A
İki tane balık.

KART IV 6''

- Bu tabloyu oldukça karanlık ve açıklama
ürkütücü buluyorum.
- ↑ 14. Biçimli ve saydam oluşu ne-
deniyle burada da bir balık görü- G FE A tekrarlama
yorum.
- ↓ 15. Domuzlarındaki gibi büyük bir D F+Ad siyaha şok
böcek kafası... Antenleri bulunan → clop
siyah bir böcek.
- ← 16. Ağzını açan veya terbiyeli bir
biçimde havlayan, oturan bir kö- D Kan Ad veyc
pek, bir köpek kafası.

KART V 1''

- ↑ 17. Ayakları arkaya dönük oldu- G F+A ban
ğu halde uçan bir yarası. → Kan
Bende bıraktığı ilk izlenimler: açıklama
canlı varlıklar, hayvanlar.
- ← 18. Sivri bir şapka giymiş olan, gözlere ve burnu ile bir insan ka- cansızlaştırma
fası. D F+Hd
Acayip bir saç modell.
- * ... Bu tablo pek ilgi çekici değil. ilgisizlik

KART 6 2''

- ↑ 19. Bu hareket eden bir hayvan, G F—A balık
bütün olarak bakıldığında bir ba- → Kan.
lık.
- ↑ 20. Uçan bir kuş... Kanatlarını D F+A
çırpmadan uçabilen, ördek veya → Kan
yırtıcı kuşlar gibi bir kuş. tekraren
- ↑ 21. Ortadaki çizgi: omurga, bel- D FE Anat.
kemiliği
- ← 22. Bu denizdeki bir gemi. Baca D F+obje deniz
gibi olan bölüm bana bunu dü- simetri
şündürdü.
- ↓ 23. İç çeperleri ile birlikte görü- Dd FE Anat .
ne bir ağız! Bir şeyin ağızı.

KART 7 1''

- ↑ 24. Birbirlerine sırtlarını dönmüş
iki küçük köpek. Bunlar aynı za-
manda kulakları dikilmiş olarak G Kan, A
kafalarını çevirmiş birbirlerine
bakıyorlar.

- ← 25. Bu da başka bir hayvan kafası .Yalnız canlı değil, gözleri açık, ölmüş bir hayvan. Hüzünlü, ağır bir havası var. D F clop Ad clop
- ↑ 26. Dişi cinsiyet. D F+Sex
- ←27. Bir maske, sözgelimi bir köpek kafası., fakat bir insan tarafından taşınıyor. Karton bir maske. Bu riedenle canlı, yaşayan bir havası yok. D F—Maske cansızlaştırma

KART 8 4''

- Oldukça eğlendirici bir tablo! açıklama
- ↑ 28. Küçük bir çukuru geçmeye çalışan iki küçük domuz. D Kan A ban
... Kır:nızı oldukları için domuza → c benzettim.
- ↑ 29. Denizde yüzmekte olan bir balığın bıraktığı görüntü. (iz) D F—A iz
- ← 30. Ka:tı böyle sağa çevrerek bakınca, adımlarını sakınarak atan farelere benziyor. D F+A
- ↓ 31. Bu bir çiçek petall. Renkleri açıktan koyuya doğru giden bir gül. D FE, Bot → c
- ↓ 32. İris gibi petalleri birbirine eş olan bir çiçek. DFC Bot.
- ↑ 33. Mavi bölümde bir şey görmiyorum... Mavi - gri çizgili bir mermer parçası D EF Frag → c
- ↑ 34. Yontulmuş bir taş, tarih öncesi çağa ait bir mızrak ucu. D F—Arkeo.

KART IX 8''

- ↑ 35. Bu bir fetüs, iki tane... Canlı, D FE Fetüs simetrik
saydam bir plesenta içindeler.
- ← 36. Bu bir timsah kafası, küçük D F+Ad
bir timsahın...
- ↑ 37. Gözleri ve burnu olan bir mas- D FC maske
ke. Bronzdan bir insan büstü. Ye- cansızlaştırma
şil olması onun bronz olduğunu
düşündürüyor. Ağır bir şeyden
yapılmış bu karton ve benzeri bir
şey değil.
- ↓ 38. Gagasını karnına doğru eğmiş,
tüneğinde duran bir papağan bu.
İki tane var bunlardan. HEP si- D FC A simetrik
metri görüyor. Kuyrukları aşağı-
ya doğru sarkıyor.
- 39. Sivri uçlar, mercan; su altın- Dd FC Nat.
da bulunan küçük bir mercan ka- → E
yalığı

KART X 3''

Bu tablonun da çok dağınık bir açıklama
havası var.

- ↑ 40. Bu kabuğu açılmış bir taze
fasulye, taze fasulye bitkisi... ye- D FC pl
şil ...
- ↑ 41. Mavl... Yengeç veya deniz D F+A ban
anası gibi
- ↓ 42. Üzerine asılan şeylerin sal- D kob obje
lanıp döndüğü yüksek ve kaygan orijinal buluş
bir yiyecek asma sırası

- ← 43. Küçük bir yengeç, grilik...
 ... Kırmızı bir şey en önemlisi D F A
 hiç bir şey hatırlatmayan bir leke
- ↑ 44. Mikroskopta bir hücre D F+ Bilim
- ↑ 45. Pembe renkli lekelerde defor-
 me olmuş iki kafa, şişkin, yuvar- Dd Kp Hd
 lak burunları var. Birbirlerine ba-
 kıyorlar.

PSİKOTEKNİK DEĞERLENDİRME

Yanıtların yer aldığı protokol kâğıdının en başına, gösteriliş sırasına göre kartların numaraları; bunun hemen yanına da deneğin tepki süreleri, yani kartın gösterilmesiyle ilk yanıtın verilmesi arasında geçen zaman yazılır. Tepki süresinin doğru olarak belirlenerek protokole geçirilmesi büyük önem taşır. Çünkü bu, deneğin resimlere sağladığı uyumu, siyaha, siyah ve kırmızıya veya renkli kartlara karşı özel tepkilerini açıklar.

Resimler kendi orijinal durumları içinde deneğe sunulur. Denek önüne bırakılan bu kartları istediği gibi evirir çevirir. Dilediği biçimde bakar. Ancak deneğin her verdiği yanıtta, resme nasıl bakmakta olduğu küçük açışaretleriyle, verilen yanıtın sol tarafına not edilir. Biz burada bunu ok işaretiyle belirledik.

- ↑ karta düz olarak bakıldığını simgeler.
 ↓ karta ters çevrilerek bakıldığını gösterir.
 ← kart, üst tarafı solda olacak biçimde yan çevrilmiştir.

→ kart, üst tarafı sağda olacak biçimde yan çevrilmiştir.

* kartın her yöne çevrildiğini simgeler.

Verilen tüm yanıtlar ağızdan çıktığı gibi, değiştirilmeksizin protokole geçirilirler. Bu arada her yanıtın numarası, onun başına yazılarak söyleniş sırası belirlenir.

İkinci kolonda, yani **kotlamalar** sütununda bu yanıtlar üç açıdan değerlendirilir:

a) **Kavrayış şekline göre**

(Bütünün mü, ayrıntının mı, küçük ayrıntının mı algılandığı)

b) **Yanıtı belirleyen psişik etkene göre**

(Yanıtın o biçimde verilmesini nedenliyen psişik etkenin şekil mi, hareket mi, renk mi olduğu)

c) **Verilen yanıtın içeriğine göre**

(Yanıt olarak tanımlanan şeyin neye ilişkin olduğu, hayvan ,insan, eşya v.b.; ve bu yanıtın pek çok rastlanan türden mi yoksa o kişiye özgü bir yanıt mı olduğu)

Bütün bu özelliklerin hangi kotlarla değerlendirileceği daha önce açıklamalar içinde verilmişti. Değerlendirmelerin daha kolay izlenmesi açısından bu kez onların toplu halde aşağıda sunuyoruz.

RORSCHACH TESTİ KOTLAMALARINDA KULLANILAN SİMGELER

Yanıtların lekedeki yerine göre değerlendirilişi

G Bütüne ilişkin yanıt

D Ayrıntıya ilişkin yanıt

Dd Çok küçük ayrıntıya ilişkin yanıt
Yanıtların, kendilerini belirleyen temel etkene göre değerlendirilişi

F Şekile ilişkin yanıt

F+ Lekeye uygun, şekile ilişkin yanıt
(İstatistik yığılma bağıdır)

F— Lekeye uygun olmayan şekile ilişkin yanıt

F± Uygunluğu kesin olmayan şekil yanıtı

K İnsana ilişkin hareket yanıtı

Kan Hayvana ilişkin hareket yanıtı

C Renk yanıtı

CF Renk-hareket yanıtı

(Rengin birinci derecede etken olduğu, ancak şeklin de görüldüğü yanıt)

FC Rengin ikinci derecede etken olduğu şekil yanıtı

E Gri rengin tonlamalarının belirlediği yanıt

FE Şekilin birinci derecede etken olduğu, gri rengin ikinci etken olarak görüldüğü yanıtlar.

EF Gri tonlamalarının birinci derecede etken olduğu şekil yanıtı

clop Kartın siyah lekelerine ilişkin hoşnutsuzluk yanıtı

F clop Şekle ilişkin olan ancak deneğin hoşnutsuzlukla ifade ettiği yanıt.

Yanıtların içeriğine göre değerlendirilişi

A Hayvana ilişkin yanıt

Ad Hayvanın yalnızca bir bölümüne ilişkin yanıt

H İnsana ilişkin yanıt

Hd İnsanın bir bölümüne ilişkin yanıt

Sex Cinsiyete ilişkin yanıt

Obj Nesnelere ilişkin yanıt

Anat. Anatomiye ilişkin yanıt

Bot. Botaniğe ilişkin yanıt

Frag. Nesnelerle ilgili parçaya ilişkin yanıt

Arkeo. Arkeolojiye ilişkin yanıt

Nat. Doğaya ilişkin yanıt

Pi. Bitkiye ilişkin yanıt

Ban. Çok sık rastlanan, özel anlam taşımayan yanıt

→ Eğilim

AÇIKLAMALAR

Simetri Kaygısı: İÇ DÜNYADA GÜVENSİZLİK

Deneğe ilk gösterilen kart'da simetriden bahsetmesi dikkat çekicidir. Kaldı ki, testin devamı süresince gösterilen pek çok kartta bu kuşku yineleneciktir. Burada denek, kendi iç dünyasının bir kaygısını, içtepisel bir huzursuzluğunu ortaya koyuyor.

«Buradaki leke, bir bütün olarak bana, yüzen, ilerleyen bir balığı hatırlatıyor. Bir izi...» yanıtı şu biçimde simgelenir:

Leke burada bütün olarak ele alınmıştır. Bütüne ilişkindir, yani Global bir yanıttır. G harfi ile kotlamaya geçirilir.

İkinci olarak, yanıtın bu biçimde verilmesini nedenliyen psişik etken araştırılır. Gerekirse deneğe soru yöneltilir. «Bunu niçin bu biçimde görüyorsunuz?» denilerek yanıtı belirleyen etkenin, şekil mi, hareket mi,, renk mi olduğu araştırılır. Yukarıda ele alınan birinci yanıtta tek etken **şekil** olmamış, lekede bulunan açıkly koyulu **ton farkları** şekli desteklemiştir. Yapılan soruşturmada, denek: siyah ve gri renklerin de lekeyi bu tür algılamasını nedenlediğini söylemiştir ki, bu bir **estompaj**'dır. Simge harfi «**E**» dir. Renklerde oluşan ton ve nüans farklılıklarının oluşturduğu bir gölgelenmedir bu. Böylece yanıtın iki etken tarafından belirlendiği anlaşılır ve «**FE**» olarak simgelenir. Yani yanıtın birinci derecedeki belirliyecisi şekil, ikinci derecedeki belirliyecisi renklerdeki ton farkıdır.

Üçüncü değerlendirme de yanıtın içeriği açısından olacaktır. Denek yanıtında bir balıktan söz etmektedir. Yani hayvana ilişkindir. Bu da kotlamaya «A» simgesiyle geçirilir.

Sonuç olarak deneğin 1 karta verdiği 1. yanıt: «**G FE A**» olarak kotlanmış olur.

Denek, resimde 2 ile gösterilen birinci kartın üst odaktaki bölümü için şöyle der: Şurada bir gaga ve iki kısaç görüyorum. Yengeç ve istakozlarda görülen türden...

Görülüyor ki denek, karttaki lekenin çok küçük bir ayrıntısını yorumlamıştır. Bu nedenle birinci kotlama **Dd** simgesiyle belirtilir. Daha önce olduğu gibi deneğe, bu bölümü neden böyle yorumladığı sorulur. Denek, lekenin şekli dolayısıyla bu benzetmede bulunmuştur. Gerçekten verilen yanıt tam ve açık olarak lekedeki şekle uymaktadır. O halde «**F+**» olarak simgelenendirilmelidir. Yanıtın içeriği ise yine bir hayvanla ilgilidir ve kötü **A**'dır. Sonuç olarak yanıtın karşısında: «**Dd F+A**» yazmak gerekecektir.

Dördüncü yanıtta, denek çok küçük bir ayrıntıyı yorumlamıştır. Bu yorum şekile ilişkindir ve insanın bir bölümüne benzetilmiştir. Bütün bu nedenlerle kotlamalar: «**Dd F+Hd**» olarak geçirilir.

Kart II'ye verilen 5. yanıt: «Bir aynanın üzerinde duran, ön ayakları üzerine abanmış, boynundan bir tasma ile bağlı bir hayvan görülüyor. Bu uslu, tombul bir köpek olabilir.» şeklindedir. «Burada, ana lekenin üstünde kalan iki parça leke yorumu katılmadığı için yanıt ayrıntıya ilişkindir. Ancak bu ayrıntı, küçük bir ayrıntı olmayıp, lekenin büyük bölümünü kapsamına aldığı için **Dd** ile gösterilmez, **D** simgesiyle kotlanır. Leke içinde algılanan köpek, oturan, ayakları üzerine abanan ve tasma ile hareketi kısıtla-

nan bir varlıktır. Yani burada yanıtı belirliyen etken şekilden çok hareket olmaktadır. Simgesi: **Kan**, yani hayvana ilişkin hareket olarak belirlenir. Toplu olarak **«D Kan»** simgesiyle kotlanır.

Kart II'deki 8. yanıt: «Bu leke de, kırmızı olduğu için, iki kısıp ile birlikte pişirilmiş bir istakozu anımsatıyor» şeklindedir. Algılama yine ayrıntıya ilişkindir: D. Yanıtı belirliyen bir yönden şekil, bir yönden de renk olmaktadır. Yani yanıt iki belirliyenlidir. Ancak soruşturmada, lekenin şekli dolayısıyla istakozu benzediği, kırmızı olduğu için pişirilmiş izlenimine varıldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle kotlamalar sütununa **«FC»** simgesiyle geçirilir. Değerlendirme bütünüyle: **«D FC A»** olarak simgelenir.

Kart III'deki 10. yanıtın: «İki kırmızı leke, tavana yerleştirilmiş lâmbaları belirtiyor.» tümcesi olduğunu görüyoruz. Burada renk etkeninin, yanıtın bu yönde belirlenmesinde çok baskın ve birinci derecede etken olduğunu açıkça görüyoruz. Şekil tümüyle ikinci planda kalmıştır. Doğal olarak bu yanıtın simgesi: **«D FC obje»** olacaktır.

«Clop» yanıtlar :

Okuyucu, daha önce verilen bilgilerin ışığında ve bu incelemede anlatılanlarla, tüm yanıtların simgelen-dirilişini kolayca çözümliyecektir. Ancak, açıklama gereken ve burada üzerinde durmak istediğimiz bir konu var: **«clop»** olarak simgelen-dirilen yanıtlar. Deneyin mürekkep lekelerinde arzu etmediği, görmekten haz duymadığı algılamalara ilişkindir bu simge. Lekenin siyah bir bölümünün algılanması anında deney ya açıkça hoşnutsuzluğunu belirtir ya da hoşlanmadığı bir benzetmede bulunur. Lekede onun için, sıkıcı, ağır, kötü, istenmiyen bir özellik vardır. Bu tür

yanıtlara daha çok gri-siyah renkli kartlarda: I, IV, V ve VI'larda rastlanır. Ancak onlarla, diğer kartların siyah renkli bölümlerinde de karşılaşmak olasıdır.

Bir de «F clop» yanıtlar vardır. Burada bir şekil algılaması vardır; yani gerçek bir «clop» değildir. Yanıt yine de hoşlanılan veya doğal karşılanan bir şekle ilişkin değil, aksine hoşlanılmayan, istenmiyen bir duygu yaratan şekle ilişkindir. Sözelimi IV kartda denek şöyle bir açıklama yapıyor: «Bu tablo oldukça karanlık ve ürkütücü» ve aynı karta verilen 15. yanıtta: «Domuzları gibi büyük bir böcek kafası... Antenleri bulunan büyük bir böcek.» deniliyor. Görülüyor ki denek karttan hoşlanmamış, onu karanlık ve ürkütücü bulmuştur. Ancak bu korkusunu yenererek tam ve açık olarak lekeyi yorumlamıştır. Yine VII. karta verilen 25. yanıtta buna benzer bir durum görüyoruz. «Bu da bir hayvan kafası, yalnız canlı değil, gözleri açık, ölmüş bir hayvan. Hüzünlü, ağır bir havası var.» Burada da bir «clop» la karşı karşıyayız.

PSİKOGRAM

Bütün kotlamalar bittikten sonra, bu değerlendirmelerin sayısal bir özeti yapılır ve buna: «Sayısal Psikogram» denir. Sayısal Psikogram, yorumlayıcı çalışmanın zorunlu ve vazgeçilmez bir evresi, çıkış noktası ve temelidir.

Elde edilen tüm değerlendirmelerin, psikogram üzerinde bir dökümü yapılır. Bu, deneğin ürün verme gücünü ortaya koyar, yani yanıtların toplamını. Burada, bizim deneğimizde, bu sayı 45'dir. Ortalama yanıt veriminin 30 dolaylarında olduğunu bildiğimize göre, verimli bir sonuç olduğu söylenilebilir. Test uygulamasının toplam süresi, kartlara tepkide bulunma hı-

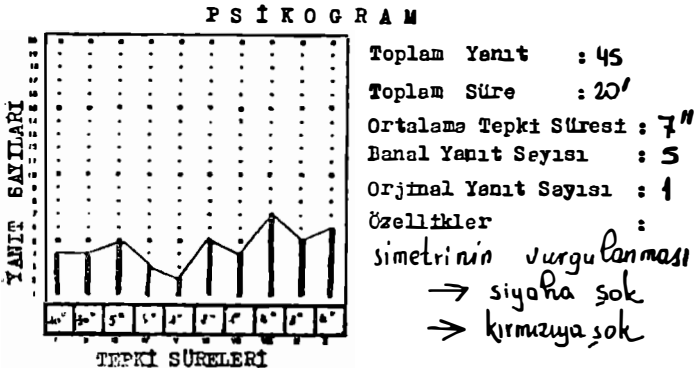
zı, zaman içinde yanıtların düzgünlüğü, yanıtların olağan oluş veya orijinallik dereceleri kümeler halinde toplanarak belirlenir.

Daha sonra değişik ögeler, Kavrama tipini belirleyen G, D, Dd'ler; İç Tınnet tipini veren F,K,C,E ve clop'lar; yanıtların içeriğine ilişkin simgeler, A, Ad. H, Hd. ve benzerleri kümeler halinde sayısal olarak dökülür. Bunlardan yararlanılarak F yüzdesi (F%) gibi bir yüzde sayısı hesaplanır. Bu toplam yanıt sayısının, yüzdesi istenilen yanıtlara oranıdır. Sözelimi :

$$F + \% , A \% , H \% \frac{(H + Hd \times 100)}{\text{Toplam yanıt sayısı}}$$

Bütün bu verilerin psikogram üzerinde belirlenişini, psikogram çizelgesinde görebilirsiniz.

PSİKOGRAM ÇİZELGESİ

Kavrama Tipi	Yanıtların Belirleyicileri					Yanıtların İçeriği	
G 6 % 13	F+ 49	K 1	E	Clop		A 16	sex. 2
D 34 % 76	F+ Kp 1	CF 1	EF 1	Clop F		Ad 5	sang.
Dd 5 % 11	F- 3	Ked 4	TC 1	FE 6	F clop 1	H 1	fedüs 1
Do -		Kob 1				Hd 4	bilim 1
Dbl -						Obje 3	maske 3
	F -%42 TRİ : 1K/45ΣC					Anat. 3	parça 1
	F % 49 İkinci Formül : 6R/45 E					Pl 1	archec. 1
	A % 47 Kavrama Tipi : G D Dd					Bot. 2	
	H % 11 Genel Saksesyon: uygun					Nat. 1	
	H/Hd = %25					Archit.	
	RC % : $\frac{VIII + IX + X}{R} = \frac{18}{45} = \%40$						

Sayısal dökümden nitelik analizine

Elde edilen bu farklı veriler eldeki belirli ölçülere göre birbirleriyle karşılaştırılacaklardır. Birbirlerinden farklı mıdır, değil midirler? Kendi yapıları içinde uyumsuzlukları ve uyumsuzlukları var mıdır?

Hareket yanıtlarının renk yanıtlarına olan oranı, deneğin **İç Tinnet Tipini (TRİ)** verir. Bu, deneğin kendi içine ve dış dünyaya karşı zihinsel yönelişini belirtir. Acaba, küçük hareket yanıtlarının, gri renk tonlama yanıtlarına olan oranından elde edilen **ikinci formül** de buna paralel olacak mıdır?

Psikolog, bütün bu sayısal envanteri tamamladıktan sonra nitelik analizine başlar. İlk olarak zekâdan işe koyulur, bundan sonra duygusal yönünü ele alır ve nihayet sosyal ilişkilerini inceler. Sonuç olarak Rorschach, deneğin üç önemli boyutunu ele alır ve ölçer.

Deneğin entellektüel kaynakları ve onları ortaya çıkarma yöntemi:

Bu testle zekâ nasıl değerlendirilebilir? Rorschach Testinin çeşitli nitelikleri, test uygulanan dene-

ğin zeka özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Ancak bunu, zeka derecesi, (IQ) ile karıştırmamak gerekir. Çünkü burada belirtilen, zekanın derecesi, kapasitesi değil, zekaya ilişkin kaynakların belirlenmesidir.

Bu nitelikleri belirleyen özellikleri şöyle sıralıyabiliriz:

- Bütüne ilişkin yanıtlar ve onların organizasyondaki özellikler
- Bütüne ilişkin yanıtlardan ayrıntıya geçmedeki kolaylık
- Sıralanma, yanıtların birbiri ardısıra gelmesi
- Yanıtları belirliyen etkenlerin gösterdiği özellikler:
- F+ yanıtlarının yüzdesi dikkat yoğunluğu hakkında bilgi verir.
- K yanıtlarının yüzdesi, yaratıcı düş gücünü açığa çıkarır.
- A yanıtlarının yüzdesi uyum ve esneklik oranını gösterir. Hayvana ilişkin yanıtların yüzdesinin düşük olması yüksek uyum işaretidir.
- Olağan ve orjinal yanıtların sayısı da bu alanda önemli ipuçlarıdır.

Duygusalılık ve dinamizm ile ilgili olarak dikkatlerimizi, yukarıda değindiğimiz İç Tınnet Tipi özelliği üzerinde toplamalıyız. Bu konudaki tamamlayıcı bilgiyi bize RC yüzdesi formülü verir.

Bu formül, VIII, IX ve X kartlardaki yanıt toplamının 100 ile çarpımının toplam yanıt sayısına bölümüdür. Yani:

$$RC \% = \frac{VIII-IX-X \text{ kart yanıtları}}{\text{Toplam yanıt sayısı}} \times 100$$

Bunların yanı sıra, clog'lar, renk şokları, gözlemlerimizden elde ettiğimiz bilgiler, dil ve üslup bu konu-

da bilgi edinmede yararlanabileceğimiz diğer kaynaklardır.

Sosyalizasyonu açıklayan verilere gelince, bunun için «F+» yanıtlarından hareket edilir. Testi ele alış biçimi, F ve E, FE, FC yanıtları, hayvan içeriği olan ve hayvanın bir kısmına ilişkin olan: A ve Ad yanıtları, deneğin sosyal uyumu hakkında test uygulayana önemli ipuçları verir.

DENEĞİN PORTRESİ

Denek, sosyokültürel düzeyi yüksek, gerçekçi bir kişidir. Entellektüel potansiyelinin genel düzeyi kolaylıkla açıklanabilir. Yanıtlarının içeriğinin geniş oluşu, çeşitliliği, yanıt sayısının yüksekliği, yanıt vermedeki akıcılık, zorlamadan uzak oluş gibi özellikler hep birlikte bunu kanıtlıyorlar.

Deneğimiz, soyut düşüncelere fazla ilgi duymayan, buna karşın somut olgularla ilgilenen (G D Dd) ve sorunlara, pratik, çözüm getirici bir yaklaşımla eğilen (D) bir yapıya sahip, Bütüne ilişkin yanıtlarının, düzenlenmiş, örgütlenmiş olmadığı görülüyor. Bu da, olguları bütün olarak kavrayabilmek için büyük ve etkin bir güç harcamasına gerek duymadığını açığa koyuyor. Bütünü kavrayan G yanıtları, deneğin olayları çok somut ve gerçekçi bir açıdan ele aldığını böylece bağımlılıktan kaçındığını belirtiyor. G yanıtları savunma mekanizmasının bir belitisi olma özelliği taşır. Deneğin hareketi bastırması, Bu kaçınmayı kanıtlamaktadır.

Denek yanıtlarını uygun aralıklarla veriyor. Bu onun düzenli, sistemli bir insan olduğunu belirtir. Ancak katılık düzeyine varacak kadar aşırı disiplinlidir (A % stereotipi).

Bir tek K yanıtı (İnsana ilişkin hareket yanıtı) vardır ve o da banal, pek sık rastlanan, özel bir anlam

taşımayan bir yanıttır. Bu özellik, deneğin yaratıcı düş gücünden yoksunluğunu gösterir. O yalnızca gerçekçilik görüşünün derin etkisi altındadır. (F C)

Düşünsel olguları yüksek düzeyde ve olumlu sosyal ilişkileri (A %) olan bir insanla karşı karşıyayız. Bunu bize, hayvana ilişkin yanıtların oranı kanıtıyor. Pratik bir zekası ve somut duyguları var. (FE, FC). Ancak düş gücü o denli arındırılmış ki, düşünsel yeteneklerinden en yüksek düzeyde yararlanamamakta.

Deneğin dış dünyaya uyumda büyük ölçüde titiz ve özenli davrandığını, planlı olmaya, kendini denetim altında tutmaya, belirli kurallar içinde davranmaya özen gösterdiğini, belirli bir düzene gereksinme duyduğunu söyleyebiliriz.

Çok akıllı deneklerde, hayvana ilişkin yanıtların düşük olduğu bilinmektedir. Deneğimizde, hayvana ilişkin yanıtlarda görülen bu yükseklik, onun aşırı tedbirli, sakıncan yapıda bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Topluma uyum için gösterilen bu aşırı çaba, bu sosyal olma eğilimi, deneğin kendi öz benliğini koruma çabasından kaynaklanıyor.

Denekte İntrapsişik bir çatışma olduğunu nasıl buluyoruz:

Deneğin İç Tınnnet Tipi'ne (TRİ) bakacak olursak, onun bir dışadönük (İnsana ilişkin hareket yanıtlarının (K), renk yanıtlarına (C) oranla az oluşu) olduğu görülüyor. Ancak ikinci formül de bu durum desteklenmiyor.

Yani, küçük «k» olarak simgelenen insana ilişkin olmayan hareket yanıtlarının da, gri renk tonlamalarının belirlediği E yanıtlarından aynı biçimde az olması gerekirken, bunun tam tersi görülüyor. Böylece **ikinci formül, TRİ ile ters orantılı oluyor. Bu da de-**

nekte, psişik bir iç çatışma olduğunu açığa çıkarıyor.

Kaldı ki denekteki psişik huzursuzluğun ilk belirtisini daha II kartda görmüştük. Denek bu karta oldukça uzun bir sürede tepkide bulunabilmiştir. (30'') Yine aynı karta 6. yanıt olarak «maske» demiştir ki bu bir araya zaman koyma işaretidir. Burada bir kırmızıya şok durumu vardır.

IV. Kartda hoşnutsuzluk işareti olan «clop» bir yanıt, siyaha şok tepkisi ve «veya» ile açıklama görülüyor ki, bu sonuncusu, bir şeye bağlanma korkusunu, güvensizlik duygusunu, sağlıklı düşünememeyi vurguluyor.

V Kartda yalnızca iki yanıt görülüyor. Üstelik bunlardan birisi, cansızlaştırma (devitalisation) eğilimi belirtiyor. Bu öyle bir mekanizmadır ki, denek burada gördüğü canlı bir bireyi veya hayvanı cansız veya ölü olarak görme eğilimi içinde bulunuyor.

VI Kart da, biri **stereotipi** olmak üzere yalnızca iki yanıt verildiğini gösteriyor. İçerik olarak ele alırsak, diğer deniz hayvanlarını göz önünde tutmasak bile «Balık» 4. kez olarak karşımıza çıkıyor. Böylece denek, birbirlerinden bağımsız ve gözle görülür biçimde farklı olan pek çok karta, birbirine benzer ve eş yanıtlar veriyor.

Bütün bunlar ve ek olarak gri renkler, kırmızılar, denekte bir bunalım ve engellenmiş bulunan bir saldırganlığın varlığını ele veriyor. Ayrıca daha başka bunalım belirten işaretler de var: «clop» yanıtlar, fetüs, insana ait bedensel parçaların (Hd), insan algılamasına (H) daha yüksek olması gibi. Hayvan ve insan parçalarına ve sekse ilişkin yanıtlar toplamının toplam yanıtlara oranı % 20'yi bulmaktadır.

(Hd>H) İnsanın kısımlarına ait yanıtların bütün insan yanıtlarına oranla fazla oluşu, deneğimizde zo-

runlu fikirlerin varlığını gösterir. Suçluluk, saldırı-
ganlık, bunalım duyguları, davranışlarına etkide bulu-
nur. Bununla birlikte davranışlarını çok iyi bir biçimde
denetim altında tutar. «clop» yanıtların «F» ile birlik-
te kullanılması, kezâ E yanıtlarının F ile birlikte bulun-
ması bunu kanıtlar.

Hayvana ilişkin yanıtların yüzdesi (H%), bunla-
rın içeriği ve orijinalliği, deneğin kollektif düşünceye
uyuma özelliğini vurguluyor. FC yanıtları diğer birey-
lerle ilişkide bulunma, onlarla anlaşma yeteneğini
gösteriyor. E yanıtlarıysa duygusal uyumda sakıncan-
lığı belirtiyor.

Denek her ilişkisinde sakınarak, ihtiyatla hare-
ket etmektedir. Kendinden pek az emindir ve insan-
larla ilişkilerinde oldukça karamsardır: ($H_d > H$ ve
K yanıtlarının eksikliği)

Daima pasif bir durumdadır. Girgin ve girişken
olma konusunda mantık dışı, bilinçsiz bir korkuya ve
çekingenliğe sahiptir. (Kan yanıtlar; cansızlaştırma)
Kısaca denek, kendine güvenden yoksundur.

Bu noktada deneğin özdeşleşme açısından da
kuşkulu bir durum ortaya koyduğunu belirtmek ge-
reker. Denek, III Karta verdiği 10. yanıtta: «Yüksek
ökçeli ayakkabılarla dans eden adamlar. Ancak ni-
çin böyle bir benzetme yaptığımı bilmiyorum» demiş-
tir. Böylece her iki cinsiyete de uyan bir özellik ver-
miştir lekeye.

KARTLARIN SEMBOLİZMİ

Her kartın içerik açısından taşıdığı özel an-
lamlar vardır. Bu başlık altında bunlar belirtilmeye
çalışılacaktır:

I KART

Bu kart ,gerçeğe uyum kartı olarak kabul edilmektedir. Denek burada, teste başlangıç olarak özel bir durum göstermemiştir. Yanıtların içeriği normaldir, saksession olumlu, gerçeğin algılanması iyidir.

II KART

Ana-baba, Ben İmajı ve Dünya...

Ana-baba çiftini sembolize etmekte olan bu kart aynı zamanda ilk kırmızı lekenin görülmesiyle özel bir içerik kazanır. Burada saldırganlığın itilişi ile ilgili olarak küçük bir şok görülür.

IV KART

Bu kart «Babalık» veya «Korkulan Baba» imajı taşır. Kartın deneğimiz için ürkütücü olduğu hiç kuşkusuzdur. Çünkü güvensizlik durumuna karşı tepki göstermektedir. Bu korku duyma duygusundan uzak durma istemine bağlı olarak, uyumlu olmak için yüksek ve başarılı bir çaba harcamıştır. (+ FC) Deneğin diğer insanlarla olan ilişkilerinde gerçek bir düzensizlik yoktur. Ancak bu ilişkiler pek yüzeyseldir.

V KART

Bu kart, bir tür «Benin Aynası» olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıntılı olarak, deneğin kendi imajını, bütünleşmeyi ve olgunluğu temsil etmektedir. Bu kartta deneğimiz, kendi psişik bütünlüğünün, özgünlüğünün bilincine varmış görünmüyor. Bir ölçüde de olsa eksiklik ve yetersizlik duygularının etkisi altında. Bu da, kendi imajını yansıtmalarına katmak istemesinden, kendi imajını ilgi çekici bulmamasından, kendini öne sürmek istememesinden kaynaklanıyor. Otorite korkusu şoku, deneğin kendine özgü algılamalarının düzensizliğinde varlığını sürdürüyor.

VI ve VII KARTLAR

Bunlar ,deneğimizin kendi cinsine ve karşı cins se aldığı tavrı yansıtmaktadır. Daha önce değinmiş olduğumuz, psişik çatışma burada ortaya çıkıyor. Babalığı simgeliyen kartdaki görüntüde ortaya çıkan oranların düzensizliği, özdeşleşme sorununa değin ulaşmaktadır.

Denek, baba imajına karşı duyduğu çekingenlik ve korku nedeniyle, anne ile ilişkilerinde güçlükler çekmiş, zorluklar duymuştur: (F clop) Anne ile olan ilişkileri onda güven duygusu yaratmıyor. Bu durum, tehdit altında olma ve korku duyguları yaratıyor. Erkekliğinden bilinçaltı bir endişe duyuyor. Bu nedenle, duygusal bağlantı kurmaktan korkuyor, kuşkulu ve endişeli davranıyor.

VIII KART

Bu kart, dış dünya ile karşılaşma kartıdır. Deneğin sosyalliği pek iyi bir düzeydedir. Sosyal ilişkilerinde hiç bir güçlük çekmiyor.

IX KART

Sosyal çevrede denek kendi ile karşılaşıyor. Burada da bir sorun görülüyor.

X KART

Bu kart, deneğin davranışlarını değerlendirmeye yarayan tepkileri analiz eder. Buradan elde edilen sonuçlar, onun, sosyal hayatı anlama yetisi, akli, pratik zekası ve uyum yeteneğiyle sorumluluklarını kolaylıkla yerine getirebildiğini ortaya koyuyor.

RORSCHACH TESTİNİN GÜVENİLİRLİĞİ

Rorschach Testi, daha önce de değindiğimiz gibi, ancak bu konuda eğitim görmüş ve uzmanlaşmış ki-

şiler tarafından sağlıklı olarak uygulanabilmektedir. Aksi halde elde edilen sonuçlar, doyurucu ve güvenilir bilgiler içermez. Bununla birlikte, değerlendirme yöntemini düzenliyen, yorumlamaların daha objektif ve belirlenmiş ölçülere göre yapılmasını sağlayan çalışmalarla, bu test, özellikle kişiliğin tanımı ve teşhis için, kliniklerde en çok yararlanılan ve sonuçlarına güven duyulan bir test haline gelmiştir.

Rorschach testinin güvenilirliğini araştıran çeşitli araştırmacılar, testin sonuçlarında %93'e yaklaşan bir doğruluk belirlerken, diğer bir bölümü, testin güvenilirliğini % 80 dolaylarında bulmuştur. Sonuç olarak testin kesin bir geçerliliğe sahip olduğu ve halen sürdürülmekte olan çalışmalarla ilerde daha iyi bir duruma geleceği söylenilebilir.

Uygulamada bu test, çok yaygın olarak ve geniş ölçüde kullanılmaktadır. En çok yararlanıldığı alan kuşkusuz psikiatri ve patolojik alandır. Ancak bunun yanı sıra, deneysel psikolojide, endüstride, meslek seçme ve mesleğe yöneltmede, askerlikte geniş uygulama alanı bulmuştur.

ROSENZWEIG, YOKSULLUK veya BOZULMA TESTİ

Yaratıcısı olan **Saül Rosenzweig**'in ismiyle anılan ve projektif tekniğe dayanan bu test, adından da anlaşıldığı üzere, kişiliğin bütününe ele almaz. Kişiyi, bir gereksiniminin doyumuna yöneldiğinde, bir engellenme veya bir yetersizlik sonucunda düştüğü bozum anındaki davranışlarını inceler.

Birey, yaşamsal bir gereksinimini giderme yolunda aşılması az-çok güçlük gösteren bir engelle karşılaştığında, yani o gereksiniminden yoksun kaldığında, bozulma ortaya çıkar. Birey, bu bozulma anında bir sıkıntı ve gerginlik duyar. Bu duyulan gerginlik bazen bir iç çatışma özelliği gösterir.

Engeller, gereksinimin doyumuna set çeken, aşılması az-çok güç veya ortadan kaldırılması olanaksız olan zorluklardır. Pek çeşitli nedenlerden kaynaklanabilirler. Kimi kere sosyaldirler: Çevreden gelen baskılar, önlemler, yasaklar, karşı koymalar, tutum tıkanmalar, yaptırımlar v.b. biçiminde bireyin önüne dikilirler. Kimi kere, bireyin kişisel yapısından gelen özellikler: Gücsüz ve iradesiz oluş, sakat, çirkin, hasta, yeteneksiz bulunma gibi fizyolojik ve psikolojik kusurlardır. Bu zorluklar, bazen de fizik çevrenin özelliklerinde saklıdır.

Bozuma düşen insan çıkış yolu bulamadığında, kendini bir tuzağa düşmüş, ökseye tutulmuş gibi his-

seder. Mantık dışı, yanlış ve yararsız davranışlarda bulunur. Bozuma düştükleri zaman normal tepkilerini koruma yetisi her bireyde farklıdır. Dayanıklılık ve direnç gücü gösterenlerde, uyum sağlayanlarda, sağduyulu davrananlarda, çıkış yolu bulanlarda **«yüksek bozulma esnekliği»** var denir.

«Bozulma esnekliği az» olanlar, öyle şeyler yapar ve öyle davranışlarda bulunurlar ki, amaçlarına doğru ilerliyeceklerine amaçlarından saparlar. Hatta amaçlarından tümüyle ayrılır ve ters yönde tepki gösterirler. Çatışma terimi, bazen bozulmadan duyulan bu gerilimi belirtmede kullanılır. Birinin, sevdiğine ulaşamadığı veya işinde başarısızlığa uğradığı için canına kıyması, bir işe şiddetle gereksinim duyduğu halde başarısızlıktan korkarak o işi kabul etmemesi; sevdiğiyse, onu geçindiremeyeceği, mutlu edemeyeceği endişesiyle evlenmemesi bu gibi hallerdendir.

Aynı uzaklıkta ve aynı derecede iştah açıcı iki saman yığınının ortasında olduğu halde kararsızlık nedeniyle bolluk içinde açlıktan ölen eşiğin fıkrası ilgi çekicidir. İstiyeni çok olduğu halde evde kalan kızlar, kızlar tarafından pek ilgi gördüğü için bekâr kalan erkekler vardır. Otobüste, trende, güneş gelmeyen, rüzgâr esmiyen bir yer ararken ayakta kalanlar olduğu gibi.

İster dışa yönelik olsun, ister bireyin kendi benliğine, saldırganlık, aşırı bozulma karşısında yapılan uygunsuz tepkilerden biri olarak gösterilebilir. Savunmasız insanların savaşlarda toplu halde öldürülmeleri, eşiyse tartışan, acısını dairededeki memurlarından çıkaran müdürün davranışı, bir gerilimi gevşeten, ancak gerçek sorunu çözmediği gibi ardından pişmanlık da getiren davranışlardır. Bazen de birey,

düştüğü bozumun yarattığı gerilimi kendi benliğine acı çektirerek giderir. Leylâ'ya kavuşamayınca kendini çöllere atan Mecnun, aşkında düş kırıklığına uğrayınca manastıra kapanıp rahibe olan roman kahramanı genç kız, bu tür tepkinin örnekleridir.

TESTİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Testin uyarımlarına tepki olarak deneğin verdiği yanıtlar iki açıdan değerlendirilmeye sokulur:

- I. Saldırganlığın yönünü dikkate alan değerlendirme
- II. Saldırganlığın türünü dikkate alan değerlendirme.

I. Saldırganlığın Yönünü Dikkate Alan Değerlendirme :

Deneğin kartlara verdiği yanıtlarda görülen saldırganlığın yönü dikkate alındığında, üç tür yanıt belirlemek olasıdır :

a) Dışa Yönelik Suçlama (Extra-punitif) :

Denek burada, içine düştüğü bozulmaya tepki olarak dışa yönelik bir saldırganlık gösterir. Durumdan başkalarını sorumlu tutar, başkalarını suçlar. Sözelimi: «Canım! Burası da vazo konulacak yer mi?» veya «— O kadar da eğriti koymuşsunuz ki, yanından geçmekle düşüverdi!» der. Böylece, suçlanmayı kabul etmediği gibi, olaydan başkalarını sorumlu tutar.

b) Kendine Yönelik Suçlama (İntra-punitif) :

Burada denek, içine düştüğü bozumanın suç-

lusu olarak kendini bulur. Suçu kabullenir veya üzerine alır. Kendi kendini suçlar.

Sözgelimi: «— Ne kadar da sakarım! Dikkatsizlik ettim, özür dilerim» veya «— Ah, çok dalgınım! Bu güzel vazoya nasıl da çarptım!» der.

c) Suçu yok sayma, engeli hafifletme (a-punitif) :

Burada denek, ne kendini, ne de başkalarını suçlamaz. İçine düştüğü bozulmanın etkisini hafifletmek için olayı önemsiz gösterecek sözler kullanır: «Boş-verin, önemli bir şey değil!»; «— Canım, nihayet bir vazo, o kadar üzülmeye değmez!» veya «— Cana geleceğine mala gelsin! Üzülmeyin» der.

II. Tepki Türünü Dikkate Alan Değerlendirme :

Saldırganlığın yönü kadar, gösterilen tepkinin türü de yorumlamada büyük önem taşır. Bu açıdan ele alındığında denek şu tepkilerde bulunur:

a) Engelin büyüklüğü üzerinde oğurarak durumu abartma

Bu tür yanıtlarda denek, verilen uyarımı, gerçekte olduğundan daha önemli, daha büyük olarak gördüğünü vansıtır. Sözgelimi: «— Eyvah, ne kadar fena, ne kadar kötü» veya «— Bu büyük bir felâket! Bir felâket» der. Bu deneğin icine düştüğü bozum karşısında uğradığı şoku ve bloke oluşu gösterir.

b) Benliğin korunması amacına yönelik tepkide bulunma

Burada deneğin bulunduğu tenkinin tüm amacı, **Ben'in korunmasıdır**. «— İnanın çok üzgünüm!» veya «— Nasıl müteessir oldum bilemezsiniz!» biçimindeki yanıtlar, beni daha fazla bozuma uğramaktan korumayı amaç güder.

c) Gereksinmenin cevamını sağlayıcı tepkide bulunma

Denek içine düştüğü bozulmanın etkisini kaldırabilmek için sorunu çözmeye yönelir. Sözelimi: «Bunun yerine ben size bir benzerini alırım!» der.

Birey bozulduğu zaman, kendini amaca ulaştıracak, çatışık olan ortam ve koşullara çözüm getirecek çabayı göstermelidir. Esnek olmalı, zekâsını kullanmalı, doğru karar verebilmeli, kararlarını uygulayacak iradeye sahip olmalı, yeni ve üstesinden gelebileceği durumlara uyabilmelidir. Sorunlar karşısındaki tavrı olumlu olmalıdır.

Bununla birlikte, çözümü güç sorunlar karşısında zaman zaman herkes, yaşanan gerilimi yumuşatıcı kaçamaklı yollara başvurur. Bu tür tepki ve davranışlar bireyin ereğine ulaşmasından çok benliğini korumayı amaçlar. (Bak. Şahsiyet Analizi - Sayfa 75 - Gereksinmelerde Doyuma Ulaşamama ve Telâfi Mekanizmaları).

Rosenzweig Testi, deneği belirli yoksunluk veya bozulma ortamları içine koyarak onun böyle bir durum karşısında ne tür bir davranışta bulunacağını araştırır.

Bu test 24 resimlik bir diziden oluşmuştur. Dizinin her resminde, özel olarak düşünülmüş ayrı bir ortam içine yerleştirilen iki insan görülür. Bu ortamlar, günlük yaşam süreci içerisinde olağan olarak karşılaşılabilinecek yoksunluk ve bozulma olgularını konu alırlar. Resimde yer alan iki kişiden soldaki, her resimde karşısındaki kişiye: Ya kendi uğradığı bir yoksunluğu, ya da karşısındaki kişiyle ilgili bir bozulmayı birkaç sözcükle belirtme durumundadır. Sağdaki kişinin bu sözler karşısında söyleyecekleri be-

İltilmemiş ve boş bırakılmıştır. Kendisine söz söylenilen kişinin ne söyleyebileceği denek tarafından düşünülecek ve yine pek özlü olarak, bir iki sözcükle bırakılan boşluğa yazılacaktır. Böylece denek, kartta belirtilmiş bulunan ortam içinde kendinin ne şekilde tepkide bulunabileceğini dışa vurmuş olur.

Testi oluşturan dizinin bütün resimlerinde, burada yer alan bireylerin yüzlerindeki anlamlı öğeler: kaş, göz, ağız ve mimikler, özellikle ve bilhassa yapılmamış, belirsiz bırakılmıştır. Böylece deneğin resimlerdeki bireyle daha kolay özdeşleşmesi sağlanmak istenmiştir.

Konuyu bir örnekle daha belirgin bir hale getirelim:

Yukarıda görülen çizim, Rosenzweig testinden alınan bir örnektir. Masanın ayakları dibinde bir vazoz parçalanmış olarak durmakta, ayakta ve karşılıklı duran iki hanımdan biri, masanın yakınında olana: «— Eyvah, ne fena! Annemin en sevdiği vazoyu kırdınız!» demektedir. Diğer hanımın verdiği yanıt belirtilmemiş ve denegin bu yanıtı, kendini o kişinin yerine koyarak vermesi için boş bırakılmıştır. Denek buraya, kendince uygun bulduğu yanıtı, yerin darlığı nedeniyle bir veya iki tümce ile yazacaktır. İşte uygulayıcıya düşen, bu verilen yanıtların değerlendirilmesi ve yorumudur; yanıtlardan, denegin kişiliğine ilişkin bir özelliği, bozulma karşısındaki vaziyet alışması belirlenmektedir.

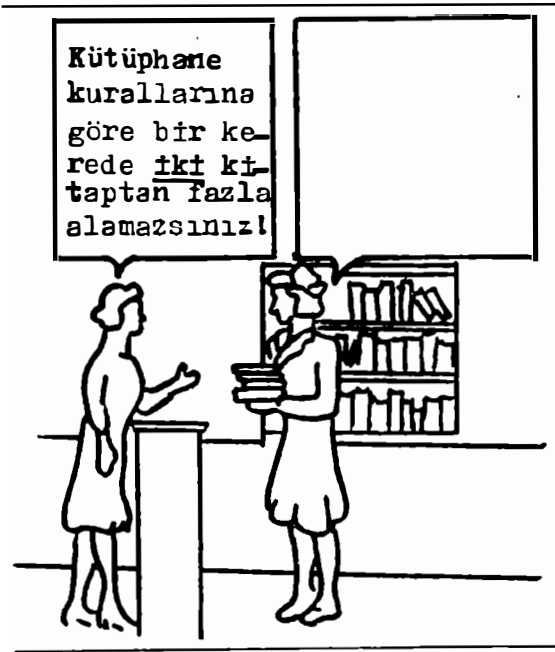
Testin yaratıcısı olan Saul Rosenzweig şöyle demektedir: «Test uygulanan denek, yerine yanıt verdiği bozuma düşmüş kişiyle özdeşleşir. Kendini onun yerine koyar. O ortam ve koşullar altında bulunduğu taktirde bulunacağı tepkiyi yanıtında açığa koyar.»

Test malzemesini oluşturan kartlardan bazılarına göz attığımızda şunları görürüz:

- Bir adamın üstü başı, kırmızı ışıktaki duran bir otomobil tarafından çamur içinde bırakılmıştır.
- Sinemada film izlemekte olan bir hanımın önündeki koltukta, kocaman ve yüksek şapkasıyla bir oturmaktadır.
- Adamın biri yalancılıkla suçlanmaktadır.
- Tatlı uykusunda uyumakta olan biri, sabahın 2'sinde çalan yalnız bir telefon yüzünden uyandırılmaktadır. v.b.

Biz bunlardan bir başkasını, ikinci bir örnek olarak ele alalım ve inceliyelim:

Aşağıda izlediğiniz kartta bir kütüphane görülmektedir. İki hanımdan biri kütüphane memuru, diğeri ise kitap almış olan bir okuyucudur. Kütüphane memuru okuyucu hanımı ikaz etmektedir: «— Kütüphane kurallarına göre bir defada iki kitaptan fazla alamazsınız!» Halbuki okuyucu hanımın elinde 4 kitap görülmektedir. Acaba siz olsanız bu durum karşısında nasıl bir yanıt verirdiniz?

Birinci örnekteki uygulamayı sürdürecektir olursak, belirlenmiş aynı değerlendirme kümeleri içinde, şu içerikte yanıtlar görmemiz mümkün:

I. Saldırganlığın Yönünü Dikkate Alan

Değerlendirmeler :

a) Dışa yönelik suçlama yanıtı :

«— Siz kuralları pek iyi bilmiyorsunuz. Sizden önceki memur ,bugüne değin iki kitaptan fazla alma-
ma daima müsaade etmiştir!..»

b) Kendine yönelik suçlama yanıtı :

«— Yanlışımı hoş görün rica ederim. Nedense
bugün pek dalgınım. Halbuki bu kuralı pek iyi bilirim.

c) Suçu yok sayma, engeli hafifletme eğilimi:

«Niçin bu kadar titizleniyorsunuz canım! Ha iki
olmuş, ha dört ne fark eder ki!»

II. Tepki Türünü Dikkate Alan Değerlendirmeler:

a) Engelin büyüklüğü üzerinde durarak durumu abartma :

«— Eyvah! Bu kitaplar bana o kadar çok gerek-
li ki, alamazsam bir felâket olur benim için.»

b) Benliğin korunmasına yönelik tepkide bulunma :

«— Çok üzgünüm, inanın tümüyle aklımdan çık-
mış!»

c) Gereksinmenin devamını sağlamaya yönelik tepki :

Burada denek, karşılaştığı engele rağmen, gerek-

sinimini karşılamaya yönelik tepkide bulunur. «— Çok haklısınız! Bir kerelik bu kuralı bozamaz mıyız? Çünkü bu dört kitapçık, bir kitabın bölümlerini oluşturuyorlar da!»

Özetliyecek olursak: Bütün bu yanıtlarda, iki bakış açısı içinde üçer tür tepki görüyoruz.

I. Saldırganlığın Yönü:

- a) Dışarıya yönelik
- b) Çevreye yönelik
- c) Engelin önemine yönelik

II. Tepkinin Türü:

- a) Engelin önemini abartma
- b) Benliği korumaya yönelme
- c) Gereksinmenin devamında ısrar etme

Bu iki bakış açısı içinde yer alan 6 tür yanıt birbirleriyle birleşimler oluşturduğunda, herbiri ayrı bir simgeyle belirtilen 9 yanıt kümesi elde edilir:

1. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, engelin büyüklüğünü abartan yanıtlar.

2. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, benliği korumaya yönelik yanıtlar.

3. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, gereksinmenin devamında ısrar eden yanıtlar.

4. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, engelin büyüklüğünü abartan yanıtlar.

5. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, benliği korumaya yönelik yanıtlar.

6. Saldırganlığın dışa yönelik olduğu, gereksinmenin devamını sürdüren yanıtlar.

7. Engelin büyüklüğünü küçültmeye yönelik yanıtlar.

8) Engelin büyüklüğünü ve önemini küçüten benliği koruyan yanıtlar.

9. Engelin büyüklüğünü ve önemini küçüten gereksinmenin devamını sürdüren yanıtlar.

Sözelimi: «— Çok haklısınız, yanlış davrandım! Ama tümüyle unutmuşum bu kuralı, özür dilerim!»
yanıtı: «**İntra punitif ve benliği koruma**» özelliği taşır. Buna karşın, «Sanırım kuralları iyi bilmeyen sizsiniz. Bu kitabın dördünü de pekââ alabilirim!» türündeki yanıt: «**Extra punitif ve gereksinmenin devamı**» özelliği gösterir.

Deneğin çeşitli uyarılara karşı verdiği yanıtlar teker teker saptandıktan ve simgeler halinde kodlandıktan sonra, elimizde bir tablo oluşmuş bulunur. Bu tablo bize sayıya dayanan bazı sonuçlar verir. Bu sonuçlar, genel popülasyona bakılarak değerlendirilir, anlamlandırılır ve yorumlanır. Aradaki sapmalar ve farklar da, frustrasyon varsayımının ışığı altında analiz edilir.

S. Rosenzweig, 400 deneğe bu testi uygulamış ve uygulamadan elde ettiği yanıtların normal ve normal dışı olanlarını belirlemiştir. Bu arada bazı ilgi çekici sonuçlar da saptamıştır. Deneme sonuçları, Ekstra - punitif yanıtların ilerliyen yaşla doğru orantılı olarak arttığını göstermiştir. 45 yaşlarında bulunanlarda dışa yönelik suçlama yanıtlarının oranı %56 iken, 12—13 yaşlarındakilerde bu ancak %40 oranında kalmaktadır.

Rosenzweig Testi, objektif olmak ,kolayca ölçüye vurulmak gibi bir üstünlüğe sahiptir. Testin dayan-

diği varsayım son derece açık, kotlamaları ve değerlendirilmesi kolaydır. Ancak bu açıklık, deneğin, testin amacını kolayca sezmeye ve gerçek davranışını değil, ideal davranışını yansıtmaya da neden olabilmektedir. Testin herhangi bir kartında, dışadönük saldırganlık tepkisinde bulunabilecek denek, bu nedenle son derece nazik ve suçunu kabullenen bir birey görüntüsü verebilmektedir. Bu sakıncayı önlemek için ,deneğin kartdaki uyarılara çok çabuk, ivedi yanıtlar vermesi sağlanmalıdır.

Testin bir başka eksik yanı da, şahsiyetin çok dar bir bölümünü yansıtan projektif bir test oluşudur.

DÜNYA TESTİ - KÖY TESTİ

Oyuncak satan mağazaların vitrinlerine baktığımızda, büyük bir çeşit zenginliğiyle karşılaşırız. Bunlar arasında türlü bebekler, minyatür salon takımları, yemek odası ,yatak odası takımları, küçük mutfak eşyaları, minik evler, oyuncak otomobil, kamyon, tren, uçak gibi taşıtlar v.b. görürüz.

Çocuklar oynadıkları oyunlarda, oyuncak ve bebeklerini, içinde yaşattıkları küçültülmüş bir dünya içine yerleştirirler. Bu dünyayı yapılandırmak için, düşgüçlerinden kaynaklanan çeşitli minik nesneler kullanırlar. Oyun süresi içinde, bebekleri ve oyuncaklarıyla birlikte kendileri de bu dünya içinde yaşarlar. Bu öyle bir dünyadır ki, tümüyle onların gönüllerince kurulmuştur. Onların istek ve dileklerine, yaşantı ve görgülerine, umut ve beklentilerine, dünyayı kavrama ve anlama açılarına göre yapılandırılmıştır.

Çocukların bu oyun etkinliklerine dayanarak bir test yapma düşüncesi, **Lövenfeld'e** aittir. O da, «Görünmez Adam, Gezegenler Savaşıyor» gibi yapıtların sahibi, ünlü İngiliz kurgubilim yazarı **Herbert George Wells'in**, kendi çocukları için geliştirdiği bir evcilik oyunundan ve malzemesinden esinlenmiştir.

Bu minik oyun malzemeleri, Wells'in çocuklarına, odanın döşemesi üzerinde çeşitli «Harikalar odaları ve kentler» kurmalarına olanak tanıyordu. 1925 yıllarında Londra Çocuk Psikolojisi Enstitüsü yöneticisi olan Margaret Lowenfeld, gençliğinde Wels'in ilgili

kitabını okuduğunu anımsıyarak, aramakta olduğu «gerçekçilik duygusundan arınmış, bağımsız çocuklu düşüncelerin ve o yaşlara özgü duygu ve izlenimlerin anlatılabileceğı aracı» bulunduğunu farketmiştir. Ve buna «World Apparatus», Dünya Oyunu adını vererek bir test olarak kullanmaya başlamıştır.

Bu testte çocuğun eline, 150 nesneden oluşan bir oyuncak kutusu verilir. Bu kutunun içinde yer alan oyuncakların tümü tahtadan yapılmıştır: evler, ağaçlar, otomobiller, çeşitli yaşta ve görünümde kişileri simgeliyen insan figürlerinden oluşmuştur. Çocuktan istenen şey, bu oyuncakları içinden geldiğince içi kum döşenmiş geniş bir tepsi üzerine yerleştirmesidir. Bazı uygulayıcılar, bu amaçla düz bir tahta masa da kullanırlar.

Çocuk bu etkinlik içindeyken, nasıl davrandığı, kullanacağı parçaları birbiri ardı sıra nasıl seçtiğı, bunlara verdiği yer ve en sonunda oluşturduğu dünyanın biçimi saptanır. Tercihen, yapılandırma etkinliğı sona erdikten sonra bu biçim bir fotoğrafla belirlenir. Çocuk bu yapılandırma etkinliğı içinde konuşturulur. Söylediğı sözler, neyin ne olduğı, neleri ne amaçla yanyana getirdiğı özenle kaydedilir.

Bu test 1941 yılında, **Charlotte Bühler** tarafından geliştirilmiştir. O bu testi standartlaştırarak, yalnız çocuklara uygulanan bir test olmaktan kurtarmış ve aynı geçerlilikle yetişkinlere de uygulanabileceğini kanıtlamıştır.

Testin yorumu temelde sembollere dayanmaktadır. Ancak kurulan dünyanın biçimi dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında, bazı şahsiyet tiplerinin, oldukça sık bir yığışımlla, belirli biçimde «dünyalar» kurdukları saptanmıştır.

Sözgelimi: Saldırganlık belirten dünyalar, sey-

rekleşmiş binalardan oluşan, boşalmış bir görünüm taşıyan dünyalardır. Bu tür dünyalar, genel olarak insanlara karşı kin ve düşmanlık duygularına veya diğer insanlardan, sosyal ilişkilerden çekinmeye işarettirler.

Kutuda bulunan 150 kadar eşyadan, yalnızca 50'den azını kullananların yapılandırıkları dünyalar, tamtakır, bomboş bir izlenim bırakır. Bu görünüm, iç evrenin kısırlığına, yaratıcı imge yoksunluğuna, ilgi eksikliğine kanıttır. Çevreleri setlerle veya çitlerle çevrili dünyalar, **«Kapalı dünyalar»** dır. Bu bir endişe, tedirginlik ve korku belirtisidir. Karmakarışık, belirli bir planın ve düzenin bulunmadığı dünyalar, **«düzensiz dünyalar»** psişik yaşamın düzensizliğine ve karmaşıklığına işarettirler. Esneklikten yoksun, son derece yapay ve soğuk bir biçimde oluşturulmuş, **«katı dünyalar»** psişik yaşamın derinliklerinde bazı çatışmaların ve ketvuraların varlığını gösterirler.

Tarihçesini ve tekniğini kısaca özetlemeye çalıştığımız bu test, bir çok değişikliklere ve uygulamalara uğramıştır. Giderek **«Köy Testi»** ne değin ulaşmıştır. 1949'da **Dr. Artus**, 'Köy Testini' geliştirirken, Dünya Testinden habersiz bulunmuşa benzemektedir. Daha sonraları **G. de Beaumont**, **Dr. Mabile** ve en son olarak da **R. Mucchielli** testin gelişmesinde önemli çalışmalarda bulunmuşlardır. R. Mucchielli, **«le Jeu du monde et le test du village imaginaire»** adlı yapıtında bütün bu çalışmalarını açıkladı.

Testin Özellikleri :

Test uygulanacak deneğe, kare biçiminde yeterli oranda geniş tahta bir masa verilir. Masanın hemen yanında, bir köyü yapılandırmada kullanılacak tüm

parçalar, bir kutu içine yerleştirilmiş olarak hazır durmaktadır. Deneğe verilen malzeme son derece boldur. Tümü 300 parçadan oluşur. Bunların içinde çeşitli tipte evler, bahçe duvarları, yuvarlak biçimli ve çam gibi sivri ağaçlar, bakkal, kasap, manav, giyim mağazası gibi dükkanlar, okul, hastahane, belediye binası, kilise (doğal olarak bizim köy testimizde câmi bulunması gerekir) gibi sosyal yapılar, otomobil, kamyon, bisiklet gibi taşıtlar ve çeşitli görünümde insanlar bulunur.

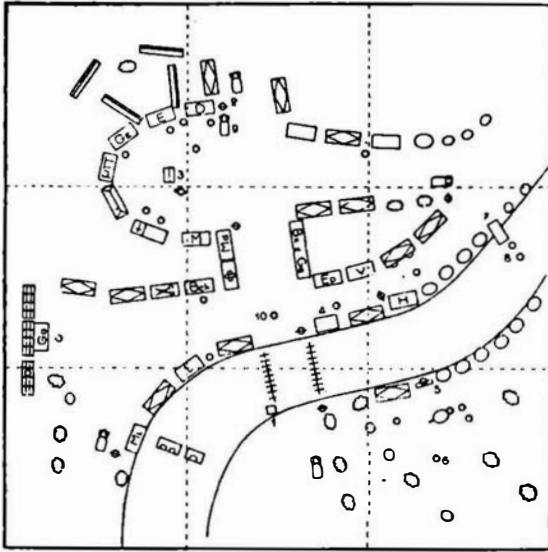
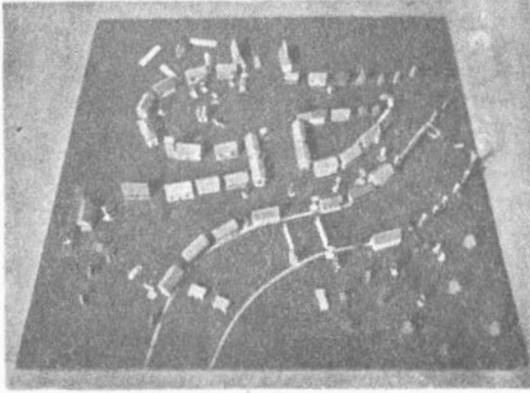
Uygulayıcı tarafından deneğe verilecek talimat şudur: «— Bu kutu içinde, bir köy oluşturmak için gerekli olan her şey var. Siz buradaki malzemelerle, oturmak ve yaşamaktan hoşlanabileceğiniz hayalinizdeki köyü kurun. Bunun için dilediğiniz kadar zamana sahipsiniz!»

Denek, kendisine verilen malzemelerle köy kurma işine girer. Psikolog da saati kaydederek, testin ne kadar süre içinde bitirileceğini belirlemeye çalışır. Bu arada, köyün kuruluşunda her öğenin kullanılma sırasını ve kullanılma biçimini titizlikle gözler. Kurulan köyün topolojik bir planını çıkarır. Çeşitli öğelerin yerlerini, temsili işaretlerle kağıt üzerinde gösterir.

Denek, yapılandırdığı köyü tümüyle bitirdikten sonra, psikolog ondan kurduğu köyü anlatmasını ister :

- Köy niçin bu plan üzerinde kurulmuştur?
- Köydeki öğelerin bu biçimde yerleştirilmesinden güdülen amaçlar nelerdir?
- Bu köyde oturuyor olsanız kendinize seçtiğiniz ev hangisidir?
- Bu köyde ne işle meşgul oluyorsunuz, ne yapıyorsunuz?

- Köyde en beğendiğiniz yöre veya köşe neresidir?
- Köyünüz tümüyle bir hayal ürünü mü? Yoksa, gördüğünüz, bildiğiniz bir yerden esinlendiniz mi?

Yukarıda, ,tüm alandan yararlanılarak kurulmuş bulunan bir köyün fotoğrafını izliyorsunuz. Aşağıda ise bu köyün, psikolog tarafından çıkartılmış bulunan planı görölüyor.

Yapı türleri: Kısaltmalar: **L:** çamaşırhane; **H:** Otel; **E:** Okul; **Ep:** aktar; **M:** belediye; **Ml:** Değirmen; **Bl:** Fırın; **Bc:** kasap; **B:** ahır; **Ge:** Jandarma; **Ga:** Gar; v.b.

İstenilen yapıya eklenerek o yapıyı büyütecek biçimde kullanılacak yapı. Blokların üstleri düz olup çatıdan yoksundur.

Damları toprağa kadar inen yapı blokları

Damları baklava biçiminde olan yapı blokları

Büyük ve küçük çam ağaçları

Büyük ve küçük top ağaçlar

Kilise binası ve «+» çan kulesi

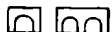
Duvar çiti

Yere yatırılmış duvar çiti

Kapı kemeri

Tek ve iki kemerli köprüler

Hayvanlar

İnsanlar

Taşıtlar

Reklam tabloları

- Kurduğunuz bu köyde, size tanıdığınız bir yeri hatırlatan köşeler var mı? Nereleri?

Bütün bu sorulara verilen yanıtlar da tam olarak yazılır. Daha başka araştırılacak konular görülürse, bunlar da sorularla açığa kavuşturulur.

Testin Yorumlanması:

Testin dayandığı kuramın temeline, karmaşık bir semboller dizisi egemendir. Mucchielli'ye göre kuram, 4 değişkenin incelenmesine olanak tanımaktadır :

1. Deneğin zihni gelişme düzeyi
2. Deneğin karakter yapısı
3. Deneğin kültürel alışkanlıkları
4. Deneğin iç dünyasının özellikleri

1. Deneğin Zihni Gelişme Düzeyi :

Sekiz yaşından büyük deneklerin yapılandırdıkları köyler, onların zihni gelişmeleri hakkında bazı temel bilgiler verir. Ancak bu, daha küçük yaşlardaki deneklerde pek olası değildir. Çünkü çocuk beş yaşından önce, yetişkinlerde olduğunca planlı bir yapılandırma, etkin ve sistemli bir çalışma becerisine sahip değildir. 5 ve 6 yaşlarına doğru da bu testle kesin bilgiler edinilemez. Ancak 8. yaştan sonra Köy Testi, deneğin zihni gelişme düzeyi hakkında bazı bilgiler sağlayabilir.

2. Deneğin Karakter Yapısı :

Denek köyü kurarken, köyün planını belirler, yaşayacağı evi, çevreyi düzenlerken, kişiliğinin özelliklerini dışa vurur. Karakteri hakkında bilgiler verir.

3. Deneğin Kültürel Alışkanlıkları :

Deneğin kurduğu köyün nitelik ve özelliklerinde, onun zekası ve karakteri kadar, kültürel alışkanlıklarının, yaşadığı yörenin, bağlı bulunduğu memleketin, sosyal kümenin de etkileri büyüktür. Sanayi kuruluşlarının yer aldığı bir kasabada yaşayan, tarıma dayalı ekonomisi olan bir köyden hiç dışarıya çıkmayan veya tüm yaşamını kentte geçirmiş bulunan kişilerin kuracakları köyler, kuşkusuz, aynı biçimde değerlendirilip yorumlanamaz.

Bir Doğu Anadolu köylüsünün kuracağı köyle, bir Marmara köylüsünün kuracağı köy arasında ve yine bir Kenyalı ile bir Almanın kuracağı köy arasında önemli ayrıcalıklar olacaktır. Buradan, test malzemelerinin, uygulanan ülke koşullarına uydurulması zorunluluğu apaçık görülmektedir.

4. Deneğin İç Dünyasının Özellikleri :

Mucchielli'ye göre, bu testen edinilebilecek en önemli bilgiler, deneğin bilinç eşiğindeki düşlerin, umutların, isteklerin, beklentilerin, birikimlerin, kısaca tüm düşüncelerin tanınmasıdır. **Bilinçeşiği**, aklın öyle bir bölgesidir ki, buradaki olgular ve henüz bilinç düzeyindedirler, ne de bilinçaltının derinliklerinde gizlenmektedirler. Bilinçeşiğinde, bilince çıkmak için fırsat kollamaktadırlar. Deneğin kurduğu, düşgücünün ürünü olan köy, gerçek bir dünyanın üzerine kurulan «**düşlerin gerçek bir dünya**» dır.

R. Maistriaux'e göre bu test, herkesin kişiliğinin derinliklerine ulaşabilir ve bu kişilerin iç dünyalarını dışa yansıtabilir. Düşsel köyde, öğelerin yerleştirilişindeki sembolik anlamı, denekle yapılan söyleşi ve

açıklamaların da yardımıyla açığa çıkarabilirsek, deneğin özelliklerini ele geçirebiliriz.

Bu testte sembolizm çok önemli bir ağırlığa sahiptir ve başlıca iki biçimde görülür :

1. Köyün kurulmasında alanın kullanılış biçimi ve yaşanılan yerin seçimi.

2. Yapısal öğelere yansıtılan imgesel anlam ve psişik içerik.

YAPILANDIRMANIN YAYILDIĞI ALANIN ANLAMI

Konumuzun başında da belirtildiği üzere, deneğe, düşündeki köyü kurması için kare planlı ve yeteri oranda geniş bir tahta masa verilir. Denek kendine verilen alanın tümünü veya istediği bölümünü kullanmakta özgürdür. Buna hiç bir biçimde karışılmaz, herhangi bir biçimde yönlendirilmeye kalkışılmaz. Çünkü bu alanın kullanılış biçimi, deneğin bazı karakteristik niteliklerini açığa çıkarır. Bazı denekler, kendilerine ayrılan alanın tümünü kullanırken, büyük bir çoğunluk, bu alanın yalnızca belirli bir bölümünden düşsel köyü kurmak için yararlanırlar. Bu, tahta masanın, alt bölümü, üst bölümü, sağı veya solu olabilir. Her birinin deneğin kişiliği üzerine taşıdığı anlamlar vardır. Bunları şöyle belirliyebiliriz.

Masanın sol tarafının kullanılması :

Deneğin kendi içine dönme eğilimini, dış dünyadan, sosyal ilişkilerden kaçışı simgeler.

Masanın sağ tarafının kullanılması :

Deneğin kendi içine yönelmekten çok dışa yöneldiğini, yaygın sosyal ilişkiler içinde bulunduğunu, etkin ve hareketli ancak yüzeysel olduğunu gösterir.

Masanın üst bölümünün kullanılması :

Maceraya atılmaktan, riske girmekten hoşlanan, daima geleceğe yönelik amaçlar peşinde koşan bir kişiliği belirtir.

Masanın alt bölümünün kullanılması :

Özgüvenden yoksun bulunan, geleceğe ait umutlarını baskı altına alan, davranışlarına ve atılım isteklerine ketvuran bir kişiliği yansıtır.

Daha ayrıntılı bir topografik yorumlamayla :

Masanın üst sol bölümünün kullanılması :

Düşler kurmak, düşünmek, tefekküre dalmak, ancak düşünülenleri eyleme dönüştürememek, etkinlikten uzak durmak, faaliyetten kaçınmak anlamları taşır.

Masanın üst sağ bölümünün kullanılması :

İleriye dönük projeler kurmak, olabilecek şeyleri düşlemek, ileriye ait tasarımlarda bulunmak bu tür kişilerde en belirgin özellik olarak görülür. Buna karşın sosyal ilişkilerden kaçınmaz, pek çok dost edinirler. Kendilerine olan güvenleri bazen başlarının derde girmesine neden olur.

Masanın sol alt bölümünü kullanmak :

Başkalarından kaçmak, tüm düşünce ve varlığını kendine saklamak, atılım ve etkinlikten yoksun bulunmak bu kişilere özgüdür.

Masanın sağ alt bölümünü kullanmak :

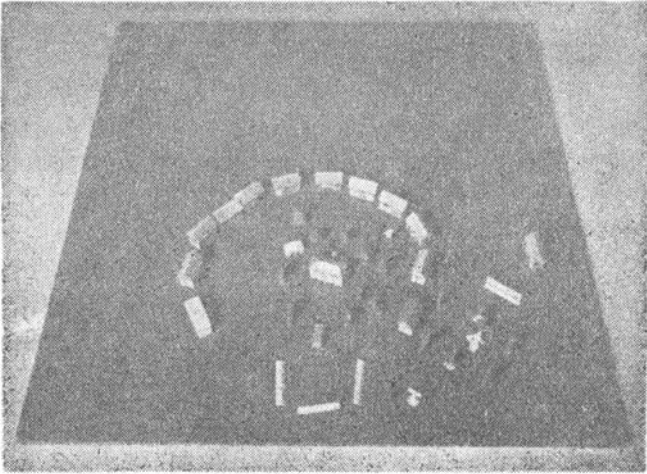
İsteyen, ileriye ilişkin umutlar besleyen, bunları gerçekleştirmek için çaba harcayan, gayret sarfeden, başarı peşinde koşan insanları gösterir.

Ayrıca testteki öğelerin her biri, birer sembolik anlam da taşır. Sözelimi, kilise veya cami; dinsel

ınançları simgeler. Okul; çocukluk yıllarını, anılara bağlılığı; Gar: Bugünle bağlantıyı kesme yaşantıyı değiştirme; Eczane: Hastalık kaygısını gösterir. Ancak bu sembolik anlamlar, denek için uygun düşüyorsa değer taşırlar.

İKİ UYGULAMA

Şimdi size Robert Mucchielli'den alınan ve daha önce anlatılan sembolist kuramı anlamada yararı olacak iki örnek vereceğiz :

1. Örnek :

İki köy örneğinden ilkinin oluşturan 1. si, 75 yaşında bir hanım tarafından kurulmuştur. Köy dikkatle incelendiğinde, 75 yaşındaki bir kadının kuştüyü dünyasını yansıtmaktadır. Köy, masanın merkezinden hafifçe alta kaymış olarak kurulmuş, dairesel bir plan çerçevesinde yapılandırılmıştır.

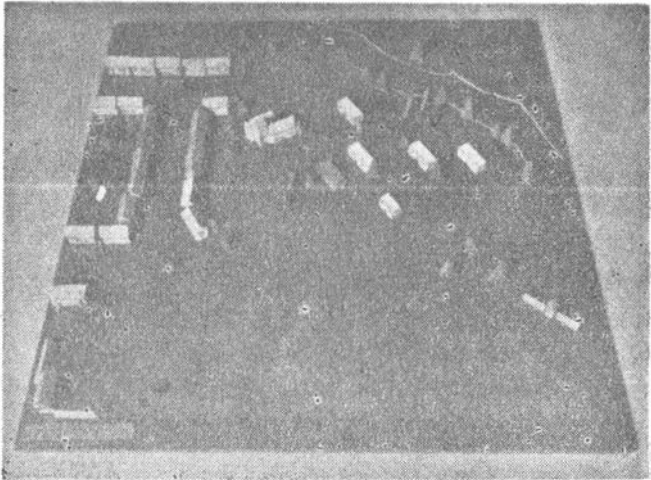
Pek az ögeden yararlanıldığı, ancak deneğin kendisi için gerekli gördüklerinin seçildiği hemen dik-

kati çekmektedir. Denek kendi oturduğu evi, bu dairesel planlı köyün merkezine yerleştirmiş, çevresini ağaçlarla bezendirmiştir. Evin çevresinde atınlı biçimde dizilen yapılar, tümüyle deneğin gereksinim duyduğu şeyler, kasap, bakkal, eczane, aktar v.b. gibi dükkanlardır.

Bu kendini evrenin odağına koyan egosantrik görüşün belirtisi olduğu kadar, ilerlemiş yaşta, yaşamı daahd kolay ve zahmetsiz kılma eğilimi de sayılabilir.

2. Örnek :

Aşağıda görülen 2. örnekteki köy, verimsiz, gerçikleşme olasılığı bulunmayan tasarlara sahip bir deneğin yapılandığı düşsel bir köydür. 50 yaşlarında bulunan ve bir fabrikada önemli sayılabilecek bir görevi bulunan denek, resimde görüldüğü gibi masanın üst yarısına tümüyle yayılmıştır. Bu, deneğin bugünkü iş yaşamında tümüyle sıkıldığını, buradan kaçıp kurtulmak, bambaşka ve yepyeni bir yaşamın kucağına atılmak ateşi ile yanıp tutuştuğunu göstermektedir.

Deneğimiz burada fabrikayı pek bir özenle yerleştirmiştir. Onu caddeden oldukça uzağa çekmiş ve çevresini ağaçlarla donatmıştır. Kendisi bu yapılandırma nedenini şöyle açıklıyor: «— İşte fabrika da burada. Bu fabrikada ne yapıldığını bilmiyorum. Ona iyi bir yer vermeyi istedim, sevimli ve güzel göstermeye çalıştım. Fakat başarılı olamadım sanıyorum.»

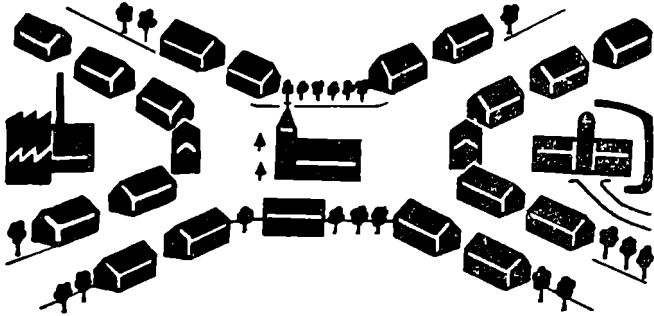
Bu tümceler açık bir iç dökme özelliği gösteriyor. Deneğin büyük bir metalurji fabrikasında önemli bir görevi olduğunu, burada söz sahibi bulunduğunu biliyoruz. Fabrikaya iyi bir yer vermek istemesi, onu sevimli ve güzel göstermeye çalışması, ancak bunda başarısızlığa uğradığını itiraf etmesi, işinden ve iş yaşamından memnuniyetsizliğini açıkça ortaya koyuyor, açığa çıkarıyor.

Şimdi sizlere; «Köy Testinden» yararlanarak insan kişiliğini tanımada yararlanacağınız dört örnek daha sunuyoruz. Bu örnekler hangi türdeki köylerin, hangi karakter yapılarına karşı olduğu hakkında size kabataslak bir fikir verecek ve uygulamalarınızda rehberlik edecek. Uygulamalarda, sayısı azaltılmış elemanlarla yapılandırmaya gidildiğini belirtmek isteriz.

PARLAK BİR KİŞİLİK

Yukarıda görülen örnekteki köyün niteliklerine dikkatle bakıldığında, onun yıldız plan üzerine kurulduğu hemen göze çarpmaktadır. Caddeler ve sokaklar gayet geometrik bir biçimde planlanmış ve hepsi, kilisenin bulunduğu köy meydanından çevreye dağıtılmıştır. Okul, belediye binası köy meydanına alınmış, buna karşın fabrika ve büyük atölyeler köyün doğu ve batı kenarlarına yerleştirilmiştir.

Ayrıca caddeler ağaçlarla bezendirilerek estetik ve güzel görünüm gözden uzak tutulmamıştır.

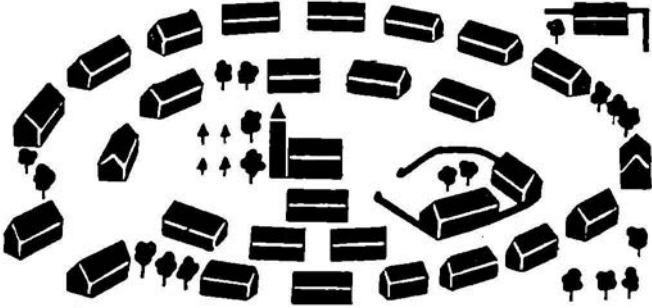
Bu köy, dış dünya ile çok uyumlu olan bir bireyin yapıtıdır. Çünkü cadde ve sokaklar her yöne doğru açıktır. İçedönük bir kişilikten burada söz etmek olanaksızdır. Her şey kesin, her şey düzgün ve açıktır. Her şey ince ve hesaplı bir mantıkla düşünülmüştür.

Yalnız bu mantıklılık biraz soğuk bulunabilir. Her şey o denli hesaplı ve düzenli ki, biraz insanca sıcaklıktan uzakmış kanısını uyandırıyor. Bu köyü yapılandıran kişi, parlak ve açık bir zekaya sahip, objektif ve gerçekçi. Ancak çok matamatiksel. Onu Sheldon'un «somatotonik» tipine sokabiliriz. Olaylar karşısında kesin tavır alır. Yüksek bir enerjiye sahiptir. Cesur ve atılgandır. Sosyal ilişkilerde girişken olduğunu söyleyebiliriz. Topluma aktif olarak açılma ve ilişki kurma eğilimi vardır. Ancak ince ve insanî duygulardan da yoksundur. Ona, biraz daha az akılcı, biraz daha fazla duygusal olmasını, içgüdülerine ve duygularına gereken önemi vermesini öğütlemek yerinde olur.

UYUMSUZ BİR KİŞİLİK

Çizimde izlendiğince köy, bir merkezin çevresin-

de oluşturulmuş, çember biçiminde dizilmiş binalardan kurulmuştur. Bu köyü çizenin, ne denli içekapanık biri olduğunu anlamak için sanırım uzman olmaya pek gerek yok. Her şey kapalı! Öyle ki, iç dünyadan bir şeyin dışarıya sızmasının çok güç olması gibi, dışardan da içeriye bir şey girmesi oldukça zor.

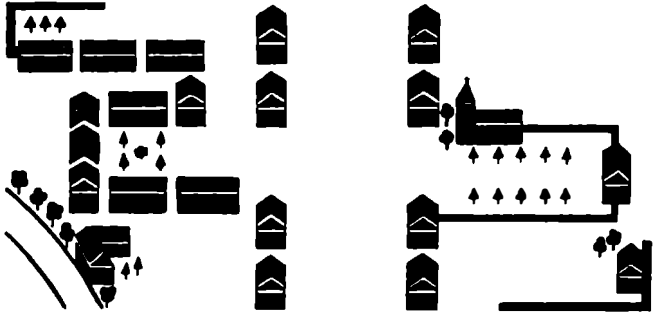

Bu yargıyı vurgularcasına, denek kendi yaşadığını söylediği evi de köyün merkezine yakın bir yere yerleştirmiş ve etrafını çitlerle çevirmiş. Bu dışarıya kapanıklık, içedönüklük kadar, bir tedirginlik ve korku işareti de! Denek dış dünya ile ilişki kurmayı başaramıyor. Bundan korkuyor ve kaçınıyor. Kendi içine saklanıyor, kendi benliğine gömülüyor. Yalnızca düşleri ve avuntularıyla yaşıyor. Kuşkulu, tasallı ve korkak. Geçmişteki deneyimlerinin etkisinde kalmış, kendini bunlardan sıyıramıyor. Ev bahçesinin kiliseye açılan kapısı tek umudunun ve bağıntısının dini duygularda olduğunu gösteriyor. Buna rağmen bir çıkış yolu bulduğu söylenilemez.

DÜZENLİ VE OBJEKTİF BİR KİŞİLİK

Köye daha ilk bakışta, titiz ve bir düzenliliğin ve matematiksel düşüncenin hakim olduğunu görüyo-

ruz. Plan olarak köy, dört yöne doğru merkezden bir açılımla yapılandırılmaya başlanmış. Yukarıya ve aşağıya inen yollar son derece geniş ve belli ki dış dünyaya açılıyor. Ancak, sağa ve sola doğru uzananlar değişik elemanlarla kapatılmış.

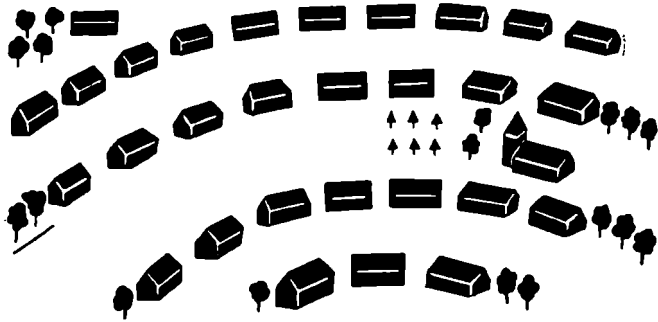
Kuzeye ve güneye açılan yolların açık olması, nasıl deneğin, içekaponıklılıktan uzak, sosyal ilişkilere eğilimli, işbirliğine yatkın biri olduğunun göstermekteyse, sola ve sağa giden yolların tıkalı bulunması da, denekte bazı kompleks ve kuşkuvarlığının işaret sayılabilir. Burada gerekli olan, binaların sembolizminden ve denekle yapılacak konuşmadan elde edilecek bilgilere göre bu kompleksleri çözmeye yönelmek olmalıdır.

Deneğin genel olarak; oldukça açık karakterli, objektif, mantıklı düşünen, biraz soğuk ve kibirli, bazı karmaşık duyguların etkisi altında bulunan, pratik gerçeklerle fazla ilgili olmayan biri olduğunu düşünebiliriz.

EGOSANTRİK BİR KİŞİLİK

Bu köy, planın sağına doğru kaymış küçük bir merkezin çevresinde, düzenli aralıklarla yanyana

gelmiş evlerin birer çember parçaları halinde ve birbirlerine paralel sıralarla dizilmesinden oluşturulmuş.

Evler birer çember parçaları halinde dizilmiş olmasına karşın, Mucchielli'nin birinci örneğinde, 75 yaşındaki yaşlı hanıma ait olan köydeki gibi kapanmıyor. Sokak başlarının tümü dışarıya doğru açılıyor. Matematiksel bir düzen var. Bu doğru! Ancak sıkıcı ve sert hatları olan bir düzen değil bu! Daha yumuşak, daha insancıl...

Köyde önemli bir yapı olan kilise, planın odağına alınmamış, aksine sağa doğru kaydırılmış. Denek kendi oturduğu eve, önünde altı tane çam ağacı bulunana ve merkeze yakın olanına daha fazla önem vermiş görünüyor. Yani bu, deneğin kendine verdiği değeri simgeliyor. Kendini evrenin merkezine oturtuyor.

Biz burada kişiliğin tam gelişmediğini görüyoruz. Bu yapılandırma biçimi, akılcı olmaktan çok, içgüdülere dayanılarak oluşturulmuş. Bu, kişinin geçmişle olan bağıntılarını kopartamadığını, bağımsız kişiliğini tam olarak kazanamadığını, sindiremediği duygusal bir şokun etkisini, hâlâ yaşadığını ima edi-

yor. Buna karşın çevreyle ilişkilerini kesmemiş. İnsanlara gereksinimi var. Onlara daha çok kendi duygu ve yönelişleri, kendi yararları ağısından yaklaşan bir kişilik seziyoruz. Bu da deneğın egosantrizmini vurguluyor.

Sonuç olarak, bu testin kişiliğı belirlemedeki değeri henüz istatistik temellere oturmamış olmakla birlikte bize bazı kabataslak bilgiler verebilmektedir. Yine de sonuclarını kesin kabul etmemek gerekir. Çünkü testin dayandığı sembolizm değerdendirmeyi karmaşıklaştırmaktadır. Testin, diğerk tekniklerle kontrolu gereklidir.

RESİM YAPMA TEKNİKLERİ

Sanatsal etkinlikler, yalnız sanat açısından değil, kimliğin bir belirtisini ortaya koyma açısından da daima değerlendirile gelmişlerdir. Bu görüş oldukça eskidir ve deneysel psikolojiden ötelere uzanır. Gaugen'nin «İçinde zeka olması koşuluyla ne istersen yap!» demesi de bunu vurgulamıyor mu?

Resmi test olarak kullanmak, şimdiye kadar incelediklerimiz dikkate alındığı zaman insan psişizmine inmenin en doğal ve en uygun araçlarından biridir. Resim teknikleri pek çeşitlidir. Konuları ve koşulları da çok değişiktir. Hiç bir koşul gözetilmediği durumlarda, denek gerek konusunu ve gerekse anlatım aracını seçmekte özgürdür. Ancak bazı tekniklerde konu verilir. Sözelimi: «Bir İnsan Resmi Çiz!» denir. **Koch** tekniğinde bir ağaç çizdirilir. Bir başkasında «Aile Çiz!», bir başkasında «Bahçe Çiz!» denir. **Buch Testi'**nde ise «Bir Ev, Bir Ağaç ve Bir İnsan» resmi yaptırılır.

Bu konuda yoğun çalışmalar yapan bir çok psikolog ve grafolog, yalın bir teknik sayesinde pek çok denekte saldırgan eğilim, aşırı duyarlılık, endişe hali, sinirli mizaç v.b. gibi eğilimleri ortaya koymuşlar, bunların nedenleri üzerine eğilebilmişlerdir. Bu test ve teknikler arasında en yaygın olan birkaçına, P. Goudenough'un ADAM TESTİ'ne, Karen Machover'in BİR İNSAN ÇİZ TESTİ'ne Karl Koch'un AĞAÇ TESTİ'ne ve BİR BAHÇE ÇİZ TESTİ'ne özlü olarak aydınlatıcı uygulamalarla değineceğiz :

ADAM TESTİ

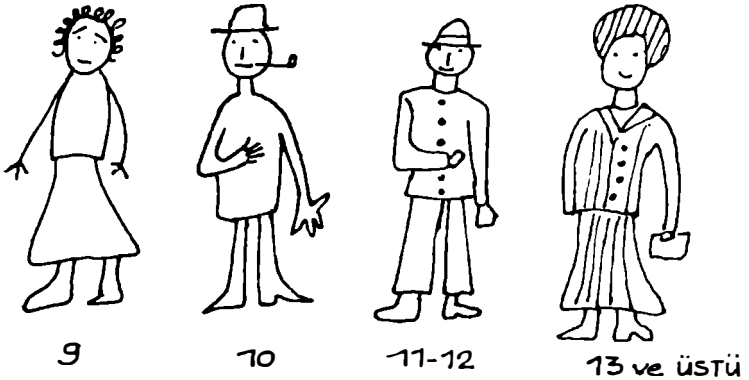
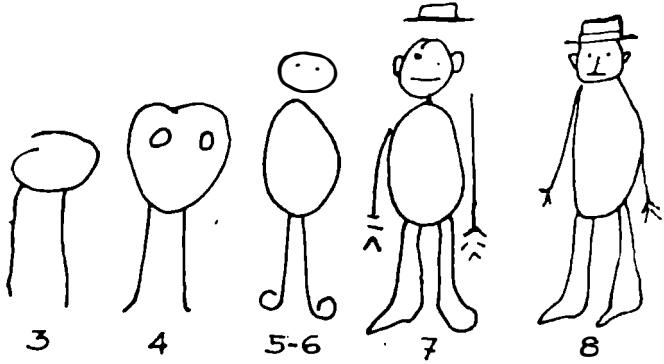
Amerikalı araştırmacı Goodenough, adam resminin elemanlarını araştırmak yoluyla zihni gelişme düzeyini kontrol eden ve çok ilgi çekici sonuçlar veren bir test ortaya koydu. Bu test, zekânın psikometrik değerlendirmesine dayanıyordu ve zekânın bir bölümünü ölçmek yoluyla bütününe varmayı erek biliyordu. Bu test genel olarak 4 ila 12 yaş arası kimsele-re uygulanabilen bir testti.

Goodenough, ulaştığı sonuçlara temel olarak ele aldığı ilk araştırmalarında, çocuk resimlerinde görülebilen 51 elemanı belirledi. Bundan sonra bu ilk verileri dört bin çocuğa uyarladı ve belirli bir standardizasyona vardı.

Adam testi uygulanacak çocuk veya çocuklara birer kâğıt ve birer kurşun kalem verilerek: «Bu kâğıtlara, elinizdeki kalemlerle birer adam resmi yapacaksınız. İstedığınız kadar resminizle uğraşabilirsiniz ancak, yapabileceğinizin en güzelini yapmaya çalışınız. Sizin başka çocuklardan daha güzel resim yapıp yapamadığınızı öğrenmek istiyorum. Özenle çalışırsanız resimlerinizin çok güzel olduğunu göreceksiniz.» biçiminde bir talimat verilir.

Çocuklara hiç bir zaman olumsuz, cesaret kırıcı eleştirilerde bulunulmaz. Resimde eksik bıraktıkları öğeler ne denli önemli olursa olsun söylenmez. Aksine «Çok güzel çalışıyorsunuz, resimeriniz güzel oluyor!» gibi yüreklendirici konuşmalar yapılır. Ya-

rım, yalnızca gövde halinde bir adam çizenlere ise, tam bir adam resmi çizmeleri gerektiği söylenir. Çocuk yaptığı resmi herhangi bir nedenle örneğin silerken bozar veya yırtarsa, ona yeni bir kâğıt verilerek, resme yeniden başlaması gerektiği belirtilir. Resim yapma süresinin kısıtlı olmamasına karşın çocuklar ortalama on dakika içinde resmi tamamlayarak verirler.

**Goodenough Testinde yaşlara göre çizilen
resim örnekleri**

Elde edilen resimler, daha önce belirlenmiş bulunan 51 elemana göre ve resimde bulunan her elemana bir puan vermek suretiyle değerlendirilir. Söz-gelimi, başın, kolların, bacakların, ellerin, parmakla-rın, ayakların varlığı hep birer puanla değerlendirilir. Bu puanlar toplanarak elde edilen sayının norm çizelgesindeki karşılığa bakıldığında, çocuğun zekâ yaşı bulunur.

Puan kazandıran özellikleri şöyle sıralıyabiliriz:

1. Başın çizilmesi
2. Bacakların varlığı
3. Kollar
4. a) Gövde
b) Gövde uzunluğunun genişliğine uygunluğu
c) Omuzlar
5. a) Kol ve bacakların gövdeye bitişik oluşu
b) Kol ve bacakların gövdeye doğru noktalar-dan eklenmiş olması.
6. a) Boyunun var oluşu
b) Boynun, baş ve gövdenin devamı biçiminde çizilmesi
7. a) Gözlerin varlığı
b) Burnun varlığı
c) Ağızın varlığı
d) Ağızın ve burunun iki boyutlu olarak çizil-mesi
e) Burun deliklerinin belirtilmiş bulunması
8. a) Saçların çizilmiş olması
b) Saç çiziminin uyumlu olması

- 9) a) Resmin giydirilmiş olması ve saydam görümlü olmaması.
b) Resme takım elbise giydirilmişse
c) Resimdeki giysilerin tümü 4 parçaya sahipse
10. a) Parmakların bulunması
b) Parmakların doğru sayıda olması
c) Parmak boğumları belirtilmişse
d) Baş parmağın yerleştirilmesi doğru ise
e) Parmaklar el ve kol birbirlerinden farklı parçalar olarak gösterilmişse
11. a) Omuz ve dirsek eklemleri doğru gösterilmişse
b) Kalça, diz, ayakbileği eklemleri gösterilmişse
12. a) Baş b) kollar, c) bacaklar birbirlerine oranlıysa,
13. Kollar ve bacaklar iki boyutluysa
14. Çizgilerin birleşimi, hareketlerin koordinasyonu ve tüm hatlar uyumluysa
15. a) Kulaklar varsa b) yerleri doğru, büyüklükleri orantılıysa
16. Gözün yerleştirilişi doğruysa, kaş ve kirpikler, göz bebeği, resmin duruşuna uyumlu bakış varsa
17. Çene ve alın varsa, çene çıkıntısı belirlenmişse
18. Birden fazla yanlış olmayan profil çizilmişse

Her öge için olumlu bir puan verilir. Verilen puanlar toplanarak aşağıdaki çizelgede değerlendirilir.

ALINAN PUANLARA GÖRE ZEKA YAŞI ÇİZELGESİ

PUAN	Z.Y.	PUAN	Z.Y.	PUAN	Z.Y.
1	3,3	16	7,0	30	
2	3,6	17	7,3	31	10,9
3	3,9	18	7,6	32	11,0
4	4,0	19	7,9	33	11,3
5	4,3	20	8	34	11,6
6	4,6	21	8,3	35	11,9
7	4,9	22	8,6	36	12,0
8	5,0	23	8,9	37	12,3
9	5,3	24	9,0	38	12,6
10	5,6	25	9,3	39	12,9
11	5,9	26	9,6	40	13,0
12	6,0	27	9,9	41	13,0
13	6,3	28	10,0	42	13,0
14	6,6	29	10,3	43	13,0
15	6,9	30	10,6	44	13,0
				45	13,0

BİR İNSAN ÇİZ TESTİ

Amerikalı kadın psikologlardan Karen Machover bu konuda yapılan öncü çalışmalardan yararlanmak ve insan bedeninin çeşitli bölümlerinin sembolizminden esinlenerek, psikanalitik temele dayalı, çok geniş sonuçlar veren çalışmasını yaptırmıştır.

Machover testi, denekten bir insan resmi çizmesini istemesiyle Goodenough testine çok benzer. Goodenough'un Bir Adam Çiz Testi bir zekâ testi olmakla birlikte, projektif bir test olarak da kullanılabilir. Ancak Machover testinde amaç zekânın psikometrik ölçülmesi değildir ve konu daraltılmamıştır. Deneğe talimat olarak: «Bir İnsan Çiz!» demekle ona, kendiyi eş cinsinde veya karşı cinsinde ait bir resim çizme özgürlüğü tanınmıştır. Bu öncelik kimi kere çok önemli bazı bulguların ipucunu oluşturur.

Bir İnsan Çiz Testi, grafik anlatımla gerçekleştirilen projektif bir testtir. Tek tek ve grup halinde kişilere uygulanabilir. Yaş sınırı yoktur. Anlamlı resim çizebilecek her yaştaki deneğe uygulanabilir.

Test uygulanacak kişiye bir kâğıt, bir kurşun kalem ve bir silgi verilir. Yapacağı resmin konusu hakkında kısaca: «Bir insan resmi çiz!» talimatı verilir. Test uygulanan kişi yaptığı resmi bitirince, bu kez: «Yaptığınız resimdeki insanın karşı cinsinde bir insan çizin!» denilir. Ancak küçük yaştaki çocuklar, karşı cins terimini kavrayamayabilirler. Bu nedenle, küçük yaşlardaki çocuklar için ikinci talimatı değiştirmek gerekir. Birinci resmi bitiren çocuğa, yaptığı-

nın ne resmi olduğu sorulur. Verdiği cevap bunun bir oğlan çocuk olduğu yolunda ise, ona, bu kez bir oğlan çocuğu olmamak koşuluy-la başka bir insan resmi çizmesi söylenir. Doğal olarak, yapılan resim kız çocuğuna ait ise, verilecek talimat aksi yönde olacaktır. Çocuk kimi kere, bir çocuk resmi yapacağı yerde, bir yetişkin resmi yapar. Yapılan resim bir adam resmiyse, talimatın: «Bir adam resmi olmamak koşuluy-la başka bir insan resmi çiz» şeklinde olması gerekir.

Resim bittikten sonra deneğe yaptığı resimler üzerinde sorular sorulur. Bu sorular, çocuğun yaptığı resimdeki kişilerin kimliklerini, niteliklerini açıkla-tacak sorulardır. Soruların uygulanması, testin yapıldığı kişinin yaşına ve verdiği cevapların iceriklerine göre yapılmalıdır.

BİR İNSAN ÇİZ TESTİ SORU TABLOSU:

1. Çizdiğiniz resimdeki kişi ne yapıyor?
2. Kaç yaşında?
3. Evli mi? (Resim eğer bir yetişkine ait ise)
4. Kiminle yaşıyor?
5. En çok bağlı olduğu kişi kim?
6. Erkek veya kız kardeşi var mı?
7. Ne iş yapıyor?
8. Okula gidiyor mu?
9. Ne gibi istekleri var?
10. Akıllı mı?
11. Güçlü ve kuvvetli mi?
12. Sağlıklı mı?
13. Güzel mi?
14. En güzel yeri neresi?
15. En çirkin yeri neresi?

16. Sinirli birisi mi?
17. Aklında ne var? Ne düşünüyor?
18. Bazı şeylerden korkar mı?
19. Tasalı birisi mi, yoksa neşeli mi?
20. Nelere kızar, nelere öfkelenir?
21. Bu resimdeki kişinin en iyi ve en kötü özelliği nedir?
22. En çok istediği şey nedir?
23. Tek başına mı yaşıyor, yoksa başka insanlarla birlikte mi?
24. Başka insanlar onun hakkında neler söylüyorlar?
25. Herkesin kendisine baktığını sanıyor mu?
26. İnsanlara güveniyor mu?
27. İnsanlardan çekiniyor, onlardan korkuyor mu?
28. Anası babası ile nasıl geçiniyor? (Evli ise, karısı veya kocası ile nasıl geçiniyor?)
29. Onlardan ayrı mı yaşıyor, birlikte mi?

-
30. Karısından ayrı kişilerle düşüp kalkıyor mu?
 31. Kocasından başka kişilerle düşüp kalkıyor mu?
 32. Karısı veya kocası ile cinsel yaşamı nasıldır?
 33. İlk cinsel deneyimi nasıldı?
 34. Daima birlikte olduğu erkek veya kız var mı?
 35. Evlenmeyi düşünüyor mu?
 36. Dolaştığı kızın veya oğlanın tipi nasıldı?
 37. Kendi cinsindekilerle ilişki kurmuş mudur?
 38. Karşı cinsle hiç ilişkisi olmuş mudur?
 39. Kendi kendini tatmin eder mi?

-
41. Bu resim size neyi anımsatıyor?
 42. Ona benzemek ister misiniz?

NOT: Otuzdan kırka kadar olan sorular çocuklara sorulmayabilir. Bunu çocuğun olgunluk düzeyi belirler.

Test Uygulanan Kişinin Kendi Hakkındaki Görüşleri :

43. Vücudunuzun en kötü yeri neresidir?
44. Vücudunuzun en iyi yeri neresidir?
45. En iyi huyun hangisidir?
46. En kötü huyun hangisidir?

Bu sorular denekte tedirginlik yaratmıyacak biçimde sorulduktan ve yanıtları alındıktan sonra resmin yorumuna geçilebilir. Resmi yorumlamada ele alınacak öğeleri tek tek belirtip açıklamaya çalışalım :

RESİMDEKİ ÖGELERİN YORUMLANMASI

1. Resimdeki Öğelerin Çiziliş Sırası :

Normal bir denekte resimdeki öğelerin çiziliş sırası yukarıdan aşağıya doğru gelişir. Yani, ilk olarak baş yapılır, sonra boyun, gövde, kollar, bacaklar ve ayaklar çizilir. Ancak bu sıralama denekten deneye değişebilmektedir. Deneğin resme ayaklardan başlaması ve yukarıya doğru resmi geliştirmesi veya gövdeden önce kolların çizilmesi sosyal uyumsuzluğu ve kötü intibakı, zorunlu fikirlerin var olabileceği kuşkusunu ortaya koyabilir.

2. Yapılan Resmin Cinsi :

Deneğe, «Bir insan resmi çiz!» diye talimat verildiğinde, o çoğunlukla kendi cinsinde bir resim yapar. Deneğin ilk olarak kendi cinsi yerine karşı cins aittir bir resim çizmesi, anneye veya babaya karşı bir saplantının olabileceğini ortaya koyar. Özellikle

sorulan sorulara alınan cevaplarda, resmin anneyi veya babayı temsil ettiği anlaşılırsa, kesin olarak bir saplantıdan söz edilebilir. Karşı cinse ait bir yaşıt resmi çizmek, kimi kere cinsel ilgiyi, karşı cinse benzeme isteğini, karşı cinsten biriyle özdeşleşmeyi gösterebilir. Bu nokta, sorulan sorulara alınan yanıtlarla öğrenilebilir.

3. Resmin Sayfa İçindeki Yeri:

Deneğin yaptığı resmi sayfa içine yerleştirdiği yer de önemli anlamlar taşır. Resmin, sayfanın sağ tarafına sıkıştırılarak sol yanın olduğu gibi boş bırakılması, onun dış dünyaya yönelmeye karşı büyük bir eğilimi bulunduğuna kanıt sayılır. Buna karşın resim sayfanın solunda toplanmışsa, dış dünyaya kapalı, içedönük bir kişilikten söz edilebilir. Resmin sayfanın üst tarafında yapılması ise çocuğun yersiz denilebilecek bir biçimde kendine güvendiği ve yersiz bir iyimserliğin içinde bulunduğu anlamını taşır.

4. Çizgilerin Yorumlanması:

Yapılan resimde çizgilerin yorumu, bunların kalın veya ince oluşlarına, titrek, çok hafif veya kuvvetli, bastırılmış ve kalınlaştırılmış oluşuna göre yapılır. Çok ince çizgiler güvensizlik ve çekingenlik işaretidir. Bu bazen bir saldırganlığın telâfisi anlamını taşır. Veya çocuğun saldırganlığı güvensizliğinden kaynaklanmaktadır. Yüz hatlarının bastırılarak veya üzerinden geçilerek kalınlaştırılmış olmasına karşın, bedeni belirliyen çizgilerin ince bırakılması, topluma katılmakta zorluk çeken kişilerde görülmekte ve sosyalleşme istemi olarak kabul edilmektedir. Çok

kalın çizgiler manyak yapıdakiler, çok ince ve silik çizgiler şizofrenler için belirgindir.

5. Resimdeki Kişinin Yaşının Yorumu:

Çocuklar ve yetişkinler çoğunlukla yaptıkları resimlerde, kendi yaşlarına yakın görünen resimler çizerler. Bir çocuğun yetişkin resmi yapması kadar, bir yetişkinin de çocuk resmi yapması çok seyrek görülür. Böyle bir olay, resim sahibinde bazı anormalliklerin bulunabileceğini imâ eder. Çocuğun bir yetişkin resmi yapması, eğer bu yetişkin anne-babayı belirtiyorsa, çocukla ana veya baba arasında bir çatışmanın veya bir saplantının bulunduğunu ortaya koyar. Buna karşın bir yetişkinin çocuk resmi yapması, duygusal bir gerilik, çocuk olma istemi, sorumluluktan kaçma, çocuğu hakkında endişe duygularının varlığı anlamlarını taşıyabilir.

6. Resmin Yandan Veya Önden Görünür Biçimde Yapılmasının Anlamı :

Resimlerini yan olarak yapan kişilerde, başkalarıyla doğrudan ilişki kuramama, görüşmek istedikleri kişilerle karşı karşıya konuşamama, çekingenlik, sosyal cesaretsizlik görülmektedir. Önden görünür biçimde yapılan resimler ise, doğrudan doğruya sosyal ilişkiler kurma yetisini, açık kalpliliği ve dürüstlüğü belirtir.

7. Resimde Hareketin Yorumu:

Çocuk resimlerinde hareket nadiren görülür. Çoğunlukla kişiler durdukları yerde, hareketsiz ola-

rak çizilir. Genel olarak deneklerin, yürüyen, hareket eden kişiler çizmesi, bazı kişilik bozuklukları olabileceğini gösterir. Resimlerdeki aşırı hareket hali ise saldırganlık belirtisidir.

Resmi yapan kişinin çizdiği şahıslar, birine bir eşya verir, birini çağırır veya birini tutabilmek için belirli bir davranışta bulunur biçimde iseler, denneğin güvensizlik duygusu içinde bulunduğunu, başkasına dayanmaya gereksinim duyduğunu anlıyabiliriz.

8. Resimdeki Anlamlı Eksikliklerin ve Anlamlı Kuvvetlendirmelerin Yorumu:

Denek yaptığı resimlerde, bedenin bir yerini, vücudunun herhangi bir ögesini yaptıktan sonra silmişse veya hiç belirtmemişse, o somatik bölge ile ilgili bir çatışmanın varlığı konusunda düşünülmelidir. Özellikle, ağız, eller ve ayaklar bu konuda büyük önem taşırlar.

Unutulma ve silintilerin yanı sıra çok belirgin gölgelendirmelerle yapılan karartmalar, kuvvetlendirmeler o kişide var olan saldırganlığın bir dışa yansımaları olarak kabul edilebilir.

9. Başın Yorumu:

Resmi yapan eğer çocuk değilse, normalden küçük bir baş çoğunlukla insanlarla ilişki kurmada zorlukları olan, şizoid yapıda bir kişiliği simgeler. En hafif ve ihtiyatlı bir yargıyla, bu kişinin bir takım çatışmaları olduğunu kabul edebiliriz. Küçük çocukta bu normal olarak karşılanabilir. Çünkü çocuk insan bedeninin boyutları hakkında tam bir orantı kur-

muş değildir. Kaldı ki o, sosyal ilişkilerini de bazı bunalımlarla geçirecektir. Bu doğal bir aşamadır.

Buna karşın zekâca kendilerini başkalarından aşağı gören zekâ ve yetenekçe geri yetişkinler, son derece büyük başlara sahip resimler çizerler. Bu olay, gerçekçi olsun olmasın, kendilerinin başkalarından çok zeki olduğunu ileri süren kişilerde de görülür. Zeki kişilerde büyük baş öğrenme tutkusuna işaretir.

Başın gövdeye oranla uygun büyüklükte yapılması, bu açılarından bir normallik belirtisi olarak kabul edilebilir.

10. Gözlerin Yorumu :

Dış dünya ile kurulan ilişkilerde en büyük görevi yüklenen gözlerimize, «İnsanın dışa açılan pencereleri» olarak bakılabilir. Bu açıdan, belirgin, iri, ayrıntılarıyla çizilmiş gözler, kişinin aşırı gözlemciliğine işaretir. Dış dünyaya karşı gösterilen bu dikkat ve ilgi, kimi kere aşırı bir ilişki kurma istemine, kimi kere de canlı ilişkilerin varlığına kanıttır.

Bazen gözler resimde hiç önemsenmeden geçirilir. Ya birer nokta ile gösterilmişlerdir, ya da içi boş birer çukurluk halindedirler. Bu da, toplumla, diğer insanlarla, tüm bir dış çevre ile kurulan bağın yetersizliğine, o kişinin dışa karşı ilgisizliğine, içe dönüklüğüne bir işaretir.

11. Kulakların Yorumu:

Kız çocukları ve bayanları simgeliyen resimlerde kulaklar, çoğunlukla saçların altında kalma nedeniyle çizilmemektedir. Bu doğaldır. Ancak çok kı-

sa kesilmiş veya kulakların gözükmemesini gerektirecek saç biçimlerinde, kulakların uygun oranda yapılmış olması gerekir. Erkeği simgeliyen resimlerde de kulakların normal boyutlarda ve dikkati çekecek bir özellik taşımaksızın çizilmesi sosyal ilişkilerde normallik işaretidir.

Kadın resimlerinde saçlara rağmen çizilmiş kulaklar, abartılarak, silinip yeniden çizilerek yapılan kulaklar, kuvvetlendirilerek yapılan kulaklar, anlamlı olarak unutulmuş, yani görünmesi gerekirken yapılmayan kulaklar, deneğin sosyal temaslarında karşılaştığı güçlüğü, sosyal ilişki kurma istemini belirtir.

12. Burunun Yorumu :

Burun tüm yorumcular tarafından tartışmasız olarak seksüel sembol kabul edilmektedir. Büyük, sivri, uzun, penisi anımsatır biçimli, dik açılı olarak çizilmiş her burun bir seksüel belirtidir. Özellikle bu özellikler erkek burnunda ise aynı anlamı taşıyacak başka bulgular da varsa bu yargıya daha kesin bir inançla varabiliriz.

13. Ağızın Yorumu :

Ağız, resmin yorumlanmasında önemli bazı bilgiler veren öğelerdendir. İyi belirtilmiş, açık, konuşmuş gibi duran bir ağız, insanlarla konuşma istem ve eğilimini, kapalı, dar, sıkı bir ağız ise, insanlarla ilişki kurmaktan sakınmayı gösterir. Ağız aşırı bir biçimde belirginleştirilmişse bu bir oralité belirtisi olabilir. Yani ağıza ilişkin hazlar, o kişide büyük bir önem taşımaktadır. Çoğunlukla süttten kesilme devresini bunalımlı geçiren kişilerde görülen aşırı

yeme istemi, oburluk gibi belirtiler, bu görüntü ile dışa yansıyabilir. Bunun yanı sıra abartılarak çizilmiş ağızlar, ergin erkekte seksüel anlam taşıyabilmektedir.

Her ne yaşta olursa olsun ağızın kişilerde bulunan gerilimleri yansıtmada önemli bir görev yüklediği gözlenmektedir. Bu nedenle ağızın taşıdığı biçim, ağızın açıklığı, kapalılığı, dudakların belirtiliş biçimi, büyüklüğü, küçüklüğü, göz ve kulakların taşıdığı özelliklerle karşılaştırılarak değerlendirilmelidir.

14. Çenenin Yorumu :

Baş kısmının yorumu çene ile noktalanmaktadır. Yüze oranla büyük olarak çizilen çene, başkalarına dayanma, başkalarından destek bekleme, başkalarına güvenme eğilimini belirler. Köşeli çizilen çeneler güçlenme istem ve dileğinin bir belirtisi sayılabilir. Dışarıya çıkık bir çene, sorumluluktan kaçma, bazı psikik eksikliklerin telâfisi anlamındadır.

15. Boyunun Yorumu:

Dört beş yaşlarındaki çocukların resimlerinde boyun görülmemesi sık görülen normal bir durumdur. İleri yaşlardaki kişilerin resimlerinde boyunun görülmemesi duygusal bir geriliğe, tinsel olgunluğun önemli ölçüde eksik bulunduğu işaret sayılabilir. Bir yetişkinin, boynu gövdeden seçik bir biçimde ayrı çizmesi, şizoid, içekapalı, insanlarla temastan kaçınan yapıyı belirler. Boyun abartılmış bir belirginlikte çizilmişse, buna ek olarak bir de dik yakalarla desteklenmişse, bu durum o kişideki psi-

şik etkinliklerdeki denetim eksikliğini, tedirginlik duygusunu, içtepiller üzerindeki denetimin iyi düzenlenmemesinden kaynaklanan endişeyi gösterir.

16. Gövdenin Yorumu :

Deneğin çizdiği resimlerde gövde bazen birbirine paralel iki çizgiden oluşur. Bu, resmi çizen kişide bir gerileme, bir çözülme, bir duraklama veya daha ilkel davranışa dönüş olarak kabul edilebilir. Yine belirtmeliyiz ki, dört, beş ve altı yaşlarındaki çocuklarda bu doğal karşılanabilir. Daha ileri yaşlarda bu, kişinin, herhangi bir temel gereksinimin doyumunda, aşılması mümkün olmayan iç veya dış engellerle karşılaşması sonucunda bozuma düşüp, psişik bütünlüğünü bu çatışmaya karşı koruma amacıyla başka bir davranışa, daha basit, daha ilkel bir doyuma sığınmasıdır. Bu durum çocukta, bir çağdan diğerine geçmeme, bir önceki devrede duraklama veya daha önceki yaşama biçimine dönme tarzında görülebilir. Memeden kesilmeyi yeni başaran bir çocuğun veya boşaltım denetimini henüz yapmayı kazanmış bir başkasının, yeni doğan kardeşi kıskanmasıyla kazandığı bu becerileri terk edip eski yaşamına dönmesi böyledir. Bu hal yetişkinlerde de ortaya çıkabilir. Sözgelimi çocuğunu kaybetmekle büyük duygusal bunalıma düşen kadın, oyuncak bebeklerde avuntu bulabilir.

Köşeli çizilen gövde resimleri, saldırgan dürtülerin varlığını, yuvarlak çizgilere sahip gövdeler ise, yumuşak, insancıl, kadınca niteliklerin bulunduğunu belirtir. Eğer resmi yapan, çizimlerde gövdeyi bedeninin aşağı bölümünden bir çizgi ile ayırmış ve vü-

cudu alt ve üst olarak iki ayrı kısma bölmüşse, burada bir cinsel tasadan söz etmek olasıdır.

Bireyin yaşamını sürdürmesinde, başka insanlarla ilişkilerini düzenlemesinde, çevreye açılmasında dış dünyaya egemen olmasında kollar ve bacaklar büyük görev yüklenmişlerdir. Yeni doğan çocuk, henüz daha gözleri kapalıyken bir amip gibi, kolları ve bacaklarıyla çevresini tanımak ister. İlk kez kendi bedenini elleriyle yoklar ve tanır. Anne memesine o küçük pençeleriyle sarılır. Ulaşmak istediği yerlere, kişilere kollarıyla uzanır. Giderek ayakları onu istediği, eliyle ulaşamadığı yerlere götürür. Elleriyle, gözleriyle edinemediği bilgileri edinir. Besinini elleriyle elde eder, yeni arkadaşlarla elleriyle tanışır. Elleri taşıdığı büyük psikolojik içerik dolayısıyla kollardan ayırarak inceliyeceğiz ama, unutulmamalıdır ki eller kolların bir uzantısıdır.

İki yana açılan kollar, insanlarla yakın ilgi kuran, sevecen ve dost insanların çizgilerinde görülür çoğunlukla. Kimi kere de insanlarla ilişki kurma, insanlara açılma istemini belirtir. Ancak insanlarla ilişki kurmada zorluk çekenlerin, kolları daha çok gövdelere birleşik olarak çizdikleri görülür. Bunlar karşı karşıya oldukları bu zorluğa rağmen insanlarla ilişki kurmak için büyük istek duyarlar. Çevreleriyle ilişkisi kopuk, tümüyle içe dönük kişilerde kolların çizilmediği izlenebilir. Bu hal daha çok ağır ruhî bunalım geçiren kişilerle, şizofreniye tutulmuş hastalarda görülmektedir.

Kolların boyu da anlam taşır. Çok uzun yapılmış kollar aşırı ihtirasın bir belirtisidir. Kısa kollar bunun aksine belirgin bir arzudan ve isteklerden yoksunluğu gösterir. Kalın ve güçlü olarak çizilen,

geniş omuzlara birleştirilen kollar, erkeklik ve güçlü olma arzusunu açık seçik belirliyen özelliklerdir.

Bacaklar genel olarak kişinin içine düştüğü güçlükleri ve çatışmaları dışarıya yansıtır. Yaşama sevincini yitirmiş, çökkün kişilerin, resimlerinde bacak çizmede güçlük gösterdikleri bilinir. Bunlar kimi kere oturan insan resmi çizerler. Erkek resminde eğer pantolon bacadan kısa yapılmışsa ve bacağın bir bölümü dışarıda kalmaktaysa, cinsel alanda bir güçlük, bir bozukluk söz konusu olabilir. Büyük bir olasılıkla bu bir eşcinselliğin belirtisidir.

Doğal olarak küçük çocuk resimlerinde, yaş olgunluğunun çizime olan etkileri, çizim deneyiminin eksikliği göz önünden uzak tutulmamalıdır.

18. Ellerin Yorumu :

İnsanın edindiği bilgilerin ve geçirdiği deneyimlerin âleti olma durumundaki eller, çok zengin bir psikolojik içeriğe sahip bulunmaktadır.

Elleri, cepte, gövdenin arkasında, bir eşyanın siperinde gizlenmesi sosyal ilişkilerin azlığına bir kanıt olabilmektedir. Suçluluk duygusu altında bulunan çocukların resimlerinde de bu özellikler görülebilir. Resmi yapan çocukta, tırnak yeme, masturbasyon, hırsızlık gibi suçların ezikliği duyuluyorsa, bu yaptığı resme ellerin saklanması veya hiç çizilmemesi biçiminde yansıyabilir. Aşırı ölçüde büyük yapılmış eller, deneğin duyduğu bir eksikliğin ve güçsüzlüğün telâfisi anlamını taşıyabilir. Saldırganlık kendini sıkılmış, yumruk halini almış elde gösterir. Genç suçlular çoğunlukla elleri, sıkılmış ve yanlara uzatılmış olarak çizerler.

19. Parmakların Yorumu :

Parmaklar aslında bir ayrıntıdır. Çoğunlukla sayısal olarak belirtilip geçilir. Ancak kimi deneklerde parmakların en ince ayrıntılarına değin çizildiği, parmak boğumlarının, tırnakların tek tek gösterildiği olur. Bu son derece önemli bir bulgudur. Resmi yapanda saldırganlığın, bir saplantı ve zorunlu fikir halinde bulunduğunu, bunu belli etmemek için kendi üzerinde etkili bir özdenetim uyguladığını gösterir.

Eğer resim yapan kişide bu özellik görülmüşse, hemen resim çiziminde öğelerin yapılış sırasının düzenli olup olmadığına bakmak gerekir. İki yorum arasında paralellik varsa, bu konu üzerinde ciddiyle durulmalıdır.

Normal kişiler, normal büyüklükte bir elle orantılı olan parmaklar çizerler. Çoğunlukla bu parmakların sayısı beş tanedir. Eğer elde beşten fazla parmak görülüyorsa, ihtiras ve isteklerde aşırılığın, beşten az sayıda parmak görülüyorsa belirgin istek ve arzulardan uzaklığın bulunduğunu söyleyebiliriz.

20. Ayakların Yorumu :

Ayaklar da bacaklar gibi resmi yapanın çatışmalarını dışa yansıtan araçlardır. Özellikle cinsel anlam taşırlar. **Çatışma:** kişi tarafından istenen, arzu edilen bir amacın aynı güçte bir engelle karşılaşması halinde ortaya çıkar. Birey bu ikisi arasında seçim yapamaz, terazinin kefesini iki taraftan biri yarına eğemezse arada kendi ezilir. İşte ayaklar, bu çatışmayı resimde yansıtan öğelerden biridirler.

Burnu yukarı kalkık ve sivri uçlu ayakkabılar, birkaç kez silinip yapılan ayakkabılar, normalden

büyük ölçüde yapılan ayakkabılar, ihmal edilmiş, hiç yapılmamış ayakkabılar cinsel konuda bazı sorunların varlığını gösteren belirtiler arasında yer alırlar. Bu kimi kere aşırı bir seksüel ilgi, kimi kere seksüel tedirginlik ve endişe anlamlarını taşır.

21. Elbiselerin Yorumu:

Resmi yapan kişiye, yapacağı resmi çıplak veya giyinik yapması konusunda her hangi bir talimat verilmemiştir. Bu nedenle isteyen yapacağı resmi çıplak da yapabilir. Bu konuda tümüyle özgürdürler. Resim yapanın, çizdiği resme elbise yapıp yapamayacağını sorması, beden yapısı idraki ve imajı konusunda bazı kuşkuların varlığını düşündürebilir. Elbiselerin en ince ayrıntılarına varıncaya değin belirtilmesi, onda elbiseyle ilgili bir özentiliğin kendini beğenmişliğin, aşırı önem vermenin varlığını ortaya koyar. Bu aynı zamanda bir dışadönüklük belirtisi de sayılabilir.

Elbiseler üzerinde pek fazla durulmamışsa, çizilen resim kendini daha çok bir insan bedeni resmi olarak ortaya koyuyorsa, bu kez, vücutla ilgili bir önemsemenin, aşırı değer vermenin ve kendine hayran olmanın varlığından söz etmek olasıdır.

22. Düğmelerin Yorumu :

Özellikle gövdenin tam ortasında ve yukarıdan aşağıya çizilen düğmeler, kadınlardan çok erkeklerde görülmektedir. Bu özellik, bağımlılık, çocuksuluk ve sosyal uyum eksikliğini açığa çıkarmaktadır.

Eğer gövdenin tam göbek noktasına tek bir düğme çizilmişse, buna, anneye karşı kuvvetli bir

saplantının işareti olarak bakabilirsiniz. Bazen göğüs yöresine konulan düğmeler memelerin simgesi olabilmektedir. Bu bir seksüel ilgi işaretidir. Düğmelerin iliklenmemiş, açık bırakılmış olarak çizilmesi, resim sahibinde teşhirciliğe karşı bir eğilimin bulunabileceğini gösterir.

Buna karşın resimde elbiselerin sıkı sıkı iliklenmesi, resmi yapanın bir şey saklamak eğiliminde bulunduğunu belirtebilir.

23. Kravatın Yorumu :

Özellikle erkek resimlerinde kravat bir seksüel sembol olarak kabul edilmektedir. Kadınca tavırlara sahip erkekler, eşcinsel erkekler, geniş, uzun, abartılmış ve dalgalanan kravatlar çizerler. Böyle resimler kimi kez cinsel güçten yoksun bulunuşu da gösterir.

24. Şapkanın Yorumu :

Eğer erkek resminde şapka varsa ve bu şapka özellikle yuvarlak biçimli, uzun ve yüksek bir şapka ise, (Bu bir kapüşon, bir külâh, bir ahçı şapkası veya silindir şapka olabilir), resimdeki kişi çok uzun ve dik açılı bir buruna sahipse, bütün bu belirtiler kuşku duyulmıyacak biçimde cinsel bir sorunun varlığını, bir endişeyi gösterirler.

25. Ayrıntıların Yorumu :

Resmi yapan kişi bazen, çizmiş olduğu insanın resminin öğelerine ekmiş gibi görünen ikinci derecedeki öğeler ekler. Çizilen resmin elinde, kolunda, yö-

resinde görülen bir baston, bir şemsiye, beline asılı bir kılıç, bir bıçak, elde tutulan bir tabanca, bir kalem, bir gazete, bir çanta, cepten sarkan bir saat, kösteği, bir anahtarlık gibi eşyalar özel anlam taşırlar.

Bu gibi durumlarda, sanki ayrıntıymış, bir önem taşıymıyormuş gibi görünen öğeleri çok dikkatli değerlendirmek, bunlarla resimde görülen diğer anlamlı belirtiler arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını araştırmak gerekir.

Resimdeki kişinin elinde veya üzerinde görülen, sivri, uzun, yaralayıcı özellik taşıyan şeyler, çoğunlukla birer cinsel simge olarak değerlendirilir. Yerine göre bir seksüel endişeyi, yerine göre seksüel ilgiyi vurgularlar. Çizilen insan resminin çevresine yerleştirilen ev, ağaç, herhangi bir eşya gibi öğeler, resmi yapanın kendini öne sürme, kendini ortaya koyma eğilimi taşıdığını belirtir ki bu bir egosantirizm işaretidir.

RESİM YORUMLARI :

Örnek I :

Aşağıda görülen resim henüz dört yaşında bulunan bir çocuğa aittir. Altı yaşından küçük çocukların resimleri, psikolojik içerik olarak geniş bir yorum olanak sağlayabilecek kapsamdan yoksundur. Bu, onların bizim anladığımız mânâda resim olgunluğuna sahip bulunmamalarından ileri gelir. Çocuk iki yaşlarında ancak karalamalar yapabilir. Onda gözlenebilen, çevresinde gördüğü eşyaların öğelerini, üst üste, bir yığışım içinde birbirine eklemekten iba-

rettir. Onları birleştirmekten, bir senteze ulaştırmaktan henüz pek uzaktırlar.

Daha ilerki bir devrede ise eşyayı olduđu gibi deđil, kendi dűşündűđű gibi çizer. Dođal olarak, harekete iliřkin organların tam bir uyumla iře adapte olamaması, elin yeterli iřlerliđe ve iř olgunluđuna ulařmamıř olması, bir konu üzerine yeterli dikkati toplama yetisinin oluřmamıř bulunması gibi çeřitli etkenler bu ilkelliđin nedenlerini oluřtururlar.

Bununla birlikte resmi çizen hakkında söylene-
bilecek şeyler de yok değil. Sözelimi, Goodenough
Adam Testi göz önüne alındığında, bu çocuğun ze-

kâca normal düzeyde olduğu söylenebilir. Başın, gözün, saçların, el, kol, bacaklar ve gövdenin algılanmış ve resimde belirtilmiş olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca resimde hep yuvarlak ve yumuşak çizgilerin kullanıldığı, köşeli ve sert hatların bulunmadığı izleniyor. Bu da onun, saldırgan ve yıkıcı içtepilerin etkisinden uzak bulunduğunu, sakin ve yumuşak bir yapıya sahip olduğunu egosantrizminin tatlı günlerini yaşadığını gösteriyor.

Bu arada, kafanın gereğinden çok fazla, gövdeden dahi büyük çizildiği göze çarpıyor. Nedeni üzerinde uzun boylu düşünmeğe gerek yok. Yaşı ve içinde bulunduğu devrenin gereği olarak kabul edilebilir bu özellik. Çünkü o kendini, anne ve babasının sıcak sevecenliğine, güvenli esirgeyciliğine serserpe bırakmıştır. Tüm hazlarıyla, yararlarıyla, çocuk güçsüzlüğünden ve yetersizliğinden kaynaklanan ilgi merkezi olmanın, gereksinmelerinin başkalarınınca karşılanmasının tadını çıkartmaktadır. Bu yetersizliğinin ve güçsüzlüğünün, başkalarının bakımına, güvenli sevgisine kendini bırakmanın büyük çizilen kafa ile telafi edilmek istendiği açıktır. Bu bir bakıma, kendi güçsüzlüğünü kabul edişin itirafıdır.

Örnek II :

Aşağıda görülen iki resimden soldaki bir kızı, sağdaki ise bir oğlan çocuğunu belirtmektedir. Bu resimler altı yaş üç aylık bir kız çocuğuna aittir. Annesi tarafından çocuğun, sinirli, inatçı ve derslerinde başarısız olduğu belirtilmektedir. Resimleri incelediğimizde şu belirgin özellikleri görmekteyiz:

1. Denek ilk olarak kendini özdeşleştirdiği kız çocuğunu, ikinci olarak da erkek çocuğunu çizmiştir. Bunları hanımefendî ve beyefendî olarak belirlemiştir. Resimdeki öğelerin yapılış sırası normaldir.

2. Kız çocuğu resminde baş, gövdeye oranla olduğu gibi, erkek çocuk resminin başına oranla da büyüktür. Bu, çocuğun okuldaki başarısızlığı, annesinin «kocakafalı aptal» diyerek horlamasıyla birleştirildiğinde daha büyük anlam kazanmaktadır.

3. Her iki resimdeki gövdelere de kare biçim ve köşeli çizgiler egemendir.

4. Kız çocuğu resminde kollar ve bacaklar, karşı cinsi belirleyen resme oranla çok daha ince ve güçsüzdür. Üstelik erkek çocuğunun bacaklarının gölgelendirilerek daha da güçlendirildiği görülmektedir.

5. Kollar iki yana ve yukarıya doğru olanca

genişliğiyle açılmıştır. Sanki birilerini kucaklamak isteyen, çağırıcı davet görölmektedir bu anlatımda.

6. Gözler, içi boş yuvarlaklar halinde çizilmiştir.

7. Gövde iki sıra düğme ile bölünmüş durumdadır.

8. Gövde, bir çizgi ile vücudun alt kısmından ayırd edilmiştir.

9. Kız çocuğunun saçları iki kurdele ile süslenmiştir. Erkek çocuğunun ağzında ise bir pipo görölmektedir.

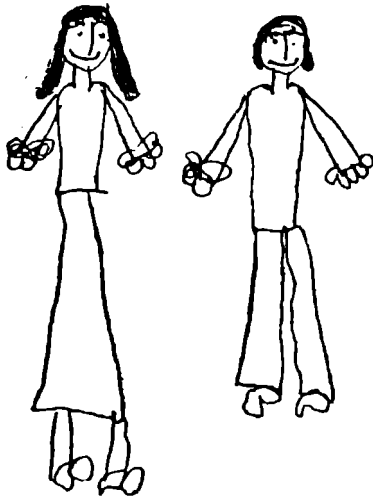
10. Eller çizilmemiş, parmaklar doğrudan doğruya kolun bitimine eklenmiştir. Kız çocuğunda parmakların sayısı iki olarak belirlenebilmektedir.

Bütün bu bulgular çocuğun zekâca geri bulunmamakla birlikte bazı sorunları olduğunu, bu sorunların eğitimle giderilebileceğini göstermektedir. Kız çocuğu resmine çizilen normalden büyük kafa, okuldaki başarısızlık ve annenin horlamaları karşısında bir telâfi anlamı taşımaktadır. Çocuk, özdeşleştiği resmi bir «hanımefendi» olarak tanımlamakla, aşağılanan kişiliğini korumayı amaçlamaktadır. İçi boş gözler, iki yana ve yukarıya doğru olanca genişliğiyle açılan kollar, sosyal ilişki istemini gösterirken, köşeli ve sert gövde çizgileri, gövdede yer alan düğmeler bazı yetişkinlerle süregelen çatışmaları yansıtmaktadır. Kız çocuğu resmindeki kollar ve bacakların, oğlan resmine oranla güçsüzlüğü ve inceliği onun kendine olan güvensizliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ellerin belirtilmemiş olması, buna karşın kız resminde her iki kolda yalnızca ikişer parmağın bulunması, çocuğun güvensizlik duygusu içinde bulunduğu yargısını pekiştirmekte, bu duygudan kaynaklanan genel bir isteksizliğin varlığını açığa çıkarmaktadır.

Erkeğin pantolon, kızın eteklik giymesi kız resminde saçların kurdelâ ile süslenmesine karşın, erkeğin ağzında pipo bulunması, gövdelerin üst kısmının alt yarından bir çizgiyle ayrılmış olması, cinselliğin ve karşı cinsin varlığının tanındığını göstermektedir.

Örnek III :

Aşağıda izlediğiniz resimler, ilkokulun birinci sınıfında okuyan altı yaş altı aylık bir kız çocuğuna aittir. Resimler ders yılının son günlerinde çizilmiştir. Öğrenci, derslerinde başarılı, okulda arkadaşlarıyla genel olarak uyumlu, sorumluluk yüklenmesini seven, arkadaşları tarafından sevilen biridir. Evde anne ve babasıyla birlikte uyumla yaşamaktadır. Evin tek çocuğudur. Kendinden ve yaşamından son derece memnun ve mutludur.

Resimlerle ilgili olarak yönetilen sorunlara alınan yanıtlar şöyledir :

S 1. Çizdiğiniz resimdeki kişi ne yapıyor?

C. 1 Gezmeğe gidiyor.

S 2. Kaç yaşında?

C 2. Sekiz yaşında.

S. 3. Evli mi? (Sorulmadı.)

S 4. Kiminle birlikte yaşıyor?

C 4. Annesiyle babasıyla.

S 5 En çok kime bağlı?

C 5. Annesine - babasına.

S 6. Erkek veya kız kardeşi var mı?

C 6. Var. Bu kardeşi. (yandaki erkek çocuğu resmi-
ni göstererek) Ama o altı yaşında.

S 7. Ne iş yapıyor?

C 7. Okula gidiyor.

S. 8. Okula gidiyor mu? (Sorulmadı).

S 9. Ne gibi istekleri var?

C 9. Kendisi, annesi ve babası sağlıklı olsun.

S 10. Akıllı mı?

C 10. Evet.

S 11. Güçlü mü?

C 11. Evet.

S 12. Sağlıklı mı?

S 12. Evet.

S 13. Güzel mi?

C 13. Güzel.

S 14. En güzel yeri neresi?

C 14. Yüzü.

S 15. En çirkin yeri neresi?

C 16. Eli, (Resmi inceliyerek)

S 17. Aklında ne var, ne düşünüyor?

C 17. Gezmeğe gitmeyi, kumda oynamayı, denizde
yüzmeyi, ders yapmayı düşünüyor.

- S 18. Bazı şeylerden korkar mı?
- C 18. Ezilmekten korkar, bir de kötü adamlardan.
- S 19. Tasalı birisi mi, yoksa neşeli midir?
- C 19. Neşeli.
- S 20. Nelere kızar, öfkelenir?
- C 20. Kavga edenlere kızar, küsmeye kızar.
- S 21. Resimdeki kişinin en iyi ve en kötü yeri nedir?
- C 21. Arkadaşlarıyla çok iyi olması, büyüklerine saygılı olması iyi.
- S 22. En çok istediği şey nedir?
- C 22. Cimnastikçi olmak.
- S 23. Tek başına mı yaşıyor yoksa annesiyle babasıyla birlikte mi?
- C 23. Tek başına yaşamıyor. Annesiyle babasıyla oturuyor. Büyük tatillerde akrabalarının yanın-da da kalıyor.
- S 24. Başka insanlar onun hakkında neler söylüyor-lar?
- C 24. Güzel kız diyorlar.
- S 25. Herkesin kendine baktığını mı sanıyor?
- C 25. Tabii ona da bakarlar başkalarına da bakarlar. Herkese bakarlar.
- S 26. İnsanlara güveniyor mu?
- C 26. Evet. Ama kötü adamlar da vardır değil mi?
- S 27. İnsanlardan çekiniyor, onlardan korkuyor mu?
- C 27. Hayır.
- S 28. Annesi ve babasıyla nasıl geçiniyor?
- C 28. İyi geçiniyor.
- S 29. Onlarla birlikte mi yaşıyor, ayrı mı?
- C 29. Birlikte yaşıyor.
- S 41. Bu resim sana neyi anımsatıyor?
- C 41. Bir genç kızı.
- S 42. Ona benzemek ister misiniz?
- C 42. Evet.

Yorum : Deneğe sorulan sorulardan alınan yanıtlarla, özel yaşamı, duygu ve istekleri, resmin içeriği arasında büyük bir paralellik bulunduğu görülmüştür. Bu da bize, tam bir özdeşleşmenin bulunduğu yargısını vermemizi sağlamıştır. Solda görülen kız resmi, ilk olarak yapılan ve özdeşleşme sağlanan çizimdir. Denek bunun, sekiz yaşında ve ikinci sınıf öğrencisi olduğunu söylemiştir. Bu onun kendini sınıf geçmiş olarak gördüğünü ve büyüme, bir yetişkin olma istemi içinde bulunduğunu göstermektedir. Kaldı ki kırk birinci soruya alınan yanıt, onun bir genç kız olduğu yolundadır. Çizim de, uzun boyu ince yapısıyla bir çocuktan çok genç kızı anımsatmaktadır.

Çizimler sayfanın sol yarısında yer almaktadır. Bu, aşırı olmayan bir içedönüklüğü, aileye ana-babaya bağlılığı göstermektedir. Bununla birlikte aşırı bir durumdan, bir saplantıdan söz edilemez. Göbek yöresinde bir düğme görülmediği gibi, resimler bir yetişkini de simgelememektedir

Gövdeler dikdörtgen biçimlidir, bununla birlikte sertlikten uzak bir çizime sahiptir. Özellikle omuzların yuvarlatılarak çizildiği izlenebilir. Denek, sorulara, verdiği yanıtlardan çıkarılabileceği gibi, özel yaşamında da sertlikten ve kavgadan hoşlanmamaktadır.

Gözler içi boş yuvarlaklar olarak çizilmiştir. Bu özellik kolların iki yana hafifçe açılmış olmasıyla birleştirildiğinde, sosyal ilişkilerde herhangi bir aşırılığın söz konusu olamayacağı açık olarak görülür. Kollar aynı zamanda kısıklıklarıyla dikkat çekmektedirler. Böylece çocuğun güçlü tutkulardan, ısrarlı isteklerden yoksun olduğu açığa vurulmaktadır. Bu büyük ölçüde, özel yaşamında içinde bulunduğu doygunlukla bağdaştırılabilir. Parmakların normal sayıda

olması da, temelde psişik bir isteksizliğin, güvensizlikten, bir bozuma düşmüş olmaktan kaynaklanan vazgeçişin bulunmadığını kanıtlamaktadır.

Gövde düğmelerle ikiye bölünmemiştir. Çizgilerde anlamlı bir kuvvetlendirme veya kesiklik, hafif çizim, silinti yoktur. Hatlar güvenli ve kesiksizdir. Bütün bunlar, sosyal ve duygusal alanda endişeyi belirliyecek herhangi bir bulgunun olmadığını kanıtlar. Sorulara verilen yanıtlarda görülen, , sağlıklı olma, ezilmekten çekinme, kötü adamlardan korkma gibi öğelerin, çevresel telkinlerden ileri gelen, boyutları normalliğin sınırları içinde olan, özenli davranış biçimleri olduğu anlaşılmıştır.

Deneğin, 6 yaşında bir erkek kardeşi bulunduğunu ve onun okula gittiğini 6. soruya yanıt olarak belirtilmesi, yalnızlığını giderecek bir kardeşe gereksinim duyduğunu, ancak onu evde anneye birlikte bırakmaya gönlünün razı olmadığını göstermektedir.

İki ayrı cinsin giysilerindeki görünüm farklılığı, gövdelerin üst kısmının vücudun alt yöresinden bir çizgiyle ayrılması, cinsel ayırımın bilinçlendiğini göstermektedir. Buna karşın seksüel endişeyi gösterebilecek hiç bir bulgu yoktur.

Örnek IV :

Yanda izlenen erkek ve kadın çizimleri on dört yaşında bir erkek çocuğuna ait bulunmaktadır. Tanınmış bir uzman olan Dr. Erich Stern, testin yorumunu şöyle yapmaktadır:

«Denizci giysileriyle görülen erkek resmi denek tarafından ilk olarak yapılmıştır. Elinde alış-veriş çantasıyla çizilen kadın resmi ise, bir yetişkini simgelemektedir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, eğer resmi çizen, belli bir meslek veya sosyal gruba giren kişilerin resimlerini yapmışsa, kendini bu grupta bulunan kişilerle özdeşleştirdiği olasılığı kuvvetlidir. Burada da deneğin, kendini bir gemici görünümünde çizilen resimdeki kişiyle özdeşleştirdiği söylenebilir. Kaldı ki karşılıklı konuşma sırasında denek, kendinin bir denizci olmak istediğini de belirtmiştir. Denizcinin profilden çizilmiş olması, aslında onun içekapanmaya zorlandığını gösteren bir gerilimi vurgulamaktadır.

Baş, erkek resminde gövdeye ve kadın resmine oranla büyüktür. Bu olgu, zekâca üstün deneklerde öğrenme tutkusunu belirtir. Pek çok ülke görmeyi, insanların yaşama biçimlerini öğrenmeyi, örf, âdet ve geleneklerini tanımayı isteyen deneğin, başı büyük çizmiş olması, ancak bir öğrenme tutkusu olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte, bir denizci olarak deniz aşırı ülkelere gitme isteminin baş nedeni, anesiyle olan çatışmasıdır.

Çocuğun babası, eşinin geçinilmesi güç bir insan olduğunu, çocuğuyla ve ev işleriyle hiç ilgilenmediğini, buna karşın sokağa çıkıp gezip tozmaktan hoşlandığını itiraf etmiştir. Bu arada, kadın resminin çiziminde ayrıntılara inilmesine rağmen alış-veriş çantasının özenle ve detaylarıyla çizilmiş olması çok anlamlıdır. Çocuk, erkek resminde elbiseleri ayrıntılarıyla çizmiş ama aynı özeni kadın resminde göstermemiştir. Bu olay, anneyle olan çatışmanın varlığını kanıtlamaktadır.»

AİLE ÇİZ TESTİ

Maurice Porot tarafından geliştirilen ve psikanalitik verilere dayanan projektif bir resim testi-
dir. Temel amacı, çocuğun ailesi ile olan çatışma-
larını açığa çıkarmaktır. Testin tüm gereci: kâğıt,
kalem, silgi ve boya kalemlerinden oluşur.

Resim yapmak için gerekli olanaklar verilen ço-
cuğa: «Ailenin resmini çiz» talimatı verilir. Zaman
kısıtlanmamıştır. Çocuğa dilediği gibi çalışma özgür-
lüğü tanınır Ancak tüm test süresince denek dik-
katle gözlenir. Aileyi oluşturan bireylerin kâğıda dö-
külüş sırası belirlenir. Çizim anında resime ve re-
simdeki kişilere ilişkin söylediği sözler, mırıldanma-
lar, anlamlı davranışlar, kendisine farkettilmeden
kâğıda geçirilir. Çizimin bitiminde, kâğıtta yer alan
kişilerin adlandırılması denekten istenir.

Testin yorumlanması fazla karmaşık değildir.
Ancak tüm projektif testlerde olduğu gibi, yorumcu-
nun objektif görüş sahibi olmasını gerektirir. Elde
edilen sonuçlar tekrar tekrar gözden geçirilmeli, ke-
sin bir yargıya varmadan önce genel bir değerklen-
dirme yapılmalıdır.

Aile resimlerinde yer alan bireyler, ya bir, ya da
iki yatay dizi içinde sıralanırlar. Çocuğun aile için-
de en çok değer verdiği kişiler en ön sırada yer alır-
lar. İkinci derecede önem taşıyanlar ise, arka planda
bulunurlar. Bazen bir üçüncü sıra oluşturulur ki, bu

daha çok kalabalık aileye sahip çocukların resimlerinde görülür. Bütün bunlardan başka, kâğıda çiziliş sırası da, bireylerin çocuk için taşıdığı önemi belirleyen bir değer taşır.

Çocuk çoğunlukla, aile içinde kendine örnek aldığı, özdeşleştiği kişiyi ilk olarak ve genellikle sayfanın en soluna çizer. Bu aynı zamanda bir onur basamağı sayılabilir. Kalabalık ailelerde en son olarak çizilen kişi, genellikle sayfanın en sağına yerleştirilir. Bu çoğu kez çocuk için en az değer taşıyan aile bireyidir. Kimi kere sayfaya yerleştirme işi karışık bir sıra izler. Böyle durumlarda resimlerin yapılış sırasını belirlemek önem taşır.

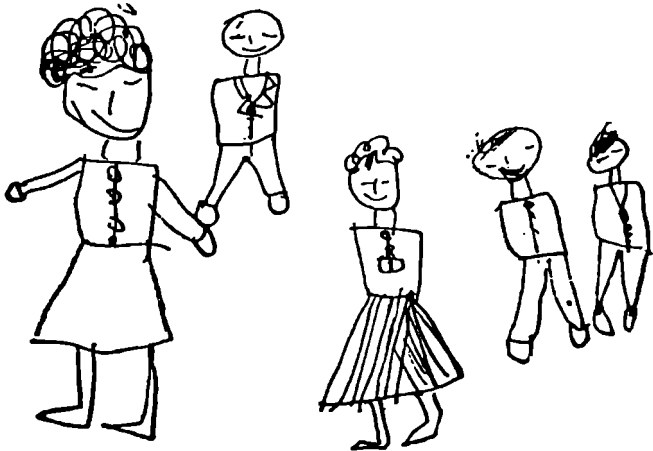
Aile bireyleri normal olarak gerçekte sahip oldukları boy orantılarıyla resimde yer almalıdırlar.

Çocuk aile içinde çatıştığı kişileri değişik biçimlerde dışa vurur. Kimi kere bunları aile boy oranısına uymayacak şekilde küçülterek, sayfanın en arkasına atar. Kimi kere ise çok çirkin çizer veya bazı öğelerini, kollarını, bacaklarını eksik bırakır. Çatışma eğer çok büyükse aile tablosunda ona hiç yer vermiyebilir. Buna karşın, çocuğun kendinin resimde bulunmayışı, her zaman ailesiyle çatıştığı anlamına gelmez. Çatışmayı güçlendirecek başka bir bulgu yoksa, bu, bir ressamın yaptığı resme kendini katmayışındaki objektivizm olarak kabullenilmelidir. Yargıya varabilmek için konu üzerinde derinlemesine araştırma yapmak gerekir. Çocuğun aile içinde kendine verdiği yer de büyük anlam taşır. Kişiler, çocuğa olan uzaklık ve yakınlıklarıyla da önem kazanırlar.

Boya kalemlerinin kullanılış biçimi de, aynı sembolik değerler açısından yoruma tâbi tutulur. Resimde özenle boyanan kişi, deneğin en çok değer ver-

diği kişi olarak kabul edilir. Çirkin boyanan veya boyanmadan bırakılanlar daha az bir öneme ve değere sahiptirler çocuk gözünde.

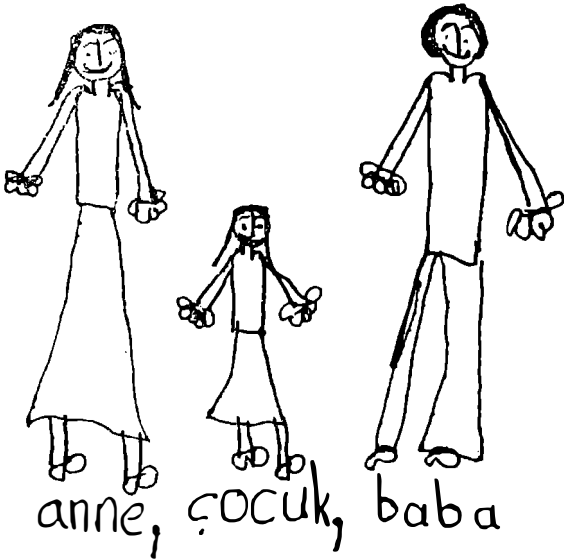
Aşağıda izlediğiniz resim, altı yaşında küçük bir oğlan çocuğuna ait bulunmaktadır. Denek, büyükannesi, büyükbabası, ana - babası ile birlikte oturmaktadır. Çalışan ana - baba, çocuklarının bakımını büyükanneye bırakmışlardır. Çizimde de, büyükannenin çocuk için taşıdığı önem hemen göze çarpmaktadır. Büyükanneyi simgeliyen resim sayfanın en soluna, ilk olarak ve diğer tüm aile bireylerinden büyük yapılmıştır. Bundan başka, büyükannenin dışında ailenin hiç bir bireyine kol takılmamıştır. Bu, büyük anneye verilen önemi vurguladığı kadar, onun aile içindeki işlevini de açıkça belirtmektedir. Büyükbaba, çocuk gözünde ailenin en az önem taşıyanıdır ve en arka plana bırakılmıştır. Baba en sağda çizilmiş olmakla birlikte, çocuk kendisini onun yanında ve aşağı yukarı eş büyüklükte çizerek özleştiği kişinin o

Soldan sağa: Büyükanne, büyükbaba, anne, baba ve denek.

olduğunu belirtmektedir. Bir bakıma kendini de en az baba kadar önemli görmektedir. Anneye resmin ağırlık merkezinde yer verilmiştir. Anneanneden sonra en büyük olarak çizilen bireydir. Bu da onun önemlilik sıralamasında ikinci olduğunu göstermektedir.

Yine altta, altı yaş altı aylık bir kız çocuğunun çizdiği aile resmini görüyorsunuz. Çocuk annesiyle ve babasıyla birlikte oturmaktadır. Ailenin tek ço-

cuğudur. Resimde izlenen boy orantısı normale büyük bir uyum göstermektedir. Denek ilk olarak anneyi yapmakla kendisine büyük önem verdiğini ve onunla özdeşleştiğini göstermektedir. Bu son derece doğal bir olgudur. Her hangi bir çatışma olmadığı zaman, anne, kız çocukların benzemek istediği, ol-

mak istediği kişidir. Çocuk resimde ikinci olarak yer almıştır ve baba ile anne arasına girerek, aile içindeki yerinin önemini, kendinin ailenin ağırlık noktasını oluşturduğunu yansıtmak istemiştir. Resimdeki kişilerin ayaklarına bakarak bazı ipuçları elde etmek olası. Anne ve babanın ayakları merkezde yer alan çocuğa doğru bir yönelim içindedir. Bu da onun ego-santrizmini, ailenin odağı ve ilgi noktası olma istek ve eğilimini vurgulamaktadır. Çocuğun ayakları ise babaya yöneliktir. Bu psikanalitik varsayım doğrultusunda bir görüntüdür. Kız çocuk anneye özdeşleşmekte ve babaya yönelmektedir.

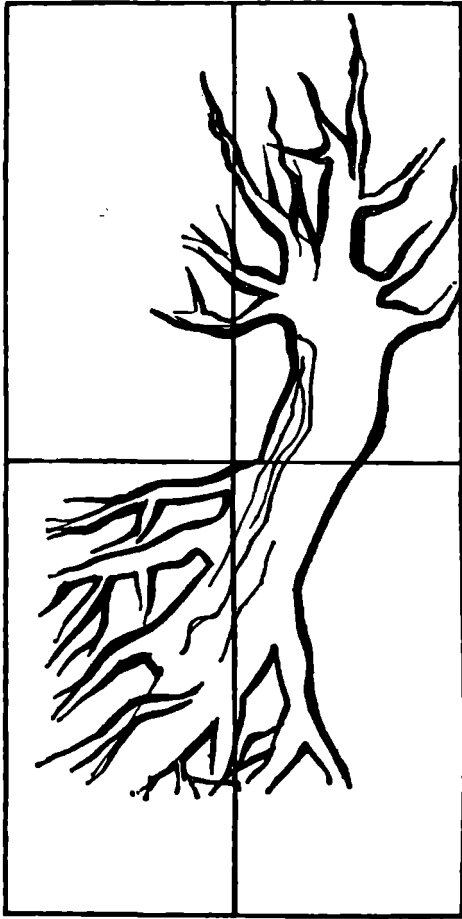
AĞAÇ TESTİ

Ağaç testi de, İnsan Resmi Çiz testinde olduğu gibi, deneğin yapılandığı bir resmi, psikanalitik semboller aracılığıyla yorumlamayı amaçlıyan projektif bir tekniktir. Emile Junker tarafından ilk kez ileri sürülmüş ve İsviçre’de Lucerne Deneysel Psikoloji Enstitüsü’nde, K. Koch tarafından geliştirilerek standart temellere oturtulmuştur.

Testin malzemesi, normal büyüklükte bir kâğıt ve bir kurşun kalemden ibarettir. Test uygulanacak çocuğa: «Bir ağaç resmi çiz, ama bu bir çam ağacı olmasın!» denir. Çam ağacı, birbiriyle simetrik düşen kenarlarla temsil edildiğinden, psikanalitik yorumuna olanak tanımaz. Resim yapıp bitirildikten sonra, resimdeki ağacın gövdesine, dallarına, yapraklarına, meyvalarına, resmin sayfadaki yerine bakılarak belirli kurallar çerçevesi içinde değerlendirme yapılır. Bu kurallar ve ölçüler, daha önce yapılan araştırmalara dayanılarak standartlaştırılmış yüzlerce özelliği kapsamına alır. Doğal olarak bunların ayrıntılarına girmeye olanak yok. Ancak temel görüş ve esas prensiplerle birlikte verilecek örneklerin yeterince açıklayıcı olacağına, okuyucunun yararlanmasına olanak sağlayacağına inanıyoruz.

Deneğin yapmış olduğu ağaç resminde:

- Yukarıya doğru yükselen her şey düşünsel etkinliklere kanıt sayılır.
- Aşağıya doğru inen her şey, bilinçaltı eğilimlere yönelişin, içgüdülerin ve duyguların egemenliğinin birer işaretidir.
- Kâğıdın ortasından geçen dikey çizginin solunda kalan her şey, geçmişle olan bağıntıyı, anılara ve çocukluk yıllarına verilen önemi, içedönüklüğü, kişiliğin olumsuz yönlerini belirtir.
- Kâğıdın ortasından geçen dikey çizginin sağında kalan her şey, kişinin olumlu yönlerini, yeteneklerini, başarılarını, düşüncelerini, geleceğe yönelişini, umut ve isteklerini gösterir.
- Ağacın gövde başlangıcının, ana gövdeye oranla geniş tutulması, kavrama ve öğrenmede yavaşlığa,
- Ağaç gövdesini oluşturan çizgilerin, birbirlerine tam bir paralellikle yükselmesi itaatli ve uyumlu oluşa, eğitsel zorluklar göstermeyişe,
- Ağaç gövdesinin kesik kesik çizgi parçacıklarından oluşması, duygusal inceliğe, aşırı duyarlılığa, duygusal kırılganlığa, bozuma uğratılmış olmaya,
- Başlangıçtan uçlara doğru kalınlaşan dallar duygusal kaballığa, incelikten yoksun davranışa kanıt sayılmaktadır.

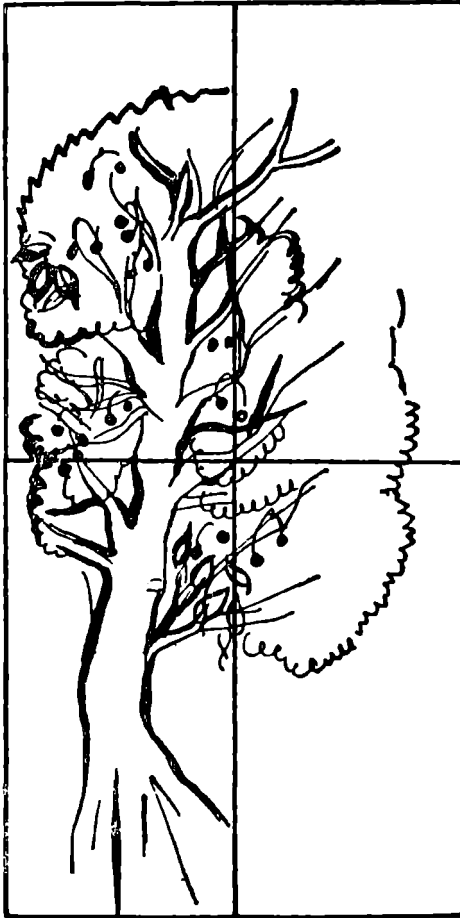
Yukarıda görülen ağaç resmi, elli yaşlarında bir erkek deneğe aittir. Ağacın toprağın altında kal-

ması gereken, görünmeyen bölümleri, yani kökleri tümüyle belirlenmiştir. Görüldüğü gibi bu kökler son derece güçlüdür ve kuvvetle derinliklere doğru uzanmışlardır. Öyle ki kâğıdın derinliği tümüyle kullanılmış bulunmaktadır. Bu, duygu ve düşüncelerinde içgüdülerinin etkisi görülen, ancak bunların davranışlara yansıması sağlıklı ve tutarlı olan bir kişi karşısında bulunduğumuzu ortaya koyar.

Ağacın gövdesi son derece güçlü ve bütünlüğünü korur biçimde yapılandırılmış. Daha ilk bakışta dayanıklı ve sağlam olduğu izlenimi bırakıyor. Bu gövdenin, merkezden geçen dikey çizginin solunda yer alması, onun geçmişe bağlılığını, içedönüklüğünü gösteren bir kanıt olarak önümüzde duruyor. Karakter yapısında çelişkilerden, zayıflıklardan söz edilemez. Bununla birlikte duygusal bazı sorunları olduğu da kuşkusuz.

Dallara baktığımızda, bunların yükselirken sağa doğru eğim kazandığını farkediyoruz. Anlıyoruz ki bu adam kendine bazı amaçlar arıyor. İleriye yönelik bazı etkinliklerde bulunmak istiyor. Bununla birlikte, ağaçta yaprak, meyva gibi öğelerin bulunmaması, deneğin bu istek ve amaçlarında pek de umutvar olmadığı inancını yaratıyor. Çünkü ağaç, genel görünümüyle bir «Kış ağacı» olarak yapılandırılmıştır. Bu yorumumuzu, resim sahibinin yapma aşamasında olduğu gelişimin, nesnel düzeyden çok düşünsel düzeyde olduğu yönünde geliştirmemizi nedenliyor. Yani denek içdünyasında, nesneye yönelik etkilerden kurtulup düşünsel etkinliklerde bulunmayı amaçlıyor.

Altaki örnekte ise, genç bir kadının yapılandığı ağacı izliyoruz. Bu ağaç, aşağı yukarı bütünü ile,

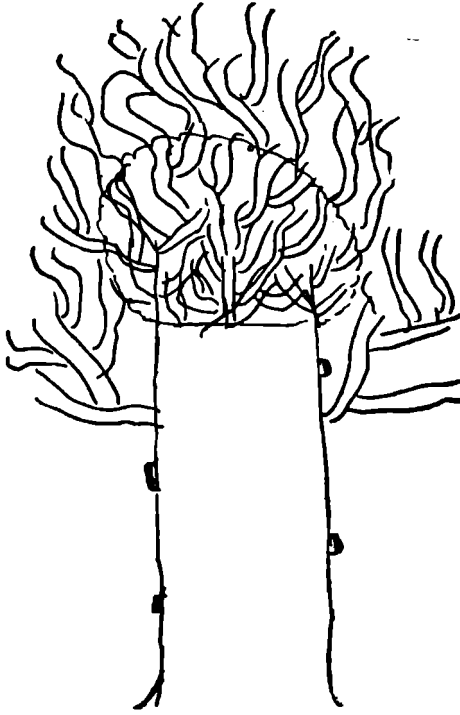

kâğıdın ortasından geçen dikey çizginin solunda yer almaktadır. Sağ tarafta kalan yalnızca dal ve yaprak-

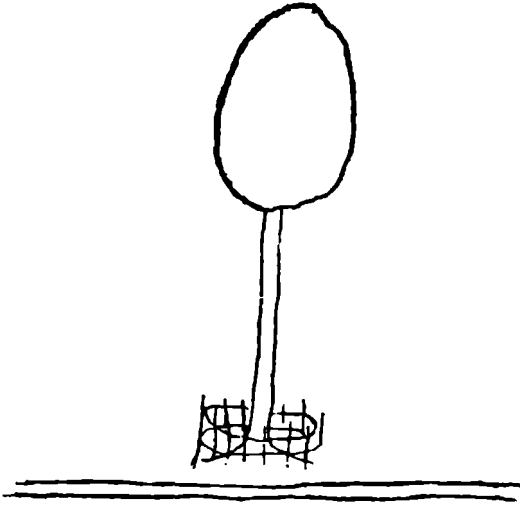
ların bir bölümüdür. Bu da gösteriyor ki, genç kadın içedönük bir kişiliğe sahiptir. Anılarına, geçmişine çok bağlıdır. Ağacın kökleri gösterilmemiştir. Ağaç gövdesinin altında yer alan bir iki ince çizgi yalnızca toprakla olan bağlantıyı sağlayabilmektedir. Bu özellik deneğin içgüdülerine, duygularına fazla önem vermediğine; duygularının, içgüdülerinin etkisine kapılmaktan korktuğuna kanıt sayılabilir. Buna karşın, ağacın üst bölümüne, dallara, yapraklara ve meyvalara ağırlık verilmiştir. Gövdenin ve köklerin ihmâl edilmişliği karşısında üst bölüm geniş, yüksek ve ayrıntılı çizilmiştir. Bu bir «yaz ağacıdır.» Yaprakları gür, meyvaları bol, verimli... Anlaşıyor ki genç kadın, duygularına göstermediği önemi, düşüncelerine, fikir yaşamına vermektedir. Meyvaların bolluğu, yararlı olma istemini, gelecekte başarılı olma, isteklerini gerçekleştirme eğilimini yansıtmaktadır. Ağacın, gövdenin ortalarından sağa doğru bükülüştü bu yarımıza güç katmaktadır.

Ağaç testi, daha çok çocuklara uygulandığında başarılı, içdünyayı yansıtıcı olan bir testtir. Yapılan resmin, klişeleşmiş, basmakalıp olmayan, düşünülmeyen yapılmış bir ağaç olması, yansıtıcı olma değerini kazandırmaktadır.

Buna karşın, bir yere bakılarak yapılan gerçekçi ağaç resimleri, belirli bir örneği kopya ederek yapılandırılan ağaç resimleri, resmi yapanın kişiliğini yansıtıcı olamazlar. İstenilen, ağaç resminin herhangi bir objeyi örnek almadan, içten gelen eğilimle yapılmasıdır.

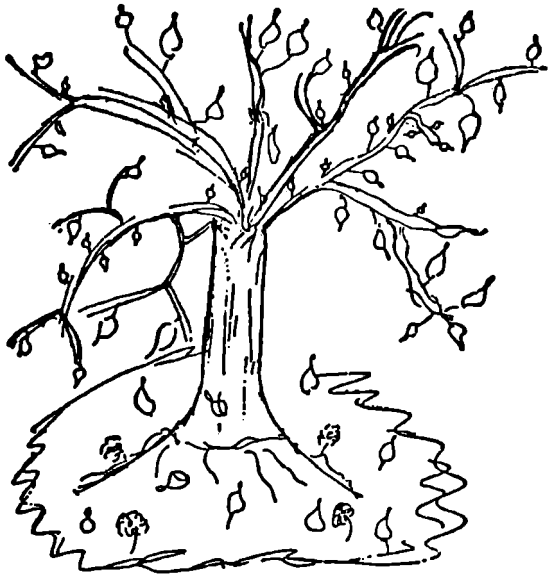

Yukarıda izlediğiniz ağaç resmi, on iki yaşında bir erkek çocuğuna aittir. Daha ilk bakışta bu ağacın son derece kötü yapılandırıldığı, o yaştaki bir çocuğun kazanmış olması gereken gözlem ve çizim yetisine sahip olmaktan uzak bulunduğu anlaşılmaktadır. Yukarıya doğru yükselen tüm öğelerin, resim sahibinin zihinsel yaşamından yansımalar olduğunu belirtmiştik. Buradaki düzensizlik, derin karmaşa, dalların inceliği ve narinliği, zihinsel alanda ve okul hayatına uyumda güçlüklerin bulunduğunu açıklıkla gösteriyor.

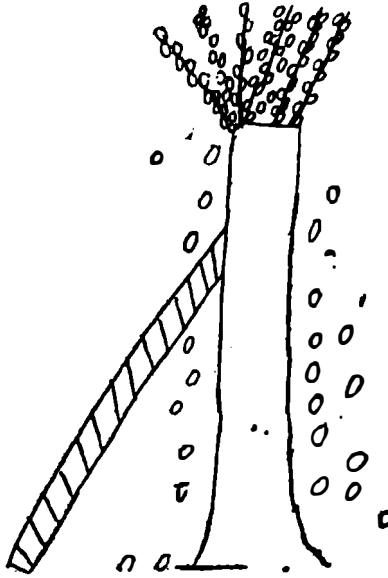
Burada yine, on iki yaşında bulunan bir başka çocuğun resmini görüyoruz. Bu, güçlerini iyi yönlendiren, başarılı ve zeki bir çocuğu simgeliyor. Bununla birlikte, çizimde izlenen ilkel görünüm, onun işin kolayına kaçma eğilimi taşıdığını kanıtlıyor. Ağacın çevresini kuşatan koruma çiti, çocuğun aşırı bir esirgeme ile büyütüldüğünü, âdeta üzerine titrendiğini belirtiyor.

Bu kez, on beş yaşlarında oldukça ağır biçimde hastalanmış bir genç kıza ait bulunan ağaç resmini izliyoruz. Ağaç, çevresinden, ada biçimindeki bir alanla âdeta koparılmış, ayrılmıştır. Bu, genç kızın hastalığı dolayısıyla daralan sosyal ilişkilerini sembolize etmektedir. Gövdenin toprağa girişi geniş, ancak köklerden yoksundur. Gövde kesikli çizgiler-

den oluşturulmuş ve üzerinden geçilerek kuvvetlendirilmiştir. Bu onun duygusal açıdan kırık ve üzgün olduğunu belirtmektedir. Aşağıya doğru sarkan dalları, yitirilen yapraklarıyla yaşama direncini ve gücünü kaybetmeye başlayan bir kişiyi izliyoruz. Ancak ortada ve sağ yarıda görülen yukarıya doğru dikilen dallar, daha her şeyin bitmediğini, ileriye dönük canlı umutların bulunduğunu belirtmektedir.

Altta izlenen ağaç resmi, ilk bakışta bir geri zekâlinin yapmış olduğu resmi anımsatmaktadır. Resim yaprağın en alt kenarına yerleştirilmiştir. Bu özellik Koch'a göre, çocuklarda sekiz yaşına değin normal olarak kabul edilen bir çizim biçimidir. Daha

büyüklerde ise, gerçek veya mecazi bir çocuksu dünya görüşü, geri zekâlılık, dar görüşlülük, gelişmemiş düşünce düzeyi, yaşama isteğinin yitikliği, olgunlaşmamışlık ve çocuksu davranış anlamlarını belirtir. Ağacın üst bölümüne baktığımızda, gövdenin üzerine sopa gibi dalların dikildiğini görüyoruz. Bu özellik de, altı ile yedi yaş sınırları içindeki çocuklarda normal karşılanan bir durumdur. Ancak daha yetişkinlerde geri zekâlılığı gösterir. Deneğin resminde, gövde, dalların yer aldığı bölümden bir çizgi ile ayrılmıştır. Dallar ise bu gövdenin üzerine dikilmiştir. Bu da onda nevrotik belirtilerin, ama en çok, isteklerle onları gerçekleştirebilme düzeyi arasındaki uyumsuzluğun, düşünce ve duygular arasındaki kopukluğun varlığını kanıtlıyor.

Deneğin çizdiği ağaç resmi, sayfanın sol yarısı

sında yer almaktadır. Bu onun ailesine ve annesine güçlü bağlarla bağlı oluşunun belirtisidir. Gövdenin ortaya yakın yerden sağa doğru hafifçe eğilmiş olması, onun gerçekle, yeni olgularla ve gelecekle bağlantılar kurma istem ve eğiliminde olduğunu yansıtmaktadır.

Ağacın gövdesinin başlangıcı biraz geniş yapılmıştır. Bu kavrama ve anlamada yavaşlığı, öğrenme konusunda bazı güçlüklerin bulunduğu vurgular. Zekâları fazla gelişmemiş çocuklarda da bu durum kendini gösterir. Ancak yedi yaşına kadarki çocuklarda görülmesi olağandır.

Ağacın gövde çizgileri küçük küçük çizgi parçalarından oluşturulmuş, tek ve bütün değil. Bu, deneyin aşırı duyarlı, çabuk alınan ve gücenen bir kişi olduğunu belirtir.

Ağacın gövdesini oluşturan çizgilerin birdiğere paralel yükselmesi, yaramazlık, haylazlık, söz dinlememe gibi eğitsel güçlüklerin denekte görülmediğini, aksine, uslu ve itaatli olduğunu gösterir. Bu çizgilerde görülen kopukluklar onun bir kayba uğradığını, istemediği halde kendi için değerli olan bazı şeylerini yitirdiğini, bu yitirişin acı duymasına neden olduğunu açığa çıkartmaktadır. Ancak çocuk bu çektiği acılara göğüs germeğe ve katlanmaya çalışmaktadır. Bunu çizgilerin özelliği anlatmaktadır.

Gövdeyi oluşturan çizgiler ince, dallarda ise, kâğıda aşırı bir bastırma ile kalın olarak çizilmişlerdir. Dallardan kiminin ucu sivri bir biçimle bitmektedir. Bu da çocuğun, gerek ailesine ve gerekse aile dışındaki çevresine karşı çıkma, yerme eğilimi içine girebileceğini belirtmektedir. Dalların bu sivriliğinin olumlu karşılanması gerekir. Çünkü çocuk kendini ezen (Ağacın üst bölümünün basıklığı) olayı yenmeye, kendini savunmaya, eski yaşamına ulaşmaya çaba harcamaktadır.

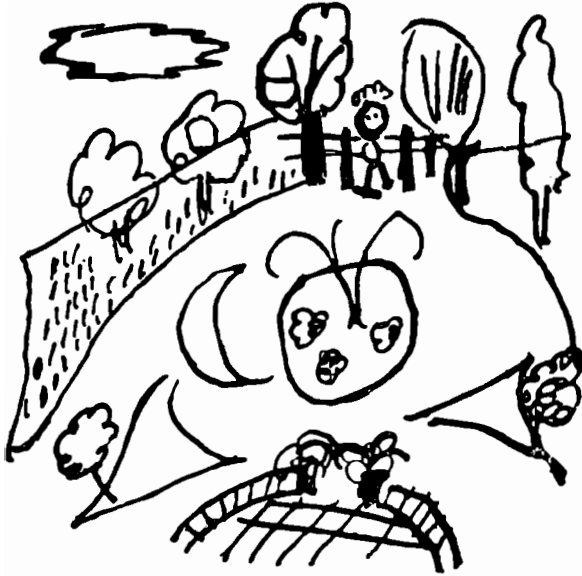
BAHÇE TESTİ

Resimler... Resmin her türü, çocuğunuzun çizdiği her şey, bilinçle kullanılırsa onu size tanıttacak, sorunlarını yansıttacak bir araç değerindedir. Bu resimlerden biri de bahçe resimleridir. Çocuk ruhu için bahçe, çoğu kez dünyayı tanıyış ve ele alış biçimlerinin yansıdığı bir düşünce alanıdır. Aynı zamanda bahçe, onun kendisini sakladığı, içbenini özgür bıraktığı bir yerdir.

Kaldı ki bir yetişkin için de «Bahçe Testi» önemli bir yanım içeriği taşır. Kentleşen yaşamın tatlı bir düşünce ve özlemi olan bahçe, her ne yaşta olursa olsun deneklerin içdünyasını dışa yansıtan bir niteliğe sahiptir.

Çocuğunuz bahçeyi nasıl çizecektir. Atak ve saldırgan eğilimleri bulunan bir çocukla, çekingen ve uysal bir diğerinin, benzer biçimde bahçe çizmesi beklenemez. Aşırı ataklığı, kırıp yıkıcılığı bilinçaltı korkaklığından kaynaklanan çocuk, bahçesini birer savunma aracı olarak sivri uçlu bahçe kazıklarıyla donatır. Çevresini duvarlarla çevirir. Ağaçlarına birer mızrak görünümü verir. İç dünyası uyumlu sakin ve yapıcı eğilimleri olan bir başkası, uyumun, düzenin egemen olduğu, bir insanın içinde huzur duyması için gerekli öğelere sahip bahçe çizer. Ancak yargıya varmak için fazla aceleci de olmamak gerekir. Resmin içeriği bazı sorularla iyice araştırılmalı, çocukla resim arasındaki bağıntılar ayrıntılarıyla açığa çıka-

rılmalıdır. Öyle ya çocuk, çizmiş olduğu düzenli bahçeyi, salt gerçek dünyasında içinde bulunduğu karmaşaya bir özlem olarak çizmiş olabilir. Bu bahçe onun içinde bulunduğu hali değil de, bulunmak istediğini anlatmak istiyor olabilir? Konuyu anlaşılır kılmak için sözü örneklerle bırakmak en doğrusu olacak sanırız.

İzlediğiniz resim on üç yaşında bir kız çocuğundur. Resim on beş dakikada yapıp bitirilmiştir. Çizimde göze ilk çarpan özellikleri şöyle sıralamak olası:

1. İçinde fışkırmakta olan fıskiyesi bulunan bir havuz.

2. Bahçeye girmekte olan bir kız çocuk,
3. Dışarıya açılan bir teras,
4. Bahçeye bir düzenin ve planın egemen olması,
5. Bahçeyi çevreleyen herhangi bir çit veya duvar bulunmaması. Adeta açık bir park görünümü taşıması.

Yapılan resmin önemli özelliklerini gördükten sonra, resim sahibinden bahçesi için neler anlatmak isteyeceğini sorabiliriz:

«— Bahçemin tam ortasına fıskiyeleleri olan ve temiz su ile doldurulmuş bir havuz koydum. Bu havuz, benim perşembe günleri gidip oynadığım parktaki havuza benziyor. Suyun üzerinde nilüfer çiçekleri var. Bu havuzun fıskiyesinin çıkardığı sesi çok seviyorum. Annem bahçenin teras kısmında. Bahçenin her yerinde, ama her yerinde çiçekler var. Rengârenk bahçeyi süslüyorlar.»

— Peki çiçekleri niçin çizmedin? Görünmüyorlar.

— Çünkü bahçede her zaman çiçekler bulunur.

— Peki bu bahçenin çitleri yok mu?

— Hayır, ben çitleri sevmem.

— Niçin sevmiyorsun çitleri?

— Ben kapalı olmayı sevmiyorum.

— Ama çitler olursa diğer insanlar senin bahçene giremezler.

— Havuzun suyunu kirletmiyecek olduktan sonra herkes serbestçe benim bahçeme girebilir.

— Sen havuzları sever misin?

— Oh! Evet. Fıskiyeden düşen suyun sesi sanki şarkı söylüyor gibidir. Güneş olmadığı, yapraklar döküldüğü zaman bile o akmasına devam ediyor.

Bu yanıtlar küçük kızın kişiliği hakkında bazı bilgiler veriyor bize. Anlıyoruz ki bahçenin çiziminde kendisine her hafta gittiği park bir esin kaynağı olmuş. Buranın düzenliliği onu etkilemiş. O bağımsız, hayal gücü olan, bununla birlikte düşünceleri sağlam ve düzenli, anlaşılabilir, açık biri. Bir engellemeye karşılaşmazsa insancıl, kendine ve diğer insanlara güveni tam, özgürlüğü engelliyen sınırlara karşı çıkan, ne istediğini bilen, istediği şeyler için çaba harcamaktan, mücadele etmekten çekinmeyen biri olacaktır.

Onun ilerki tutum ve davranışları üstüne başka şeyler de söyleyebiliriz. Söz gelimi o, düzenli, temiz ve titiz bir hanım olacaktır. Bahçenin planı, havuz suyunun temizliğine gösterilen özen bunu kanıtlıyor. Mantık çerçevesi içinde, aile bağlarını canlı tutacaktır. Annenin terasta bulunması, aile ilişkilerinin kesilmiyeceğini, ancak yaşamının en büyük dilimini de oluşturmayacağını gösteriyor. İnsanlarla birlikte bulunmaktan, sevinçlerini ve tasalarını başkalarıyla paylaşmaktan haz duyacaktır. Bahçenin çevreden herhangi bir engelle ayrılmamış olması onun insanlara olan yakınlığını simgeliyor. Aynı zamanda duygulu bir kişi de! Çiçekleri, ağaçları, güneşi, mevsimleri ve sularıyla doğa onu derinden etkiliyor, duygusallaştırıyor.

Yukarıdaki resim on iki yaşında bir oğlan çocuğuna ait bulunuyor. Yaptığı resim hakkında hiç bir soru sormaya meydan bırakmadan bir yandan çiziyor, bir yandan da anlatıyor:

«— İşte benden istediğiniz resmi çiziyorum. Biliyor musunuz ben gerçek bir bahçe çizmiyorum. Bu bir bostan. Neden bir bostan çiziyorum biliyor musunuz? Çünkü yeşillikler, bitkiler her zaman için gereklidir.»

— Peki, söyler misin bana, arkaya çizmiş olduğun çit ne işe yarıyor?

«— Yok, hayır!... O bir çit değil. Büyük caddeye açılan geniş bir kapı o.

— Kapının sebzelerle olan ilgisi nedir?

— Dışardan eve geldiğim zaman ben hep aç olurum. Bu kapıdan girer ve canımın istediklerini toplarım. Sonra benim bahçem herkesin işine yarar. Başkaları da kendine gerekli olanları gelip toplayabilirler. Annem, istediği her şeyi bahçesinde bulunca ne çok sevinecek. Aynı zamanda ona bir buket çiçek verebilirim.

Her haliyle kendine güvenen, karşılaşabileceği sorunlara karşı pratik ve geçerli çareler bulabilecek bir yetişkin olacak bu çocuk. Bahçeyi incelediğimizde, buraya çok açık ve anlaşılır bir görünümün egemen olduğunu görüyoruz. Kesin bir geometrik düzen var. Ama bu yumuşatılmış, sivrilikleri giderilmiş bir geometrik düzen. Bir kapısı var. Bununla birlikte herkesin yararına açık. Anlaşıyor ki gördüğümüz bahçe, insancıl bir yüreğin, aydınlık ve işlek bir zekânın, güvenli ve dengeli bir kişiliğin ürünü. Burada egoizm göremiyoruz. İçedönüklük yok. Sağlıklı, kendine güvenli, neşeli, yaşamda tad bulan bir yapı var.

Bu bahçe resmi de on üç yaşındaki bir oğlan çocuğuna aittir. izdiği resmi rahat bir ortam içinde çizmiş olmasına karşın, dizginlemeğe çalıştığı bir rkeklik ve tedirginlik içindedir. Bakışları utangaç ve sıkıntılı. izdiği resmi şöyle bir inceliyoruz ve kendi resmini yorumlaması için soruyoruz:

— Söyle bakalım, bahen hakkında neler dnyorsun?

— Böyle bir bahçemin olmasını isterdim. Çünkü burası bana sanki bir «İssız Ada» imiş gibi geliyor. Bu bahçe bana ıssız, bilinmeyen bir yerde yolculuk yapıyormuşum duygusu veriyor. şu geniş yolun sonuna değin yolculuk yapabilirim, bisikletimle tabii. Bu da bana büyük bir yolculuk yapmışım gibi gelir. Bu yol aynı zamanda bir ırnak. Burada gemim ile gezmem de mümkün. Bu bahçenin yalnızca bana ait olmasını, başka kimsenin girmemesini isterdim. Burada istediğim gibi koşar, ağaçların arasında saklanırdım. En çok istediğim ise bütün eşyalarımı, beğendiklerimi şu eve taşımak. Burası benim kampım olabilir.. Kimse iznim olmadan oraya giremez. Annem burada oturabilir. Onunla birlikte dağları seyrederek.

Sonuç olarak, resmi yapan çocuğun, bağımsızlığına düşkün, çevresindekilerin özgürlüğünü kısımasından hoşlanmıyan biri olduğu hemen anlaşılıyor. Dş gücü çok kuvvetli. Bin türlü masal uydurabilir bir anda. Yalnızlığı seviyor. Sakin, sessiz bir evre içinde, yalnız olarak ve yalnızca düşleriyle yaşıyabilir. Heyecan ve macera arıyan bir başka yanı da var. Sakin dış görünüşün altında çok heyecanlı bir

yapı gizliyor. Baş kaldıran, karşı koyan bir çocuk olmamakla birlikte, düş severliği ve özgürlük düşkünlüğü onda zaman zaman kaçıp gitme isteği uyanmasına neden oluyor.

Son bir söz : Kuşkusuz verilen resim testlerinden yararlanacak, çocuklarınızı veya tanımak istediğiniz dostlarınızı daha yakından anlamaya çaba harcıyacaksınız. Özellikle belirtmek istediğimiz şey, yalnız yansıyanı yorumlamanızdır. Yoksa kendi görüş ve düşüncelerinizi bu yorumlara katmamalısınız. Yorumlarda objektif olmaya çalışınız. Yorumladığınızı sanırken, kendinizden yansıyana bakmamalısınız. Onları anlamaya yöneliniz, yargılamaya değil.

LUIA DÜSS PSİKANALİTİK ÖYKÜ TESTİ

Düss Öykü Testi, çocukların kompleks ve sorunlarını çözümlmek için hazırlanmış tekniklerin en geliştirilmişlerinden biridir. Bu teste yararlanılan öyküler daha çok onların anlayabilecekleri ve ilgi duyabilecekleri biçimde yapılandırılmıştır. Düss bunu yaparken, deneklerin komplekslerine karşılık olan yanıtlarını gözönünde tutuyor ve şu varsayıma dayanıyordu :

«Eğer denek, öykülerden birine takılır, anlamlı içerik taşıyan veya sembolik değeri olan yanıtlar verirse veya yanıt vermekten kaçınırsa, bu, o öykü veya öykü kahramanının, denekte bulunan kompleksi uyandıracak bir çağrışım oluşturduğu anlamına gelecekti.» Buna göre her öykü veya öyküdeki kahramanlar bir veya birkaç kompleksle ilgilidir. Deneyim sırasında, bazı komplekslerin karşılığı olan soruların üstünde durmak ve alınan yanıtların anlamlı oluşlarına göre daha derinleştirerek sorular sormak gerekir. Bunun içindir ki, bu öykülerin, bilinçaltı simgelerini ve psikanalitik soru sorma tekniğini iyi bilen bir uygulayıcı tarafından kullanılması daha doğru ve yerinde olur.

Luisa Düss, aile ve okuldan gelen öğelerin etkisini azaltmak için, öykülerden üçünün konusunu hayvanlardan seçmiştir. Test uygulanırken denegin kendisini kolayca öykü kahramanının yerine koy-

ması gerekir. Bunun için öyküler sıralanırken, en az suçluluk duygusu uyandırabilecek komplekslerden başlanması yeğ tutulmuştur.

Öyküler özellikle çocuklar için hazırlanmış olmakla birlikte yetişkinlere de bir düşgücü testi olarak uygulanabilir. Kültürlü yetişkinlerin yanıtları genellikle zeki ve mantıklıdır. Kültürel düzeyi düşük, zihni yetenekleri fazla olmayan yetişkinlerinse verdikleri yanıtlar sembolik ve spontane'dir.

Öyküler aşağıda kendi normal dizimleri içinde aktarılmıştır :

I

KUŞ ÖYKÜSÜ

(Çocuğun anababadan birine olan bağıllığını ve ya geleceğini görme biçimini açığa çıkarmak için)

Bir ormanda çam ağacındaki yuvalarında yaşayan baba, anne ve yavru kuş yuvalarında uyuyorlarmış. Derken gece, sert, ama çok sert bir rüzgâr çıkmış. Rüzgâr ağacın dallarını silkelemiş, sarsmış. Yuva da kuşlar da yere düşmüşler. Kuşlar korkuyla uyanmışlar. Anne kuş hemen uçup bir çam ağacına, baba da başka bir çam ağacına konmuş. Şimdi yavru kuş ne yapacak? O da çok güzel uçabiliyormuş artık!

II

EVLİLİK YILDÖNÜMÜ ÖYKÜSÜ

(Eğer çocuk anababanın odasında bir şok geçirmişse, bunun belirlenmesi için anababa beraberliğinin ve mutluluğunun kışkandırılması)

Bir anne ile babanın evlenmelerinin yıldönümü idi. Onlar birbirlerini çok seviyorlardı ve o gün için pek güzel bir eğlence hazırlamışlardı. Bu güzel eğlencenin tam orta yerinde, çocuk kalkıp bahçeye çıkıyor? Neden acaba?

III

KUZU ÖYKÜSÜ

(Sütten kesilme ve kardeşlik komplekslerinin belirlenmesi için)

Bir çayırda, bir anne koyunla bir küçük kuzu yaşıyorlardı. Küçük kuzu bütün gün annesinin yanında sıçrayıp duruyordu. Her gece annesi ona çok sevdiği sıcak süt veriyordu. Aynı zamanda kuzu ot da yemeğe başlamıştı. Bir gün anne koyuna minicik bir kuzu getirdiler. Gelen kuzu çok acıkmıştı. Anne koyundan süt istiyordu. Fakat anne koyunun ikisine de yetecek kadar sütü yoktu. Büyük kuzuya dedi ki: «İkiniz için de taze sütüm yok! Sen artık taze ot yiyeceksin!» Büyük kuzu ne yapsın?

(Yalnız sütten kesilme kompleksini görmek için küçük kuzunun gelişini ortadan kaldıracaktır. O zaman «Koyunun artık sütü yoktur ve kuzusunun artık ot yemeğe başlaması icap ediyor.» demek gerekecektir.

IV

CENAZE ÖYKÜSÜ

(Saldırganlık, ölüm istemi, suçluluk, kendini cezalandırma duygusunu meydana çıkartmak için)

Köyün yolundan bir cenaze geçiyor. Herkes soruyor. «— Kim ölmüş?» Cevap veriyorlar «Şu evde oturan ailelerden biri.» Kimdir bu ölen?

Ölümü bilmeyen çocuklara hikâye şöyle anlatılır.

Aileden biri yola çıkmış ve bir daha gelmemek üzere uzağa, çok uzağa gitmiş. Acaba bu kimdir?

V

KORKU ÖYKÜSÜ

(Bunalım ve kendini suçlamayı belirlemek için)

Bir çocuk usulca şöyle dedi: Ah ne kadar korktum! Acaba o neden korkmuştur?

VI

FİL ÖYKÜSÜ

(Hadımlık Kompleksi için)

Bir çocuğun çok sevdiği küçük bir fili varmış. Fil uzunca hortumu ile pek güzelmış. Bir gün gezmeden dönüşte odasına girince, çocuk fili pek değişmiş bulmuş. Değişmiş olan nedir ve niçin değişmiştir?

VII

YAPILMIŞ EŞYA ÖYKÜSÜ

(Anal kompleksi, mal canlılığını ve inatçılığı belirlemek için)

Bir çocuk topraktan bir çok şeyler imal etmeğe

muvaffak olmuş. (Bir kule vs.) Bunları çok seviyor-
muş. Annesi bunları kendisine vermesini isterse ne
yapacaktır. Verecek midir?

VIII

ANNE VE BABA İLE GEZİNTİ ÖYKÜSÜ

(Oedipus ve Elektra komplekslerini belirlemek için)

Bir kız çocuk (veya annesi ile erkek çocuk) babası ile ormanda başbaşa çok güzel bir gezinti yapmışlar. Bu gezintiden ikisi de çok hoşlanmışlar. Eve girdikleri zaman anne (baba)'nın yüzünün her zamanki gibi olmadığını görmüşler. Niçin?

IX

HABER ÖYKÜSÜ

(İstek ve korkularını anlamak için)

Bir çocuk okuldan (gezmeden) dönmüştü. Annesi ona dedi ki: Derslerine hemen başlama, sana verilecek bir haberim var!» Annesi acaba ona ne söyleyecek?

X

FENA RÜYA ÖYKÜSÜ

(Önceki öyküleri kontrol için)

Bir çocuk sabahleyin çok yorgun uyandı ve dedi ki: «Ah öyle fena bir rüya gördüm ki!» Acaba ne görmüştü?

Luisa Düss'ün Belirlediği Normal ve Anormal Yanıtların Nitelikleri

Genellikle her öykü için alınan normal yanıtlar :

1. a) Kuş yuvasına yakın bir dala uçar.
b) Annesinin yanına kaçar.
c) Babasının yanına uçar, çünkü o daha kuvvetlidir.
d) Yerde kalır ve ebeveyni onu buluncaya kadar bağırır.
2. a) Ebeveyni için çiçek toplıyacak.
b) Konuşulanlar onu ilgilendirmiyor.
c) Eğlenecek (En sık rastlanan yanıt türü)
d) Okulda kötü bir not almıştır, bahçenin dibine gidip derdini düşünecek.
3. a) Ot yiyecek
b) Başka bir koyundan süt arayacak
c) Biraz kızmıştır ama yine ot yiyecek.
4. a) Yakın geçmişte ölmüş aile bireylerinden biri.
b) Bu yaşlı bir kişidir. (Büyükanne, Büyükbaba)
c) Uzun süredir çok hasta olan biri.
d) Madem ki bu kadar ilgi çekiyor, o halde köye yabancı ve önemli bir kişi.
5. a) Çocuk yeni bir oyuncak bulmuştur; artık fil ilgisini çekmiyor.
b) Değişen fil değildir, çocuk büyümüştür; artık oynamasını sevmiyor
c) Değişmemiştir.
d) Derisini değiştirmişlerdir.
e) Çocuk yokken, hizmetçi filin üstüne bir bardak su dökmüştür.

6. a) Annesine verecektir.
b) Onunla oynayacaktır. Annesi isterse verecektir.
c) Herkese gösterecektir.
7. a) Çünkü annesi ona gözlerini açtı.
b) Dayak yemekten
c) Okulda kötü not almak korkusu
d) Bir hayvandan korkmak
e) Savaştan korkmak
f) Ana babadan birisinin ölümünden korkmak.
g) Servetini kaybetmekten korkmak.
8. a) Anne (baba) memnundur.
b) Anne (Baba) çok çalışmış, yüzü yorgundur.
c) Anne güzel yemek hazırlamıştır.
d) Gezintiden çok geç dönmüşlerdir. Baba (anne) daha önce gelmiştir.
e) Baba (anne) onlar yokken kötü bir haber almıştır.
9. a) Anne ona bir öykü anlatmak istiyor.
b) İyi bir yemek ve ziyafet vardı.
c) İyi bir haber almıştır.
d) Anne onun hayatı ve çalışması hakkında öğüt vermek amacındadır.
10. a) Bilmiyorum çünkü hiç düş görmem.
b) Savaş görürüm.
c) Onu yiyen bir hayvan görmüş.

TESTİN UYGULANIŞI

Testin uygulanacağı deneğe ilk olarak şu talimat verilir :

«— Şimdi sana yarım kalmış bir öykü anlataca-

ğım. Arkasını sen tamamlayacaksın. Aklına ne gelirse onu söyle! «Öyküler olduğu gibi hiç bir katkıda bulunulmaksızın anlatılır. Belirsiz veya anlamlı görülen noktalar olursa amaçtan ayrılmamak koşuluyla, çocuğun düşüncesine yön verecek sorular sorulur. «— Niçin öyle yapmış, neden öyle olmuş?» gibi.

Öyküleri anlatırken çocuğun ilgisini çekmek için, daha çekicilik kazandırmaktan kaçınılmalı, dramtizasyonlar yapılmamalıdır. Bu gibi ilaveler deneğin dikkatini başka noktalara çeker ve amaçtan uzaklaşılmasına neden olur. Sözelimi :

Kuzu öyküsünde ilgiyi artırmak için, çocuğa küçük kuzunun açlıktan ölmek üzere olduğu söylenilmişse, çocuk «— Gider et yer» demek zorunda kalır. Çünkü çocukta, kardeşlik kompleksinin yanı sıra iyilik yapma istemi de vardır. Eğer küçük çocuk yeni gelen kardeşine çok şiddetli bir düşmanlık duyuyorsa ve ebeveynine aşırı bağlıysa, durum daha da tehlikelidir. Bu durumda çocuk kendi doğal davranışını gösteremeyecektir. Kendi kişisel istemiyle, yeni gelene yardım fikri arasında bir bocalama olacaktır. Bu ruhi mücadele genellikle bunalım yaratır.

Aslında böyle telkin yapabilecek eklerin hiç bir gereği yoktur. Öyküler çocuğun ilgisini yeteri derecede de çekecek şekilde, onun zevkini ve ilgisini, sembollere olan eğilimini gözönüne alarak hazırlanmıştır. Üç yaşındaki bir denek bile talimatı ve öyküyü kolayca anlar.

Eğer bir denek, öykülerden birine yanıt vermek istemiyorsa, bu da yeteri derecede anlamlıdır. O takdirde hikâyenin denekte gizli bir çatışmaya karşılık olduğu sonucu çıkar. Diğer bazı deneklerde ise, öyküler büyük ilgi uyandırır.

Çocuk son derece mutludur. Testin hiç bitmesini ister. Bu da deneğin hiç yanıt vermek istememesi kadar manidardır. Hikâyenin çocukta ruhi bir boşalma meydana getirdiğini ve onun tatmin ettiğini gösterir.

Çocuğun verdiği ilk yanıtta, çatışma çoğu kez sıkışmış bir halde bulunur. Fakat bazen denekte bir kaç kompleks birden bulunabilir. Hataya düşmemek için yorumların büyük bir titizlikle yürütülmesi gerekir. Hatta çatışma bütün hikâyelere yayılmış olabilir. Bu nedenle yanıtların çoğunda aynı çatışmanın izlerine rastlamak olasıdır. Yargıya varırken, yanıtların tümünü gözönünde tutmak gereklidir.

Uyumların da bozukluklar bulunan deneklerin yanıtları çok çeşitlidir. Çocukların cevaplarında şu özelliklere rastlarsak, onlarda bir kompleksin varlığını düşünebiliriz.

1. Beklenmedik ani yanıtlar.
2. Bir öyküdeki kompleksin tekrar tekrar görülmesi.
3. Kulağa eğilip fısıldamak.
4. Hikâyelerden birisine cevap vermeği reddetmek.
5. Uzun zaman susmak ve cevap vermemekte ısrar etmek.
6. Deneğin teste yeniden başlamaya karşı arzu göstermesi.

İntibaklarında bozukluklar bulunan deneğin her masal için verdiği cevaplarda genellikle belirli bir kişisel görüş açısı içinde olduğu görülür. Onun dışına kolay kolay çıkamaz.

Normal deneklerden, özellikle iyi uyum göstermiş, kültürlü olanlar, her öykü için çeşitli ve farklı yanıtlar verirler. Bu, deneğin bilinç altının bağımsızlığının bir kanıtıdır.

Kompleksli deneklerin, özellikle fena rüya ve korku öykülerine verdiği yanıtlar tipiktir. Bu cevaplar, autopunition'u, ölüm fikrini, bir istemin gerçekleşmesini kapsar. Eğer bir çocuğa kurt korkusuna dair sorular sorulacak olsa, olası bir yanıt şöyle olacaktır: «Beni yiyecek, çünkü kurt bütün çocukları yer.» Ancak denekteki kurt korkusu, mevcut suçluluk kompleksinin sonucu ise, alacağımız yanıt şöyle olur: «O çocuğu yiyecek çünkü o fena bir çocuktur.»

Bilinç altında niçin bu tür korkuların yer aldığı sorulabilir. Bunun, baba korkusunun sembolize edilmesi veya kişisel yaşamdaki suçluluk duygularının bir tortusu olması muhtemeldir.

Normalin dışındaki korku yanıtları genellikle şöyledir :

- Buruşturulmuş bir yüz görüyor.
- Bir kurt tarafından yenilmekten korkuyor.
- Onu kovalıyan bir adamdan korkuyor. vs.

Bunlar, çocuğu itatte alıştırmak amacıyla çevresindekilerin uyandırdıkları korkuların; öğretmenler ve anababaların, çocuğa sokakta rastlayacakları kişilere kanmamaları için verdikleri gözdağlarının görünümleridir.

Zihni geriliği olan deneklerin davranış biçimleri ise tümüyle başkadır. Kendilerini öyküdeki kahramanın yerine koymakta güçlük çekerler. Somut gerçek onları sembolden daha çok ilgilendirir. Korku öyküsüne yanıt vermeleri genellikle pek mümkün olmaz.

Alınan sonuçlar bakımından bu test psikanalistler tarafından formüleşmiş olan semboller yasasını güçlendirmektedir. Özellikle çocuklardaki kompleks-

lerin tanımında psikanalistlere büyük yardımlar sağlamıştır.

Aşağıda Luisa Düss'ün yapmış olduğu uygulamalardan birini örnek olarak veriyoruz.

LUİSA DÜSS'ÜN BİR UYGULAMASI

Denek yedi yaşında bir erkek çocuk olup ailenin tek evladıdır. Gösterdiği klinik tablo: Karabasanlar, bunalık, değişken karakter ve aşırı duyarlılık, «Y» harfi denegin verdiği yanıtı; «P» harfi, psikologu simgelemektedir.

- Kuş — Y : Yerde kalacak
— P : «Biliyorsun ki kuş biraz uçmasını biliyor.»
— Y : Eğer uçmayı deneyecek olursa düşecek ve ölecektir.
- Fil — Y : Birdenbire zayıfladı, hava çok soğuk, ölecek.
- Korku — Y : Onu öldürmek isteyen bir hırsızdan korkuyor.
— P : Hırsız niçin çocuğu öldürmek istiyor?
— Y : Çünkü çocuk ona fena şeyler söylemiş ve ona taş atmıştır. Çünkü o hırsızları sevmiyor.
— P : Hırsız ne yaptığı için çocuk ona taş atıyor?
— Y : Çünkü hırsız onun bıçağını almak istiyordu.
— P : Bu çocuk neden korkuyor?
— Y : Korkuyor, çünkü düşmüştür ve bacağı kırılmıştır.

— P : Nasıl?

— Y : Çünkü annesine çiçek toplamak için dağa çıkmıştı. Ayağının altındaki taş kaydı ve düştü.

Anne ile C. : Babanın yüzü değişti. Çünkü has-
Gezinti tadır. Soğukaldı. Evet çok hasta-
dır. Anne buna çok üzüldü.

T. : Baba arasıra hastalanıyor mu?

C. : Babam hiç hasta olmaz.

NOT: Yukarıda yalnızca içeriği anlamlı olan konuş-
malar yansıtılmıştır.

YORUMLAMA

Bu çocuk çok hassastır. Çevresindeki insanlara boyun eğerek kolaylıkla değişir. Öğretmenlerinden birisine çok kuvvetli bağlılığı vardır. Onunla birlikte olduğu zaman sevimlidir. Tenefüslerde öğretmenin merdivenini süpürmekten son derece mutludur. Bundan gurur duymaktadır. Diğer kişiler arasında dayanılmaz derecede itirazcı, itaatsiz ve tembel bir çocuk olmaktadır. Zeki bir çocuk olmasına rağmen, okulda özellikle matematik dersinden iyi not almakta güçlük çekmektedir. Geceleri çoğunlukla karabasanlarla geçmektedir. Yanıtları kastrasyon kompleksine bağlı bir Oedipus Kompleksi göstermektedir.

Çocukların sembollere eğilimi olduğunu söylemiştik. Burada Oedipus Kompleksine sembol olarak, dağı ve annesi için topladığı çiçekleri görüyoruz. Kendisi ise, babayı temsil etmektedir. Kastrasyon Kompleksi için ise filin hortumunu değil, fakat filin zayıflamasını ve ölümünü, keza, bıçağını almak ve kendisini öldürmek isteyen fena adamı ele alıyor.

Denek kuş hikâyesinde ise: «**Uçmayı deneyecek olursa ölürlü**» diyor. Bu konuşmalar esnasında çocuk devamlı olarak korkudan bahsetmektedir. Nihayet çok korktuğunu ve geceleri korkunç düşler gördüğünü itiraf ediyor. Testin sonunda, başlangıçta görülen gerginliğin kaybolduğu, çocuğun duymakta olduğu suçluluk hislerini boşaltarak rahatladığı açıkça gözleniyor.

Şimdi de, ünlü bir psikanalist olan Hans Zulliger'den bir başka Düss Testi uygulaması aktaralım. Yalnız burada, psikanalist, Düss Testine 5 yeni öykü daha ekliyerek, denek hakkında daha geniş bilgi edinmeyi amaçlamıştır. Biz bu eklenen 5 öyküyü ve yanıtlarını birlikte, Düss Testine alınan yanıtların sonunda sunacağız.

HANS ZULLİGER'İN DÜSS TESTİ UYGULAMASI

Denek Hakkında Özlü Bilgi :

Denek, daha önce kentde yaşamış iki çocuklu bir ailenin, onbuçuk yaşındaki küçük kızıdır. Ablasının üstün başarılı bir öğrenci olmasına karşın, o, derslerinde oldukça geridir. 7. sınıfa gitmektedir ve daha önce 4. sınıfta bir yıl beklemiştir. Öğretmenlerince zekaca geri olarak nitelendirilmektedir. Ailenin hiç bir bireyinde geri zekalılık yoktur. Aile, anlaşılan, uyumlu ve yaşam doludur. Tek tasaları, birinci sınıftan beri öğrenimde güçlük çeken küçük çocuklarıdır. Çocuğun yapısı tıknaz ve kısa boyludur. Bu nedenle biraz sert olan ilk öğretmeni tarafından da «şişko» olarak çağırılmaktaymış.

Kız, okuldaki güçlüğüne karşın ev işlerinde becerikli, örgü ve dikişte üstün beceri sahibidir. Şimdi, denegin Luisa Düss Testi yanıtlarını, öyküleri de anımsıyarak sırasıyla inceliyelim :

Yanıt 1 : O da uçup ağaca konuyor. Sonra da babasının veya annesinin yanına gidiyor.

Yanıt 2 : Anne ve babasına çiçek toplamaya gidiyor.

Yanıt 3 : Annesinin sözünü dinliyor. Küçük kuzuya süt içmesi için yerini bırakıyor.

Yanıt 4 : Denek oldukça uzun bir duraklama geçiriyor. Sonra soğukkanlılıkla: «Yaşlı bir teyzedir.» diyor.

Yanıt 5 : Kötü bir hayvandan. Hayvan kendisini yiyecek, belki de ayağının altına alıp ezecek sanıyor.

Yanıt 6 : Küçük bir çocuk gelip fili kirletmiş.

Yanıt 7 : Bir sigara tablası

Yanıt 8 : Kızla babasının karşısına ormanda yırtıcı bir hayvan çıkıp onlara kötülük eder diye korkmuş.

Yanıt 9 : Anne pazara çıkacak. Kızına da: Benimle gel, okul ödevlerini sonra yaparsın diyor.

Yanıt 10 : Okulda zayıf not almış. Düşünde de onu görmüş.

Şimdi de Zulliger'in ek olarak yönelttiği öykü - soruları ve yanıtlarını görelim :

Öykü 11 : Masallarda olduğu gibi bir peri kızı karşına çıksa ve benden üç şey dile, bu dileklerinin tümü gerçekleşecek!» dese, ondan neler isterdin?

Yanıt 11 : Bir bisiklet, bir çiftlikte beslenebilecek evcil hayvanlar ve İsviçre’de bir gezi oyunu. Bu oyunla insan ülkesini iyice tanır.

Öykü 12 : Peki, sonra şunu soruyor sana: «— Bir hayvan olmak istesen, hangisini seçerdin ve neden?»

Yanıt 12 : Bir at! Çünkü at yük çeker, tarlalarda, kırlarda yaşar.

Zulliger : Bir ağaç olmak istesen, hangisini olurdu, neden?

Denek : Çam! Üstüne kuşlar konar, yuva yapar. Çam korur onları.

Zulliger : Bir çiçek olmak istesen, ne olurdu, neden?

Denek : Kardelen çiçeği! Ne kadar kar yağsa üşümez Kardelen çiçekleri.

Zulliger : Başka bir insan olabilsen, kim olurdu?

Denek : Ablam Angela! Öğretmen Okulunda okuyor o. Yakında okulu bitirecek ve öğretmenlik yapacak.

Öykü 13 : Peri sana diyor ki en sonunda: «En hoşuna giden mesleği seç, o olacaksın!» Sen hangisini seçerdin?

Yanıt 13 : :Dadılık! Küçük çocukları çok severim de ondan.

Öykü 14 : Bir evdesin, pencereler açık. Yandaki evden bir adamla karısının kavga ettiği duyuluyor. Neden kavga ediyorlar dersin?

Yanıt 14 : Adam karısı için bir araba almak istiyor. Karısı, araba pahalı bir armağan, şimdi hiç gereği yok bunun diyor.

Öykü 15 : Gecenin geç saatinde komşu evden küçük bir bebeğin ağladığı duyuluyor. Acaba bebek neden ağlıyor?

Yanıt 15 : Yalnız kalmış da ondan!

YORUMLAMA

Birinci ve ikinci öykülere verilen yanıtlar, deneğin ailesine pek sıkı bir bağımlılık duyduğunu gösteriyor. Birinci, dördüncü ve yedinci yanıtlar çocuğun babaya daha büyük bir değer verdiğini kanıtlıyor. Denek bir kız çocuğu da olsa, genellikle verilen yanıtlar, yavru kuşun annesinin yanına doğruca uçaçağı yolunda olmaktadır. Yavru kuşun öncelikle babanın yanına uçması hali, genellikle önbuluğ döneminde ve Elektra kompleksinin, özellikle akut bir nitelik kazandığı çağlarda görülebilmektedir.

Dört numaralı öykünün deneği bloke ettiği görülüyor. Kız aile içinden hiçbirini ölmüş gösteremiyerek, düş gücünü çalıştırıp yaşlı bir teyze buluyor. Bu öyküye genellikle verilen yanıt, evde istenmiyen, bilinçli veya bilinçsiz varlığına katlanılamıyan, yerine geçilmek istenen kişinin ölümü iken, burada ölen kişi aile dışından seçilmiştir.

Beşinci öyküye verilen yanıttan, denekte bir hayvan fobisinin kalıntılarının bulunabileceği görülüyor.

Altıncı sorunun yanıtı, deneğin kafasında bir

İğdiş kompleksinin bulunmadığını gösteriyor. İğdiş kompleksini belirten yanıtlar genellikle şöyle olmaktadır. «Filin bir dişi yok! Filin kuyruğu kopmuş!; Filin hortumu kopmuş!; Bir kulağı kaybolmuş! gibi. Kız deneklerde ise kimi kere şu tür bir yanıtla karşılaşmaktadır: «Filin kumaşı yırtılmış, içinden talaşları dökülüyor!» Bu bir adet görme kompleksine işaret olabilmektedir. Bizim deneğimiz de, pek erken gelişen bir temizlik ve titizlik duygusunun, özenli ve tertipli olma alışkanlığının kazandırıldığı anlaşılmaktadır. Özel nitelikte cinsel sorunların henüz deneğimizde görülmediği açıktır.

Dokuz nolu yanıtta, deneğin okulla arasının pek iyi olmadığı, ders çalışmayı ertelemeyi tercih ettiği görülmektedir.

Onuncu öyküye verilen yanıt da, aynı sorunu vurgulamaktadır. Okulla ilgili sıkıntıları nedeniyle kız rahat uyku uyuyamamaktadır.

Onbir ve onikinci sorular, kızın isteklerini aydınlatmaktadır. Burada sıralanan istekler, çocuğun henüz oyun dönemini yaşadığını belirtiyor. Yineleyen benzeri sorulara alınan yanıtlar da onun bencil olmadığını, kuşları koruyan bir çam ağacı, yük çeken bir at, zorluklara göğüs gerebilen bir kardelen çiçeği olabileceğini açıklamaktadır. En sonunda deneğin ablasının yerini almak istediği görülüyor. Bunun nedeni ise son derece açık. Ablanın başarılı bir öğrenci oluşunun yanı sıra, öğretmen okulunda okuması ve yakında okulu bitirerek, kendisinin öğrencilere ders verecek oluşudur.

On üçüncü yanıt, kızın hangi mesleği yapmak istediğini açığa çıkartmaktadır. Bu ondaki, güçlü bir annelik ve bakım içgüdüsünün belirtisidir.

Kaldı ki on dördüncü yanıt da, deneğin alıcı olmaktan çok, verici, himaye edici, yapısını açığa koymaktadır.

On beşinci yanıt, deneğin yalnızlık ve terk edilmişlik korkusunun içinde bulunduğunu göstermektedir.

KİŞİLİK ÇİZELGESİ

Dizimizin başından ulaştığımız şu noktaya değin neler gördük insan kişiliğine ilişkin? Sanırsanız bunları özetle sıralamaya kalksak bile, genişçe bir bölüm daha eklememiz gerekecek. Oysa bunu yapmak istemiyor, tekrar ve yinelemelerden kaçınıyoruz.

Ancak şunu belirtmeliyiz: Herkes, her an birilerini inceler, onun tepki ve davranışlarını yorumlar ve bir sonuca ulaşır. Ancak biz, değil mi ki insanı tanıma yolunda uzunca bir yol aştık, bu konuda ortaya atılmış bulunan kuramları, bu kuramlar üzerine yapılan çalışmaları ve deneyleri gözden geçirdik!... Bilimsel araştırmalarda yararlanılan yöntem ve tekniklere pek derinliğine olmasa da değinmeye çalıştık!... Bizim yaklaşımımız daha değişik ve farklı olmalı başkalarınınkinden.

Gözlem ve araştırmalarımız sonucunda edindiğimiz bilgilerin tutarlılığına inanabilmeliyiz. İpuçlarının kanıtlara değin ulaşp ulaşmadığını belirliyeabilmeli, incelediğimiz kişi hakkındaki incelemelerimizi kopuk kopuk parçalar halinde değil, bir bütün halinde görebilmeliyiz. Bunun için size yalın, basit bir çizelge örneği sunuyoruz.

Bu çizelgeyi, daha ayrıntılı bir hale getirebilir, yaptığınız incelemelerin genişliğince yaygınlaştırebilirsiniz. Ve bu çizelgeyi göz önünde tutarak yaptığınız

nız analizden kendi kişisel sentezinize ulaşabilirsiniz.

İnceliyeceğiniz, bay veya bayan X için bir simge bularak bunu not defterinizin başına geçirin. Defterin herhangi bir biçimde birinin eline geçebileceğini düşünerek yer ve kişi adlarını daima simgelerle belirtin. İnceleme, araştırma, gözlem ve çalışmalarınızın sonuçlarını aşağıdaki başlıklar altında planlı ve objektif bir biçimde yazmaya başlayın.

Çalışmalarınızın tümü bittikten sonra, bunları topluca gözden geçirin. Birbirini destekliyen özelliklerin altını çiziniz. Çelişkili olanların üzerine bir daha eğilin. Sonunda o kişiyi, belki de kendisinden daha iyi tanıdığınıza inanabilirsiniz. Ancak ne olursa olsun, İNSANLARI YARGILAMAYIN, ONLARI ANLAMAYA ÇALIŞIN.

KİŞİLİK ÇİZELGESİNİN ÇIKARILMASI

KALITIMSAL ETKİLER :

Soruşturma yönteminden yararlanarak, kişiliği araştırılan bireyin, özellikle 1. derecedeki akrabalarının kişilik özelliklerini, uyumlarını, uyumsuzluklarını, sağlık ve başarı düzeylerini belirleyin.

AİLE İÇİ EĞİTSEL ETKİLER :

Bireyin doğumundan, aile etkisinin dışına çıkana değin olan çağı araştırılmalıdır. Çocukluk döneminin nasıl geçtiği, aile içi yaşam ortamı, deneğin başından geçen ilginç olaylar, kendinden ve yakınlarının

ağızdan saptanarak anlamlı bir yorumla bu bölüme geçirilir.

ÇEVRE ETKİLERİ :

Deneğin yaşadığı çevre koşulları, o çevreye özgü özellikler ve bunların denek üzerindeki etkileri araştırılır. Arkadaş çevresi ve arkadaş ilişkileri araştırılır. Çizelgeye yorumlanarak geçirilir.

EĞİTİM ETKİLERİ :

Deneğin öğrenim durumu, öğrenim süreci içindeki etkinlikleri, öğrenim dışı çalışmaları, başarı ve başarısızlıkları, bu durumlar karşısındaki tepkileri, ilgi duyduğu ve duymadığı konular bu bölümde özetlenir.

YAŞANILAN ÖZEL DURUMLAR :

Deneğin sosyal yaşamında geçirdiği önemli aşamalar, ulaştığı büyük başarılar, başarısızlıklar, psikik şoklar, olumlu ve olumsuz alışkanlıkları, eğilimleri, ilgileri, hobileri, umutları, düşleri, içinde bulunduğu düzey, düşlerini gerçekleştirme oranı, bugünkü umutları ve bunları gerçekleştirebilme gücü.

HEYMANS - WİERSMA TİPOLOJİK SINIFLAMASI :

Heymans ve Wiersma tipolojisinin tarafsız ve iyi

bir gözlemlerle belirlenmesi, kişiliği araştırılan bireyin tanınmasında çok önemli bilgiler sağlayacaktır.

FREUD'UN PSİKOSEKSÜEL TİPOLOJİSİ :

Freud öğretisinin ışığında, deneğin, Freud'un hangi psikoseksüel tipine girdiğini belirlemeye çalışın ve bu tipin özelliklerini bir kez daha gözden geçirin.

JUNG'UN İÇEDÖNÜKLÜK - DIŞADÖNÜKLÜK TİPOLOJİSİ :

Deneğiniz, Jung'un sekiz psikolojik tipinden hangisine girmektedir. Bu tipte olanlara verilen örneklerle deneğiniz bir paralellik içinde bulunuyor mu?

YETKİNLİK İSTEMİ - AŞAĞILIK DUYGUSU :

Yaptığınız araştırma ve soruşturmalardan yararlanarak, Adler'in öğretisinin ışığında, denekte : yetkinlik istemi - aşağılık duygusu ikileminin yarattığı gelişmeleri, fışkırma ve ezilmeleri belirlemeye çalışın.

BOURDEL'İN KAN KÜMESİ TİPOLOJİSİ :

Bilimsel bir geçerliliğe kavuşmamış olsa da, incelediğiniz bireyin kan kümesini öğrenerek, hiç olmazsa bu kuramın geçerlilik düzeyini saptayabilirsiniz.

HİPOKRAT MİZAÇ TÜRÜ :

Hipokrat tipolojisine göre, denek acaba hangi tipe girmektedir. Bu çok eski tipoloji, diğer bedensel tipolojilerle bir uyum gösteriyor mu?

VIOLA - PENDE TİPOLOJİSİ :

Viola - Pende tipolojik araştırması, bedene ilişkin tipolojik belirlemelerinizde size bir yol gösterici olacaktır.

KRETSCHMER TİPOLOJİSİ :

Deneğinizin Kretschmer tipolojisindeki yeri nedir? Bu bedensel tip, hangi psişik niteliklere karşılık olmaktadır?

SCHELDON TİPOLOJİSİ :

Sheldon'un bedensel sınıflaması, size kendi türündeki en ayrıntılı ve tutarlı bilgiyi verecektir. Bu açıdan elde ettiğiniz sonuçları diğer bedensel verilerle kontrol ediniz.

Dr. CORMAN'IN YÜZ TİPOLOJİSİ :

«Yüz insanın tüm yapısının kartvizitidir» diyen Kretschmer'in kuramına orijinal bir yaklaşım göste-

ren Dr. Corman, gözlem ve yorum gücünüzü gösterebileceğiniz bir alan açıyor sizlere.

ELYAZISININ BELİRLEDİĞİ KARAKTERİSTİK NİTELİKLER :

Özenle ve dikkatle sürdürülen bir grafoloji analizi, projektif teknikle yapacağınız inceleme ve araştırmalarınıza uygun düşmelidir. Aksi halde başarılı bir grafolog sayılmazsınız.

VE BU KİTAPTA ÖĞRENDİKLERİMİZ :

Heyecan yansımaları, yanılgılar ve anlamları, düşler ve anlamları, Resim - Öykü Testi, T.A.T., Rorschach Testi, Rozenzweig Testi, Goudenough Testi, Bir İnsan Çiz Testi, Aile Çiz Testi, Ağaç Testi, Bahçe Testi, Düss Öykü Testi...

Bunların tümü çok değerli bilgi kaynakları. Ne kadar fazlasını uygularsanız, o kadar çok bilgilerinizi doğrulama ve genişletme olanağı bulursunuz. Bunlardan elde ettiğiniz bilgileri ve sonuçları da belirli başlıklar altında toplayın. Birbirleriyle uyumlu olup olmadıklarını tekrar tekrar kontrol edin. Yalnızca birbirlerini doğrulayan bilgilere dayanarak sentezinizi yapın ve «Kişilik Portresi» çıkarın.

İNSANLARI ANLAMAYA ÇALIŞIN, KİMSEYİ YARGILAMAYIN!

KİMSENİN, BİREYLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNİ DEĞİŞTİRMEYE KALKIŞMAYIN!

İÇİNDEKİLER

Sunu	5
İnsanı Tanımak Denince	7
Saklı Yanlarımız ve Yansımaları	9
Heyecan Yansımaları	10
Bilinçaltı Yansımaları	22
Yanılgılar	25
Düşler	34
Tedirginliklerimiz	
Kuşkularımız - Korkularımız	45
Projektif Teknikler	49
Projektif Tekniklerin Özellikleri	53
Projektif Testlerin Kümelenendirilmesi	55
Resimlere Bakın ve Birer Öykü Anlatın	57
● Okul Çalışmaları	60
● Gençler ve Yetişkinler	61
● Karşı Cins	62
● Ev ve Aile	63
● Başkaları İle İyi Geçinmek	65

Thematic Apperception Test (T.A.T.) 68

- Testin Amacı
- Testin Tekniğı
- Deneğın Özdeşleştiğı Kahraman
- Öykü Kahramanının Gereksinmeleri
- Öykü Kahramanına Yönelen Baskılar
- Öykünün Konusu ve İçeriğı
- Öykünün Son Bulma Biçimi

Murrayin Psikolojik Kuramı 73

- Gereksinmeler
- Baskılar
- Kişiliğın Belirlenmesi
- Bilinçdışı Etki

Testin Uygulanışı 82

Yorumlama 84

Öykü İçeriğinin Yorumlanması 87

Değerlendirmelerin Yorumlanması 90

Çözümlemeler 90

Temalar 91

İlgiler ve Duygular 91

Biçime İlişkin Yorumlamalar 92

Yorumlamada Dikkat Edilecek

Noktalar 92

T.A.T.'nin Güvenirliliğı 97

Kullanılma Alanları 98

Rorschach Testi 100

Testin Yapısı 101

Test Tekniği	101
Testin Uygulanması	103
Yanıtların Değerlendirilmesi	105
Sembollerin Değerlendirilmesi	108
Rorschach'ın İıedönüklük Kavramına Bakışı	109

Bir Rorschach Uygulaması **115**

- Psikoteknik Değerlendirme
- Kotlamalarda Kullanılan Simgeler
- Açıklamalar
- Psikogram
- Deneğin Portresi
- Kartların Sembolizmi
- Roschach Testinin Güvenirliği

Rosenzweig Testi **139**

- Testin Değerlendirilmesi
- Örnekler ve Uygulamalar

Dünya Testi — Köy Testi **151**

- Testin Özellikleri
- Testin Tanımlanması
- Yapılandırmanın Yayıldığı Alanın Anlamı
- Örnekler ve Uygulamalar

Resim Yapma Teknikleri **169**

Adam Testi **170**

Değerlendirme ve Uygulama

Bir İnsan Çiz Testi **175**

- Soru Tablosu
- Resimdeki Öğelerin Yorumu :
Örnek ve Uygulamalar

Aile Çiz Testi **202**

- Testin Yanımlanması
- Örnek ve Uygulamalar

Ağaç Testi **207**

- Testin Tanımlanması
- Örnek ve Uygulamalar

Bahçe Testi **218**

- Testin Yorumlanması
- Örnek ve Uygulamalar

Düss Psikanalitik Öykü Testi **226**

- Kuş Öyküsü
- Evlilik Yıldönümü Öyküsü
- Kuzu Öyküsü
- Cenaze Öyküsü
- Korku Öyküsü
- Fil Öyküsü
- Yapılmış Eşya Öyküsü

- Anne ve Baba İle Gezinti
Öyküsü
- Fena Rüya Öyküsü

Normal ve Anormal Yanıtlar

Testin Uygulanışı

Luisa Düss'den Bir Uygulama

Zulliger'den Bir Uygulama

Kişilik Çizelgesi

244

İSTİYOR MUSUNUZ?

- Kişiyi gördüğünce değil, olduğunca değerlendirmek,
- Dışa vuran yansımalarından insanı tanımak,
- Güçlü ve güçsüz yönleriyle kişiliğinizi kavramak,
- Yeteneklerinizi, eğilimlerinizi bilmek,
- Sorunlarınızın kaynaklarına eğilmek,
- Çatışmalarınızı çözmek,
- Kişiliğinize yön vermek,
- Benliğinizde denge, çevrenizde uyum yaratmak,
- Girişim ve ilişkilerinizi daha gerçekçi temellere oturtmak,

İSTİYORSANIZ
BU KİTAPTAN YARARLANIN

FİYATI: 150 TL.